

Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya

Rafael Aracil
Andreu Mayayo
Antoni Segura
(Editors)

Els
joves de la Transició

Memòria
de la Transició
a Espanya i a
Catalunya

Volum
IV

Els joves de la Transició

Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya

Els joves de la Transició

Volum

IV

Rafael Aracil
Andreu Mayayo
Antoni Segura
(Editors)

autors

Antoni Batista
Àngel Casas
Emili Cortavitarte Carral
Carles Feixa
Jaume Funes
Eduard Jiménez Hernández
Domènec Martínez
Josep Pau i Pernau
Enric Puig i Jofra
Ma. Encarna Sanahuja Yll
Jordi Sánchez
Josep Sánchez Cervelló
Carles Santacana i Torres
Jordi Serrano i Blanquer
Enric Truñó

EDICIONS
UNIVERSITAT DE
BARCELONA

© EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA. 2003

Balmes, 25; 08007 Barcelona; Tel. 93 403 55 30; Fax 93 403 55 31

eub@org.ub.es

www.edicionsub.com

© CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS INTERNACIONALS, 2003

Av. Vidal i Barraquer, s/n; Barcelona; Tel. 93 428 54 57; Fax 93 427 93 71

cehi@dl.ub.es

Producció: Publicacions de la Universitat de Barcelona

Disseny de la coberta: Cesca Simón

ISBN: 978-84-475-3820-1

Aquesta publicació ha rebut el suport de la Generalitat de Catalunya

Aquest document està subjecte a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada de Creative Commons, el text de la qual està disponible a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

ÍNDIX

Introducció	9
<i>Carles Feixa</i> . La joventut com a metàfora... de la Transició	15
<i>Jordi Serrano</i> . Memòria i desmemòria de la Transició entre els joves	45
<i>Enric Puig</i> . Del “Movimiento” a la Secretaria General de la Joventut	89
<i>Enric Truñó</i> . Les polítiques juvenils dels ajuntaments democràtics ..	137
<i>Josep Pau</i> . Els joves pagesos	151
<i>Eduard Jiménez</i> . Els joves estudiants	171
<i>Encarna Sanahuja</i> . Vivències del feminisme dels 70	181
<i>Jaume Funes</i> . Ser joves però al marge. Noves delinqüències en una societat en crisi	189
<i>Jordi Sánchez</i> . De la Marxa de la Llibertat a la Crida per la Solidaritat	205
<i>Les organitzacions polítiques juvenils</i> (Taula rodona)	219
<i>Antoni Batista i Àngel Casas</i> . Les cançons de la Transició	265

INTRODUCCIÓ DELS EDITORS

*“Quan tinga cinquanta anys
no vull ser com el pare;
cansat i sense fe,
renec o riallada;
treball embrutidor,
futbol cada diumenge,
el tutti al cul d’un bar,
tabac de vuit pessetes”.*

Cançó de carrer. Poema de JOAN OLIVER
(PERE QUART) musicat per RAMON MUNTANER

La joventut és un fenomen cultural lligat al desenvolupament de la societat urbana-industrial del segle xx i, molt especialment, a l’allargament dels anys d’escolarització, d’integració en el mercat laboral i d’emancipació de la llar familiar. Abans hi havia púbers i impúbers, un tall precís marcat per la fisiologia i reblat pels ritus d’iniciació del pas de la infantesa al món dels adults. Ser jove, doncs, és no ser ni carn ni peix, viure en una adolescència forçosa, que s’escurça o s’allarga, com un xiclet, en funció del moment històric i de la societat en què es viu. En aquest sentit, els joves construiran una identitat cultural pròpia respecte al món dels adults i, tot sovint, enfrontada amb la dels seus pares. Tot amb tot, la joventut esdevindrà una de les principals icones del segle xx vinculada a la pràctica esportiva, la creació d’organitzacions socials i polítiques pròpies i, al cap i a

la fi, a la societat de consum. “Que gran és ser jove!”, pregonarà la publicitat, i molts adults es deixaran seduir pel mite de Peter Pan.

La forquilla cronològica dels joves catalans i espanyols dels anys setanta del segle passat se situava entre els 15 i el 25 anys. Aleshores no hi havia el Carnet jove però la mateixa Administració ho deixava palès en oferir el servei d’“Inter-rail”, la possibilitat de viatjar amb tren gairebé arreu d’Europa durant un mes a un preu reduït, als menors de vint-i-sis anys. L’ensenyament obligatori finalitzava als 14 anys i la majoria de joves ingressaven en aquesta edat al mercat de treball regulat. Avui ser estudiant és una característica dels joves. Aleshores, no. El batxillerat, sobretot el superior, era cosa de pocs i només un de cada deu joves accedia al món universitari. Així, doncs, els joves eren treballadors, formats com a aprenents dins de les mateixes empreses, alguns aprofitant els curssets professionals escadussers, fins a la progressiva implantació de la formació professional, i d’altres en l’àmbit dels batxillers nocturns. Per a la immensa majoria, tret dels estudiants universitaris, el tall vital el representava el servei militar, després del qual, tot sovint, s’esdevenia l’emancipació del nucli familiar via matrimonial.

L’enquesta sociològica encarregada per una empresa publicitària per conèixer millor la realitat i els somnis dels joves europeus l’any 1977 ens aproxima, en un context comparatiu, a l’escala de valors dels joves espanyols i, concretament, d’acord amb el camp de recerca, als de Madrid i Barcelona. Els resultats de l’enquesta foren publicats per la revista *CAMBIO* 16, número 311, el novembre de 1977. El titular de la informació era prou revelador: “Més progrés que ningú”. Els joves espanyols no eren diferents, malgrat els desitjos expressats pels franquistes, i fins i tot més tolerants i progressistes que els dels països més liberals i avançats. Tres de cada quatre joves es manifesten partidaris de les relacions sexuals prematrimonials (més els nois) i del divorci (més les noies). I un de cada tres accepta les relacions homosexuals. Aquesta aposta liberal pel sexe es correspon amb una disminució de la pràctica religiosa, abandonada pel 60 % dels joves.

Més sorprenent, per comparació europea, és l’opinió dels joves espanyols sobre els temes econòmics i socials i la seva ubicació ideològica. L’enquesta, realitzada entre el desembre del 1976 i el gener del 1977, és a dir, sis mesos abans de les primeres eleccions generals, ofereix una inclinació majoritària dels joves pel centre-esquerra i l’esquerra. Més concretament: no hi ha ningú que se situï en l’espai ideològic de la ultradreta i la dreta, un 11 % es declara de centre, un altre 11 % de centre-esquerra, el 29 % socialista, el 8 % comunista i un 6 % per altre tipus d’esquerres. El 39 % no ho sap o no contesta. De fet, aquest posicionament ideològic coincideix amb les enquestes preelectorals encarregades pel Govern i que

donaven un resultat a les opcions d'esquerres davant les de dretes, de dos a un. Gens estrany, doncs, que el Govern, presidit per Adolfo Suárez, negués la possibilitat del vot als dos milions i mig de joves entre els 18 i els 21 anys.

Més enllà de les preferències ideològiques i electorals, cal destacar la radicalitat de les opcions respecte de qüestions de tipus socioeconòmic. El 89 % dels joves es mostra partidari que els treballadors tinguin algun tipus de dret a participar en la direcció de l'empresa tot apostant per les fórmules d'autogestió i cogestió. En aquest sentit, per als joves és més important l'interès i la satisfacció personal en el moment d'escollir un treball que la retribució salarial. Així mateix, dos de cada tres joves pensa que els bancs haurien de ser nacionalitzats. De fet Jordi Pujol, aleshores, també ho pensava.

El tòpic "masclista" atribuït als espanyols queda esvanit davant l'opinió manifestada sobre les dones. Al costat dels suecs i holandesos, els joves espanyols són els més fermes partidaris de la paritat salarial i del repartiment de les tasques domèstiques. Només el 22 % creu que la llar és l'àmbit natural de la dona. A la pregunta referida al temps lliure, les preferències són escoltar música, anar al cinema, llegir i sortir amb la colla. Molt lluny se situa l'opció de veure la televisió. Cal puntualitzar que, aleshores, només existia RTVE, amb dos canals, sense programació matinal i de visió majoritària en blanc i negre. Ras i curt: l'oferta televisiva era més aviat poc atractiva. Gens estrany, doncs, que els joves preferissin escoltar la ràdio (musical) que no pas la televisió.

Aquesta imatge escandinava de la joventut espanyola, on fins i tot el 30 % troba correcte el consum de marihuana, queda enterbolida per la dificultat en l'accés al mercat laboral. El 86 % declara que trobar feina és molt difícil. Tot amb tot, són optimistes respecte al seu futur col·lectiu. A la pregunta de quins esdeveniments creuen que poden succeir al llarg de la seva vida, el 61 % respon que és probable un autèntic sistema democràtic a Espanya, un 52 % aposta pels Estats Units Europeus i un 42 % pel final del capitalisme i l'expansió del comunisme. Encara que, d'altra banda, la meitat creu possible una guerra nuclear. Curiosament, el 88 % dels joves barcelonins es manifesten molt satisfets de la seva ciutat i desitgen continuar residint-hi davant un 62 % dels joves madrilenys.

Els resultats d'aquesta enquesta sociològica ens permeten deduir el fracàs doctrinal del règim franquista i una homologació de les actituds vitals dels nostres joves dins de l'àmbit europeu. Uns joves que viuran amb intensitat el canvi democràtic, en un procés de socialització política intensa, i que esdevindran la punta de llança de les mobilitzacions socials i del recanvi de la classe política dirigent. Només una dada: a Catalunya la

tercera part dels regidors i la quarta part dels alcaldes elegits a les primeres eleccions municipals democràtiques, l'any 1979, seran menors de 34 anys. Joaquim Nadal accedirà a l'alcaldia de Girona als 31 anys, Antoni Farrés a la de Sabadell, als 34 anys i el mateix Narcís Serra només tindrà 37 anys quan presideixi l'ajuntament de Barcelona. Avui costa trobar alcaldes tan joves. I el mateix podríem dir dels dirigents dels partits polítics.

La majoria d'edat i el dret de vot als 18 anys fou, sens dubte, la idea-força que aplegà i mobilitzà els joves en l'inici de la Transició política. Una vindicació que, finalment, seria recollida en el text constitucional. Si donem un cop d'ull a les propostes electorals del 1977 dels diferents partits polítics respecte als joves, podem esmentar: la desaparició de la Delegación Nacional de la Juventud i la seva substitució per les conselleries i regidories de joventut dels diferents àmbits de l'administració pública, l'impuls al Consell Nacional de la Joventut, la creació de casals de joves, la realització del servei militar a la regió d'origen, el reconeixement del dret a l'objectió de consciència i la prestació d'un servei civil substitutori, l'ensenyament obligatori fins als 16 anys, la potenciació de la formació professional, l'accés a la terra dels joves pagesos a través d'un Banc de Terres regulat per l'Administració i la no-discriminació salarial per raons d'edat.

Els joves de la Transició són una generació marcada pels valors col·lectius i la seva projecció en els espais públics, principalment, el carrer. Sense oblidar-nos de les acampades, els recitals de cançó o els festivals de música tipus Canet, el "Woodstock" català. La vindicació de les festes populars i tradicionals, des de la celebració del carnaval a la recuperació dels correfocs, constituïran una lluita sorda i constant contra les autoritats i, molt particularment, les municipals. Els joves empenyeran més que ningú per passar pàgina a la concepció classista i jerarquitzada de les festes majors. En certa manera, la recuperació de les llibertats democràtiques fou una gran festa en què els joves participaren activament.

La política, entesa com la recuperació de les llibertats, ho impregnà tot. En aquest sentit, els joves de la Transició, com els joves dels anys trenta, incorporaran els valors democràtics al seu codi genètic i quedaran vacunats contra qualsevol tipus de règim autoritari. Certament, la militància política serà minoritària dins dels joves i, en molts casos, flor d'estiu. De la mateixa manera que la professionalització en el món de la política serà una opció minoritària. Els joves estaran més interessats en els moviments socials (ecologistes, feministes, pacifistes...) que en l'acció política institucional. Tanmateix, no es pot menystenir la incorporació de milers de joves a les organitzacions polítiques juvenils, partits polítics i centrals sindicals.

L'anomenat “desencís” o “passotisme” serà un fenomen mediàtic i de controvèrsia gairebé metafísica. En tot cas, els “desencantats” foren aquells que havien confós els seus desitjos amb la realitat, el cinema d'art i assaig amb la “Febre del dissabte a la nit”. La recuperació de les llibertats democràtiques havia de permetre millorar les condicions materials de la població, crear i enfortir les organitzacions col·lectives democràtiques i obrir les portes a la creació i difusió de nous corrents culturals.

La Transició democràtica es desenvoluparà en un paisatge de crisi econòmica punyent amb un augment continuat de l'atur i de la dificultat d'inserció laboral dels joves. Així mateix, l'accés progressiu dels fills dels sectors populars a l'ensenyament superior i universitari no tindrà una correspondència immediata respecte a les possibilitats de mobilitat social. Un paisatge dur, allunyat dels somnis californians dels anys seixanta, en què la droga actuarà com a vàlvula d'escapament. L'esquerra política i social no serà aliena al clima de permissivitat i, fins i tot, de complicitat amb un fenomen que farà estralls. No es tracta del retrat simpàtic de “La quinta del porro” sinó del pou de l'heroïna, del qual pocs se'n sortiran.

Després de dedicar els tres primers cursos de lliure elecció de *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya* als principals dirigents polítics, el sindicalisme, gènere i qüestió nacional, i a la reforma de l'exèrcit i l'administració local (publicats en tres volums per Edicions Universitat de Barcelona, amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya), vam decidir dedicar el quart curs als joves de la Transició. En aquest sentit, aquest volum recull les ponències i les intervencions del curs, impartit la primavera del 2002, i representa una aportació nova i de gran qualitat en l'àmbit dels estudis sobre la Transició democràtica espanyola. El mèrit és, sens dubte, dels ponents i participants als quals agraïm la seva disponibilitat i l'esforç de posar ordre a les seves experiències i suggerir temes de reflexió i de recerca a uns alumnes que, majoritàriament, nasqueren ja en la democràcia. Per causes alienes als editors ens ha estat impossible transcriure la ponència d'en Pere Camps, sobre els joves treballadors, i la taula rodona “Canviar la vida, transformar la societat”, en què prengueren part Josep Beúnza, Xavier García, Jordi Lozano (Jordi “Petit”) i Dolors Marín.

Cal fer constar la col·laboració de la Direcció General de Recerca, del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, de la Generalitat de Catalunya, i de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Així mateix, agraïm, un cop més, el compromís d'Edicions Universitat de Barcelona en la publicació i difusió dels materials d'aquests cursos que, ben aviat, s'incrementarà amb la publicació de les ponències del cinquè curs dedicat als *mitjans de comunicació*. Tot plegat constitueix, a hores

d'ara, la contribució més àmplia i sistemàtica dels estudis sobre la Transició democràtica espanyola en l'àmbit acadèmic. Amb voluntat de continuïtat, és clar.

RAFAEL ARACIL, ANDREU MAYAYO i ANTONI SEGURA
Centre d'Estudis Històrics Internacionals
Pavelló de la República
Maig de 2003

LA JOVENTUT COM A METÀFORA... DE LA TRANSICIÓ

Ponent:

CARLES FEIXA

Professor d'Antropologia Social de la Universitat de Lleida

*Això va millor cada dia
Abans m'emprenyava a l'escola
Els mestres que m'ensenyen no estaven en l'ona
em privaven de la llibertat, em donaven voltes
m'atordien amb les seves regles...
Jo abans era un jove irat
que amagava el cap a l'arena
Tu em vas donar la paraula
que finalment vaig escoltar...
Admeto que això va millor
és una mica millor cada dia.*

(THE BEATLES, "Getting better")

*Recorda les raons que un dia
varen canviar el signe
d'aquell temps passat.
Ell ha marcat la teva vida
amb una ferida
que tu has de curar.*

*I en Maurici va escoltant
i pensa que ja sap el perquè dels mals.
Però se'n torna, està dubtant,
i altres veus ressonen també al seu voltant.*

*Vailet, no siguis anarquista
i vés a la conquesta de l'honor més alt,
que al teu costat tindràs la força
que ens porta l'ordre
i ens permet la pau.*

*I en Maurici sap molt bé
que, si només dubta, poca cosa té.
En Maurici sap què fer,
trobarà els companys i sortirà al carrer.*

(LLUÍS LLACH, “**Damunt d’una terra**”, 1970)

1. La joventut com a metàfora de les transicions democràtiques

Aviat farà deu anys, vaig publicar un llibre titulat *La joventut com a metàfora*, en el qual defensava la següent hipòtesi: “les cultures juvenils poden ser considerades com una metàfora cultural, és a dir, la imatge condensada d’una societat canviant, en termes del seu règim polític, formes de vida i valors bàsics; l’expressió simbòlica dels processos de transició social” (Feixa, 1993:). En realitat, més que d’una hipòtesi, es tractava d’una perspectiva de recerca que no cerca en la joventut una coherència exclusivament interna, sinó que prioritza les múltiples interconnexions que s’estableixen entre joventut, història i societat. Al capdavall, no entenc l’estudi de la joventut com un objecte en si mateix, sinó com una via per comprendre com es reproduïxen i com es transformen les societats i les cultures. Quan els organitzadors d’aquestes jornades entorn dels joves de la Transició van pensar en mi per impartir aquesta sessió inaugural suposo que van pensar en aquesta concepció de la joventut com a mirall on la societat veu reflectida la seva imatge.

I és que la joventut pot ser sempre vista com una metàfora, però sobretot ho pot ser en aquells períodes de canvi més intens que coneixem amb el nom de transicions (econòmiques, polítiques o culturals). La joventut pot ser considerada una metàfora de la transició a la democràcia almenys per tres motius. En primer lloc, perquè les turbulències que acompanyen els canvis polítics acostumen a ser representades mitjançant rostres juvenils: estudiants activistes, militants clandestins, feministes vindicatives, artistes de la “moguda” i representants de les tribus urbanes. En segon lloc, perquè en ser la joventut una etapa de transició (en aquest cas de la infància a la vida adulta), la transició biogràfica pot esdevenir una imatge condensada de la transició social que afecta tota la col·lectivitat. Finalment, en tercer lloc, perquè l’èxit de les transicions no només es juga en els escenaris de l’alta política, sinó en els de la vida quotidiana –apropiació dels espais públics,

alliberament dels espais privats—, terreny on els joves acostumen a representar papers principals.

Des d'aquesta perspectiva, la Transició espanyola no ha estat una excepció. Totes les transicions de règims dictatorials a democràcies, al llarg del segle XX, han tingut els joves com a actors fonamentals en els prolegòmens i en el clímax (no tant en els efectes). Els universitaris de la “reforma argentina” de 1918, els joves republicans espanyols, els “muchachos” de la revolució sandinista, els joves demòcrates txecs i hongaresos, els rebels de l'avortada transició de Tiananmen, indiquen que el camí de l'estudi comparatiu dels processos democràtics en la perspectiva dels joves podria ser fecund. En aquest text només evocaré tres exemples contemporanis de la Transició espanyola: la transició portuguesa postSalazar, la transició xilena postPinochet, i la transició soviètica postperestroika.

L'exemple portugués és important perquè va ser vist tant pels sectors franquistes com per l'oposició com el model a imitar/evitar. El sociòleg portugués José Machado Pais (1999) ha reflexionat recentment sobre la “generació dels clavells vermells”. L'autor observa que són els grafitis els que expliquen que la Revolució dels Clavells tingués lloc el 25 d'abril. Grafitis que, en la seua majoria, escrivien joves desencantats amb el règim: “Fora el feixisme”; “Llibertat!”; “Fora la PIDE”; “Ni un soldat més a l'Àfrica”; “Fi a la guerra colonial”, etc. Els joves més instruïts no entenien la causa per la qual lluitaven a l'Àfrica. Per aquest motiu la resistència a ser carn de canó: “Què érem nosaltres? Carn a granel. Per això, en els llimbs del pensament naixia una font impetuosa: resistir, no ser aquella carn ingènua [...]. L'exèrcit no podria apuntar les armes al cor dels portuguesos i d'aquells a qui el colonialisme, instal·lat en el Terreiro do Paço, assassinava. Qui permetia exportar la mort a l'Àfrica o anar a buscar-la en defensa d'interessos il·legítims?” (José Manuel Mendes, citat a Machado, 1999). Abans de la Revolució dels Clavells, els joves es manifestaven contra la guerra colonial a l'Àfrica i contra el règim que la sostenia. Els qui podien, fugien del país. O sigui, de la guerra. Segons dades de l'Estat Major de l'Exèrcit, durant els tretze anys de guerra colonial hi va haver una mitjana del 18 % d'absents per any. Els qui es quedaven protestaven contra el colonialisme i el règim com podien, ja que la repressió era enorme. El 1972, durant les commemoracions del Dia Mundial de la Pau, prop de 70 joves i catòlics progressistes van ser empresonats quan es trobaven reunits en una capella, sota sospita que s'hi havien reunit per motius polítics. El règim controlava també els moviments estudiantils, principalment a les universitats, mitjançant policies disfressats de conserges. Però la seua aparença atlètica (per això el sobrenom de *gorilles*) no enganyava els estudiants. Davant les estretes xarxes repressives, no és estrany que moltes protestes juvenils fossin clandestines, amb la visibilitat que era possible: els grafitis.

Durant el règim salazarista, tot i que els joves van ser considerats un camp d'inversió política, els esforços es van concentrar sempre en la seua socialització, d'una forma ideologitzada i estatalitzada, per enquadrar-los millor. Així s'entén la creació, el 1936, de la Mocidade Portuguesa (Joven-tuts Portugueses), organització que mirava d'inculcar en els joves els valors d'amor a la pàtria, a l'imperi, a la família i a Salazar. Fins als anys 50-60, la *joventut* no va sorgir com a "qüestió social". A partir de llavors, els joves es converteixen en un "problema" declarat, tant des del punt de vista social com sociològic. Tal com es reconeixia en aquella època, el "problema" va semblar que sorgia, amb particular fulgor, als medis universitaris. Els moviments estudiantils que van aparèixer a Portugal a la dècada dels 60 es van organitzar directament contra un poder i un règim polític que no facilitava la participació dels joves en l'àmbit institucional. La guerra colonial aguditzava més l'oposició dels joves al règim salazarista. La Revolució d'Abril del 1974 deu bastant a aquests moviments juvenils. Amb la democràcia, l'estructura de la societat portuguesa va patir notables transformacions. S'assisteix a una mobilitat social considerable, acompanyada d'un creixement significatiu de les classes mitjanes. Al buidament de les classes associades al món rural (pagesia, proletariat rural i algunes franges de la petita burgesia tradicional), es contraposa una joventut cada vegada més "urbana". Amb la urbanització de la joventut, la seua conversió en problema (social i sociològic) va adquirir també nous matisos. L'accés dels joves al mercat de treball es va fer cada vegada més dependent de l'evolució del sistema productiu; evolució marcada tant per la incidència de la crisi econòmica, clarament visible a partir de la dècada dels 70, com per la modernització de les estructures econòmiques (reducció de l'ocupació agrícola i de l'ocupació encoberta en l'agricultura, índexs creixents de terciarització i urbanització, renovació dels processos de treball, canvis en l'organització i gestió empresarials, incorporació de noves tecnologies, etc.). La convergència d'aquests factors va originar una situació particularment difícil per als joves portuguesos, que van començar a sentir l'amenaça de l'atur i la falta de perspectives professionals, just en una època en la qual podien esperar molt més del recentment instaurat règim democràtic. La massificació de l'ensenyament, després de la Revolució dels Clavells, va fer que una part important dels moviments juvenils tinguessin l'escola com a epicentre (Machado, 1999).

En el cas xilè, els joves que no havien conegut l'etapa d'Allende van ser també els primers a començar a qüestionar des de dins el règim pinocheta, i a preparar el terreny en la vida quotidiana. Un investigador que està estudiant el període ens diu: "Rastro fundamental de la historia contemporánea chilena es el proceso de redemocratización después de los 16 años

de dictadura militar (1973 – 1989). En realidad se trata de una sociedad partida en dos: los en favor y los en contra. Entre ambas partes hay muy poco contacto, como tampoco intentos de conciliación. Hay muchas heridas abiertas, que recién con el procesamiento de Pinochet comienzan a ser asimiladas de alguna manera. Un actor importante, aunque muy poco articulado, son los jóvenes, que en general manifiestan un rechazo no muy dirigido. *“Este rechazo no se concreta ni materializa en un papel de actor social constitutivo de movimiento, ni en un papel militante transformador; se expresa en mil fragmentos y acciones diferentes: en el consumo de drogas, en el ‘carrete’, en los ritos multifacéticos que cobran vida cuando cae la noche, en la poesía, en los murales callejeros, en el lenguaje hermético, en las pandillas, en el consumo de alcohol, en el sexo, etc.”* (Sandoval, citado). El cambio de régimen político en Chile a fines de los 80, incluyó una explícita responsabilidad estatal con los jóvenes. El diagnóstico de exclusión social ha venido a fundamentar el objetivo de integración social con que el Estado (y también otras instituciones) han asumido tal responsabilidad. Al mismo tiempo, la participación juvenil contra la exclusión política generalizada de los ochenta, genera en los noventa la noción de integración socio-política, a través de asociaciones juveniles y organismos de representatividad de intereses ante las instituciones sociales”.

El darrer exemple a considerar és el soviètic. El que a Rússia es coneix com a “*Neformalniye Grupirovki*” (literalment “grups informals”) apareixen en l’escenari en la segona meitat dels 80, tot i tenir precedents en moviments anteriors, com els cantautors dels 60 i les “pandilles” del futbol dels 70). El tret distintiu és que els estils que al món occidental es difonen al llarg de tres dècades, a Rússia emergeixen tots alhora. La barreja fa que *rockers*, *hippies* i *punks* siguin coetanis. Molts d’aquests grups es trobaven als mateixos llocs (el principal, al carrer Arbat, al centre de Moscou, el lloc on cantava Kutzava, el cantautor més conegut dels 60). Es poden distingir dos tipus d’estils. En primer lloc, aquells que tenen un origen occidental, tot i ser adaptats a les necessitats locals: *rockers* (duen caçadores negres i motos txeques, a més de la seva passió pel rock es caracteritzen per recórrer la ciutat de nit); *heavies* (el mateix sense moto i amb cabells llargs); *punks* (poc agressius, van passar de moda); *hippies* (pacifistes i artesans); *monopatins* (adolescents que es reuneixen al centre i utilitzen un argot que barreja paraules d’anglès); *breakers* (ballen a l’Arbat). En segon lloc, aquells altres estils que tenen un origen rus: *bohémis* (intel·lectuals, entre hippies i místics, que intenten recuperar l’estil nihilista dels anys 20, vestint amb certa deixadesa i manifestant una filosofia existencialista); *afgans* (joves que van fer el servei militar a l’Afganistan, molts dels quals es van tornar bojos o drogoaddictes: al principi eren vistos com herois,

després com a botxins), *liubierts* (joves d'un poble obrer proper a Moscou, manipulats per partits nacionalistes contra les tendències estrangeres: anaven a Moscou a barallar-se amb els punks i els hippies; vestien amb uniformes nacionals: uniformes militars, jerseis rústics, etc); Joves de *Pamietz* (nacionalistes russos agressius i antisemites); “pandilles” del futbol (com els fans de l'Spartak de Moscou); bandes juvenils territorials (com les de la capital del Tatarstan, que vénen sovint a Moscou a barallar-se amb els moscovites). Els estils serveixen, doncs, per teatralitzar totes les contradiccions de la societat postsoviètica: són presentats davant l'opinió pública com una metàfora de l'occidentalització i de la decadència de Rússia, però també com a braços executors de consignes nacionalistes i antisemites latents entre la població.

Els tres exemples que hem considerat ens mostren que sovint les transicions a la democràcia es preparen “molecularment” en el terreny de les transformacions en la vida quotidiana dels joves: grafitis portuguesos, drogues xilenes i modes espectaculars a Rússia preparen el camí per a altres canvis. Naturalment, hi ha algunes minories de joves conscients (les minories subversives), però el canvi més visible es dona en el terreny dels usos i costums (la revolució de la vida quotidiana). Els efectes per als joves es donen a tres nivells: a nivell econòmic, les transicions acostumen a tenir efectes negatius en l'increment de l'atur juvenil i la desregulació del mercat laboral; a nivell polític, als primers efectes benèfics (dret al vot, reducció de la majoria d'edat, llibertat d'expressió) succeeix un període de reflux (pasotisme). A nivell cultural, la imatge dominant és la proliferació de subcultures juvenils espectaculars: és el temps de les tribus. Quelcom molt semblant al que va succeir a Catalunya, durant aquells llunyans anys 70...

2. La joventut com a metàfora del franquisme

En la mesura que el règim franquista pot ser considerat com un “sistema de vida” que es pretén imposar al conjunt de la població, l'eficàcia en la direcció eticopolítica de les noves generacions posa de manifest la seva capacitat hegemònica global. Des d'aquesta perspectiva, les actituds del règim envers els joves —així com les actituds dels joves envers el règim— remetent als canvis en les relacions de forces entre els sectors que pugnen per l'hegemonia, en cada moment històric particular. El discurs hegemònic que sobre els joves elabora el franquisme es resumeix en un article ja esmentat, aparegut el 1940 en el primer número de la revista local de l'agrupació juvenil falangista *Organizaciones Juveniles*: després d'haver guanyat la guerra “había también por hacer conquista de entendimientos y vo-

luntades”. La cita és significativa perquè vincula dos aspectes indestriables de qualsevol projecte hegemònic que vulgui perdurar: racionalitat (“entendimientos”) i emotivitat (“voluntades”). Si aquest era l’objectiu, una part prioritària dels esforços s’havia d’adreçar a la formació de les noves generacions en els ideals regeneradors representats pel nou règim. El preàmbul de Franco a la Ley de creación del Frente de Juventudes ho deixa ben clar: el FJ és “la obra predilecta del régimen”, l’objectiu de la qual és “forjar los hombres que han de ser los herederos de los sacrificios de nuestra generación”; un nou tipus d’home jove “que encierre y encarne el saber de la salvación, el saber de la cultura y el saber del dominio; es decir, hombre espiritual, hombre sabio, hombre técnico” (*La Mañana*, 30-I-1942); i un nou tipus de dona jove caracteritzada per “la abnegación, la elevación cultural y moral de la mujer, la austeridad en las costumbres; la defensa del hogar; la íntima convicción en la autenticidad religiosa... el mejor antídoto contra el envenenamiento de las masas proletarias” (*La Mañana*, 24-I-1950). Quines estratègies van ser menades pel règim franquista per exercir la seva hegemonia mitjançant l’educació de les noves generacions? Quines foren les respostes dels joves en els diversos moments històrics? Hom ha insistit amb encert que, a diferència dels règims bessons, com el nazisme alemany o el feixisme italià, el paper assignat als joves pel nou Estat, fins i tot durant el primer període, fou sempre instrumental i subaltern.

La socialització política dels joves s’encomanà ben aviat a estructures burocràtiques jeràrquicament organitzades, com el Frente de Juventudes o la Sección Femenina, en les quals la participació dels joves era sempre controlada per la supervisió dels adults (de fet, més que no pas als joves, la major part de les activitats d’aquestes organitzacions anaven adreçades als infants, que van fornir sempre la seva base social). La principal funció d’aquestes institucions era “disciplinar” els joves que havien viscut el “desordre” regnant durant el període bèl·lic, i transmetre als que van néixer després una nova i excloent “visió del món”. Tanmateix, les diverses instàncies de transmissió ideològica al servei del règim, com els camps, les classes de Formación del Espíritu Nacional, el servei social, els cursos per a aprenents i instructors elementals, etc., en rares ocasions foren considerats com un mitjà per conquerir “entendimientos y voluntades”, sinó més aviat moments de celebració ritual d’un discurs retòric que perseguia la despolitització i passivitat dels joves.

Paradoxalment, foren precisament les noves generacions, les que el règim va cercar de modelar durant els anys 40 i 50 a imatge i semblança seva, les que no podien haver estat enverinades per les ideologies prebèl·liques, les beneficiàries de les polítiques de creixement econòmic dels anys 60, les primeres que expressaren, des de mitjan anys 60, reaccions

massives de rebuig del consens, tant en el pla cultural com en el pla polític. És en aquest sentit que es pot parlar de la joventut com a metàfora del franquisme. En la mesura que van canviar les actituds dels joves envers el règim també ho van fer les actituds del règim envers els joves. La inicial promoció de la militància activa fou canviada, a partir de la fi de la II Guerra Mundial, pel foment de la despolitització. I en comptes de promoure les organitzacions juvenils oficials, que començaven a ser obsoletes en les seves formes feixistitzants, hom va preferir influir en els joves per canals indirectes. La sincera adhesió als principis del Movimiento podia portar preocupacions als jerarques del règim, si els joves convençuts es prenen al peu de la lletra la retòrica de la “revolució pendent” (i alguns s’ho van prendre, com va posar de manifest la crisi de 1955). Era menys perillós el retorn a la vella “literatura edificant”, predicada als cercles d’estudis de l’Acció Catòlica i de les altres organitzacions cristianes, una literatura que predicava la passivitat i la resignació dels joves, prescrivia un cicle vital de caire normatiu, i l’estricta control dels joves al si de les institucions adultes (família, escola, estat, església), l’espera pacient vers un demà llunyà en què podrien fruit dels drets i deures de la plenitud social. No és aquest el moment d’avaluar l’eficàcia d’aquests discursos (que sovint no es corresponen amb les conductes reals dels joves). El que m’interessa subratllar, però, és que no és en el terreny de la política estricta, sinó en el de les conductes morals i la cultura, on el franquisme intenta exercir la seva hegemonia sobre els joves. La lluita contra el pecat esdevé, per exemple, una metàfora de la lluita contra la subversió política. I la transgressió de la norma moral té una dimensió social que depassa l’esfera de la vida privada. És lògic deduir, des d’aquesta perspectiva, que la dissidència dels joves envers el règim s’expressi inicialment també en el pla moral i cultural, i que les ruptures en els costums i valors que els joves van protagonitzar des de mitjan anys 60, siguin analitzats, segons la terminologia de Gramsci —que és sovint, paradoxalment, la que utilitzen els ideòlegs addictes al règim—, en termes de “crisi d’autoritat” i “dissolució moral”.

José Luis Aranguren, en el seu cèlebre assaig sobre la joventut europea publicat el 1961, ja havia esbossat la idea de la joventut com a mirall de la societat. Després de descriure fenòmens com la despolitització, la tendència a la privacitat, l’escepticisme, l’abast del consum i de la cultura de masses, l’autor s’adonava que “no solamente los jóvenes sino asimismo muchos que no lo somos ya nos sentimos, en mayor o menor grado, retratados aquí (...) Los jóvenes aun sin saberlo del todo, introducen la novedad en la vida y en la historia: nosotros completamos su conciencia y comprendemos la realidad a través de ellos” (Aranguren, 1960: 51). En una revisió recent, el mateix autor completava aquesta afirmació: “la juventud retrata siempre,

con trazos fuertes, a la sociedad global, la cual, por su parte, no siempre gusta de verse así retratada” (Aranguren, 1986: 22). Tot i que Aranguren es referia a la generació europea de postguerra, algunes de les seves observacions serien aplicades a les tendències juvenils de l'Espanya dels 60. En realitat, el “llarg auge” que viurien les democràcies occidentals des dels anys 50, i que era la base sobre la qual s'aixecava el mite de la joventut, no arribaria a l'Estat Espanyol fins als anys 60, i encara mediatitzat pel context polític i tecnocràtic de la dictadura. Durant la dècada dels 60 la societat espanyola viu un període d'expansió econòmica sense precedents, que té com a punt d'arrencada oficial el Pla d'Estabilització de 1959; com a fenòmens concomitants les onades migratòries internes i externes, i l'arribada massiva de turistes; i com a resultat més visible el procés d'urbanització general i l'emergència de l'anomenada “societat de consum”. Es tractava, també, d'un procés de transició cultural, que comportava la transformació de les relacions familiars, les formes de diversió, la visió de la sexualitat, la vivència de la religiositat, els mitjans de comunicació, i que es resumien en la promesa de la “modernitat”.

És significatiu que el debat ideològic a l'entorn de la joventut que es va plantejar aquells anys –i que es pot resseguir a la premsa, en els discursos de les autoritats civils i religioses, en els missatges publicitaris, i en els estudis “científics”–, tenia com a rerefons implícit o explícit aquestes transformacions. Els joves que adoptaven noves maneres de vestir, que reivindicaven una major autonomia respecte dels pares, que s'identificaven amb una música que només ells entenien, que desafiaven les conductes morals i sexuals tradicionals, que participaven de noves formes de lleure, que s'organitzaven en bandes amb activitats que rondaven la il·legalitat, que s'atrevien a consumir haix, van ser vistos com l'avantguarda desafiant d'una ruptura cultural de dimensions fins llavors desconegudes. El que m'interessa subratllar aquí és que la “novetat en la història” que introdueix la joventut, el “retrat amb pinzellades gruixudes” que fa de la societat global, remetia a transformacions de caire estructural que estaven modificant la mateixa condició social dels joves, la forma i el contingut del seu cicle vital. De manera molt esquemàtica, podem enunciar alguns dels factors que incideixen en aquesta transformació, tal com van ser formulats en el debat que tingué lloc aquells anys.

a) *La guerra com a fractura generacional.* Els joves dels 60 són la primera generació que no ha viscut la Guerra Civil ni directament ni indirectament, tot i que segons la tradició familiar poden encara tenir consciència de ser “vencedors” o “vençuts”, el conflicte que enfrontà els seus pares apareix en general com un esdeveniment remot, sovint submergit en el silenci i el

tabú. De la mateixa manera que no coneixen cap altre sistema polític, ni poden evocar el record de la República com a alternativa, tampoc han viscut la repressió i la por, i per tant poden expressar la dissensió molt més lliurement que els seus progenitors. La guerra és una barrera que els separa de l'experiència de generacions anteriors, però ja no és ni tan sols un "esdeveniment generacional".

b) *La transformació de la família.* El procés d'urbanització, nuclearització i reducció del nombre de fills de la família va a cavall d'una redefinició dels rols sexuals i generacionals. Hom és conscient que l'autoritat absoluta del cap de família ja no té legitimitat social per exercir-se, en la seva forma tirànica o paternalista, i el món dels joves apareix cada cop més com un espai d'autonomia, que s'expressa en l'ordenació de la pròpia cambra, el menor control de les amistats i del lleure, la independència en l'administració dels propis recursos, la relativa llibertat en les formes de vestir, etc. La figura del "jove rebel" (rebel·lia que podia expressar-se exclusivament en la llargària del cabell) era el prototipus d'aquell temps.

c) *El "boom" escolar.* En aquesta dècada es produeix l'extensió de l'ensenyament secundari (i més endavant de l'universitari), que per primer cop allarga la permanència de grans masses de joves al si de les institucions educatives durant la seva adolescència i primera joventut. Aquest procés té dos efectes fonamentals en la vida dels joves: promou la convivència entre membres d'un mateix grup d'edat durant un llarg període (la qual cosa fonamenta l'emergència de les cultures juvenils) i endarrerix l'ingrés dels joves en la vida activa, amb la progressiva supressió del tradicional sistema de l'aprenentatge.

d) *L'aparició d'un "mercat juvenil".* Els joves són vistos com la figura més representativa de la nova societat de consum emergent, els que encapçalen la ruptura amb la vella moral puritana de l'estalvi. Apareix de manera progressiva un mercat de consum de lleure adreçat específicament a aquest grup d'edat, fonamentat en un augment de la capacitat adquisitiva dels joves, i centrat en despeses no essencials com els discs, els abillaments, els locals de lleure, les vacances, etc. La configuració d'aquest mercat fa possible la progressiva diferenciació amb relació a gustos i formes de diversió, i la consolidació d'una consciència generacional.

e) *L'emergència de la cultura de masses.* Els joves són els que més directament se senten implicats en l'impacte cultural dels nous mitjans de comunicació (ràdio, televisió, cinema, premsa popular), i els que amb més entusiasme s'apropien dels llenguatges que vehiculen (música, modes, etc), caracteritzats per un predomini de la imatge i del so sobre la paraula oral o escrita, de l'emoció sobre la racionalitat. Són canals comunicatius que configuren llenguatges generacionals universals.

f) *L'impacte cultural del turisme*. L'arribada massiva de turistes europeus significa la confrontació episòdica amb comportaments i formes de vestir "moderns" que provoquen onades periòdiques d'"indignació moral". Els joves són, de nou, els primers a sentir-se atrets per la novetat que personifiquen els estils de vida dels turistes.

g) *La "revolució sexual"*. Juntament amb la redefinició dels papers al si de la família, es produeix una redefinició de les pautes de festeig i d'interacció entre els sexes, que comporta el qüestionament de la rígida segregació dels mons masculins i femenins, i la crisi d'institucions com la "carabina". La nova moral hedonista del consum (i els nous mitjans de transport) afavoreixen el creixement de les activitats mixtes, el contacte corporal espontani entre els sexes, els espais d'autonomia per a les parelles joves. Són factors que si bé no provoquen de forma immediata una generalització de les relacions sexuals prematrimonials, susciten una onada de preocupació i debat pel que signifiquen de transició instantània entre models culturals oposats.

3. Els joves de la Transició: memòria d'una generació

Altres persones, molt millor preparades que jo perquè van viure els fets des de dins, han parlat en aquestes jornades dels joves de la Transició. La meua aportació se centrarà en un doble pla. A nivell "macro", evocaré els grans llocs comuns de la memòria generacional. A nivell "micro", rescataré algunes històries de vida de com els joves d'una localitat concreta –Lleida– van viure aquests anys. Els membres de la "*generació de la Transició*" van néixer al llarg dels anys 50. La seva primera socialització es produeix en el marc d'una societat encara autoritària, però que va liquidant els efectes més visibles del totalitarisme i la misèria. Viuen la infantesa i la primera adolescència durant els anys 60, a cavall del boom econòmic i social (el benestar material esdevé un element donat i durador). Arriben a la joventut en plena cresta de l'onada, en el marc de la crisi ideològica i cultural que desemboca en el 68. Experimenten (amb més o menys intensitat) les repercussions dels moviments de protesta juvenil que es difonen al llarg de la primera meitat dels 70, en la seva doble vessant expressiva (contracultures, modes) i militant (radicalisme polític i estudiant). Al boom de l'ensenyament secundari li succeeix el boom de la universitat (vegeu apèndix estadístic), que possibilita per a un sector de joves (cada cop més nombrós i interclassista) una moratòria en la inserció laboral, i per tant un perllongament de la condició juvenil. El seu trànsit vers la vida adulta coincideix amb el procés de transició democràtica, que obre molts canals de participació i d'inserció socioprofessional. Tan-

mateix, el paper dirigent en aquest procés els serà manllevat per la generació anterior.

La contestació política i cultural és l'eix de la imatge cultural que la generació de la Transició transmet de si mateixa. Contestació familiar (“el que volíem ere marxar de casa i fer la nostra vida” Isabel),* contestació envers les institucions; contestació envers les formes de vida establertes; contestació envers el règim polític vigent: “Els joves se resistien a continuar les mateixes pautes socials dels adults: trencar amb un cert puritanisme que hi havia, voler una major parcel·la d’actuació social, en el vestir, la manera de comportar-se...” (Gonçal). Aquesta voluntat d’emancipació personal i social s’expressa en la negació de la joventut com a condició subalterna: “Els joves tenien un paper... Ja es parlava de la joventut com a nova classe” (Alfons); “Que la joventut fore la protagonista... que no rebés lo que li feren els grans” (Carles). Una perspectiva que en les biografies remet al maig del 68 com a paradigma simbòlic (tot i que els testimonis citats facin referència a una frontissa local amb una funció similar: un Festival anomenat Jaloom, celebrat amb gran èxit el 1967, en què es va reivindicar un casal de joves).

La presència constant del 68 en les històries de vida és relativament independent de la repercussió real del moviment en les biografies dels testimonis. Com a “mite dels orígens”, el 68 transcendeix els determinismes espaciotemporals: se situa en un espai utòpic (“nord enllà”), i en un temps ucrònic (“Quan va ser allò del mayo francès, el 58?” Pasqual). El maig, com el comunisme, és vist com “un fantasma que recorre Europa”, que afecta la vida dels joves encara que no en siguin conscients: “El 68, sense entemamo’n, lo fèiem!... Som una generació especial, els que mos va enganxar en aquesta edat més o menos” (Pau). La finalitat bàsica és transmetre la percepció d’una mutació cultural: “La gent se van descarar una mica... Entre els estudiants, fins i tot ja va haver algun que va plantar el mingo a casa” (Pasqual). Quan pregunto el significat de l’expressió “plantar el mingo”, la resposta és eloqüent: “Volguer ser ells”. El 68 esdevé, doncs, la clau d’interpretació per a tots els comportaments i valors que en les històries de vida manifesten autonomia, emancipació, contestació: “gamberrades” escolars (“ere ser rebelde”), predicació de l’amor lliure, renovació de l’abillament (“peluts i barbut!”), consum de drogues, mutació dels costums: “Lo que enteníem nosaltres ere una protesta contra les formes de vestir, de música, la revolució sexual, l’amor lliure, el posar el cabell llarg, no portar americana, els texans, la música moderna” (Francesc).

El model de “jove contestatari” no només aspira, com la generació anterior, a millorar les condicions de vida de la joventut, a guanyar espais

* L'autor utilitza un sistema de transcripció de la fonètica lleidatana aliè al sistema convencional (N. dels E.).

d'autonomia al si del sistema; proposa una veritable redefinició de les fronteres entre infància, joventut i adultesa, basada en un rebuig dels atributs tradicionals de les edats biològiques. Hom reclama deixar de ser tractats com infants (menors inexplerts), sense veure's obligats a abandonar els comportaments lúdics, ingenus; hom reivindica la plenitud dels drets socials per als joves, fomentant alhora una certa "irresponsabilitat"; hom pretén una joventut sense renúncies, una adultesa sense "seriositat"; hom espera ser jove eternament, no integrar-se del tot en el "sistema" (o integrar-se en un sistema alternatiu): "La generació que parlo jo no han sortit professionals de re, no? La majoria tenien les carreres penjades i no les van acabar... On s'aprenea era al carrer. Jo mateix no sóc especialista de re" (Pau). Evidentment, es tracta d'una redefinició plenament ambivalent: la negació de la joventut com a edat separada de la vida coincideix amb la generalització de la "postadolescència" (una nova edat entre adolescència i maduresa) com a contribució a la "juvenilització" de la societat (funcional a la creació d'un mercat en expansió).

L'altra vessant de la contestació, l'activista, prén cada cop una coloració més explícitament política, que desplaça i subordina les imatges inicials situades fonamentalment en el terreny del lleure. La "conscienciació", el "compromís" i la "mil·litància" com a expressions centrals, el mite de la "clandestinitat", la visió messiànica d'una generació escollida per enderrocar un règim –l'únic que han conegut al llarg de les seves vides–, una missió que justifica tots els sacrificis (àdhuc la renúncia a la pròpia joventut): "Nosaltres érem una generació que lo que ens ubicava no ere la festa, sinó el pensar, el plantejar-se les coses. La paraula que es deia molt ere: planteja-t'ho!" (Albert). "Nos va agafar el 75 com una cosa molt immediata... Ere primer la mil·litància que la qüestió personal" (Victòria). En molts dels testimonis de "mil·litàncies" hi retrobem l'autopresentació "romàntica" de la generació de la guerra: "Es vivie molt d'il·lusions. Costae molt poc fotre la pallissa amb un jove i viure d'idealisme. Avui no és possible això. La joventut ha canviat molt. És més pragmàtica" (Rosa). Aquestes il·lusions, esmerçades en la liquidació del franquisme, es dilueixen en el procés de transició/reforma: el "desencantament" polític coincideix amb la definitiva inserció social. Ambdós prenen sovint la forma de replegament en el privat.

4. Els joves de la Transició: una microhistòria

La edad juvenil es aquella en que están vivas todas las disponibilidades de un espíritu, la edad en que la vida se entiende desde una generosidad fundamental. Y la juventud española de nuestros días se siente plenamente identificada con aquella otra que en fecha histórica de 18 de julio de 1936 lo dió todo por una España mejor (*La Mañana*, 21-7-1974).

El 20 de novembre de 1975, mentre alguns organitzaven una rastellera d'autocars per acudir a Madrid a fer el darrer comiat al dictador, en molts pisos particulars de la ciutat es destapaven ampolles de xampany guardades des de feia temps. S'iniciava una transició que depassava el nivell estricte-
tament polític, i que havia d'afectar els hàbits, les formes de relació, d'expressió i de dissensió covades en tota una vida sota el franquisme.

ISABEL: Ens vam enrollar la nit de la mort del Franco! Molta gent tenien lo xampany a la nevera. Amics meus, molts! Es així. Tota la gent que estaem una mica enrollats a la clandestinitat ja hu teníem preparat. Un amic meu tenie un xampany francès. El Gérard em rondae. I lo dia que va morir el Franco vam fer una festeta, ens hu vam dir, un munt de gent, i ens vam trobar amb un pis d'unes noies que éren enfermeres, i vam fer una festa, juerga, final. Per nosaltres significae el final de la repressió. Jo la primera vegada a la meua vida que vai sapiguer què ere la herba i tot això. Que vam acabar a les tantes de la matinada! Va ser un dia de molta alegria. Me'n recordo que ens esperaem a l'escala, va entrar un tio, i quan ens va veure es va amagar l'ampolla al radere. Molta gent hu va celebrar.

GERARD: Jo vai arribar el matí a la Facultat, i allí tota la gent a fora al carrer: "Que si se mor o no, que tal o qual" Les reixes estaen tancades, al Roser.

I tothom se'n va anar al Especial. Tot lo matí allí celebrant-ho, el bar ple.

(CONSOL): ...Jo els únics records que tinc és que estaem en una dictadura és, per exemple, que navem al escoltisme, i un capellà, des del 68 ho recordo, nave amb un transistor a la butxaca: "És viu, encara és viu" I cada dia igual, la obsessió que tenia perque es morís! Ens assemblae que allavons tenia que canviar tot! Suposo que és com ara, que hi ha coses que ens reprimeixen, però no ho sabem. Hi havie coses que no es podien fer, però ja ho sabies. I sabies que les coses eren aixins. Ere tot un context. Sabies que no podies parlar en català, que per trobar un llibre en català era... que qualsevol reunió havies de demanar permís. Sempre anaves amb permisos a la mà. I a la mínima que ensumessin, te'l denegaven, i ja no es podia fer. Et trobaen 3 o 4 pel carrer, venia la policia: "Circulen!" Ja sabies lo que et podie passar. Però, com que feta la llei feta la trampa, també ens les escaquejàvem. Si et volies trobar amb una persona, no la trobaes al mig del carrer que et fottien fora, ja anaves amb algun lloc. Però sabies que si t'enganxaen, feies una cosa mal feta, però la feies molt a gust, i sabies que no t'enganxarien, perque estava muntat aixi. Un munt de coses que anaven amb la vida enganxades... I no ho sé, trobo més franquistes ara que en temps del Franco. Allavons tots eren de l'oposició! No trobaes ningú que estés a favor del Franco. Ningú! I ara en conec un munt! No ho entenc! Llavons com que estaves sempre al mateix ambient, i com mes l'eixamplaes, l'eixamplaes pel mateix lloc. Tothom contra Franco. També quan lo dels Joglars, jo no coneixia cap canvi: passava això, i abans també havia passat... Es que la transició va ser tan rara...

ISABEL: ...Paties. Es convoca una reunió, i veies passar pel carrer a dos de la Social: "S'ha suspès" I la por. La tortura, que a comissaria torturaen. La gent tenie terror d'anar a comissaria, estaes totalment aïllat. Unas montatges impressionants.

GERARD: No paties! Als 25 anys ere una aventura! Quan corries al devant de la policia, después hu comentaes, ere una aventura. Hi havie un objectiu que ere transpassar la barrera del convencionalisme, hi havie un romanticisme. La música ere molt important, com a cant col·lectiu de llibertat, que volie dir surtir d'una dictadura. S'acabe això, s'inicie un periode que la gent s'ha de definir. Perque aleshores si eres del PSUC o del PSAC ere igual, no tenie massa sentit. S'ha produït un tall generacional. Potser nosaltres vam viure una certa connexió, perque vam muntar lo dels Nacionalistes d'Esquerra, que ere una continuació de tot allò. No venfem de la militància dura. S'acabe un moment, comence a nàixer lo tema del atur, d'una manera acollonant, i desapareixen una sèrie de valors: la pau, la felicitat, de tots germans, fora convencionalismes, tot aquet missatge que hi havie al fons. Aquesta religiositat natural que comportae uns certs tipus d'actes. Tu tens un mirall que és viure al teu aire. Ocupar el carrer, totes aquestes coses, forme part. En un moment determinat canvie.

La vivència de la Transició en les històries de vida, com en els relats de la II República, no se situa explícitament en el terreny de la política i les reivindicacions socials, sinó prioritàriament en l'espai del lleure i de la festa. La democràcia s'associa, en les evocacions biogràfiques d'aquests moments, a l'ocupació pública del carrer, a l'efervescència cultural, a la tolerància sexual, a l'aparició d'un seguit de locals i zones de lleure, a la pràctica quotidiana de la recent estrenada llibertat.

4.1. "UN FANTASMA RECORRE EUROPA"

(PAU): Nosaltres –i ara et parlaré de la situació generacional– el 68, sense enteramo'n, lo féiem! Es molt curiós això. Una mica és aquella frase del Manifest Comunista: "Un fantasma recorre Europa" Per nosaltres hi va ser! No sabies d'on venia, i amb una mica de retràs, però ja al 68 es notava algo, ja... Hi ha una pel·lícula que ho explica molt bé, lo fenòmeno d'aquesta generació. És aquella del Serrat, "La lenta agonía de los peces" –que és bastant dolenta però bueno. Perquè t'ensenyen un pescador ivissenc que no lliga patata, que el seu pare el fa anar a pescar, pues a través una mica de les estrangeres que van a estiuejar, els hipis i tot això, el tio al cap d'uns mesos està al mig de Londres, al mogollón. I porta un esperit que no sap ni de què li ha vingut, però l'agafa. Llavors, aquí a Lleida, la nostra generació també som molt rars tots. Som una generació especial, els que mos va enganxar en aquesta edat més o menos. I jo per exemple no'm vai enterar del maig del

68 fins a l'any següent, que vai anar a Barcelona. En canvi, aquell any a l'Episcopal vam començar a fer números i a anar molt revolucionats. Bueno, així generacionalment, va haver repercussió, sense haver-ho llegit als diaris, sense sapiguer exactament de què anava. En un nivell de col·legit Episcopal, franquista i tot això, pues podia ser, jo què sé, doncs arribar el professor a classe i troba's escrit a la pissarra "Franco hijo puta" Però no era una motivació política. Ere ser rebelde. Molt simple, no? Per exemple: mos havian pegat sempre i a partir d'aquell moment, el dia que li van pegar en un, vam plantar cara tots i ja no van pegar a ningú més allí. O a les classes de francès, me'n recordo que hi era un sistema amb discos i sortia la Marsellesa. I mos deien que la Marsellesa la cantéssim fluixet perquè si mos sentia un policia. I la cantavem fortíssim, que se sentia del carrer! Són coses que ara fan riure molt, però

(CARLES): ...Aquestes coses no surten perquè sí. No en va hi havie en aquella època a nivell internacional tot un moviment juvenil més o menys revolucionari, com tu sabràs, de que la joventut, i aquest punt és crucial, fore la protagonista. Es dir, que no rebés lo que li feren els grans. Me'n recordo perfectament, perquè ere un dels punts de l'enquesta que els escoltes van fer al festival: "Qué papel crees tu —o en català, no me'n recordo bé— que han de tener los adultos en esta actividad: dirigente, asesor, o no sé qué más". Me'n recordo que molta gent posava "dirigent". Evidentment lo que apeteix és que com a molt posés col·laborador i de lluny. Perquè eres conscient que sol no ho faries. I em va fer molta gràcia: "Mira això és de lo que es tractava!"... Jo recordo que ho vivíem de lluny, per la televisió. Ens reafirmavem en nosaltres mateixos, però no teníem una idea exacta de tot. Alguns hi van nar i després quan t'ho explicaven entenies més coses. Vam tenir algun seminari d'informació. El maig del 68 no ens va donar la llum per tirar endavant, ens va reafirmar en lo que ja pensàvem. Lo qual a mi m'indica que els moviments sociològics hi ha una cadena que els produeixen, però es produeix en l'ambient, com el moho i la humedat. Les condicions subjectives d'aquella època eren aquestes. I tot i que Espanya no es podia comparar ni molt menys amb Europa, pues sí que per evolució cultural, algunes vanguardes ho tenien clar. Uns més intuïtus, com el meu cas, i uns altres més reflexius.

(PAU): Segur que si algú ho veiés de fora, segur que tothom feia el mateix, però ho feies amb un altre esperit, amb un altre sentiment, un'antre visió. Qualsevol cosa, vull dir. Anar a buscar fòssils a la pedrera, pues era una història. Segur que també s'hi ajunta l'adolescència, la joventut, que també fiques molt de la teva part, no? Però jo vec que generacions posterior no ho tenen això. Que poden anar a fer muntanya igual que nàvem nosantres i no hi van igual. Era un element de senti's en moviment i en connexió mundial, no? Es que és molt estrany. Es que fa gràcia parlar, no? Ere super fàcil! No feies res tu. No sé, ere gratuït. No ere super generalizat. Però ere curiós que a tot arreu n'hi havia d'aquesta gent. Naves en un poble, al cafè del poble i en cinc minuts ja conectaves amb los del poble que naven de... En quell temps se

parlava de vibracions, que és una expressió que ara ja no s'utilitza, no? Però ho notaes. Tu anaves en un pobles de la muntanya i troba't un tio del poble que conectaves, però super ràpid, no? Ara encara em passa. Ara em trobo amb gent d'aquella època i mos fotem a parlar, que si haigués algú al costat que no fos d'aquella època, no entén re. Hi ha uns pressupostos bàsics, uns punts de partida, de comunicació que funcionaen i encara funcionen. Ara, encara parles amb nostàlgia d'aquella època i apareixen paraules com ara "vibracions". D'aquesta paraula pots fer una explicació científica de lo que vol dir, però té connotacions molt fortes. Això m'ha servit molt al meu ofici. Jo estic a la barra i quan t'entra algú per la porta, ja rebo vibracions, i quan me demana el beure ja sé casi segur que aquell tio me puc fiar, no me puc fiar, si va en bones intencions. Pues això ho practicaes tot lo dia i amb tothom.

4.2. LA FLAMA

Els joves polititzats s'agrupen en diversos grups. Els més actius militen en la Jove Guàrdia Roja, que poc abans de la mort de Franco participen en la Taula de Joves i organitzen per primer cop la flama del Canigó. Els més contraculturals conflueixen en la Popa (Partit Orgàsmic Proletari Astral). Marx contra Reich.

(ROSA): Al març del 75 se va fer una reunió, que se va consolidar un moviment, va ser quan va nàixer. Que del grup de joves hi haguéssin uns representants que anessin periòdicament a l'Assamblea de les terres de Lleida. Un cop vam parlar amb molta gent, vam fer una Assamblea per formar aquet moviment. Hi havie gent de Sant Llorenç, de Santa Teresita, de Sant Pere, de Santa Madalena, de la facultat de dret i Filosofia, del moviment obrer, de la Junta de veïns de Balàfia, de la Mariola... Els que proposaem les coses érem nosaltres, els de la Jove Guàrdia. Aquella assamblea que es va fer al riu, del Moviment Democràtic. En vam fer tres, una per les comportes, a la Mitjana. Clandestines però obertes. Teníem necessitat de convivència de grup. Es que ere molt fàcil aglutinar. De seguida se participae a les coses. I la presentació pública la vam fer per la Festa Major de Lleida, l'onze de maig, vam fer la gran pintada, i el gran xiringuito. Va ser molt divertit. Vam pintar les 4 barres al castell, que encara quede la marca. A la part de sota hi havie una trobada de sardanes pel dematí, i a la nit d'abans vam fer unes lletres, que posae "Visca el Moviment Democràtic dels Joves de Lleida" Ho vam preparar molt bé. Vam veure els túnels per on podíem pujar, no hi vam pujar per l'entrada del castell, perque no ens veguéu ningú. Vam participar unes 25 persones per fer aquesta pintada. Uns cotxes que ens esperaen a baix, dos que estaen amagats amb unes mates de guàrdia, dos més que vigilaen per la part del darrere, 4 que se'n van anar a tirar els pots de pin-

tura per allà. I uns quants més a pintar lo altre. Les lletres les vam fer amb els bancs, que els vam posar drets, un aguantae i l'altre pujae a dalt. Allavons vam nar a la plaça de Sant Joan, que feien una verbenae. Lo bo és que no sabíem com ho havíem fet: "Qui hu haurà fet? Els malparits aquestos, han vingut amb escales!" Resulte que no ho podien borrar. I van tenir que anar a cridar els cotxes dels bombers. Es que ho va veure tothom! Es que aquet moviment no havie surtit a la llum pública. A les sardanes no hi vam anar. Estaem tots fitxats ja. Ja havíem passat per comissaria. Arrel del Moviment Democràtic dels Joves de Lleida va ser quan se van organitzar la flama del Canigó, el juny del 75. com que n'hi havie representants de tots els barris, vam montar els Focs a casibé tots los barris, a 9 puestos diferents de Lleida. A la Bordeta, a Balàfia, a Sant Llorenç, a la Mariola... Ere una flama única, nascuda al Canigó, i des d'allà se repartie. Ere molt guapo. Les fogueres ja es feien, però ere l'encendre-la així. Donar un sentit de Catalunya, que tot el mateix foc encengués les fogueres. Una miqueta les arrels de Catalunya, amb un caire catalanista. Vam repartir uns papers que explicae tota la història de Catalunya, vam repartir pegatines, i es va fer una mentalització molt forta. Hi havie gent que no havie captat el sentit polític i hi participae sense massa... Els que vam montar sí que ho sabíem, i el governador també. Hi va participar moltíssima gent. A cada puesto es va fer después una verbenae. Posa-hi de 500 a 1.000 persones a cada barri, que en aquell temps no costae res, pues multiplicat per nou. Va ser una novetat, molt bonic. A mi una mica més i m'enxironen. Perque nae a portar la propaganda amb un altra amiga pels barris, als del Moviment Democràtic, i resulte que vam veure dos tios que feien parar, i no ens vam donar conte que ere la Guàrdia Civil. I al cap de cent metros vam parar. Van vindre a demanar la documentació: "Ustedes no han parado al alto, son de la ETA!" I teníem el cotxe ple de propaganda, no vegis! I abans de que arribessin el vam llançar per unes mates. La documentació no la portae, l'havie tirat. Se van quedar la documentació de l'altra: "Mañana, te vas a Comisaría!" I vam donar la volta per un camí que jo coneixie, a la Bordeta, per tornar a buscar el carnet d'identitat a radere de les mates.

(ALBERT): ...Aquestos van fer un grup lúdico-eròtic que es deie la POPA, i feien happenings, i montaven tinglados d'aquestos, eren gent que des d'una conscienciació política, naven més per lliure, a diferència dels altres, que estaven més organitzats políticament en partits d'esquerra, marxistes, leninistes, maoistes, lo que después va ser el PTE. I els altres més àcrates, més Bakunin. I a les assemblees se produïen aquests enfrontaments. Les montaven los ortodoxos i les desmontaven los altres. Fruit d'aquest pensament anarco, aquesta gent desmitificava les coses. I de tant en tant pues apareixia un cartell a la Facultat que ficava: "Tal dia concurs de calçotests florits", ere una forma de desmitificar.

(VENTURA): Com que l'I. passava de les reïvindicacions excessivament serioses, polítiques i no sé què, i com que fèiem una poesia compromesa tot sovint,

doncs se li va ocórrer de fer altres coses que no fossin tan compromeses, més frívoles. I llavors va crear, parlant amb mi, un altre grup alternatiu a La Gralla i la Dalla, però amb gent de la Gralla i la Dalla, és clar, per donar aquesta altra imatge, que fos de caire eròtic i no sé què. De seguida va haver les discussions per posar nom. Si per La Gralla i la Dalla van ser fortes, amb això ja van ser immenses, no? I al final se li va ocórrer al mateix I. fotre-li POPA. i aleshores vam pensar de donar-li algun significat a les vocals i consonants. I va quedar Partit Orgàsmic Proletari Astral. Es clar, orgàsmic i proletari ja significava quina adscripció tenia aquest grup: era Wilhelm Reich.

(GERARD): Un podie haver entrat a la “conscienciació”, que en diem abans, a través de sectors d’església, o bé a través de la política. Ara, en el cas de nosaltres conflueix una mica tot. Al mateix temps que un l’havien de portar a la presó perquè el TOP l’havie agafat, mirae de jeure amb aquesta o amb la de més enllà. El curs 75-76 havíem posat banderes catalanes a la teulada, que hi havie pujat el Ventura, perquè pesae poc. Per cert que van venir els bombers a treure-la. Vam empapelar-ho tot amb poemes nacionalistes. (El Popa) bàsicament ere en pla anarquitzant. Naem allí: “Avui hem de fer una enquesta si es masturben o no les noies de tercer” I naem allí: “Escolta, que estem fent una enquesta, no sé què” Montaem les festes de l’aparellament, en que a base de música, havies de triar una noia, i feiem un ritual, que un l’invitae generosament amb un got de llet. I tota una sèrie de simbologia sexual. Eren accions que tenien un sentit bàsicament lúdic, i un fons de trencar amb una sèrie d’educació repressora i tal i qual. Aquesta ere una cosa molt clara. Un dia portaem una espècie de maniquí. I un cartró que hi deie: Pits, clitoris, tal. Allí a l’entrada del Roser. “Educació Sexual”. Amb els únics que vam connectar va ser amb el PTE. Que estaen molt ben adoctrinats, que naen llançant aquet mensatge polititzat, que es notae a les Assamblees. Después es va anar separant. La gent compromesa al estil tradicional, i la gent amb un to molt més anarquitzant, de nar trencant formes i barreres. A nivell de poetes la vivíem aquesta contracultura. Convertint la nostra creació en una actuació. Quan vàrem fer el muntatge de la Gralla, ere a base de tot una sèrie de símbols, del poder, de la hipocresia política. Però això barrejat amb la exaltació del vi, del porro, d’aquestes altres coses. Aquesta ere la idea. Ere contracultural.

4.3. HISPANIA

Mentre la major part dels nostres protagonistes es preparaven per afrontar la transició a la democràcia, les organitzacions del règim continuaven actuant com si els temps no haguessin canviat, i aconseguien mobilitzar masses d’infants i adolescents en “hogares”, marxés, setmanes de joventut, i campaments. El primer de juny d’aquell 1974, 430 joves s’havien concentrat al parc Alcalde Pons per fer la “promesa” de la OJE, amb una

acampada, missa, i vetlla. El Delegat Provincial de Juventudes, Rodríguez Ávalos, n'explicava el sentit: "Al igual que en la Edad Media los caballeros que por su valor y honradez se distinguían, velaban las armas durante la noche para al amanecer ser armados como tales, aquí lo mejor de nuestra juventud ratifica con este bello acto su amor a España y declara sus ideales de servicio a su Patria" (*La Mañana*, 3-6-74). Sobre el significat polític d'aquestes activitats ens en donava mostra un comentari publicat pel mateix periòdic: "Creo que es una buena idea esta de celebrar una semana de la Juventud. Quizá fuese todavía mejor celebrar un Mes de la Juventud, lo mismo que los grandes almacenes dedican un mes a las rebajas, y una quincena al algodón" (Cotta, "Calio de sol a sol", *La Mañana*, 2-6-74). En realitat, des de la seva creació, la OJE havia jugat un paper ben poc "polític", i s'havia limitat a l'organització d'activitats de lleure progressivament descafeïnades del seu sentit original. Al si de les organitzacions del règim, ben aviat van aparèixer tres sectors diferenciats: els partidaris de mantenir-les com unes estructures tècniques que oferissin activitats esportives, de natura i lleure, els que s'adonaven que calia anar cap a altres formes de participació, i els volien recuperar el purisme primitiu. Aquests darrers van fundar el 1972 una associació "ultra" anomenada "Hispania", de la qual sortiren joves que posteriorment alimentarien el "boom" dels "fatxes" a la ciutat, vers el 77-78, i alguns dels quals acabarien participant en la trama civil del 23-F. Dels altres dos sectors en sortiren funcionaris que s'adaptaren al nou règim, i militants de grups d'extrema esquerra. De com es va viure la transició política des de les organitzacions juvenils del règim, ens n'informen els dos testimonis que presento a continuació.

(FERRAN): Dins d'OJE hi havie dos sectors molt determint. Un ere un sector tremendament ultra. I encabat un altre amb ganes de trencar amb tot. Hi havie un tio tremendament progre, que veie que s'havie fet de la doctrina de Falange de su capa un sayo, que se'ls havie enganyat, que s'havie trergiver-sat tot, i que ells estaen per una autèntica revolució totalment diferent. Són gent que tot i estar a la OJE donen acullida amb aquets locals a la primera Marxa de la Llibertat que ve a Lleida, al 75 o 76, algun a la representació de Tirant lo Blanc que hi ha al castell es manifesten en contra del sistema. O sigui, que ere un sector molt díscol. Ere el que teníem més tracte. Els altres, els més reaccionaris, van marxar, i van nar cap a posicions dins la Falange del Fernández Cuesta, i tota aquesta gent. Dos sectors tremendament antagònics.

(ELOI): Devie ser el 71-72. Vai vindre aqui a Lleida. Tenie els meus 26 anys. I aqui t'adjudicaen lo que podies servir. La Delegació de la Joventut ere la infraestructura de servei al jove d'aquell règim i d'aquella època. I dintre d'aquesta infraestructura, hi havie vàrios departaments. El de formació, del

qual depenien tots los professors d'Educació Física i los de formació política, o del espíritu nacional, que aquets noms s'anaen adaptant a la realitat. Quan jo vai arribar eren de formación cívico-social. Después un altre departament de participació, que subvencionae qualsevol realitat associativa que volien que fos afín a la casa. I una altra parcel·la ere la OJE. Jo, malgrat que ere molt crític i no m'acabae de fer el pes, professionalment un ha de cuidar el seu modus vivendi: bueno, nem a fer. No és que ho intentés descafeinar, sinó donar molta més importància a lo que ere l'activitat en si: los campaments, les rutes, aquell local que hi havie aquí, lo grup d'espeleologia... De les qüestions més formals en passave força. Vai decidir que els mandos d'aquella època no vestissin la camisa blava, i això em va portar a punt de rescindir contracte, estae a damunt de la taula. Van estar a punt d'excomulgar-me. Com al Pau d'Arbeca el vai fer vindre al campament, i vam arriar la bandera catalana, i vam cantar els Segadors... En temps de Franco, al màstil hi havien les 3 banderes preceptives, i amb un altre màstil vam isar la bandera catalana. I se'n va enterar el Delegat Provincial, i ja entrae dintre d'aquet informe de rescisió de contracte que anae venint. I em van criticar que tinguessa gent de la Marxa de la Llibertat al meu campament. Se'm va posar amb interrogant quan van dormir en un Hogar Juvenil els de la Marxa, perque jo tenie gent molt reivindicativa, molt crítica. De la forma com naen les coses, vai presentar la dimissió, encara me'n recordo, per qüestions de forma i fondo. Lo que passe que tot això va coincidir amb el canvi de règim. Vai militar alguns dies amb el Reagrupament, vai reivindicar la vinguda del Tarradellas, com a funcionari de la DJ, va ser molt fort! Después sortosament va vindre el canvi, la transició, el Ministeri de Cultura, i la Generalitat...

La gent més gran, en aquella època, potser sí que es va arribar a identificar amb lo règim anterior. Però els que ara hi som, som de les darreres formades. Penso que la nova realitat havie d'haver vingut més abans. Encara que a molta gent els hi va costar de superar això. No hi ere una estructura sòlida perque això perdurés. Com funcionae el Moviment no hi havie base ni fonament perque durés. La transició la va fer gent que havie treballat al règim, ere important que hi hagués aquestes actituds de reforma i de canvi, i això a diferents nivells, des del Suárez al Eloi, amb tots los respectes, d'adaptació als nous temps. Ere clau que estiguessin a llocs una mica claus. Después s'hi va sumar tota la gent crítica de la clandestinitat. Va ajudar que quedés avalat per la majoria del poble. A nivell administratiu va ser fàcil. El funcionari acostume a ser obedient. I ho va ser potser massa en aquell règim. Me'n recordo que va ser molt fàcil assumir el pas de Joventuts al Ministeri de Cultura. Propiciae arribar a tota la realitat associativa. I después se va arrodonir amb lo règim autonòmic.

Hi havie un sector de professionals de la que alguns dirien més descafeinada més reaci a integra's a les noves formes. Però més a fora, a diversos col·lectius que estaen més a l'ombra, més reaccionaris. Molt més bunkerians. Els

famosos Guardia de Franco, que hi havie un sector juvenil, els Círculos José Antonio, que si vols et diré noms... Gent que van intervindre amb l'atentat del Paps, que no tenien res a veure amb l'administració. La llàstima és que alguns els trobaràs entre rejas. Jo me'ls veie amb un respecte bestial: Aquesta gent com poden ser tan fatxes sense estar a dins! Aquell que tenie tantes tragaperres, que ere el mafiós numero un, que va morir en un accident, lo Gómez Benert, el lugarteniente de la Guardia de Franco, que dominae aquets joves. Intentaen que es mantingués aquesta connotació política de la Delegació de la Joventut. Amb freqüents visites. Quan jo intentaie treure aquest contingut polític, tenie autèntics problemes. S'atansaen i haviem de fer moltes filigranes. Jo estae amb una llista de los "rojillos" que el Delegat de Joventuts li va portar al Governador Civil, Sr. Mardones. Ser rojillo a casa ere simplement ser crític amb l'estructura actual.

4.4. DE COSA NOSTRA A LA SALA EUROPA

Poc després de la mort de Franco, el març de 1976, s'obre el Cosa Nostra, un original local situat a la plaça de la Gremial, que esdevindrà el centre de l'avantguarda juvenil local. Es tracta d'un espai polivalent de lleure muntat com una mena de "drugstore", que no guarda relació amb els pubs i boïtes precedents. A mitjan 1978, l'obertura de locals com Antares, Lo Mico Nu i Can 60, suposarà la dispersió de l'ambient que Cosa Nostra aglutinà durant un any, i marcarà l'inici d'altres "dispersions", que afectaran el conjunt de la vida política i social. La creació, el 1981, de la Sala Europa, un dels locals més representatius dels anys 80, clourà el procés iniciat amb Cosa Nostra, i obrirà una època del tot diferent en la vida dels joves. En testimoni d'en Pau, que viurà totes aquestes iniciatives com a protagonista, reconstrueix amb lucidesa els aspectes culturals dels canvis socials d'aquest període.

(PAU): Lo Cosa Nostra va aparèixer al moment oportú, per aglutinar tot això que estava dispers. Es nava al Cosa Nostra perquè es trobava tothom allí, perquè hi havia la música adequada, perquè era un lloc agradable i era la forma de fer el contacte. Quan vai acabar la mili em vai casar i vai fer un viatge a les illes i después a finals d'any, mentres el Franco estava malalt, vai fer un viatge que vam fer tota Europa. Com un segon viatge de nòvios, amb motxilla, carnet d'estudiant, albergues juveniles. Vai nar fins a Estambul. Bueno, i el dia que va morir el Franco, jo estava a Corfú, a Grècia. Em vai enterar quan vai arribar a Atenes i ho vai vere en un diari. A primera plana hi havia el Carrillo, que deia que tornaria a Espanya i no sé què. Quan vam marxar, ja ho havíem celebrat varies vegades. Al tornar d'aquest viatge va ser quan vam fer el projecte del Cosa Nostra, que es va inaugurar lo 6 de març

del 76. Hi vam entrar la meua dona i jo, i vam muntar una botigueta de llibres i discos. El projecte era muntar una mena de Drugstore, que hi havia bar, amb un pati amb font, una galeria d'exposicions, una botigueta petita hipi, que se deia Punyetes, i després quedava un quartet petit que és el que vam agafar nosantres. Quan ens ho vam plantejar era per vendre còmics i al final m'ho vai muntar de discos i llibres. Va ser una aventura molt guapa, amb 100.000 pessetes muntar aquell negoci. Anar a Barcelona amb lo cotxe, amb unes adreces i em van començar a donar llibres sense cap mena de garanties ni quartos. Lo primer dia hi va haver gent que me va fer entrar als zulos dels llibres prohibits. Al cap d'un mes, el dia del llibre de l'any 76, ho vai vendre tot. Vam ficar una paradeta davant, amb un tocadiscos a tota llet, donavem un clavell a tothom que venie. Perquè el muntatge de la rosa i el llibre és una mica posterior. Jo allí tenia 20 Shiddartas, que era el que es venia. Els altres no s'havien enterat encara de que la història era un'antra. Allò era una mica com una boutique de la cultura. Jo procurava tindre tots los llibres i discos que tindries a casa. Llavons, claro, com que hi havia tota una gent que hi estava identificada...

Amb lo Cosa Nostra va cristalitzar tot aquest moviment que es portava tres o quatre anys fent. Vista com era Lleida abans i com serà després, era super cosmopolita. Allà hi havia un tipo que era de Borges, però que venia de la India. L'altre era francès. Hi havia un colombiano. Era una època, fins al 77 o així, que la gent se moie molt. Era una generació molt auberta. Que aquest és un dels punts que m'agrada comparar amb ara: la gent era auberta i generosa. Abans entrava un tio que no el coneixea ningú en un bar i tothom se preocupava de coneixe'l i d'acollir-l. Ara quan una persona que no coneix ningú entra en un bar, tothom mira malament. Es una situació totalment contrària. Cap a les cinc de la tarde ja començava a aparèixer tothom al Cosa Nostra. I allí s'organitzaven les mogudes, d'anar a veure en'quet que estava a tal poble. I naven bullint històries. Llavons, a les set de la tarda o l'hora que correspongués a la posta de sol, s'organitzaven les mogudes a la Serra d'Alpicat o fins a Alguaire o als Mangraners... O sigui la mogudeta. Després se tornava a fer cap al Cosa Nostra, se sopava al Casa José que estava allí a la vora, i a la nit, pues bueno, no es feia tant tard com ara. S'aguantava fins a les 2, les 3 de la nit al Cosa Nostra. El Cosa Nostra nava molt bé per controlar els moviments: "Ara aquest ha arribat, ha estat allà..." També hi havia gent que venia a l'estiu a collir fruita i que es trobava bé i es quedaven. Va haver gent que ara ja no hi són però que han aguantat molts anys a Lleida. Com una mica va passar a Barcelona. Perquè Lleida sempre va amb Barcelona, i el moment cumbre de Barcelona va ser el 77. I a Barcelona va passar a molta gent que va al.lucinar i es va quedar.

Al mateix temps també apareixia gent més normal de la ciutat: gent més auberta, de professions lliberals, avocats joves i coses d'aquestes. I artistes. Seria molt curios la idea de l'art d'aquella època, perquè tothom se considerava una mica artista, perquè l'art era una cosa molt vital i com que

tothom més que menos feia de la seva vida una obra d'art, tothom se considerava artista. O sigui, l'art no tenia que ser productiu, no es tractava de fer cap obra. Hi havia una cançó de la Melany que deia "I'm not a poem, living is a poem". I més o menys això es practicava bastant. Home, va començar a aparèixer la gent hipi que feia artesanía. Tot estava molt relacionat amb l'art, però no tenia res a veure amb ara, que la gent estudien art i fan producció i exposicions i tot això. I el teatre: Los Goliardos, els primers Joglars. Jo recordo haver vist la Mari d'Ous dels Joglars al teatre de Magisteri aquí a Lleida, i l'Ubú. Però per exemple van aparèixer uns de Gijón que eren genials, que es deien Caperba. Aquests van estar voltant per allà al Cosa Nostra, perquè com que hi trobaven bon ambient, s'hi van quedar tota la setmana per aquí, no? La primera vegada que van vindre van fer un Ubú Rei, però la segona vegada van fer als Pagesos un Don Juan Tenorio, que es feia sobre un ring de boxeo i era un Don Juan a Chicago, un gàngster que un moment donat cantava el "Rio que a los palacios subís..." i versos d'aquests a ritmo de rumba, no? I anteriorment hi havia hagut los Goliardos i aquell grup que va passar per aquí i que's van endur al Beethoven. Era un grup que feien lo Bertold Brecht, "L'ópera de tres centavos", un grup independent dels més forts que hi va haver. Bueno, pues, lo teatre interessava molt. Hi havia un interès general per l'art. Hi havia molta gent que dibuixava en plan psicodèlic, allò de fumar-se un porro i començar a fer ratlletes. Algunes coses sortien allí a la galeria del Cosa Nostra.

Hi havia digue'm la vanguardía, uns quants de cada puesto. I per exemple el concepte de les barriades que hi ha ara, abans no existia. Recordo que el Beethoven era de la Mariola. No eren ghettos. Inclús qui podia ser quinquinavajero, quan entrava en'quet ambient no ho era gens. I el petit comerç que podia haver amb la droga, era molt de compadreo. A vegades algú deia: "Vai al Marroc" i portava xocolata i entre tots recollien quartos per finançar el viatge aquell. I quan tornava es repartia entre tots, proporcionalment a lo que s'hi havia ficat i ja està. No hi havia especulació ni comerç... Qui més qui menos, tothom que sortia de casa agafava aquesta vestidura, aquesta forma de vida. Que a més és molt adequada. Un temporero el que no pot nar és de iupi. Perquè ara, si veus algún resto de hipi ho veus en gent que es temporera, no? Per exemple, los del sud, els andalusos, granadinos principalment, era molt curiós perquè allí el tema del fumar, ja eren veteranos. I quan venien aquí i veien que l'ambient també funciona, pues molts s'hi quedaven. Es una cosa molt integral –que també la paraula integral és molt d'aquesta època. Va ser una època molt de síntesis, d'anti-especialització.

Nosaltres vam fer un grup que es deia l'Orquestra Cosa Nostra. I navem a assajar en un local que teniem fora el pont, lo Cirilo, el Xavier Lafarga, el Beethoven. Vam actuar en pobles, al Cosa Nostra. Aquí a Lleida vam actuar al Bus. El Bus era un pub també, al costat de l'estació d'autobusos. Però era més o menos la mateixa gent. Al Bus potser una mica més la gent de barriada, no tant del nucli. Fa poc em va fer gràcia que va venir un tio de Be-

navarre i: “Tú eres músico” “Home, casi no ho sap ningú que sóc músic” “Sí, sí, tú viniste a tocar una vez a Benavarre” Dotze anys després se’n recordave! I diu: “Nunca ha pasado nada como aquello en el pueblo” La música era totalment improvisada. No sabíem mai lo que faríem. Nosantres assajàvem cada dia, estàvem super concentrats, buscàvem la creativitat. Per exemple, quan assajàvem ho fèiem amb un projector de diapositives i nàvem canviant la música segons ens suggeria la diapositiva. I vam agafar molta pràctica amb això. No hi ha casi re gravat d’aquella època. I suposo que seria insoportable ara. Es conseguia algo creatiu i alhora comunicatiu. Perquè és curiós que un tio de Benavarre al cap de tants anys se’n recordi i digui que no ha passat mai res al poble com allò. En canvi jo sé l’altra part d’aquell concert. Era una lluita contra la monotonia. I llavors abans de pujar a l’escenari mos vam canviar la roba tots, dels uns als altres. O sigui que pujaves a l’escenari disfressat. Jo anava disfressat de Cirilo, no? A part el Beethoven estava super creatiu. Vam comprar un saxo entre els quatre i ell no l’havia tocat mai. Al cap d’un mes ja tocava el saxo super bé. Lo que fa gràcia és que des d’ara es veu com molt atrevit o molt fort, i en aquells temps era així, era fàcil. En aquell moment lo que era difícil era fotre’s a estudiar. Al menos per nosantres. Era estar molt auberts. Una de les coses que tenien les drogues, que és un dels perills, és que t’obren. Normalment los humans fan lo tenderete, fan unes estructures i procuren mantenir-les a viento i marea. Llavons amb les drogues no fas tenderete, perquè te’l trenca continuament. Llavons lo fet d’anar a Benavarre ja era canviar d’estructures, no voler fer lo mateix que a Lleida. En’quell temps no hi havia els grans concerts i les festes majors i tot això. Mos va sortir la possibilitat d’anar a tocar al Zeleste i mos va fer por i no vam nar. Perquè feia respecte lo lloc, que era un lloc que hi anava gent molt professional. Vam plegar cap al 78, que un es va ficar malalt, el Beethoven va marxar amb un grup de teatre, i jo vai obrir l’Antares...

Lo fort de Cosa Nostra va ser tot el 76 i part del 77. Perquè al muntar jo l’Antares, ja vai disgregar un grup de gent. A l’abril es va obrir l’Antares, i cap a la tardor se va obrir lo Mico Nu, el Drac Màgic i Can 60. I claro això va fragmentar tot lo moviment i va començar la guerra. Los dels pobles van començar a desaparèixer. Perquè la vida pública l’agafa una mica la política. En certa manera semblava que la teníem nosaltres. Lo Cosa Nostra tenia l’obsessió d’acollir a tothom, cosa super difícil. Al Cosa Nostra venien los fatxes, los carlins, los comunistes, tots barrejats. Em sembla que les primeres reunions de l’UGT a Lleida es van fer al Cosa Nostra. Me vai enterar perquè m’ho van dir que hi havia tres o quatre allí. Que jo no n’havia sentit parlar mai a la vida. Bueno, d’abans de la guerra. I després ja se va disgregar. Se van obrir locals per cada gent. Casi tots es poden identificar amb una gent. Se va obrir lo Mico Nu, que volia ser la continuació del Cosa Nostra, porque el va muntar el mateix, encara que va marxar de seguit només munta’l, i era una mica sede de la Societat Fotogràfica, que era aquí a la ciu-

tat bastant important. L'Antares era, quan se va muntar, el sector místic-decadent de la història. A l'Antares no es ficava la música comercial. Era música rebuscada i bastant d'apalanque. L'Antares era una mica lloc de meditació casi. La història era forta però tirant a espiritual. Lo Can 60 era una mica més jove, i era un local més de marxa. La paraula marxa no existia en aquestes èpoques eh. Existia la paraula muermo, això si. I el Drac Màgic es més indefinible, es va obrir com una cosa del moment, íntima amb jazz, clàssica, per distingir. I era un local com els que podies trobar a Ivissa o a Sitges. I la gent que hi nave, se va fer en plan selecte, per preus i tot, perquè tot lo dels temporeros va ser una cosa que va anar perdent.

Se perd l'eufòria del 76 i principis del 77. L'aspecte econòmic va començar a apretar una mica i el nar pel món ja es va començar a necessitar peles, aquella facilitat de viatjar, de fer arribar els quartos, es perd el ritme aquell de vida. La gent es va situant una mica, es fa més gran, es van casant, la realitat es va fent més dura i més opresiva, per dir-ho d'alguna manera. Un dels temes que va trencar això va ser, un any després d'obrir el Cosa Nostra o així, l'aparició de les drogues dures. I al fragmenta's se radicalitza molt lo tema, perquè hi ha gent que es tira cap a les drogues dures, una gent que se va situant a la política, perquè es comença a professionalitzar la política una mica. I bueno, d'altres que dintre d'aquest terreny, o integrant-se a la societat, han muntat lo negoci. Una de les sortides ha sigut muntar bars, com una forma de nar perpetuant la vida aquella. I altres suposo que es van anar integrant a la vida tradicional lleidatana. En el meu cas, hai seguit una mica de rebot. No he anat mai premeditat i amb alevosia. Però hai seguit fent coses de mantindre una mica a lo viu la època, de continuar donant importància a lo que es donava importància i mantindre la flameta dintre la ciutat. I això ha anat canviant molt.

4.5. L'EFERVESCÈNCIA DELS VINS

Vers el 1975, coetàniament amb l'aparició de Cosa Nostra, una vella taverna del barri de Sant Martí, coneguda pel nom de la seva propietària, es converteix en punt d'encontre d'un bigarrat públic juvenil compost per estudiants i "freaks". Gràcies a uns preus mòdics, i amb una enorme sensació de llibertat, es viu un ambient on les guitarres, el moscatell, el haix i la discussió política aglutinen un clima original. Molts testimonis identifiquen "la Rufina" com la gènesi de la "moguda" que donaria origen a la zona de vins. Els vins, però, tenen un precedent en els bars que van proliferar en una zona propera del barri quan la seu de Filosofia i Lletres estava situada a Magisteri.

(LOLA): Yo me acuerdo que a los 13 años iba a la Rufina, ¡Tío! ¿Tú sabes qué era la Rufina? Bueno, pues la Rufina era muy famosa porque era un bar de

vinos, de una mujer así muy mayor, ¿no? Pero que se enrollaba de puta madre, tío. Luego ya íbamos de la Rufina al Antre, hasta que cerraron la Rufina porque se iba a derrumbar, que ya lo han hecho. Y luego nada más estábamos en el Antre, y en el Morell, que estaba cerca, y luego cuando se abrió el Setrill, el Xicots, el Piano, cuando yo tendría 17 años o así... Eso de los vinos era cuando yo iba de politiquera y tal, y llevaba lo mismo que todo el mundo ¿no? Unas camisas muy anchas, unos tejanos, fulares y el bolso ese marrón con la bandera catalana y esas cosas, ¿no? Luego ya había malos rollos y desconecté

(FERRÀN): ...La zona de vins primera, amb el Jano, la Carreta, el Mesón del Pollo. Es que abans d'aparéixer la Rufina, tots aquells, apareixen tots aquets aprop de l'Anexa Femenina. Jo feie primer de Filosofia, al 70-71. El Tucuman. el Panamá. T'hi trobaes la gent al surtir de classe de Filosofia, a les nou de la nit, tots fèiem cap per allí. Los dissabtes de tot tipo de gent, una barreja impressionant. Del clàsic viejo verde, que la noia ja s'havie començat a despullar d'una sèrie de coses, a veure qui es podie emportar al llit. Ere nar a prendre vi, com lloc de relació. No ere lo cutre, que apareix la zona de porros.

ALBERT: (Els vins) an començar sobre el 75. Jo al 74 no recordo que tingués influència. Recordo sobretot al 78-79, que ere una època de auge. Quan acabava les classes amb els alumnes, a La Rufina!

ALICIA: Antros de perversió total, amb una fumera que hi havie, cacahuets, tabac i xatos de vi, moscatell, oporto.

XAVIER: Hi havia un bar que es deie l'Oporto. A l'hivern a dintre amb tauletes de molta gent, i lo típic de jolgorio, i a vegades si s'animava la gent a cantar. I a l'estiu molta birra, i a fora ple. La Rufina, que tenie aquell lloc al davant que casibé no hi passaven cotxes. Suposo que devie ser un lloc d'introducció dels primers porrillos importants.

ALICIA: A la segona època, quan els històrics dels vins ja anaven de baixa i es van crear els nous: el Setrill, que va ser aprofitar els vins per crear un negoci nou, els històrics que eren de tota la vida, que havia set un bar, el Colom.

ALBERT: I el Morell que curiosament ara és dels vins i en aquella epoca no ho va ser-ho. Mai va ser-ho! en canvi ara esta dins de la ruta.

XAVIER: Lo que és molt clar es que en la època aquella dels vins no funcionae la zona de Ricard Vinyes com funcione ara. Es el recanvi, com si diguéssim. I entremig encara hi va haver una altra zona si recordeu, la plaça Cervantes. A tope de hipis que en deiem, amb lo Can 60, hasta que la policia a força de redades. Un bar que tenie les parets forrades de tela. L'època forta dels vins ere fins el 78. Suposo que a partir de llavors començaria a tenir vida la zona de Ricardo Vinyes, encara que el Nelson funcionés de molt abans.

JOAN: Realmente antes los vinos estaban mucho mejor, porque ahora son los pijos los que se están adueñando de esta zona. Claro, han descubierto que si sus padres les dan mil pelas, pues con veinte duros se toman 4 chatos de

vino y se ponen muy ciegos. Por lo que la zona de Can Jovens, y todo eso, que antes estaba potable, pues ahora es realmente asquerosa.

TOM: Sí, ahora hay mucha gente joven que van allá como si fuera su territorio, pues si estuvieran en un pub, estarían desfásados, no sé.

Entre 1976 i 1978 la zona dels vins viu una efervescència sense precedents. La recent inaugurada llibertat s'explicita en una recuperació festiva del carrer com a lloc de relació. L'efervescència politicocultural coincideix amb la demanda juvenil d'espais de lleure, i amb la consolidació d'un sector universitari amb pes específic. Els joves ocupen, així, un barri en procés de degradació, en el qual poden fer la seva vida a recer de les mirades indiscretes, poden fer-se la il·lusió de viure en un món adolescent autònom del món adult. En un primer moment, són les velles tavernes del barri les que imiten La Rufina i s'adapten per acollir el nou públic que massivament ha començat a ocupar el barri (Oporto, Colom, Morell). En un segon moment, es creen nous locals que en reproduïxen l'estètica i l'ambient (Antre, Setrill, Xicots, Piano). Per a molts joves acudir als vins en sortir de classe, i durant els caps de setmana, es converteix en un costum complert religiosament. A dins dels locals, però sobretot al carrer, hom pot trobar-se amb gent de la mateixa edat, que vesteix de manera semblant, que veu moscatells i cervesa, i que de tant en tant es passen algun porret. Hom pot, també, escoltar la música del moment, parlar de política, i projectar la revolució cultural. En poc temps, els vins passen de ser el reducte d'una minoria contracultural, a convertir-se en l'espai de lleure juvenil més massificat de la ciutat. El seu èxit anuncia la seva crisi. El procés general de desmobilització política, la introducció de l'heroïna, la repressió policial, els primers impactes de la crisi econòmica, provoquen, a finals dels 70, una forta crisi de la zona. Molts bars són tancats per problemes de droga, i l'aparició d'una alternativa de lleure a la zona de Ricard Vinyes atreu bona part dels usuaris. Durant la dècada dels 80, la zona de vins es manté amb diversos intervals, amb tancament i obertura de locals, i amb un canvi d'usuaris. El procés dels vins concentra, en un espai delimitat, el canvi polític i cultural general; actuen com a metàfora de la Transició. La seva metamorfosi anuncia l'arribada d'una nova generació.

5. Epíleg. La generació del postfranquisme

Per als joves, la Transició s'acaba aviat. Mentre en la vida quotidiana són primerencs (la revolució en el lleure, en les drogues i en els usos sexuals comença a fer-se quan Franco és encara al llit), en la vida política la seva

participació democràtica queda ajornada (en les primeres eleccions els menors de 21 anys encara no poden votar). El reflux posterior es coneixerà amb el nom de “passotisme”, i de nou els joves seran els protagonistes —o els caps de turc— d’una transició a mig fer.

La generació posterior, que podem anomenar “generació de la crisi”, tenen una infantesa daurada: àmplies oportunitats educatives (passen a l’escola la major part de la seva joventut), informatives (sempre ha viscut amb la televisió), i de consum (els llenguatges de la publicitat han estat presents al llarg de tota la seva vida). El seu ingrés en la joventut coincideix amb la liquidació del franquisme (1978, aprovació de la Constitució), i amb l’extensió de la crisi econòmica (oficialment arrenca el 1973 amb la crisi del petroli, però els efectes de la qual no es comencen a notar fins a finals dels 70). La desmobilització política i la incertesa del futur són les imatges predominants en la major part d’històries de vida. La desmobilització política es formula en termes de “passotisme”. El passotisme, que en origen pot ser interpretat com una metàfora de la Transició (el pragmatisme i la privatització com a traducció individual del canvi col·lectiu), arrela en els joves en un tòpic generacional, que resumeix la seva posició històrica. El franquisme apareix en els testimonis com un referent llunyà, un vell moribund que ha influït molt poc en les seves vides (els més joves fins i tot no l’han conegut). La democràcia és en canvi un sistema ja donat, per al qual no ha calgut lluitar, i en l’articulació del qual hom no ha tingut oportunitat de participar. La conseqüència més visible és l’emergència de les tribus urbanes: “La gent està un pèl penjada, intenten anar fent la seva per no quedar-se tirats. Per aixó ronden moltes “tribus urbanes”, perquè no tenen altra cosa que fer, no s’han pogut adaptar a la societat” (Quim).

Les tribus urbanes son, doncs, una imatge de normalitat democràtica, exportada arreu del món mitjançant les pel·lícules d’Almódovar i la música de La Polla Records. En el camí, els joves guanyaran moltes coses, però en perdran una: la memòria del franquisme. Haurà de passar un altre quart de segle perquè en puguem tornar a parlar.

Bibliografia

FEIXA, C., *Cultures juvenils, hegemonia i transició social. Una història oral de la joventut a Lleida (1936-1989)*, Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1990.

FEIXA, C., *La joventut com a metàfora*, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 1993.

MACHADO PAIS, J., “Després dels clavells vermells. Moviments i estils juvenils a Portugal”, a C. FEIXA i J. R. SAURA (eds.), *Joves entre dos mons. Moviments juvenils a Europa i a l'Amèrica Llatina*, Secretaria General de Joventut, Barcelona, 2000.

MEDINA, G., “Los Hijos de Pinochet. Resistencia universitaria en el Chile de los ochenta”, a C. FEIXA, J. R. SAURA i C. COSTA (eds.), *Movimientos juveniles: de la globalización a la antiglobalización*, Ariel, Barcelona, 2002.

LA MEMÒRIA, LA DESMEMÒRIA, LA TRANSICIÓ I ELS JOVES

Ponent:

JORDI SERRANO I BLANQUER

Llicenciat en Història Moderna i Contemporània per la UAB.

Director de la Fundació Ferrer i Guàrdia

“Estos jóvenes tendrán que volver a descubrir
lo que supimos.”

MAX AUB

1. Presentació

Si els joves han desaparegut de la lluita per la llibertat durant la Transició –un efecte que és comú a la historiografia catalana– és per diverses raons difícils d'explicar, però potser el més important és que la generació que era jove entre el 73 i el 79 –ara tenen entre 40 i 45 anys– no ha aprofitat el seu currículum per accedir a quotes de poder.

Com pot ser que sapiguem de qualsevol petit esdeveniment polític i en canvi no sapiguem res de les enormes i contundents mobilitzacions de l'ensenyament mitjà?² Com pot ser que no sapiguem quasi res de la JCC, la JGR, el MJCC o altres organitzacions juvenils vinculades a la LCR? Cal tenir present que la capacitat de mobilització de les organitzacions juvenils era molt superior que la de la major part d'organitzacions senyors.

Tot plegat ens fa reflexionar sobre el fet que els agents del canvi queden molt sovint fora de la història per falta de veu.¹ El mateix els passa a

1. Sembla que és un fenomen que passa arreu del món. “los estudios basados en documentos subestiman la participación política de los grupos sociales que no tenían acceso al discurso escrito”;

les dones, als nens, etc. El problema, però, és que en els moments de canvi quasi sempre són els joves qui més es mobilitzen. I Catalunya no en va ser pas una excepció.

Alguns treballs ens permeten, però, recuperar la memòria d'aquests anys. Cal remarcar el document de Francesc Reguant per al CNJC,² "La Taula de Joves de Catalunya" realitzat per l'entitat "2000 jove",³ "Vint anys del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (1979-1999). Reconstruint la participació democràtica a Catalunya" realitzat per la Fundació Ferrer i Guàrdia,⁴ i "Joves i participació a Catalunya" Fundació Ferrer i Guàrdia.⁵ A banda, és clar, de la voluminosa i valuosa obra "La joventut a Catalunya al segle xx" dirigida per Enric Ucelay Da Cal.⁶

Som el que som i hem arribat al lloc on ens trobem com a resultat d'un seguit de causes, d'un seguit de processos i d'un seguit de decisions polítiques a voltes conscients i a voltes inconscients. En tot cas no som on som, com a producte d'un fat irremeiable o del destí. Aquesta ponència parteix d'una visió des de l'esquerra lliurepensadora d'aquest procés. S'inscriu en l'intent de sortir de la "historiografia de supervivència"⁷ i per tant està pensada des d'un "esperit de combat" i des d'un "partidisme legítim".⁸

El que ens proposem no és fàcil, volem analitzar els nivells d'implicació política dels joves d'avui i rastrejar en el nostre passat el fil de la història. La tesi que defensem és que existeix avui un pobre protagonisme popular (i juvenil) en les decisions col·lectives. Una de les causes més decisives és endògena, pròpia de la nostra evolució històrica. És a dir som on som per la decisió –lliure o imposada– de l'acció humana. Aquesta causa no és altra que la desmemòria col·lectiva.

La nostra tesi és que 25 anys després de la mort de Franco, els joves encara han de descobrir el que sabien la generació dels perdedors de la guerra civil.

Gilles Kepel, *La yihad*, Península, Barcelona, 2001, p. 163. Ens atreviríem a dir que si la investigació es fa en un país en plena dictadura el problema s'agreuja considerablement.

2. Francesc Reguant, "Informe: El I Congrés de la Joventut Catalana 1976-1977", CNJC, Barcelona, 1985.

3. *La Taula de Joves de Catalunya*, 2000 jove, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989.

4. *Vint anys del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (1979-1999)*. Reconstruint la participació democràtica a Catalunya", Fundació Ferrer i Guàrdia, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1999.

5. *Joves i participació a Catalunya*, Fundació Ferrer i Guàrdia, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1999.

6. Enric Ucelay Da Cal i altres, *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1987.

7. Josep Fontana (Entrevista), *Espai de Llibertat*, 1998, núm. 12, p. 29.

8. A. Rovira i Virgili, *Història Nacional de Catalunya*, vol. I, Ed. Pàtria, Barcelona, 1922, p. 1. Hobsbawm i Rovira Virgili. I Eric Hobsbawm, *Sobre la història*, Ed. Crítica, Barcelona, 1998, pp. 134 a 140.

Al nostre parer la transició marca decisivament el que ha passat als següents 25 anys. Hi ha moments en la història que marquen cruïlles, durant la transició, al nostre parer, el més raonable és que l'esquerra hagués recuperat la pròpia memòria i s'hagués plantejat la reivindicació de la memòria dels perdedors de la guerra civil i, per tant, la reconstrucció de la societat civil d'esquerres. No va ser així. La reconciliació —necessària— va anar acompanyada de l'oblit i aquest oblit no va ser simètric a dreta i esquerra, sinó que es va acceptar un oblit asimètric que només afectava les idees, organitzacions i persones laiques i d'esquerres.

Intentarem demostrar doncs com la desmemòria ha afectat el destí de les polítiques juvenils a Catalunya i la correlació de forces en la societat civil. I com determina el panorama associatiu i polític català d'ara mateix. Estem segurs que amb aquest exercici no tanquem cap debat, simplement ens atrevim a exposar unes línies interpretatives, en un àmbit, la joventut, on quasi tot està per investigar. A més de l'oblit "polític", no hi ha hagut voluntat crítica i investigadora en els centres universitaris, on sí hi és present una part d'aquella generació —els joves del 73 al 79—.

2. Moviments juvenils d'abans del franquisme. Un punt de referència

Tot i que ja hi ha precedents al segle XVIII de grups juvenils, tot sembla indicar que les primeres organitzacions juvenils catalanes sorgeixen al voltant de la darrerïa del segle passat a redós del Partit Republicà Democràtic Federal, com la Joventut Federalista del Poble Nou (1891), la Joventut Democràtica Lliurepensadora (1888), la Joventut Republicana Federal de Barcelona (1890), etc.⁹ Aquestes primeres manifestacions juvenils organitzades són un fenomen poc estudiat encara, però cal citar-les com els primers antecedents històrics que ens poden servir de punt de referència. Seguidament exposem algunes dades sobre el moviment associatiu que ens serviran de referència per comparar-les amb les dades d'avui:

- A partir de 1915 entre els diferents grups republicans d'esquerra dels que sorgirà el Partit Republicà Català destaca un grup juvenil molt arrelat a les comarques de Ponent: "Joventut Republicana de Lleida".¹⁰
- L'any 1920 es funda una organització que té com a objectius la "restauració de la decència en el vestir, els bons costums, la bona par-

9. Àngel Duarte, *El Republicanisme català a la fi del segle XIX*, Eumo, Vic, 1987, p.163.

10. Santiago Albertí, *El republicanisme català i la restauració monàrquica (1875-1923)*, Albertí editor, Barcelona, 1973, pp. 403-406.

- la, i un retorn als valors cristians” són els Pomells de Joventut. L’any 1923 tenen 849 grups i entre 5.000 i 10.000 associats.¹¹
- En els mateixos anys sorgeix com a “alternativa no confessional, laica i conscient dels pomellistes” la Jove Atlàntida i els Amics del Sol (aquests darrers naturistes), de l’Ateneu Enciclopèdic Popular. No disposem de més dades sobre aquestes organitzacions perquè no han estat prou estudiades.¹²
 - La Federació de Joves Cristians (FEJOC) coneguts com els “fejo-cistes” eren una organització integrista catòlica. Durant els primers anys de la II República, aquesta federació comptava amb 10.000 joves i 8.000 adolescents entre 10 i 14 anys.¹³ El 1932 es xifren els seus integrants en 5.315, mentre que el 1935 s’eleva a 16.050.¹⁴
 - Als anys trenta, les Joventuts d’Esquerra Republicana Estat Català (JEREC) aconseguixen reunir entre 9.000 i 10.000 afiliats.¹⁵
 - Les Joventuts Comunistes Ibèriques (JCI), del POUM tenen 7.000 militants al 1936.¹⁶
 - Les Joventuts Llibertàries (JJLL) comptaven l’any 1936 amb 9.435 afiliats i a l’abril del 1937, la xifra augmentava fins als 46.000.
 - Al novembre de 1937 les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC) tenien 30.000 afiliats.¹⁷
 - Durant la Guerra Civil hi ha a Catalunya 299 grups excursionistes a Catalunya (146 grups a les comarques catalanes i 153 a Barcelona).

Cal tenir present a l’hora d’analitzar aquestes dades que l’any 1930 la població juvenil a Catalunya, entre 15 i 24 anys, era de 739.147 persones,¹⁸ mentre que la població catalana no arribava als tres milions de ciutadans. Per tant i tenint en compte que els joves d’avui entre 15 i 24 anys són 1.092.214, caldria multiplicar per 1,5 aquestes dades sobre els efectius de les entitats als anys trenta, per saber el nombre d’associats que tindrien

11. P. Solà, “Associacionisme i condició juvenil” a *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1987, p. 322.

12. Ídem.

13. S. Carrascosa, “Els moviments juvenils d’Acció Catòlica a Catalunya” a *La joventut a Catalunya al segle XX*, p. 308,

14. A. Oliveras, *La Federació de Joves Cristians de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989, pp. 28 i 29.

15. R. Casteras, “La joventut unida per la revolució marxista” a *La joventut a Catalunya al segle XX*, p. 169.

16. Ídem.

17. J. Lòpez, “Les Joventuts Llibertàries durant la guerra civil” a E. Ucelay i altres (1987); *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, p. 154.

18. J. Solé, “Els joves de Catalunya segons els censos” a E. Ucelay i altres (1987); *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, p. 549.

aquestes organitzacions en la Catalunya d'avui, si es mantingués aquella proporció. Si comparem el nivell de participació en les associacions de joves d'abans de la guerra amb el nombre de joves que hi havia a Catalunya en aquells moments, ens adonarem de l'elevat índex de participació dels joves en aquestes organitzacions.

Un bon exemple són les entitats excursionistes. Dels 299 grups durant la guerra, passem a 50 l'any 1950, 62 l'any 1960 i 132 l'any 1975. Segons dades de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya hi ha actualment (1999) 279 entitats. La represa ha estat lenta.¹⁹

A més, podem afirmar que l'univers potencial de participació es reduïa a la meitat, perquè era fonamentalment el masculí, ja que, amb algunes excepcions, existien força dificultats perquè les noies poguessin participar (recordem per exemple que les dones no poden votar fins a l'any 1933). Cal tenir present també que la condició juvenil no permetia l'accés al temps lliure i a l'educació com ara, per tal com les dificultats objectives per poder participar eren molt més importants. Aquestes realitats refuten el mite que la manca de participació és un fet general als països de l'àrea mediterrània. És clar que el trencament històric i cultural que suposa el franquisme és la causa profunda, de l'actual decalatge entre la participació juvenil als països europeus i a Catalunya, més que una pretesa mentalitat –de poble llatí?

Resseguiem ara la petita història de dos interessants aspectes de la participació associativa catalana: el lleure infantil i el lleure juvenil.

3. Dos fils de la història: el lleure infantil i el lleure juvenil

3.1. EL LLEURE INFANTIL

Trobar les arrels del que entenem avui per activitats en el lleure infantil no és una tasca senzilla, però podríem constatar que existeixen dues grans branques; per una banda el model de l'esplai, i de l'altra, el que prové del model escolta de Baden Powell.

Els primers antecedents de les activitats de lleure infantil s'haurien de buscar al voltant de les escoles obreres i populars que arreu de Catalunya s'anaren instal·lant a partir del sexenni revolucionari. De l'experiència de renovació educativa dels sectors més avançats a Catalunya en sorgeix la primera proposta d'activitats de colònies, en el marc de les actuacions

19. Pere Solà, "Associacionisme i condició juvenil" a *La joventut a Catalunya al segle XX*, p. 331; E. Vallory i J. Quera, "Excursionisme i escoltisme", *Cavall Bernat*, núm. 24, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1994, pp. 49-50.

“d’Higiene i Cultura” de l’Ajuntament de Barcelona governat per la Unió Republicana (1905-1908).²⁰

Les arrels de l’escoltisme són a finals de la primera dècada de segle; es tracta dels *Exploradores de España*. Aquests tenen un caràcter molt militaritzat i estan supeditats al servei directe del poder, del qual el màxim responsable és el rei Alfons XIII. Així el 1912 es constitueix la delegació catalana amb el nom de *Exploradores Barceloneses*.

L’arrel laica la trobem amb l’organització dels “Jovestels” el 1912, relacionats amb el partit Unió Federal Nacionalista Republicana, que tenien la seu al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria (CAD-CI).²¹

El 1930 es constitueix el consell general de la Germanor de Minyons de Muntanya, el president de la qual és Josep Ma. Batista i Roca. Dins la Germanor trobarem tant agrupaments laics, com agrupaments catòlics, aquests últims coordinats per Mn. Batlle.

Durant la II República un “sector del jovent republicà” fa el boicot a *Exploradores Barceloneses* i assalten el seu local.²² El 1933 un sector “autonomista” d’aquesta organització funda “Boy Scouts de Catalunya” i “Girls Scouts de Catalunya”. Els primers s’acaben unificant al febrer de 1937 amb la Germanor de Minyons de Muntanya de Batista i Roca, essent Lluís Companys el president d’honor.²³ Durant la II República Artur Martorell organitza a l’Ajuntament de Barcelona activitats de colònies per a nens i nenes.²⁴

A partir de 1945, l’escoltisme confessional torna a organitzar-se protegit per l’Acció Catòlica. La vinculació d’aquest escoltisme catòlic a l’Església provocarà l’any 1956 la divisió de l’organització unitària. Tres anys més tard les organitzacions escoltes resultants de l’escissió (Boy Scouts de Catalunya, Minyons de Muntanya i les Delegacions Diocesanes d’Escoltisme –catòlics–) es coordinen mitjançant la creació de l’Associació Catalana d’Escoltisme, mentre que cada organització conserva la seva independència. El 1965 es crea l’associació femenina equivalent, Guiatge Català, constituïda per la Germanor de Noies Guies –laica– i Guies Sant Jordi –catòlica–. Encara que el desenvolupament del guiatge (nom donat a l’escoltisme practicat per les noies) va a remolc de l’escoltisme, Guiatge

20. Albert Pérez-Bastardas, revista *Avenc*, núm. 58, Barcelona, p. 34.

21. A. Balcells i G. Samper, *L’Escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, 1993, p. 40.

22. Pere Solà, “Associacionisme i condició juvenil” a Pere Solà, *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1993, p. 325.

23. *Op. cit.*, p. 127.

24. Toni Puig, “La Ciutat Sociocultural. 1981-1991, deu anys d’Institut Municipal d’Animació i Esplai a Barcelona”, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1991, p. 7. A. Balcells i G. Samper: “L’Escoltisme català (1911-1978)”, Barcanova, Barcelona, 1993, p. 91.

QUADRE 1
EVOLUCIÓ DE L'ESCOLTISME I EL GUIATGE CATÒLICS²⁵

Delegacions Diocesanes d'Escoltisme			Guies Sant Jordi		
Any	Agrupaments	Total efectius	Any	Agrupaments	Total efectius
1959-1960	41	1793			
1960-1961	55	2636			
1961-1962	88	4541			
1962-1963	89	4525			
1963-1964	108	6115			
1964-1965	119	7132			
1965-1966	145	8566	1965-1966		1421
	Minyons Escoltes		1966-1967		1980
1967-1968		10342	1967-1968		4674
			1968-1969	87	5313
			1969-1970		5447
1971-1972	110	6627	1971-1972		4007
1972-1973	140	8532	1972-1973	82	4441
	Mionys Escoltes-Guies Sant Jordi				
1976-1977		11882			
1981-1982	148	12999			

FONT: A. Balcells i G. Samper (1993), *L'Escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona.

Català aconsegueix el reconeixement internacional el 1969, 10 anys abans que l'organització dels nois.

El 1953 hi havia a Catalunya 2.000 escoltes i guies. Alexandre Galí definia l'escoltisme com "l'esperit militar, perquè entranya el sacrifici màxim que és el sacrifici de la vida".²⁶

Les associacions escoltes laiques, seguint l'exemple de l'escoltisme laic francès (que acceptava noies) començaren a plantejar-se la coeducació a principis dels anys seixanta. Les associacions laiques funcionen amb dificultats durant aquest període, fins que l'any 1974 es funda Escoltes Catalans que significa la reunificació de l'escoltisme laic desenvolupat durant la II República.²⁷

Pel que fa al món dels esplais, a la darrerria dels anys seixanta s'inicia a moltes parròquies i associacions de veïns aquesta nova fórmula d'associacionisme de lleure infantil. A poc a poc, l'esplai confessional es va organitzant al voltant del Servei de Colònies de Vacances, fins que es constitueix l'Escola de l'Esplai "sota la tutela de Càrites" amb un equip format per

25. *Op. cit.*, pp. 211, 279, 360

26. *Op. cit.*, p. 229

27. *Declaració de principis. Escoltes Catalans*, Escoltes Catalans, Barcelona, 1996, p. 10.

Quim Franch, Alfons Martinell, Eduard Delgado, Jaume Colomer, Teresa Durán, Núria Fradera, etc.²⁸ L'any 1982 es constitueix Esplais Catalans –esplac–, entitat que aglutina els esplais laics.

3.2. EL LLEURE JUVENIL

En la memòria històrica recent trobem dos antecedents de model que pretenien omplir de contingut aquest espai associatiu a Catalunya. Per una banda hi havia els clubs juvenils o vocalies de joves de les Associacions de Veïns, i per altra banda –més recentment– els Casals de Joves.

Els clubs juvenils, centres juvenils o vocalies de joves de les Associacions de Veïns van ser un fenomen associatiu molt actiu durant els anys de la transició democràtica, entre el 1968 i el 1980 aproximadament. En molts casos eren el complement ideal dels mateixos grups d'esplai de les Associacions de Veïns. Van arribar a formar una xarxa important especialment al cinturó industrial de Barcelona. Tant és així que trobem una representació d'aquest moviment en la reunió constituent de la Taula de Joves de Catalunya.²⁹ Tot i que és molt arriscat plantejar hipòtesis de treball, quan no existeixen monografies sobre aquest tema, ens atreviríem a afirmar que les vocalies de joves de les AAVV van ser un dels puntals de l'antifranquisme juvenil. Per una banda per la seva àmplia implantació territorial i per l'altra pel seu gran dinamisme i capacitat de mobilització, especialment al cinturó industrial.

La Taula de Joves endegarà una campanya amb "l'exigència de devolució d'aquest patrimoni (del Movimiento) als legítims propietaris, els joves i les seves institucions i moviments" (...) i on es demanava "l'ús immediat de locals, pressupostos, instal·lacions esportives i culturals de la Dirección Nacional de Juventud, avui usufructuats majoritàriament per l'Organización Juvenil Española". Així mateix, es denunciava l'ús de 10.000 milions de l'erari públic que es destinava a mantenir les polítiques de joventut de la dictadura.³⁰ Moltes iniciatives es dirigeixen a l'objectiu de disposar de locals i instal·lacions adequades, i, de fet podríem "titllar-les" d'antecedent del recent fenomen "okupa". En alguns casos les organitzacions juvenils ocupen pacíficament els locals de l'organització juvenil del Movimiento Nacional (és el cas de Sabadell i el Prat de Llobregat, per

28. Toni Puig, *La Ciutat Sociocultural. 1981-1991, deu anys d'Institut Municipal d'Animació i Esplai a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, 1991, Barcelona, p. 11.

29. Diversos autors, *La Taula de Joves de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989, p.17.

30. *Op. cit.*, pp. 34-36.

exemple).³¹ Aquestes accions significaven una clara actitud rupturista enfront de la dictadura. Si bé no hi ha cap estudi sobre aquest fenomen associatiu i per tant se'ns fa difícil dibuixar-ne l'abast, sí que podem assenyalar que en alguns casos la seva capacitat de mobilització fou enorme. Per posar un exemple, els grups de joves de Sabadell de les AAVV van organitzar l'any 1976 el Festival de Pobles d'Espanya, amb una participació d'entre 15.000 i 20.000 joves.³²

Paral·lelament a tot aquest procés la Taula de Joves promogué el I Congrés de la Joventut Catalana on es reivindicaven els Casals de Joves que es converteixen en un element central de les conclusions que el Congrés de Cultura Catalana recull del Congrés de la Joventut.³³ L'any 1979 la Taula reclama la creació d'una "xarxa de casals de joventut".³⁴ Posteriorment les organitzacions polítiques recullen en els seus programes electorals la necessitat d'aquest nou model d'associació.³⁵

De fet, la reflexió que se suscitava en aquesta època es podria resumir dient que es tenia clar que un potent moviment juvenil en democràcia no podia existir sobre la base del voluntarisme extrem i la militància política com s'havia fet fins llavors. Calien locals, diners i reconeixement de les noves institucions democràtiques (Generalitat i ajuntaments). Va ser per aquesta raó per la qual el nom de Casal de Joves anava lligat a la reflexió sobre els mínims imprescindibles per actuar cívicament en una societat democràtica, de la qual ningú no tenia una experiència concreta.

En aquells anys que van del 1977 al 1979 van passar moltes coses i molt ràpidament. La més important és el desencís que es va produir en els ambients de l'associacionisme juvenil. I així, quan arriben els ajuntaments democràtics es troben unes associacions en un estat de crisi brutal. Els flamants ajuntaments van iniciar els seus projectes directament i es van oblidar del teixit social. Ho analitzarem més endavant.

31. *Op. cit.*, pp. 45 i 46.

32. Jordi Serrano (1 desembre 1995), *Quan Sabadell era jove. Cròniques de la transició*, El 9 Nou, Vallès Occidental.

33. La direcció del Congrés de Cultura Catalana rep amb inquietud les conclusions, pel caràcter radical que mostren: "El Congrés de Cultura Catalana rep amb recel la iniciativa del Congrés de la Joventut", Vist 20 anys més tard ens atreviríem a dir que els plantejaments de la Carta de la Joventut Catalana (1977) són força actuals.

Francesc Reguant, "El primer Congrés de la Joventut Catalana 1976-77" a (1989); *II Congrés de la Joventut de Catalunya*, CNJC, Barcelona, pp.191-241.

34. Diversos autors, *La Taula de Joves de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989. pp.114,

35. Per exemple vegeu la propaganda electoral del PSUC 1977

4. L'antifranquisme juvenil

La dictadura franquista posa punt final a tot l'associacionisme popular d'arrel obrera, tant en l'aspecte cultural (ateneus) com en l'aspecte cooperatiu (cooperatives de producció i de consum), com en l'aspecte sindical i polític. Es permetran, però, les associacions religioses, sobretot a partir del Concordat amb el Vaticà l'any 1953, les associacions esportives depurades i l'associacionisme de la patronal (Foment del Treball Nacional, Institut Català de Sant Isidre o Cambra de Comerç). Paral·lelament, el nou règim instaura un sistema feixista d'organització i control social. El *Movimiento Nacional* es dota d'unes estructures (no associatives) d'enquadrament obligatori per sectors: *Coros y Danzas*, *Sección Femenina*, el *Sindicato Vertical*, la *Organización Juvenil Española* (OJE), etc.

Durant la postguerra, les Joventuts Llibertàries i la Joventut Socialista Unificada de Catalunya seran les més actives en l'antifranquisme. Podríem dir que són, però, organitzacions que encara funcionen en la clau de la política de la II República. A finals dels seixanta i inicis dels setanta és reprèn de forma clandestina i embrionària l'associacionisme democràtic en tres grans sectors. En primer lloc, en el moviment obrer amb la creació de les Assemblees de Fàbrica que a poc a poc van anar derivant cap al que avui coneixem com a Comissió Obrera Nacional de Catalunya. En aquest camp, cal destacar la participació dels enllaços juvenils com un dels elements més dinamitzadors de la represa sindical. En segon lloc, apareix el moviment veïnal i amb aquest, les vocalies de joventut i els esplais. En tercer lloc l'efervescència del món cultural i universitari es reflecteix en la creació del Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris de Barcelona, mentre que en el marc de l'ensenyament mitjà es produeix a moltes localitats l'eclosió d'una estructura de delegats de classe, delegats de centre i coordinadores de delegats.

Paral·lelament, amplis sectors populars de l'Església catòlica catalana evolucionen del nacionalcatolicisme de les seves jerarquies cap a posicions democràtiques. Aquest fenomen provocarà que moltes parròquies acullin les reunions de la incipient vida associativa catalana i molt especialment de l'escoltisme.

Cal destacar que tots aquests elements de la represa nacional democràtica presenten un element comú: l'enorme grau de participació dels joves.

L'exercici democràtic del dret d'associació va madurant a poc a poc i es van creant cada cop amb més força xarxes i estructures de coordinació. L'any 1975 a la seu de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi se celebra una reunió –a iniciativa de l'Assemblea de Catalunya– amb les entitats i orga-

nitzacions polítiques juvenils, procés que culminarà en el naixement de la Taula de Joves de Catalunya, que esdevindrà l'expressió juvenil de l'Assemblea de Catalunya. La Taula Coordinadora d'Entitats i Moviments de Joventut de Catalunya (TCEMJC) o Taula de Joves de Catalunya es constitueix formalment el 27 de març de 1976. Al mateix juny de 1976 la Taula de Joves convoca el I Congrés de la Joventut de Catalunya,³⁶ en el marc del Congrés de Cultura Catalana. Les conclusions d'aquests treballs prengueren forma en la Carta de la Joventut Catalana. Un dels eixos d'aquest Congrés serà la campanya "Per la recuperació del patrimoni de la *Delegación Nacional de la Juventud*". El 23 d'abril se celebra el míting al Palau d'Esports de Barcelona que és la culminació de la campanya "Per la majoria d'edat als 18 anys". La Taula sol·licita a l'Assemblea de Parlamentaris la constitució d'una comissió de joventut i la creació en el marc de la Generalitat d'una Conselleria de Joventut. Les organitzacions polítiques juvenils presenten públicament el "Consell de les forces polítiques juvenils de Catalunya". Fruit de tot aquest procés, es convergí en una comissió mixta (desembre de 1977). El dia 2 d'abril de 1979 es fusionen la Taula i el Consell i formen el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.³⁷ El funcionament inicial va correspondre a l'etapa de la Generalitat provisional presidida per Josep Tarradellas i la nova Direcció General de Joventut amb Rosa Ma. Carrasco. El CNJC funcionà com un organisme delegat d'aquesta DGJ fins a la Llei 14/1985 de 28 de juny del Parlament de Catalunya, que establí la regulació com a entitat jurídica. En aquesta primera etapa les entitats escollien els càrrecs del secretariat i el Govern de la Generalitat els ratificava. Aleshores al secretariat del CNJC hi participava un delegat de la DGJ (primer Dolors Oliva i després Joan Tarrida). Aquest representant va desaparèixer amb la Llei del 1985.

Un dels aspectes menys analitzats és el de les relacions entre les organitzacions polítiques i els moviments socials. L'antifranquisme s'impulsa a partir de les organitzacions polítiques d'esquerres. El recent treball de recompte de detinguts polítics no deixa cap mena de dubtes sobre la naturalesa de l'antifranquisme espanyol i català.³⁸ És el mateix que passa en l'antifranquisme juvenil català. Per exemple en els moments culminants i prop ja de la seva caiguda fulminant (1976 i 1977) en el nucli dur de la seva organització, el secretariat del Congrés de la Joventut de Catalunya, d'onze

36. (1989), *Taula de Joves de Catalunya 1976-1980*, 2000 jove, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
F. Reguant, (1985), *Informe: el I Congrés de la Joventut Catalana 1976-1977*, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, Barcelona.

37. Decret del Departament d'Ensenyament i Cultura, 2 d'abril de 1979, a (1984); *El Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. Memòria de 5 anys (1979-1984)*, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, Barcelona, p. 6.

38. Juan José del Aguila, *El TOP. La represión de la libertad (1963-1977)*, Planeta, Barcelona, 2001.

persones, el 60 % corresponen a militants de la JCC. Òbviament cap d'elles no prové formalment d'aquesta organització.³⁹

Passem a analitzar dos aspectes de les forces polítiques que impulsaven l'activitat antifranquista. El primer sobre el nombre de militants i el segon sobre les formes de fer política. Sembla bastant clar que del conjunt d'organitzacions juvenils antifranquistes –JCC, MJCC, JGR, JPSAN. Organitzacions trotsquistes, etc.– la més important era la JCC. És una empresa molt arriscada fer una aproximació als efectius de les organitzacions polítiques antifranquistes. Caldria, doncs comptar amb estudis sobre aquesta qüestió, però amb els documents interns que hem pogut consultar tenim la sensació que la JCC comptava el novembre de l'any 1977 entre 2.629 i 4.500 militants.⁴⁰ Quan se celebra el segon congrés de la JCC l'any 1980 els militants han baixat fins a 591. Per tenir un punt de referència podem afegir que el PSUC poc abans de la legalització comptava amb 11.000 militants, poc després de legalitzat –novembre– arribava a 29.000 i al març de 1982 davallava fins a 5.000. En el quart congrés prop de la meitat tenien menys de 30 anys.⁴¹ No deixa de sorprendre quines bases tan poc sòlides tenien les primeres organitzacions de l'antifranquisme. Per exemple, Bandera Roja, organització que atacava el PSUC per “ser revisionista”, entra al PSUC al novembre de 1974 i compta només amb 300 militants! Tot i la gran capacitat de mobilització que van aconseguir durant un curt període de temps, no deixa d'indicar-nos, en part, el que va succeir poc més tard.

Però quin caràcter va tenir la política juvenil antifranquista? L'any 1975 un grup de joves comunistes catalans van anar París a reunir-se amb Santiago Carrillo en el marc de la reunió de la III Conferència de la UJCE. Li exposen una de les campanyes polítiques que donaran peu a l'antifranquisme associatiu juvenil a Catalunya. Es tracta de les mobilitzacions contra el Decret d'acampada de l'any 1974.⁴² El règim es va adonar del caire

39. 24 octubre 1976. Joaquim Fradera, Jaume Solé, Francesc Reguant, Agustí Colomines, Andreu Caralt, Benet Cases, Lluís Badia, Manuel Iranzo, Josep Giménez, Antoni Salas, Concepció Barjau. 3 Abril 1977. Secretariat tècnic del Congrés de la Joventut de Catalunya Joaquim Fradera, Concepció Barjau, Agustí Colomines, Benet Cases, Andreu Caralt, Pepa Alcarudo, Enric Conde, Pau Bamezo, Pere Ciutat, Manuel Iranzo i Lluís Salvadores. “La Taula de Joves de Catalunya”, 2000 jove, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989, p. 26 i 29.

40. L'Informe d'organització al 2n Congrés donava les dades comparant la militància al primer congrés, 2.629, i les del segon 591. Els 4.500 del primer congrés són les dades oficials de l'època. Vegeu “Resolució política general” I Congrés JCC. Novembre 1977. El 3 d'octubre de 1976 aquesta organització va llançar la campanya “Lina Odena” d'enfortiment de la JCC on es proposaven arribar a 10.000 militants. No sembla que ni de bon tros s'arribés a aquestes xifres.

41. Carme Cebrián, *Estimat PSUC*, Empúries, Barcelona, 1997, pp. 190-191.

42. Al BOE del 13.VIII. 1974 es publicava un decret pel qual Falange pretenia controlar les acampades i les activitats de lleure obligant els monitors a tenir el títol de la OJE. Hi va haver manifestacions a diverses poblacions a Barcelona a la plaça Sant Jaume i a Sabadell a la plaça Marçet (2 març 1975). Andreu Castells, “Informe de l'oposició” Vol. VI. *El franquisme i l'oposició sabadellenca 1939-1976*, Riutort, Sabadell, 1983, p. 29.48.

que prenen les activitats d'esplai i escoltes i pretenia que el títol de monitor l'expedís la OJE. La campanya va culminar amb una manifestació a la plaça Sant Jaume i es pot considerar una data simbòlica de la represa democràtica en els moviments juvenils. Doncs Carrillo va respondre: “¿Este es el problema más importante de los jóvenes catalanes?”⁴³ Aquesta petita anècdota il·lustra clarament la cara i la creu de l'antifranquisme. La JCC, tot i ser la primera organització política antifranquista, no deixava de ser una petita organització, però el seu èxit va ser el de sortir del dogmatisme de l'època i partir dels problemes, sensibilitats i necessitats dels propis joves. No en va el seu lema l'any 1976 era “Tot el que és jove ho fem nostre”.⁴⁴ A més en els seus documents s'escrivien coses com aquesta: “Respectar, escrupolosament, l'autonomia i independència de tots els moviments de joventut”.⁴⁵ Ho podria haver escrit Joaquim Fradera, un dels homes claus i ideòleg de l'antifranquisme juvenil català.

5. Els moviments juvenils, de la Transició fins avui

5.1. LLEURE INFANTIL

Pel que fa al nombre d'associats, segons les dades de què disposem,⁴⁶ trobem com a primera organització de lleure infantil i juvenil els esplais cristians –Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai, CCC-CCE–, seguida de l'escoltisme catòlic –Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi– com a segona entitat. En tercer lloc trobem els esplais laics i progressistes –Esplais Catalans, com a soci principal del Moviment Laic i Progressista– i a continuació els esplais de la Fundació Catalana de l'Esplai. La cinquena entitat és l'escoltisme laic –d'Escoltes Catalans. El conjunt d'aquests cinc moviments federen aproximadament quasi 700 esplais o agrupaments,⁴⁷ que representen al voltant de 60.000 infants, adolescents i joves (de 7 a 16 anys) i uns 8.000 monitors i caps. A més, calculem que hi poden haver a Catalunya al voltant de 300 esplais no federats o federats a organitzacions i moviments d'àmbit més reduït. A Catalunya, per tant, hi ha unes 1.000 entitats de lleure infantil i juvenil de les quals un 20 % són agru-

43. Evidència verbal Domènec Martínez.

44. “Los colectivos y el crecimiento de la JCC”, Secretaria d'organització, Document intern, 1976.

45. “Projecte d'alternatives”, I Congrés JCC, Barcelona, Novembre, 1977.

46. *Guia d'entitats juvenils de Catalunya*, Secretaria General de Joventut, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997.

47. Tot i que la *Guia d'entitats juvenils de Catalunya*, assenyalava per, 1992 un cens de 1.289 esplais i agrupaments, hem realitzat una estimació a la baixa.

paments i un 80 % són esplais. El moviment del lleure infantil i juvenil agrupa, doncs, 80.000 nens, adolescents i joves i 10.000 joves monitors o caps.

Estem, per tant, davant del moviment associatiu més important dins dels moviments juvenils i un dels més estesos en l'àmbit de la societat civil catalana.

5.2. LLEURE JUVENIL

Si ens referim a la situació del lleure infantil a Catalunya destacant que representa un bon model organitzatiu i que té unes dimensions realment molt interessants, pel que fa al lleure juvenil la situació és ben diferent. En primer lloc cal, però, acotar l'àmbit del debat, perquè realment les entitats de lleure infantil poden ser catalogades com a entitats juvenils, ja que els seus responsables i la immensa majoria de monitors i caps són joves. Segons les dades de què disposem, el nombre de monitors i caps a Catalunya representa pel cap baix uns 10.000 joves associats en entitats de lleure infantil. Totes les opcions de lleure infantil –tant escoltes com esplais– tenen una forta implantació en les franges infantils, però el salt a l'adolescència i a la joventut, fa que tinguin dificultats. En general podríem afirmar que els únics joves que continuen són aquells que assumeixen responsabilitats en el si de l'organització. Les dificultats que es troben els joves a l'hora de continuar les tasques en les organitzacions de lleure infantil són fonamentalment de mètode organitzatiu i pedagògic. No hi ha hagut continuïtat entre aquelles vocalies de joves o centres juvenils de les AAVV amb els Casals de Joves municipals. Darrerament s'ha creat l'Associació de Casals de Joves de Catalunya en el marc del Moviment Laic i Progressista que intenta construir moviment juvenil des de l'autogestió associativa.

Però per què aquells grups de joves van desaparèixer del panorama de la cooperació juvenil? La crisi de participació i el conegut “desencant” van tenir un efecte fulminant en els moviments juvenils de finals dels setanta i inicis dels vuitanta. El moviment veïnal no va saber resituar el seu espai de participació un cop celebrades les primeres eleccions municipals democràtiques, i des d'aleshores han viscut en una crisi d'identitat permanent. A la transició les seves demandes se centraven bàsicament en pal·liar la brutal herència de la dictadura que es traduïa en unes enormes mancances urbanístiques i infraestructurals. Un cop els ajuntaments democràtics comencen a solucionar amb efectivitat aquestes mancances, les AAVV no saben reconvertir la seva tasca necessària, en un nou projecte basat en la cultura i no en l'urbanisme. De fet les AAVV van patir un problema similar als centres juvenils, ja que quan els Ajuntaments democràtics van començar a fun-

cionar, van preferir l'ASC i els Centres Cívics que els permetia –ja des de l'Ajuntament Socias– un millor control social. Producte d'aquesta situació és que les AAVV no es van convertir en ateneus autogestionats i es van envellint progressivament i es desentenien del seu futur, amb el resultat que a les AAVV no hi trobem grups de joves ni joves.

5.3. CONSELL NACIONAL DE LA JOVENTUT DE CATALUNYA

El CNJC entrà a formar part del CENYC (Consell Europeu de Consells Nacionals de Joventut) i del Youth Forum –organisme consultiu de la, en aquells moments, CEE, i més endavant de la UE–. L'any 95 es creà el Fòrum Europeu de la Joventut, que té com a àmbit els països membres del Consell d'Europa i que fusiona el CENYC i el BEC –antiga plataforma d'internacionals juvenils europees. L'octubre de 1998 es van revisar els criteris de pertinença al Youth Forum i el CNJC va ser votat com a membre de ple dret.

El procés de constitució de les organitzacions de la cooperació juvenil va anar paral·lela a la constitució dels Consells Locals de Joventut. En un primer moment de confusió a causa de la manca d'experiència democràtica dels ajuntaments –que van ser democràtics a partir de 1979–, es van constituir alguns Consells Municipals de Joventut. Cal estar amatents en el canvi de denominació “locals” per “municipals”. En aquests casos el consell és presidit per un regidor i es perd per tant el caràcter d'institució representativa i de cooperació per passar a ser un organisme consultiu dirigit des de l'administració municipal. Aquest procés d'incertesa es clou amb un debat que es realitzà al CNJC a mitjan anys vuitanta⁴⁸ i a partir de les diferents experiències, s'optà clarament pel concepte cooperatiu i democràtic contra el paper consultiu. Així la segona Carta de la Joventut Catalana⁴⁹ esmenta:

“Demanem un marc legal ampli per als Consells de Joventuts locals i comarcals que asseguri: la pluralitat de models, el seu reconeixement com a interlocutors més vàlids a nivell juvenil i en el seu àmbit d'actuació, la seva independència i funcionament, i que s'elabori amb la participació del Consell Nacional de la Joventut.”

Vist amb la perspectiva que donen aquests vint anys de cooperació juvenil, podríem dir que aquest ha estat un procés modèlic, original i reno-

48. *Els Consells de Joventut. Recull de textos i documents*, Publicacions del Consell de la Joventut de Catalunya, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, Generalitat de Catalunya, 1981, p. 10.

49. Jordi Torrades i altres, *II Congrés de la joventut de Catalunya*, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, Barcelona, 1989, pp. 23-150

vador de com estructurar la participació juvenil. Per una banda la llei de creació del CNJC significà el reconeixement institucional dels joves que exerceixen la ciutadania. De l'altra, va ser la primera experiència de democràcia avançada, i potser encara avui, l'única. Des del punt de vista nacional va significar una articulació sobirana del CNJC amb la cooperació espanyola i la presència a la Comunitat Europea, molt abans que formalment l'Estat espanyol en formés part.

En aquests vint anys el CNJC ha vist com els consells d'altres comunitats autònomes i especialment el CJE que es va fundar a partir de l'experiència del CNJC, han augmentat espectacularment els recursos econòmics i humans mentre aquí es continua ocupant un local trobat en situacions excepcionals i impossibilitat de donar serveis a les entitats. És molt significativa la manca de resposta dels partits polítics envers les propostes que periòdicament ha elaborat. Es veu clarament com el CNJC ha estat molt a prop dels problemes dels joves –de tots els joves– i com ha fet propostes per afrontar-los. Atur, precarietat, servei militar, habitatge, són temes recurrents de jornades, seminaris i documents polítics que no han rebut el reconeixement merescut per part del Parlament de Catalunya.⁵⁰ La classe política ha reaccionat intentant treure legitimitat als consells (CNJC i Consell de la Joventut de Barcelona, especialment) adduint que només representen els joves associats, quan les propostes que han fet han anat adreçades preferentment a solucionar o pal·liar els problemes de tots els joves.

Avui el CNJC és l'organització més potent en l'àmbit de l'associacionisme juvenil, tant pel nombre d'entitats que hi estan vinculades com pel nombre d'afiliats que en total reuneix. El nombre d'entitats de caràcter local que agrupa el CNJC ascendeixen avui a 947. Aquestes entitats reuneixen 121.970 persones, de les quals unes 60.000 corresponen a nens i nenes que formen part d'esplais i agrupaments escoltes. Aquesta xifra ens indica que un 27,4 % dels joves associats a Catalunya està vinculat al CNJC. Si deixem de banda les entitats esportives, el CNJC reuneix el 39 % dels joves associats a Catalunya.⁵¹ El Consell de la Joventut de Barcelona és el consell local amb més tradició i que, amb tot, té un nivell de consolidació força important. L'experiència de cogestió del Casal d'Associacions està donant molt bons resultats.

Vist en perspectiva es poden criticar determinats dèficits dels Consells, però cal afirmar amb contundència que els millors documents sobre política

50. *20 anys dels CNJC (1979-1999)*, Jordi Serrano director, CNJC, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1999.

51. Veure Jordi Serrano (director), *Joves i participació a Catalunya*, Fundació Ferrer i Guàrdia. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

juvenil els han fet ells. Per una banda la Carta de la Joventut Catalana⁵² del 1977, en el marc de les conclusions del Congrés de Cultura Catalana, en què s'expressa la demanda d'institucionalització democràtica de les polítiques de joventut, tant en l'àmbit municipal –regidories de joventut– com en l'àmbit del Govern de la Generalitat –conselleria o DGJ–, com en l'àmbit de les polítiques i sensibilitats en relació amb la renovació de la política. El segon gran document de referència és la carta del II Congrés de la Joventut de Catalunya⁵³ de 1988, on s'adreça al Parlament un seguit de propostes que conformaran el panorama polític del futur. I el tercer document “186 propostes per l'associacionisme juvenil”⁵⁴ on es fa un balanç de l'associacionisme i es proposen mesures per incrementar la participació cívica i política dels joves.

La major part dels consells territorials i sectorials no juvenils, en l'àmbit nacional i en el municipal, no tenen el caràcter de participació, sinó que són purament uns òrgans dependents de l'Administració i únicament consultius. Tot i que alguns autors⁵⁵ plantegen algunes normatives de participació ciutadana municipal i de gestió de centres cívics com a mecanismes que ens acosten a la “democràcia participativa”, nosaltresensem que després d'aquests anys d'experiència, tot indica que els consells no juvenils han estat només un instrument consultiu de legitimació del poder.

5.4. I ELS NOUS MOVIMENTS SOCIALS?

De la Transició fins a l'inici del nou segle han aparegut altres tipus de moviments. En el cas català, podem afirmar que hi ha nous i vells moviments socials? Les federacions d'esplais són vells moviments socials? A Catalunya els vells moviments socials tenen menys de trenta anys i els nous moviments socials, el que a Itàlia en deien els moviments emergents, han sorgit a iniciativa dels quadres dels més tradicionals. No pot ser d'altra manera. Però a més, per exemple, el moviment feminista es conforma a Catalunya al tombant del segle XIX.⁵⁶ Potser el problema és que poca gent coneix avui persones com Ángeles López de Ayala, que l'any 1910 orga-

52. “Carta de la Joventut catalana” a Jordi Torrades i altres (1989), *II Congrés de la joventut de Catalunya*, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, Barcelona, pp. 236-241.

53. Jordi Torrades i altres, *II Congrés de la joventut de Catalunya*, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, Barcelona, 1989, pp. 236-241.

54. *186 propostes per l'associacionisme juvenil*, CNJC, Barcelona, 2002.

55. R. Villasante, *Las democracias participativas*, ed. Hoac, Madrid, 1995.

56. Pere Sánchez (Gener 1998), *Els orígens del feminisme a Catalunya: 1870-1926*, Avenç, n.º 222, Barcelona, Martín, Gemma, *Espai de Llibertat*, núm. 11.

nitzà la manifestació feminista més important i multitudinària sota la bandera de l'emancipació de la dona, del lliurepensament i de la República. Sortiren al carrer entre 10.000 i 20.000 dones, però també hi hagué manifestacions a Mataró (8.000), a Reus (6.000), a Manresa (5.000), a Palamós (3.000). Vol dir això que el moviment feminista és un moviment social nou o vell?

Pel que fa a la participació dels joves als “nous” moviments socials podem dir que hi ha dubtes molt importants per la seva implicació efectiva. Ni al moviment feminista, ni al moviment d'alliberament gai-lesbiana, ni al moviment ecologista, ni al moviment antimilitarista i/o pacifista, ni a les organitzacions pel desenvolupament, ni al moviment antiracista, ni al moviment ocupa, hem trobat cap argument que ens puguin fer suposar que els joves hi participen d'una forma efectiva, generalitzada i massiva. És més, totes les dades ens indiquen el contrari. En general són moviments petits i poc estructurats. En alguns casos –feminisme, cooperació, ecologia– fins i tot fa la sensació que és la generació dels seixanta la que les hegemonitza. Reprodueixen al si dels moviments l'abisme entre adults i joves. En altres, –antiracistes, pacifistes– tot i ser moviments bàsicament juvenils, tampoc no tenen l'abast raonable que caldria esperar.⁵⁷

Una intuïció i una possible via d'investigació pel futur seria que aquesta “generación (*els quadres de l'antifranquisme juvenil durant la Transició*) es la que va a nutrir de recursos humanos a los diversos movimientos sociales que se van a desarrollar con fuerza en los años ochenta”.⁵⁸ De fet estudis recents sobre la reconstrucció del Tercer Sector –sense ànim de lucre– a Espanya ens diu que és un fenomen dels anys 80 i que els seus dirigents i professionals coincideixen amb les edats de la hipòtesi. El que sí que es veu clarament és que –per comparació amb països amb tradició democràtica– manca la franja d'edats de 45 a 70 anys. Segons aquest estudi quasi el 50 % de treballadors al tercer sector a Espanya té entre 31 i 40 anys i la generació superior hi és molt infrarepresentada. A més el 72 % de les entitats i fundacions espanyoles es creen entre l'any 1980 i 1994.⁵⁹

Analitzem, però, dos dels moviments que han acaparat l'atenció mediàtica dels darrers 20 anys: els objectors i insubmisos i els okupes.

57. Vegeu els capítols dedicats a aquests moviments a “Joves i participació a Catalunya”.

58. Carlos Vaquero, “Movimiento estudiantil y cambios políticos en la España actual. La influencia del cambio de época en la acción colectiva estudiantil” a Paloma Román y Jaime Ferri (eds.), *Los movimientos sociales. Conciencia y acción de una sociedad politizada*, Consejo de la Juventud de España. Madrid, 2002, p. 118.

59. “Nuevas oportunidades de ocupación en el Tercer sector (NETS): *Una aproximación económica, laboral y organizativa del Tercer sector en España*.”, Fundació Ferrer i Guàrdia-Escola Universitària d'Estudis Empresarials (UB), Barcelona, 2001.

QUADRE 2

NOMBRE DE PRÒFUGS AL SERVEI MILITAR 1895-1930

1895	308	1 %
1902	1.490	7 %
1905	2.523	11 %
1910	1.249	6 %
1920	1.216	5 %
1930	3.204	13 %

FONT: T. Abelló (1987), "El refús al servei militar", a E. Ucelay i altres (1987), *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, p. 347.

Objectors i insubmisos

D'objectors i insubmisos n'hi ha hagut a Catalunya des de temps immemorials. Recordem com ja l'any 1773 es produeix una revolta anomenada "Motí de les quintes".⁶⁰ Analitzem detingudament els "pròfugs" al servei militar al llarg de la història, tampoc no sembla que sigui un fenomen molt nou (quadre 2).

L'objecció de consciència s'inicia a Catalunya l'any 1971. L'any 1975 es constitueix com a moviment plantejant la necessitat de substitució del servei militar pel servei civil. Realitzen activitats a diferents llocs de Catalunya, per exemple a Can Serra, a l'Hospitalet de Llobregat, on organitzen un Casal d'Estiu amb 100 nens i nenes. L'any 1978 s'aprova la Constitució espanyola on es reconeix el dret a l'objecció de consciència.

Però s'haurà d'esperar fins a l'any 1984 perquè s'aprovi la Llei d'objecció. En aquests anys, els objectors acumulats són uns 10.000, mentre que els afiliats al Moviment per l'Objecció de Consciència (MOC) són només 1.700.⁶¹ D'altra banda, l'any 1999 l'AOC reunia uns 600 afiliats.⁶²

Un cop aprovada la llei, la qüestió fou com implementar la PSS. Les associacions més conscienciades del CNJC es van oferir ràpidament per oferir llocs per a la PSS, seguint les indicacions dels lluitadors i activistes més coneguts i compromesos de l'objecció de consciència a Catalunya. Alguns ajuntaments van fer el mateix. Els sindicats van tenir una actuació poc clara, perquè tenien por que la PSS signifiqués reduir llocs de treball. La Llei d'objecció de consciència va néixer tard i es va implementar molt malament.

60. Josep Fontana, *La fi de l'Antic Règim i la industrialització 1787-1868*, a Pierre Vilar (1988), *Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, p. 126.

61. J. Ferre, "Objecció de consciència i antimilitarisme" a Ucelay i altres (1987), *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona, p. 364.

62. Dades facilitades per l'AOC.

QUADRE 3
EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'OBJECTORS
RECONEGUTS A CATALUNYA 1985-1997

	1985-1993	1994	1995	1996	1997	Total	%
Catalunya	30.035	19.016	14.809	17.465	13.779	95.104	18,9
Barcelona	23.240	14.269	10.657	12.564	9.835	70.565	74,2
Girona	2.297	1.640	1.360	1.607	1.298	8.202	8,6
Lleida	2.198	1.398	1.231	1.485	1.173	7.485	7,8
Tarragona	2.300	1.709	1.561	1.809	1.473	8.852	9,3

FONT: M. Justicia. DG. Objeción de Conciencia, 1997

Mentrestant el moviment per l'objecció de consciència es va dividir en dues estratègies: els favorables a la PSS i els favorables a la insubmissió. En un país amb tradició democràtica, les dues estratègies haurien pogut ser complementàries; aquí, en canvi, van estar enfrontades. Les entitats que es van oferir al principi per oferir llocs a la PSS, aviat van començar a patir aquesta divisió del moviment d'objecció. Mentre augmentaven notablement els joves que volien acollir-se a la llei, augmentava el desprestigi per als joves que feien la PSS. El cert és que l'objecció a Catalunya ha estat més un reflex de la vella desconfiança catalana cap a l'exèrcit, que no pas fruit d'una madurada ideologia pacifista. La insubmissió ha afectat uns pocs centenars de joves i s'ha convertit en el punt de reivindicació radical catalana dels anys vuitanta i inicis del noranta. Però, de fet, l'estratègia que s'ha demostrat més eficaç per convertir l'exèrcit obligatori en professional han estat els milers i milers de joves de la PSS que han col·lapsat el sistema i han fet impossible un exèrcit com l'hem conegut fins ara. A més, la davallada demogràfica ha produït una disminució del contingent de joves en edat de realitzar el servei militar, cosa que ha suposat el darrer i definitiu cop al sistema. Amb pocs joves en edat militar i amb una elevada taxa d'objectors de consciència, els polítics s'han adonat que calia canviar perquè la situació era insostenible.

Avui, estem assistint a la liquidació de l'exèrcit de lleva. Derivat de les reflexions que fèiem abans, podem dir que molt probablement tot aquest afer que ha omplert pàgines i pàgines dels diaris durant 20 anys, no deixarà però dempeus un potent moviment associatiu antimilitarista.

Quan per fi sembla que s'esgota un conflicte que ha allunyat molt els joves de les institucions i la política, ara s'inicia el debat sobre un nou servei civil. En parlarem en un altre apartat.

*Moviment okupa*⁶³

El fenomen okupa, entès com a moviment, és recent al nostre país. Representa un col·lectiu de joves heterogenis, que amb l'ocupació d'habitatges i d'espais, denuncien principalment la falta de capacitat de les institucions per facilitar als joves l'accés a un habitatge i la manca d'espais públics que puguin ser autogestionats. Creiem que el fenomen okupa ens està expressant problemes de gran part dels joves. En primer lloc cal que apuntem, com a punt de partida, que no cal oblidar que a les franges juvenils tenim un nivell de vertebració social baix. La manca d'associacions juvenils és constatable a tots els nivells. Durant vint anys de democràcia, s'han succeït diversos intents des de l'Administració de crear un sistema de casals de joves, paternalista i dirigista, on els joves no tenien capacitat de decidir com s'organitzaven. El sistema no ha funcionat i els joves han fugit d'aquest model tutelat. Però en el mercat tampoc no han trobat l'accés a locals, a causa del seu alt cost. Alhora, en el camp de l'associacionisme polític, trobem un paisatge desolador: els joves no hi participen i els partits sembla que no vulguin afrontar amb valentia aquest problema.

Creiem que la societat en el seu conjunt s'ha d'adonar de la seva responsabilitat en aquest fenomen. L'expressió del moviment okupa, és símptoma d'una societat que ha viscut, i viu, d'esquena als joves, i alhora, d'una joventut que viu desorientada.

Quantificar el nombre de joves okupes no és cosa fàcil. Pel que fa a Barcelona ciutat, el moviment ocupa hi té 37 cases ocupades, amb un nombre d'integrants al voltant de les 300 persones. És interessant observar com la resta de cases ocupades a Barcelona ho estan per persones no vinculades al moviment ocupa, cosa que representa unes 400 persones que

63. Aquest apartat, s'ha redactat a partir dels següents treballs i articles:

- (Octubre 96–Gener 97), *Dossier "Okupes"*, Regidoria de la Ponència de Joventut i Dona, Ajuntament de Barcelona.
- (1996); *El moviment Okupa a Catalunya*, Secretaria General de Joventut, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya.
- (30 de novembre de 1996), *Diario de Terrassa*, Terrassa.
- (29 d'octubre de 1996), *El País*, Barcelona.
- (25 de desembre de 1996), *El 9 Nou*, Vallès Occidental.
- (19 de desembre de 1996), *El País*, Barcelona.
- (7 de Novembre de 1996), *La Vanguardia*, Barcelona.
- (31 d'Octubre de 1996), *Diario de Terrassa*, Terrassa.
- (30 d'Octubre de 1996), *El 9 Nou*, Vallès Occidental.
- (22 gener-14 febrer de 1997), programa *Jornades antimilitaristes. Centre social okupat l'economat*, Barcelona.
- (1996), *Usurpa. Publicación mensual i gratuïta de la "Assamblea d'okupes"*, Assamblea d'Okupes Bar-na, Barcelona.

viuen en 66 cases.⁶⁴ A Catalunya, segons dades de la Direcció General de Seguretat Ciutadana de la Generalitat, hi ha 68 cases ocupades per aquest moviment, que reuneixen uns 400 ocupants. La comarca que concentra, i amb diferència, la major part d'aquestes ocupacions és Barcelona. A més, en el conjunt de Catalunya, es registren 77 cases ocupades per 145 persones, alienes al moviment okupa.⁶⁵

Segons un estudi del 1998 de la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia,⁶⁶ gairebé la meitat dels joves de Barcelona manifesta estar “més aviat a favor” del moviment okupa, mentre que un terç opina estar “més aviat en contra” i un 22 % no es posiciona. Més del 50 % dels joves de 14 a 24 anys es mostren favorables al fenomen, percentatge que es redueix significativament en els joves de 25 a 30 anys on el suport és del 38 %, mentre que es torna a recuperar entre els que tenen entre 31 i 34 anys (46,5 %). Una altra enquesta, feta per l'Institut Municipal d'Informàtica de l'Ajuntament de Barcelona,⁶⁷ ens apunta que un 46,4 % dels joves barcelonins de 15 a 29 anys veu amb “simpatia” el moviment okupa. El moviment okupa és, doncs un reflex de l'existència de problemàtiques socials no resoltes. Si a Catalunya existís una xarxa de casals de joves autogestionats per ells mateixos, tal com alguns sectors preconitzaven ja fa uns anys,⁶⁸ avui, segurament, del fenomen okupa en parlàriem en uns altres termes.

5.5. UN DIAGNÒSTIC: EXPECTATIVES NO ACOMPLERTES⁶⁹

Durant la Transició s'era conscient que els nivells de participació cívica eren baixíssims. S'albirava que algunes generacions –socialitzades i educades en la dictadura– serien irrecuperables i que, per tant, calia esperar que una nova generació educada en una societat democràtica acabaria participant als nivells de les democràcies amb més tradició. Creiem que no és així.

64. “Informe sobre la problemàtica okupa”, Vía Pública, Guàrdia Urbana, Ajuntament de Barcelona.

65. –Policia– Mossos d'Esquadra, DG Seguretat Ciutadana, Dep. Governació, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

– (1997), *Conclusions de la Comissió d'Estudi sobre el Moviment Okupa*, SGJ, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

66. (1998), *Enquesta pacte per la nit, joves i oci a Barcelona*, Feedback-Equip d'Investigació en qüestions socials, Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, Barcelona.

67. (Juliol 1998), *Jota, Revista de la Barcelona jove*, núm. 1, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, pp. 4-5

68. Pere González, *Las casas de Juventud, espacios de libertad*, Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, Barcelona, 1992.

69. Les dades d'aquest apartat corresponen a l'estudi “Joves i participació a Catalunya”.

QUADRE 4

MILITANTS DE LES JOVENTUTS DELS PARTITS POLÍTICS DE CATALUNYA

Total militants partit		Total militants joventuts		
	Nombre		Nombre	% Respecte total militants partit
CDC	40.509	JNC	4.132	10,2
PSC	28.273	JSC	4.003	14,15
PP	25.298	NNGG	1.865	7,37
ERC	5.610	JERC	4.630	82,53
IC	5.086	JI	734	14,43
Total	104.776	Total	15.364	14,6

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pels diferents partits.

El total de joves que militen a les joventuts dels partits polítics catalans són, a parer de les pròpies organitzacions, 15.364, que signifiquen l'1 % dels joves catalans, una xifra extremadament baixa. Cal tenir present que segurament les dades reals fan que no arribem ni a 10.000. No deixa de ser sorprenent que als partits polítics hi hagi tan pocs joves, si exceptuem ERC. El fet és greu per dues raons. La primera és que si bé la participació política dels adults és ja molt baixa, si la proporció es mantingués en els joves, els joves compromesos políticament serien 25.000. La segona raó és que cap altra participació de caràcter polític no pot substituir la participació en els partits polítics i organitzacions polítiques juvenils que tenen un paper essencial en democràcia.

Els joves de 18 a 35 anys registren un índex d'abstenció que arriba a ser el doble que l'índex dels adults entre 36 i 55 anys. Al Parlament de Catalunya només hi havia (legislatura 95-99) el 2,9 % de diputats joves. A la legislatura actual (1999-2003) la situació és similar: Hi ha 4 diputats joves que representen un 5,4 % del total de diputats (2 tenen ja els 30 anys i només 2 en tenen menys de 30). Cal tenir present que els joves representen el 24,8 % del cens electoral de Catalunya.

Sorpren que un dels espais associatius amb més joves és el sindical on, entre CCOO i UGT, hi trobem a 28.000 menors de 30 anys.

Si les dades oficials de voluntaris a les organitzacions de cooperació a Catalunya se situen per sobre dels tres mil joves i tenint en compte l'atomització associativa de les ONGD, podríem atrevir-nos a insinuar que en total a Catalunya és difícil que hi hagi més de 5.000 joves en aquest sector.

L'Estudi Sociològic de la Joventut de Catalunya⁷⁰ considera que el 35 %

70. R. Romero (), *Estudi sociològic de la joventut de Catalunya*, Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1985.

QUADRE 5
% JOVES ASSOCIATS

1985 Catalunya (1)		1990 Catalunya (2)		1999 Catalunya (3)	
%	Nombre	%	Nombre	%	Nombre
35	513.955	27,8	408.227	34	3.263.797

FONT: (1). R., Romero (1985), *Estudi sociològic de la joventut de Catalunya*, Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya, Barcelona. (2). R. Martínez i J. Berney (1991), *Enquesta a la Joventut de Catalunya 1990*, Gabinet d'Estudis Socials, Direcció General de Joventut, Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, Barcelona. (3). M. I. Navarro, i M.ª J. Mateo (1992), *Encuesta a la juventud de España 1992*, Injuve, Ministerio de Asuntos Sociales, Madrid.

dels joves catalans són membres d'una associació, ja sigui de caràcter juvenil o no, mentre que a l'Enquesta a la Joventut de Catalunya de 1990,⁷¹ aquest percentatge d'afiliació se situa en el 27,8 %. Altres estudis indiquen xifres similars, per la qual cosa podem afirmar que el nombre d'afiliats a associacions se situa al voltant del 30 % dels joves, cosa que significa que a la fi dels anys noranta al voltant de 450.000 joves estan associats. La darrera "Enquesta a la Joventut de Catalunya 1998" estableix el percentatge de joves associats en el 34,9 %.

Així, la taxa de joves associats a Catalunya, sense considerar els joves associats a entitats esportives, se situaria en el 21 % de la població entre 15 i 29 anys, cosa que significa 311.381 efectius.

Assenyalades les principals dades dels estudis disponibles d'algunes de les Comunitats Autònomes de l'Estat espanyol referits als anys noranta, estem en condicions d'afirmar que l'índex d'associació a Catalunya és similar a la mitjana de la resta de l'Estat. El nivell associatiu de Catalunya és similar al registrat a Andalusia, 36 % i el País Valencià amb un 34 % d'associats. Aragó amb un 22,4 % resta per sota i Castella-Lleó la supera llargament amb un 50,8 %.

Arribats en aquest punt de l'anàlisi, caldria determinar la validesa del tòpic que diu que "els joves participen més que els adults", afirmació que es troba vigent en tot l'àmbit institucional i social que gira al voltant dels joves. La realitat ens mostra que els joves no participen més que els adults. Si bé els joves participen més que els vells, no és pas veritat que ho facin en major proporció que els adults.

Si ens comparem amb les dades de participació dels joves europeus, ratificarem la poca participació dels joves catalans.

71. R. Martínez i J. Berney, *Enquesta a la Joventut de Catalunya 1990*, Gabinet d'estudis socials, Direcció General de Joventut, Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991.

QUADRE 6
PERTINENÇA DELS JOVES A ASSOCIACIONS
A DIFERENTS CCAA DE L'ESTAT ESPANYOL

	% Joves associats
Catalunya	27,8 (1) –35 (2)
País Valencià	34
Andalusia	36
Aragó	22,4
Castella-Lleó	50,8
Estat Espanyol	34

FONT: Catalunya: (1) R. Martínez i J. Berney (1991): *Enquesta a la Joventut de Catalunya 1990*, Gabinet d'Estudis Socials, Direcció General de Joventut, Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, Barcelona. (2) R. Romero (1985), *Estudi sociològic de la joventut de Catalunya*, Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya, Barcelona. País Valencià: R. González, *El asociacionismo juvenil en la comunidad valenciana* a diversos autors (1995), *Juventud Valenciana 1994*, Institut Valencià de la Joventut, València. Andalusia: L. Sáez (1994), R. Andreu (1993), *Jóvenes Andaluces*, Escuela Pública de Animación Sociocultural, Dirección General de Juventud, Consejería de Asuntos Sociales, Junta de Andalucía. Aragó: L. Sáez (1994), *La Juventud Aragonesa en Cifras*, Dirección General de Juventud, Departamento de Educación y Cultura, Diputación General de Aragón. Castella-Lleó: diversos autors (1994), *La Juventud de los Noventa. Estudio Sociológico de la Juventud de Castilla y León*, Q índice-Equipo de Estudios, Dirección General de Deportes y Juventud, Consejería de Cultura y Turismo, Junta de Castilla y León. Estat espanyol: M. Navarro i M.ª J. Mateo (1992), *Encuesta a la juventud de España 1992*, Injuve, Ministerio de Asuntos Sociales, Madrid.

Dades més recents de la Unió Europea confirmen que l'any 2001 la situació no ha canviat sensiblement. Portugal, Espanya i Grècia són els darrers de la llista pel que fa a la participació juvenil.⁷²

En resum ens trobem davant de les generacions de joves catalans amb més formació i preparació que hagi existit mai al nostre país. Tenim uns joves que participen poc al teixit associatiu, desconfien de la política, s'abs-

QUADRE 6
PERTINENÇA A ASSOCIACIONS, PER EDATS

Edat	%
18 a 24	18
25 a 34	19
35 a 44	17
45 a 54	9
55 a 64	12
Més de 65	10

FONT: F. Andrés i A. Sánchez (1991), *El sistema de valores dels catalans. Catalunya dins l'enquesta europea dels valors dels anys 90*, Institut Català d'Estudis Mediterranis, Barcelona.

72. *Les jeunes européens en 2001*, Unió Europea, Eurobarometre 55.1., p. 23.

QUADRE 7

JOVES ASSOCIATS A EUROPA (en % sobre població jove)

Països	1990 dades Injuve (1)	1990 dades Comissió Europea (2)
Dinamarca	85 %	44 %
Països Baixos	74 %	22 %
Gran Bretanya	60 %	30 %
Alemanya	60 %	38 %
Irlanda	60 %	45 %
Itàlia	46 %	23 %
França	41 %	24 %
Espanya	33 %	18 %
Grècia	26 %	22 %
Portugal	24 %	26 %

Fonts: (1) M. Navarro i M. J. Mateo (1993), *Informe Juventud en España 92*, Instituto de la Juventud, Ministerio de Asuntos Sociales, Madrid. (2) (1990), *Les Jeunes Européens Informe de la Comissió*, Comissió Europea. U.E.

tenen en major proporció que cap altre grup d'edat a les eleccions i tendeixen a no assumir responsabilitats col·lectives. Alguna cosa va fallar, alguna cosa ha fallat i alguna cosa falla en la nostra jove democràcia.

6. La democràcia: Generalitat i ajuntaments.

Impacte de la desmemòria

6.1. EL GOVERN DE LA GENERALITAT

La Generalitat de Catalunya, després de l'etapa provisional va iniciar de la mà de CiU més de vint anys de govern. En l'àrea de joventut, i a manca de referents, es van consolidar dues grans polítiques: la construcció d'albergs de joventut i el suport a les estructures associatives catòliques. Tot i que el nou director general va rebre el suport de molts dirigents dels moviments de joventut, molt aviat la manca de consciència sobre la necessitat de fer polítiques de reconstrucció nacional, va derivar en un sectarisme ideològic i religiós que va durar tots els anys vuitanta i inicis dels noranta. Prova del que diem n'és l'edició per part de la DGJ de la Generalitat del llibre "*La Federació de Joves Cristians de Catalunya. L'espiritualitat, el projecte educatiu i la seva pedagogia*" de l'any 1989 on en la presentació del director general es diu: "El moviment juvenil, el treball amb els joves, tota iniciativa social necessita de la memòria històrica..." (...) "Aquí se'ns ofereix una oportunitat valuosa d'anàlisi de les respostes actuals als reptes dels joves d'avui, encara que paradoxalment es faci parlant dels joves de fa 50 o 60

anys”.⁷³ La FJCC era un moviment fonamentalista catòlic que predicava entre altres modernitats la “mortificació”,⁷⁴ a més tenien relacions amb els feixistes italians.⁷⁵ El seu fundador, Albert Bonet, el trobem en un llibre de l’any 1938,⁷⁶ edició de la reunió que se celebrà al Monestir de Irache, una part del qual servia de presó per a presoners de guerra, on diu que sonen els crits de “Franco, Franco, Franco”. Serà molt difícil trobar documents equivalents en l’espai institucional de l’esquerra. Milers de milions van a anar a parar a posar al dia les instal·lacions de les parròquies dedicades al lleure i a construir una xarxa de cases de colònies en règim pràcticament de monopoli. No per casualitat la major part dels flamants nous quadres a la DGJ provenien del SCV.

Molt aviat les intencions de les noves institucions nacionals es van poder veure clarament. Per exemple el pressupost de 1983 era de 971 milions de pessetes, al qual cal sumar-hi uns 400 milions més de l’ICSJ. De tots aquests diners 104.557.393 van a subvencions a les associacions, al CNJC només 3.792.105.⁷⁷

L’altre gran programa de la DGJ va ser la construcció d’una xarxa d’albergs de joventut. La manca d’anàlisi sobre les necessitats i prioritats d’un país que sortia d’una dictadura va crear una necessitat irreal: la creació d’una xarxa d’albergs. Més encara, en un país, Catalunya, que té unes infraestructures turístiques i hoteleres impressionants. Aquí va anar a parar quasi tot l’esforç inversor. Per tal de realitzar una gestió més àgil de la Direcció General, en especial els albergs, es va crear per la Llei de 2 desembre 10/81 l’Institut Català de Serveis a la Joventut. En aquells moments encara l’aire fresc de la Transició s’olorava. Així és com dels 11 membres del consell rector 3 són del CNJC.⁷⁸ Eren intents d’establir sistemes de cogestió que no van reeixir. Uns anys més tard la Generalitat es va adonar de l’error i va intentar treure’s aquest mort de sobre ja que el model de gestió era, a més, obsolet i ineficaz. Ara continua *Tujuca*, –Turisme Juvenil de Catalunya– fins que algun dia algú admeti l’error comès. El problema és que aquest esforç inversor hauria estat el que hauria d’haver anat a parar a reconstruir el patrimoni de les associacions. En cap cas el patrimoni històric –equivalent al patrimoni sindical– tampoc no va anar a parar a mans de joves.

73. Andreu Oliveras i Torrents, *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. L’espiritualitat, el projecte educatiu i la seva pedagogia*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1989, pp 3 i 4.

74. *Op. cit.*, p. 45.

75. Pere Codinachs i Verdaguer, *La Federació de joves cristians de Catalunya (1931–1936)*, Barcelona, Claret, 1990, pp. 81 i 117.

76. *La Juventud de Acción Católica*, Secretariado Diocesano de Acción Católica, Pamplona, 1938.

77. *Memòria 1982*, Generalitat de Catalunya, Direcció General de Joventut, Institut Català de Serveis a la Joventut, Barcelona, 1983, pp. 24, 34 i 57.

78. *Op. cit.*, pp. 70–71

6.2. L'ESQUERRA I ELS AJUNTAMENTS

6.2.1. *Polítiques de lleure infantil*

L'Ajuntament de Barcelona va ser, i és, el mirall on es fonamenten les polítiques d'esquerres. Per tant, ens detindrem en l'anàlisi del que ha passat.

Per fer-nos una idea de la força que tenien les polítiques municipals de joventut ressenyem que es van aconseguir molts recursos, l'any 1987 gestionava més de 1.300 milions de pessetes.⁷⁹ Existia, doncs, una possibilitat real de ser l'alternativa des de les esquerres.

L'any 1979, l'Ajuntament de Barcelona reprèn la realització de les colònies per a nens i nenes gestionant-ne directament⁸⁰ l'organització. S'enfronta a les entitats d'escoltes i esplais que tradicionalment, –i sota tota mena de dificultats–, les havien dut a terme durant els últims anys de la dictadura.

El procés d'institucionalització del lleure infantil que estem vivint des de la transició democràtica comporta el debat al voltant de la conveniència o no del procés de professionalització de l'esplai. Aquest debat el podríem resumir així: per una banda l'opció “fer de monitor” professional, i a l'altre extrem la de “ser monitor” voluntari. La perspectiva que defensa la professionalització de l'esplai, entén aquestes organitzacions com una eina d'extensió intervencionista de l'Estat de benestar a partir de definir el concepte d'“esplai públic” on es passa a entendre l'esplai com un servei municipal amb “monitors institucionals” (treballadors municipals).⁸¹ Aquesta nova perspectiva s'intenta desenvolupar a Barcelona amb l'organització de les colònies i a Girona en el món dels esplais.⁸² El model d'esplai municipal adopta un vessant assistencialista, allunyant-se del model d'escola de participació i educació cívica, i es fonamenta en els principis de: “... la necessitat d'incidir en sectors més amplis” i afirma que “cal establir la funció preventiva en el camp de la marginació”.⁸³ Evidentment aquest intent de municipalitzar l'esplai i l'escoltisme va fracassar rotundament però va estar a punt d'acabar amb el model més reeixit i interessant de l'associacionisme

79. Jordi Serrano, “La despesa pública en joventut a Catalunya” a *L'ordenació territorial i les polítiques de joventut a Catalunya*, Fundació Ferrer i Guàrdia, Barcelona, 1992, p. 45.

80. *Op. cit.*, p. 7.

81. M. Miranda, “La perspectiva històrica” a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27, Diomira, Barcelona, pp. 36-37.

Jaume Colomer, “Els monitors institucionals” a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27, Diomira, Barcelona, pp. 43-44.

82. “Fer de monitor, acompanyar, fer companyia, fer companyonia” a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27, Diomira, Barcelona, p. 35.

83. Alfons Martinell, “Té el lleure una funció preventiva?” a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27, Diomira, Barcelona, p. 38-39.

català. De fet el nucli dur de les polítiques juvenils municipals estava en mans dels antics dirigents –igual que a la DGJ de la Generalitat– del SCV. Semblava com si l'alternativa als moviments confessionals haguessin de ser els serveis municipals. De fet van actuar de tap a l'emergència de moviments progressistes i van aconseguir mantenir l'estatus de monopoli confessional del lleure infantil durant bastants anys. En el camp de la formació de quadres passa el mateix. Així és com neixen les escoles de formació IMAE (Barcelona), ABAST (Hospitalet), Nexes (Badalona), Escola de Girona, etc.

Una federació –Movibaix– plantejava el debat des de l'àmbit associatiu un cop fracassat l'intent de municipalització a l'Ajuntament de l'Hospitalet. Es tractava de “ser monitor” però “dissenyant una nova professió”.⁸⁴

Totes les altres opcions del lleure infantil esplai i escolta, confessionals i laiques (Moviment de Centres d'Esplai Cristians, Esplais Catalans, Escoltes Catalans, Minyons Escoltes-Guies Sant Jordi) aposten amb més o menys matisos pel treball voluntari.⁸⁵ Avui encara tenim petites restes en les polítiques municipals que són fruit d'aquesta perspectiva. Un exemple el trobem en les activitats d'estiu de l'Ajuntament de Barcelona:⁸⁶

6.2.2 *Polítiques de lleure juvenil*

El casal de joves deixa de ser un nou model associatiu en el lleure juvenil per convertir-se en un “servei permanent de caràcter públic”.⁸⁷ Als inicis encara es produïa el debat sobre si eren una associació o no. Era l'època de la Coordinadora de Casals de Joves de Barcelona (COCAJOBA) a Barcelona. Es va optar que fossin “equipaments municipals”.⁸⁸ Neix l'animador i els contractes de serveis com a fórmula de relació CJ amb l'ajuntament.⁸⁹ Aquest va ser un procés que va seguir la major part d'ajuntaments

84. “Ser monitor. Movibaix. L'Escola del Baix” a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27, Diomira, Barcelona, pp 40-41.

85. A. Montserrat, “Els programes de formació: fer educadors” a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27, Diomira, Barcelona, pp. 45-48. Treballar per canvis més utòpics, a (Gener 1985), *Papers de Joventut*. N. 27”, Diomira, Barcelona, p. 42.

86. (1998), *Activitats de vacances per a infants i adolescents. Estiu 1998*. Marc Normatiu, Ajuntament de Barcelona, Districte 1, Barcelona. Si es volen obtenir beques d'ajut per a aquestes activitats, els ciutadans s'han de dirigir als serveis socials dels districtes i no a les entitats o esplais que organitzen les esmentades activitats. Aquest mecanisme ignora que aquestes entitats es troben més a prop dels ciutadans i per tant coneixen més de prop les necessitats econòmiques de les famílies del seu barri, sense oblidar que des de sempre aquestes organitzacions han realitzat en el seu si redistribucions econòmiques per ajudar a costejar les activitats a les famílies més necessitades.

87. *Els casals de joves de Barcelona Conclusiones i propostes d'una experiència de sis anys 1980-1986*, Àrea de Joventut, Ajuntament de Barcelona, 1986, p. 31.

88. *Op. cit.*, p. 24.

89. *Op. cit.*, p. 27.

catalans, però cap a la fi dels anys vuitanta aquest invent va fracassar. Toni Puig, un dels ideòlegs de l'animació sociocultural, en fa un diagnòstic molt correcte: "...moltes associacions es van sentir 'traïdes' pels projectes que l'Ajuntament inicia (...) es va cometre, en molt casos, l'error de pensar que l'Ajuntament ho havia de fer tot. Ara se sap, de fa temps, que hi ha coses que han de fer els mateixos ciutadans i les seves organitzacions".⁹⁰ De fet algunes veus ja s'havien aixecat en aquest sentit: "molts joves no participen en els CJ perquè sonen a administració, és veritat; són administració; els joves són intel·ligents".⁹¹ Un cop es fa notòria la crisi dels CJ entesos com a equipaments municipals, es proposa el model associatiu de CJ. És a dir tornar una altra vegada al començament. De fet aquesta és la conclusió de l'estudi encarregat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1990.⁹²

Avui ja quasi no queden CJ regits amb aquest model. Ha estat un fracàs? Segurament des de la perspectiva de les associacions, sí. Des del punt de vista de les institucions els va permetre governar amb instruments de control social força eficaços. Valorar la repercussió futura de la manca d'un espai juvenil associatiu potent és molt més difícil. Alguns elements preocupants apunten a l'horitzó.

6.2.3. *L'animació sociocultural*

En el transcurs d'aquests anys 1979-2002 les flamants institucions democràtiques han intentat tota mena de propostes de dirigisme cultural envers els joves. La manca d'esperit republicà en l'acció pública ha fet sorgir idees i noves institucions que lluny d'acostar els ciutadans joves a l'esfera pública els han allunyat. Segurament l'exposició podria ser més exhaustiva però ens limitarem a analitzar l'animació sociocultural ja que va ser l'inspirador de la major part de polítiques públiques adreçades a la joventut i que després s'han estès a les polítiques culturals i al que hom anomena "participació ciutadana".⁹³

90. Toni Puig, *La ciutat sociocultural. 1981-1991, deu anys d'Institut Municipal d'Animació i Esplai a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1991, p. 13.

91. Jordi Serrano, "Radiografía de las Casas de Juventud" a (1987), *Casas de Juventud. Jornadas en Logroño*, Ayuntamiento de Logroño, Logroño, p. 194.

Jordi Serrano, "Movimiento asociativo y casas de Juventud" a Diversos autors (1988) *Las Casas de Juventud en España. Materiales de las II Jornadas de Casas de Juventud*, Fundació Ferrer i Guàrdia, Barcelona, pp. 193-197.

Joaquim Fradera, "Societat civil i associacionisme juvenil" i Jordi Serrano: *Models de Casals de Joves a Catalunya*, a J. Blanquer (1985), *Els Casals de Joves a Catalunya*, Fundació Ferrer i Guàrdia, Barcelona.

92. Pere González (1992), *Las Casas de Juventud. Espacios de Libertad*, Fundació Ferrer i Guàrdia, Barcelona.

93. Vegeu Gemma Martín, *Espai de Llibertat*, núm. 12.

L'animació sociocultural (ASC) a França és hereva dels diferents corrents associatius del país i s'oposa als anys seixanta a l'Educació Popular, és a dir, el moviment organitzat que va acompanyar l'acció de la República instaurant l'escola laica i obligatòria. L'ASC comença en els nous equipaments esportius i culturals (sobretot en els casals de joves) en els barris perifèrics de les grans ciutats i on no hi ha associacions de cap tipus. El naixement de l'ASC es deu al *gaullisme*, en l'aspecte de buscar el consens i en la desqualificació dels partits polítics –la idea de França per damunt de tot– i transcendeix les divisions entre els francesos. Com que els moviments d'Educació Popular no s'identifiquen amb el *gaullisme*, el poder deixa de banda les associacions i s'identifica amb l'ASC. Fins i tot, en aquesta època, s'arriba a dir que el president de la República és l'animador del país.

L'Educació Popular lluita contra la ignorància, promou el desenvolupament del saber i la continuïtat amb la filosofia de les llums. En canvi, la finalitat de l'ASC és afavorir les relacions i la dinàmica social contra la passivitat. El seu objectiu és més la comunicació que la cultura. Les activitats que es proposen des de l'ASC ja no s'adrecen al poble o a la classe obrera sinó a simples participants. Per tant, desapareix progressivament la referència al poble –concepte massa marcat per la ideologia política d'esquerres i objectiu de l'Educació Popular– i sorgeix la referència neutra al públic. Amb l'ASC s'inventa el professional i, ràpidament, s'institucionalitza la formació i els diplomes. L'Educació Popular era competència de les associacions i, per tant, dels militants o alliberats. Les qualitats dels educadors com ara la convicció, l'energia i la dedicació són criticades per l'ASC que propicia les aptituds per relacionar-se amb els altres, la capacitat d'animar, de dinamitzar, etc.

Cap als anys 70, les associacions franceses reclamen el seu paper en l'ASC. Reivindiquen la politització de l'ASC tot incorporant en el discurs teòric el concepte de democràcia cultural. La democràcia cultural implica la participació activa dels ciutadans en la presa de decisions i es contraposa al model paternalista que s'havia desenvolupat de democratització de la cultura, més lligat a la difusió cultural i a una concepció patrimonial de la cultura.

L'ASC a Catalunya. El desconeixement i la ideologia inicial i paternalista de l'ASC, és a dir la voluntat d'aconseguir una visió consensuada de la societat, és el que atrau els primers responsables i experts en polítiques de joventut que visiten França a la recerca d'idees i projectes per dur a terme en la nostra democràcia acabada d'estrenar. La pretesa neutralitat de l'ASC ajuda a fer que s'introdueixi amb èxit. Els nous responsables democràtics no tenen referents i troben en l'ASC un *leitmotiv* per actuar: cal animar i dinamitzar la societat. Mentre que a França, les associacions acaben dominant i sobretot polititzant l'ASC, al nostre país, el desenvolupament de

l'ASC apareix conduït pels ajuntaments i totalment desvinculada –i sovint enfrontada– a les associacions. Per això, la nostra ASC es dota d'una nova terminologia o vocabulari específic: els usuaris (i no els socis o militants), els grups estables (i no les associacions), la comissió gestora (i no la junta directiva). El tipus d'organització propiciat, doncs, pels ajuntaments afavoreix l'aparició de multitud d'entitats i empreses amb l'única finalitat de gestionar els equipaments municipals.

Es creen instituts de formació municipals i la Generalitat, durant un temps, reconeix la titulació d'animador sociocultural, com ho fa amb la formació de directors i monitors en el lleure. L'INEM fa cursos d'ASC dins els programes de formació ocupacional. Fins i tot les universitats inclouen la titulació d'animador sociocultural com a diplomatura. Quin balanç podem fer actualment de l'ASC? Han desaparegut les entitats i empreses, així com la majoria d'equipaments (per l'estat precari en què es trobaven, perquè els ajuntaments els han destinat a altres serveis municipals, etc.), i molts dels animadors són funcionaris. El que és evident és que l'ASC es va emportar una part molt important dels recursos dels ajuntaments destinats a les polítiques municipals de joventut, i avui no en queda pràcticament res. Els referents propis com la Institución Libre de Enseñanza, l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia o el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) de Joan Puig Elias són absents d'aquesta reflexió. Tot comença amb Rosa Sensat.

6.2.4. *Projecte Jove i el cant del cigne*

En aquests anys, principis dels vuitanta, és quan s'assaja una experiència interessant per intentar realitzar polítiques de joventut que tinguessin en compte tots els aspectes de la vida dels joves, és el que es va anomenar Projecte Jove. Els seus referents eren el Projecte Giovanne de Torí que a l'ensens responien a la resposta del Partit Comunista italià davant els reptes que suposaven per al comunisme italià els moviments socials que el qüestionaven. Aquí es va adaptar, despolititzant la idea, com un manual de gestió pública pluridepartamental que ha donat lloc al que coneixem com a projectes integrals. Amb més o menys encert, però els anys vuitanta són anys d'innovació i il·lusió, però aquesta etapa s'acaba quan la Regidoria de Joventut passa a fusionar-se amb Serveis Socials. A partir d'aquí la joventut es mira només com a suspecta de generar problemes: es problematitza la joventut i s'acaben les polítiques juvenils municipals.

Els Jocs Olímpics van jugar en contra de la participació juvenil en dos sentits. En primer lloc, perquè van acaparar tots els fons municipals ja en els anys anteriors a 1992. Es deia que després ja es tornaria a pressupostos

més sensibles cara als joves. Però als anys noranta la prioritat municipal va ser equilibrar els pressupostos i se'n va ressentir molt l'associacionisme.

6.2.5. “Voluntaris” i Servei Civil

Un cop el Govern ha decidit posar terminis definitius a la desaparició del servei militar obligatori i, com a conseqüència, la desaparició també de la PSS, comença a sorgir des de diferents sectors de les institucions i en els mitjans de comunicació, la necessitat d'un servei civil.

Ja existia un Servicio Social per a les dones durant el franquisme, que depenia de la Sección Femenina. Es tractava de l'alternativa al servei militar dels nois. No realitzar el Servicio Social significava un seguit de penalitats (per exemple no tenir el passaport), que es redimien amb el matrimoni.

Ara, algunes persones veuen la creació del Servei Civil (SC) com una alternativa al servei militar i a la PSS, un cop l'exèrcit és professional.

En alguns casos s'argumenta que es tracta d'institucionalitzar un model que permeti establir incentius a la participació social dels joves. El problema apareix quan es pensa a establir mesures incentivadores individuals, ja que el caràcter altruista de l'activitat se'n va en orris. Si a més algun d'aquests incentius té a veure directament amb la creació d'expectatives laborals, el criteri incentivador es torna pervers. Si el que es vol és enfortir la societat democràtica, el camí no pot ser mai el d'establir registres de ciutadans actius, ni fer certificats amb efectes administratius, ni la de formalitzar per escrit el compromís cívic. En el fons d'aquest plantejament hi rau un argument –neoliberal– (que en públic pocs responsables s'atreveixen a expressar) que fa referència al debat sobre els límits de l'Estat de benestar. Amb els retalls pressupostaris de les institucions públiques a partir de la crisi de 1992, les institucions s'adonen de les seves limitacions. La resposta ha estat la d'intentar satel·litzar la participació altruista al servei del poder. Per aquesta via s'arriba a teoritzar que els serveis públics són finits i allà on no es pugui arribar amb pressupostos s'arribarà amb joves altruistes: els “voluntaris”. Sembla evident que si els joves volen fer activitats altruistes ho faran amb els seus propis objectius, i aquests no necessàriament seran els mateixos que els de les institucions, i de vegades fins i tot seran contraposats. En molts casos són els interessos institucionals els que creen els problemes i la tasca de la societat civil és la de denunciar-los i proposar solucions. Una societat democràtica no és aquella en la qual no hi ha conflictes, sinó en la qual els conflictes es resolen pacíficament, per tant uns poders públics intel·ligents ajudarien precisament a fomentar l'esperit crític fins i tot contra ells mateixos. Això és, un mecanisme de control del poder. Si pretenen legitimar-se per la via de la direcció i el control de la societat civil, els perills per a la

democràcia són evidents. Els “voluntaris olímpics” van obrir el camí. De fet es va convertir en una gran operació de màrqueting, més que en un suport efectiu a la realització dels Jocs. Un estudi independent i acurat posaria en evidència aquest fet. Després dels Jocs, les diferents institucions van intentar clientelitzar els voluntaris. Les institucions van ser víctimes del seu propi engany. La Generalitat va crear l'INCAVOL i l'Ajuntament va intentar diverses estratègies. Des del govern central es va impulsar la *Ley del Voluntariado* que partia d'aquestes premisses equivocades. Si no hi ha participació caldrà analitzar-ne les causes i actuar sobre elles. En aquest país, quan hi ha un problema en comptes d'enfrontar-lo, el que es fa és una llei.

Un dels altres arguments utilitzats és l'uropeu, ja que des de la Unió Europea existeix la idea de crear el Servei Civil Europeu.⁹⁴ Si bé és cert que la major part de projectes i legislació europea s'ha rebut a Catalunya sense discussió, cal entendre-ho, perquè era tan fort el nostre endarreriment que hom ha adoptat, durant anys, un europeisme contundent. Ara bé quasi tothom estarà d'acord que la Unió Europea no té el seu punt fort en els mecanismes de participació democràtica, i que aquest dèficit democràtic és potser el primer problema.

7. Reflexions finals

7.1. MOLTES COSES, MOLT DE COP I NO SEMPRE BEN DIGERIDES VAN PASSAR EN SIS ANYS (1975-1981)

En molt poc temps van passar a Catalunya moltes coses. De l'any 1975 a l'any 1981 vam assistir almenys a sis fenòmens que –alguns d'ells– en els països del nord van trigar a produir-se més de 20 anys. En primer lloc la crisi del nacionalcatolicisme i de tot el vell règim dictatorial. En segon lloc l'efervescència de les idees comunistes. En tercer lloc l'emergència del que s'anomena “nova esquerra”. En quart lloc la irrupció de la crítica cultural i de models de vida a través dels debats, idees, llibres, pel·lícules, etc. que s'havien elaborat i discutit en altres contrades durant quaranta anys. En cinquè lloc l'accés al poder de la generació del maig del 68 amb l'únic referent possible de les formes de governar franquistes. I en darrer lloc el debat i els efectes de la “caiguda del mur” que succeeix, probablement, a Catalunya quasi 10 anys abans –un tema interessant que cal deixar per una altra ocasió–. Segurament massa coses perquè una generació sense

94. *El Servei Civil*, Institut Català del Voluntariat, Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997, pp. 19 a 33.

preparació les pogués assumir i digerir amb facilitat. Aquesta generació ha acabat essent hegemònica en tots els ordres de la nostra societat i causarien compassió si mostressin alguna vegada una mica d'humilitat.

És evident que aquest país ha canviat d'una forma impressionant en els darrers 20 anys i que la generació que ha dirigit els canvis ho ha fet bé en molts aspectes, però 25 anys després potser cal començar a ser una mica autocrítics. L'aspecte que potser s'ha descuidat més ha estat el de l'aprofundiment de la democràcia. I aquí és on els joves s'han vist més marginats. No se'ls deixa participar i el que és més important no poden emancipar-se.

Hem intentat fer un repàs a la nostra pròpia història. Pensem que hauríem aconseguit donar algunes pinzellades interpretatives sobre el que ha passat, però continua essent una tasca difícil trobar explicacions d'aquesta brutal desconfiança de la generació del maig del 68 envers els seus "germans petits" i tots els joves que els han succeït.

7.2. EL DESCONCERT DE LA GENERACIÓ DEL MAIG DEL 68

La generació del maig del 68 es va educar en escoles nacionalcatòliques i va passar a "creure" en molts "ismes". Va viure "una flamarada innòcua en què van cremar-se inútilment les aspiracions de canvi social de les noves generacions".⁹⁵ Tot seguit va passar a un gran desconcert quan van topar amb la necessitat de gestionar la quotidianitat. Va ser un fenomen general que aquí va més o menys coincidir amb l'accés al poder. Es va donar en una "situació desesperada" i en una "desorientació general de les esquerres".⁹⁶ Aquest desconcert va portar a l'aparició de la postmodernitat⁹⁷ Es va apostar per polítiques postmodernes, en elles "no hay una diferencia clara entre la realidad y la ficción".⁹⁸ Van passar de voler canviar el món a, només, "interpretar-lo".⁹⁹

En la dècada dels anys 80 va aparèixer en les polítiques juvenils un "pensament antiracionalista que sedueix una part de l'esquerra"¹⁰⁰ en el nostre cas va ser una utilització abusiva d'anàlisis antropològiques per fer política. Estem parlant de la noció "tribus urbanes" que va tenir un gran impacte en l'opinió pública. Encara avui hi ha determinats programes polítics que defensen propostes que es deriven d'aquest tipus de planteja-

95. Josep Fontana (Entrevista), *Espai de Llibertat*, 1998, núm. 12, p. 29.

96. Jean Bricmont i Alan Sokal, *Impostures intel·lectuals*, Empúries, Barcelona, 1999, p. 254.

97. *Op. cit.*, p. 245

98. Eric Hobsbawm, *Sobre la historia*, Crítica, Barcelona, 1998, p. 18.

99. *Op. cit.*, p. 143.

100. Bricmont *op. cit.*, p. 251.

ments. L'antropologia pot aportar bones idees per a l'anàlisi de les societats, però en el cas català sembla bastant evident que no poden substituir les polítiques d'habitatge i d'ocupació, per exemple.

7.3. EL DESCONCERT EN LES POLÍTQUES D'ESQUERRES

Van ser els anys de la gestió directa i professional de colònies per a nens, fent una competència absolutament deslleial a les entitats a qui devien la seva legitimitat. Va estar a punt d'ensorrar el pobre teixit associatiu existent. Per sort uns anys més tard la pròpia incompetència i l'erroni model va fer que s'abandonés. Es va fer, com quasi sempre a les grans institucions, sense analitzar el fracàs ni assumir l'error, pel que no s'ha donat la raó a aquells que en el seu moment ja ho criticaven. El mateix va passar amb els casals de joves, i amb les escoles municipals, avui no en queda quasi res. Els únics rastres són aquells casals que no van seguir el model municipal.

Durant la Transició l'esquerra catalana tenia una confiança il·limitada en la tasca de les institucions producte d'un ideologisme estatista i d'una desconeixença flagrant de la naturalesa del "poder". Una ingenuïtat derivada de la manca de referents –absència d'una generació anterior entrenada en la gestió municipal– barrejada amb el cinisme d'intentar governar sense controls cívics. Aquests problemes, d'una manera o altra, el van patir per contagi tots els ajuntaments. Tot plegat no són, al nostre parer, més que anècdotes que ajuden a entendre la incapacitat de l'esquerra de llegir el seu paper en la sortida d'una dictadura i en aprendre el paper de les institucions, els partits i la societat civil. L'esquerra no sabia, no sap, que el franquisme no elimina globalment la societat civil catalana, sinó que parteix el país entre lliurepensadors i catòlics.¹⁰¹ Elimina, extermina una de les "dues Catalunyaes".¹⁰² En arribar la democràcia calia, per tant, reconstruir la societat civil d'esquerres que s'havia anorreat els anys quaranta. És impossible però reconstruir la societat civil d'esquerres sense un coneixement del propi passat i les pròpies arrels; per contra la dreta sempre ho ha tingut clar.

No només no reflexionem sobre el passat més llunyà, sinó que l'esquema d'actuació institucional es trasllada als temps més recents i no hi ha debat sobre el que s'ha fet i no s'ha fet aquests vint anys, quan ja tenim prou distància i experiència per valorar-ho.

101. Nicolas Sartorius, *La historia insumisa*, Madrid, Espasa Calpe, 1999.

102. Àngel Carmona, *Les dues Catalunyaes*, Ariel, Barcelona, 1967.

S'han perdut 20 anys. S'han intentat dreces on calia esperit republicà, patrimoni, tradició, reflexió, formació, paciència i començar de zero. No en sabien prou?

7.4. EL SERVEI MILITAR COM A METÀFORA

En l'apartat corresponent hem pogut analitzar el problema que l'existència del Servei Militar ha creat entre els joves en aquests darrers 25 anys. Utilitzarem ara aquest problema com a símbol del divorci entre les idees i els anhels dels joves amb els dels adults. Un divorci que es genera a la Transició entre els germans petits i els germans grans i que al llarg d'aquests 25 anys només ha fet més que augmentar.

Diversos estudis de l'any 83, 85 i 86 ens indicaven ja clarament que els joves rebutjaven fer el servei militar en proporcions superiors al 60 %. ¹⁰³ Els documents de les entitats juvenils i els consells van passar d'un primer moment de reivindicació del dret a l'objecció, a la supressió del Servei Militar obligatori. ¹⁰⁴ Semblava als anys 80 un objectiu inassolible ja que s'adidia que era un precepte constitucional i que per tant per canviar-ho calia la seva reforma. Ja als 90 es podia preveure que l'augment progressiu del nombre d'objectors provocaria, en més o menys anys, el col·lapse de les lleves obligatòries i per tant la realitat ineludible de la creació d'un exèrcit professional. La classe política no va reaccionar davant l'evidència del que pensaven els joves. Com va reaccionar l'esquerra? L'esquerra va mantenir tant sí com no la idea que un exèrcit de lleva obligatòria era més democràtic. Un argument que ja és per si sol dubtós, ¹⁰⁵ en el cas espanyol era increïble, però a més els joves expressaven tot el contrari. Una part de l'esquerra a poc a poc va anar canviant els seus esquemes, segurament influïts pels seus propis fills. L'altra part de l'esquerra va mantenir, i fins i tot Felipe González manté avui, les seves al·lucinants tesis. ¹⁰⁶

Quins factors ens han portat a que sigui la dreta –CDS, CiU i el PP– qui acabi amb el Servei Militar Obligatori? Per què l'esquerra ha girat l'esquena als joves en aquest tema tan delimitat? Hi haurà segurament moltes raons, però potser la més important sigui el desconeixement de la història del propi país i, en aquest cas, del paper de l'exèrcit. No va ser un

103. Vegeu els tres estudis –un d'àmbit català, un de la ciutat de Valladolid i un del propi Ministeri de Defensa– a *Ante el espejo. 130 para un debate sobre el servicio militar*, Fundació Ferrer i Guàrdia, Barcelona, 1991, pp. 11-13.

104. *Op. cit.*, p. 84.

105. Jorge Cachinero, "6 falacias 6, en torno a la mili" a *Ante el espejo*, p. 106.

106. Felipe González i Juan Luis Cebrián, *El futuro no es lo que era*, Aguilar, Madrid, 2001, p. 102.

exèrcit de lleves obligatòries qui va realitzar un cop d'estat? De fet, molts cops d'estat?

Hem posat aquest exemple, però n'hi ha més. El problema de l'atur es va intentar resoldre precaritzant el treball juvenil, de fet va ser un dels motius principals de protesta de la primera vaga general de la democràcia. L'argument era que precaritzant el treball –en els seus propis termes “flexibilitzant” el treball– es crearien llocs de treball per als joves. Les dades posen en evidència que l'evolució de l'atur juvenil en aquests darrers 25 anys ha evolucionat en funció del cicle econòmic. Una ullada a l'evolució de les dades de l'EPA així ho indica i no hi ha cap factor que faci suposar que els actuals índexs del 70 % –entre els joves– de precarietat creïn llocs de treball com ha demostrat el professor Vicenç Navarro.¹⁰⁷

El mateix podem dir de les dificultats que tenen els joves per accedir a la compra o lloguer d'un habitatge assequible. Tot i que també sembla un tema relativament fàcil d'analitzar i més quan les entitats i els consells de joves portaven molt temps dient-ho, les administracions públiques no hi han posat remei. L'argument utilitzat durant els darrers anys dels 80 i la major part dels noranta era que la piràmide d'edats invertida solucionaria el problema sense necessitat de l'acció pública. Es van equivocar per, almenys, quatre raons. La primera, que la mitjana d'ocupació per habitatge s'ha anat reduint progressivament en aquests anys. La segona és que els preus dels habitatges –en part per manca de l'acció pública– han augmentat espectacularment. En tercer lloc per l'augment de l'esperança de vida i en quart lloc per “creure” abans en prejudicis que en l'opinió expressada pels joves.

7.5. APUNTS SOBRE L'OBLIT DELS JOVES DE LA TRANSICIÓ

Què ha passat, perquè els joves desapareguin de l'anàlisi de la Transició i de l'antifranquisme? És difícil trobar-hi una sola causa, al llarg d'aquesta ponència n'hem anat exposant algunes, però podem afirmar que és un fenomen que és propi de tot l'Estat espanyol. Analitzant-ho des de Madrid se'ns diu que la generació que neix entre 1955 i 1963 “parece no existir para los análisis que sobre los jóvenes se desarrollan en los años ochenta”.¹⁰⁸ El mateix autor fa una interpretació de les causes, la Transició va

107. Vicenç Navarro, *Neoliberalismo y Estado del bienestar*, Ed. Ariel, Barcelona.

108. Carlos Vaquero, “Movimiento estudiantil y cambios políticos en la España actual. La influencia del cambio de época en la acción colectiva estudiantil”, pp. 87 a 137 a Paloma Román i Jaime Ferri (eds), *Los movimientos sociales. Conciencia y acción de una sociedad politizada*, Consejo de la Juventud de España, Madrid, 2002, p. 117.

tenir els seus “traumas” o els seus “costos”: “Mi tesis es que fue la generación que nació entre 1955 y 1963 la que sufrió más duramente sus causas”; “El protagonismo de la generación que tiene entre 16 y 26 años en 1975 se diluye frente a sus “hermanos mayores” que acceden a la “madurez política”; “La respuesta de sus hermanos mayores, la generación del 68, hacia la del 75 fue el vacío, el ninguneo, y posteriormente, la culpabilización de los “males” que afrontaba el país.”¹⁰⁹

Un bon exemple de l’oblit dels joves de la Transició el pot simbolitzar Domènec Martínez. És una de les persones que millor poden representar aquesta generació a Catalunya. Va ser secretari general de la JCC des de 1970 a 1976. El 17 d’abril de 1976 va ser detingut, torturat i empresonat a la temible Dirección General de Seguridad de Madrid. La carta que envia el director general adjunto de la DGS al pare de Martínez i els fets en si mateixos invaliden tota la propaganda que des de llavors s’ha fet d’aquesta època titllant-la de “quasi democràcia”. La tarja que acompanya la carta dóna pistes de fins on hem arribat a acceptar els fets consumats. La tarja és de Manuel Fraga Iribarne Ministro de la Gobernación.¹¹⁰

7.6. UNA EXPLICACIÓ SOCIOECONÒMICA

No volíem, però, deixar de tractar els aspectes més rellevants socioeconòmics que han afectat els joves catalans aquests darrers 25 anys ja que són causa i efecte de tot el que hem parlat. Garrido ens explica que “se puede afirmar que los jóvenes han postpuesto su integración laboral un mínimo de seis años. (...) Casi tres años son atribuibles a la extensión de la formación”.¹¹¹

Les raons que ho explicarien són d’ordre generacional: “Debido a la escasa capacidad de adaptación por la baja cualificación de los mayores y a la debilidad del sistema productivo que heredó la democracia ha sido necesario proteger a los trabajadores adultos de una competencia juvenil que podría haber expulsado del empleo a una generación entera en una reconversión social de proporciones incalculables. A partir de 1984 la opción consistió en mantener los contratos indefinidos de los trabajadores establecidos de antaño, mientras se reducían drásticamente los derechos de los nuevos contratados.”¹¹²

109. *Op. cit.*, pp. 118 i 122.

110. Jordi Serrano, *La transició democràtica: el cas Domènec Martínez*, Espai de Llibertat, Fundació Ferrer i Guàrdia. 1r trimestre 1999, pp. 27 a 32. Vegeu reproducció de la carta i la resposta del mateix Domènec Martínez.

111. Luis Garrido, Miguel Requena, *La emancipación de los jóvenes en España*, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Instituto de la Juventud, Madrid, 1976, p. 241.

112. *Op. cit.*, p. 242.

Una de les conseqüències és que “El índice sintético de nupcialidad de 1995 se encuentra por debajo del que se padeció durante la posguerra”¹¹³ Una altra, la baixa fecunditat: “Cuando en España la mitad del PIB se gasta a través de las Administraciones Públicas para cubrir las necesidades existentes, los jóvenes no obtienen apoyo salvo para estudiar, y se dedican a ello masivamente. Mientras, la emancipación y la reproducción pueden esperar. En 1996, España es el país con la fecundidad más baja del mundo”.¹¹⁴ Dóna la sensació que els problemes de la generació del maig del 68 amb els seus “germans petits” s’han traslladat fatalment a tots els joves que han vingut a continuació.

Són prou elements per pensar que haurien de sonar totes les alarmes socials. No ha estat així, no és així. Un efecte que es produeix és que l’edat d’emancipació sigui 5 anys més elevada que a França i l’altre efecte és d’ordre moral: “La tolerancia de los padres no es ajena a cierto sentimiento de mala conciencia de los adultos ante la situación sociolaboral que colectivamente les estan legando a sus hijos”.¹¹⁵

7.7. EL FORAT NEGRE DE LA MEMÒRIA

Hem resseguit el camí que han fet una part dels moviments de joventut des d’abans de la guerra fins avui. Tenim enormes buits per poder atrevir-nos a fer anàlisi del que desconeixem. Caldria que en els propers anys es fessin monografies sobre la quasi totalitat dels moviments i entitats juvenils. Però hi ha un altre denominador comú en tot el que ha passat i és l’absència de memòria. Hi ha molts forats negres. “Nada era según me han contado” escrivia Gregorio Morán.¹¹⁶ Aquest fet determina, al nostre parer, molts dels errors comesos a la Transició. El més significatiu és que aquesta sensació ens la transmet Morán no l’any 1976, sinó l’any 1998. Molt simbòlic del que volem defensar aquí. No només no sabíem res (Max Aub)¹¹⁷ sinó que en aquests 25 anys no n’hem après. A més aquesta situació de veure-hi a les fosques fa possible moltes cortines de fum i moltes autojustificacions increïbles, mentre uns frivolitzen que juguen al “millón” i molestes amb el soroll de les trepitjades el veí de baix,¹¹⁸ altres continuaven presoners, o executats o torturats fins el 1976.

113. *Op. cit.*, p. 243.

114. *Op. cit.*, p. 243.

115. *Op. cit.*, p. 242.

116. *El maestro en el erial*, Tusquets, Barcelona, 1998, pp. 12-13.

117. Max Aub, *La gallina ciega*. *Diario español*, Alba editorial, Barcelona, 1995.

118. Fabian Estapé, *De tots colors*, Edicions 62, Barcelona, 2000.

Sembla que tot el que tenim ara ens ve d'aquells que van evolucionar a partir de 1956.¹¹⁹

7.8. LA LAÏCITAT, EL VALOR MÉS AMAGAT

Potser un dels desconcerts més grans que encara avui patim és que com a conseqüència de la pèrdua de memòria no hem situat correctament el que calia fer en sortir de la dictadura. No saber —no voler saber— el paper de l'església catòlica durant el franquisme és potser un dels principals problemes a l'hora de fixar les prioritats en la democràcia. La primera, al nostre parer, era la de reconstruir la societat civil laica. En la consciència col·lectiva ha quedat un mite, el que l'església va ser bel·ligerant contra la dictadura als darrers anys. En primer lloc totes les evidències apunten el contrari, l'església mai no va demanar formalment l'amnistia ni va demanar perdó pel seu paper durant el franquisme.¹²⁰ És més, no van demanar clemència quan les execucions de 1975 i fins i tot durant el 23 F es van mantenir a l'expectativa.¹²¹ En segon lloc es relativitza fins a extrems increïbles el paper que va jugar en la depuració de mestres, professors universitaris i funcionaris i sobretot en la xarxa de control social que pretenia substituir tot l'entramat laic i d'esquerres de la societat civil catalana. En no ser conscients —no voler ser-ho— d'aquest problema quan ha arribat la democràcia es van fixar altres prioritats, deixant l'"*statu quo*" com a "normal". Alguns, fins i tot imbuïts d'un gran desconcert van acabar pensant que l'administració pública podria substituir el poder eclesial. En canvi, l'església ho tenia molt clar "Una España laica ya no es España"¹²² o "La Iglesia no colaboró con el Nuevo Estado; la Iglesia fue parte del Nuevo Estado".¹²³ No s'era conscient que "el levantamiento fascista del 18 de julio no se hizo contra un régimen dictatorial de izquierdas, sino contra una República liberal y democrática, con un Parlamento en el que los comunistas formaban una exigua minoría y con un presidente y un jefe de gobierno que no era de izquierdas".¹²⁴ Una part del que ha passat es deu, segurament, al fet que a la sortida de la Transició, a banda i banda de la plaça Sant Jaume, van dirigir les polítiques de joventut, persones que provenien d'organitzacions catòliques. Uns van intentar ampliar el poder de l'església, altres van caminar sense rumb.

119. Morán, *op. cit.*, p. 524.

120. Nicolas Sartorius i Javier Alfaya, *La historia insumisa*, Espasa Calpe, Madrid, 1999, p. 115.

121. *Op. cit.*, pp. 128-129.

122. *Op. cit.*, p. 116.

123. Santos Juliá, "El país" juliol 1998, citat a Sartorius, *op. cit.*, p. 127.

124. Citat a Sartorius, *op. cit.*, p. 146.

7.9. LA DESMEMÒRIA

Amb la reconciliació i l'amnistia es va pactar en la “transició tramposa”¹²⁵ l'oblit, i una gran amnèsia plana des de llavors sobre la societat catalana. Es va pactar realment l'oblit? De tots, no. Durant 40 anys van explicar la versió feixista i nacionalcatòlica de la història, i és la que ha quedat. A més, els vencedors que havien fet una ostentació indecent de la seva història van continuar com si res hagués canviat.

Els dirigents antifranquistes que van participar en el pacte de la Transició van acceptar un oblit asimètric, van oblidar definitivament la memòria dels perdedors i dels resistents i van acceptar una mistificació del passat on tots els bàndols havien fet barbaritats i s'amagava el caràcter feixista dels vencedors i el caràcter democràtic i obrerista dels perdedors.

La pregunta que ens hem de fer és la següent: per què aquests dirigents que es proclamaven d'esquerres van acceptar l'oblit de l'esquerra quan precisament havia arribat el moment de recuperar-la? És evident que aquest fet va significar una injustícia per a tots aquells que havien continuat aixecant la bandera de la llibertat durant els 3 anys de guerra i els 40 posteriors. Havien estat represaliats de forma brutal i ignominiosa i quan fou el moment de reivindicar la seva lluita es van trobar de cop i volta bandejats. És l'efecte de la por.

7.10. LA POR DE LA GUERRA CIVIL ENCARA ENS CONDICIONA

Va existir una gran por a conèixer. Potser no es va tenir prou voluntat per acceptar els fets. Potser era massa dur saber “notícies de la negra nit”,¹²⁶ “llaurar la tristesa”¹²⁷ o què era el “carretó dels gossos de Ravensbruck”.¹²⁸

Hi ha una preconditioni primera perquè la participació sigui possible, i aquesta és la cultura democràtica dels governants i dels ciutadans i el caràcter del propi sistema democràtic. Partim de la idea que estem vivint el període democràtic més llarg i fecund de tota la història de Catalunya. Partim també, per què no dir-ho, del prejudici que la transició democràtica va

125. Josep Fontana (Entrevista), *Espai de Llibertat*, 1998, núm. 12, p. 30.

126. Associació Catalana d'Expresos Polítics, *Notícia de la negra nit. Vides i veus a les presons franquistes (1939-1959)*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2001.

127. Lluís Marcó i Dachs, *Llaurant la tristesa. El camp de concentració d'Albatera i la presó de Portaceli*, Mediterrània, Barcelona, 1998.

128. Mercè Núñez Targa, *El carretó dels gossos. Una catalana a Ravensbruck*, Edicions 62, Barcelona, 1984.

ser modèlica. Ara bé, es comença a tenir la sensació que el nostre sistema democràtic és “mediocre i de baixa qualitat”.¹²⁹ És una societat on “predominen les decisions unilaterals i tendencioses dels governants, mentre es manté una baixa participació social.”¹³⁰ La por a la Guerra Civil,¹³¹ lògica als anys setanta, no pot ser adduïda avui com una raó per mantenir els joves desmobilitzats dels afers col·lectius. Plana encara sobre la nostra democràcia la por a l'enorme participació cívica i política de la II República. Ja està bé que tota una generació faci recaure sobre els joves d'ara les seves limitacions i les seves pors. Derivada d'aquestes pors ancestrals, la situació ens porta a “una debilitat de les organitzacions intermèdies entre l'Estat i la societat, la passivitat de la ciutadania que configuren una democràcia de baixa qualitat”.¹³² Potser una de les claus explicatives a les mancances que hem detectat analitzant la participació juvenil no és altra cosa que el resultat d'una determinada concepció fundacional de la nostra jove democràcia. El problema és que si bé podrien existir raons per dissenyar una participació baixa durant la Transició –que posem en dubte–, ens sembla perillós que aquesta condició es transmeti a les generacions joves. Voldria dir que estem determinant una societat democràtica al segle XXI molt poc participativa, i per tant, amenaçada per vells i nous perills. Cal, doncs, reflexionar altra volta i fer balanç, ja que la sensació final és que les teòriques “virtuts de la Transició s'han convertit en vicis de la democràcia”.¹³³

7.11. SABER EL QUE SABIEN

Potser és l'ocasió per preguntar-nos per què els referents de l'esquerra catalana durant la Transició van ser tan exòtics? Es van anar a buscar –i es continuen buscant– a fora –com més lluny millor–: Lenin, Che Guevara, Ho Chi Min. Xina, Albània, Iugoslàvia, Cuba, Nicaragua, Xiapas, etc. Per què no cerquem les respostes en la nostra pròpia tradició? Segurament perquè no les coneixien.

En un país “normal” hi hauria en totes les ciutats carrers, places i monuments a la memòria d'insignes ciutadans que amb el seu esforç han contribuït al progrés de la humanitat –no ens referim aquí al progrés del sistema econòmic, sinó al progrés de les consciències–. Aquí molt poca gent

129. J. M.ª Colomer (1998), *“La transición a la democracia: el modelo español”*, Anagrama, Barcelona, p. 10.

130. *Op. cit.*, p.17

131. *Op. cit.*, p.174

132. *Op. cit.*, p.177

133. *Op. cit.*, p.180

coneix Josep Robrenyo –l’iniciador del teatre en català–, Ramon Xauradó –l’autor de la primera constitució federal–, Abdó Terrades –el primer alcalde republicà–, Pi i Margall –el pare espiritual de tots els corrents de pensament d’esquerres catalans–, Josep Narcís Roca Farreras –un federalista, el primer independentista català–, o Josep Anselm Clavé –el que potser hagués estat el President de la República Federal Catalana si triomfen els republicans federals durant la I República–. Podríem continuar aquesta llista fins a l’infinit, però què tenen en comú tots aquests personatges? La defensa de la llibertat i la democràcia, la defensa dels drets socials i la defensa dels drets nacionals. I quins valors tenen en comú? Volien superar els esquemes simplistes i els clixés dogmàtics, única manera de desvetllar la raó crítica que, utilitzant, entre altres, la memòria com a eina de coneixement, ens pot permetre la plasmació del procés de construcció del futur. Això també ho podem fer en el cas del rol que desenvolupen i han desenvolupat els joves. Si haguéssim de resumir en una sola paraula el valor central d’allò que sabien podríem afirmar que és... el lliurepensament.

DEL “MOVIMIENTO” A LA DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT

Ponent:

ENRIC PUIG I JOFRA

Introducció

Voldria començar la meva intervenció agraïnt l'amabilitat dels directors d'aquest curs per haver pensat en mi per parlar del tema que avui tractarem.

Quan el Dr. Mayayo em trucà vaig pensar dir-li que no ho podia fer. És una temàtica que pel temps transcorregut, em quedava una mica llunyana, malgrat va ocupar una bona colla d'anys de la meua vida: primer com a dirigent juvenil i després com a director general de Joventut de la Generalitat. Des de llavors he fet moltes coses ben diferents. Vaig pensar fins i tot, a donar un nom alternatiu per fer la sessió. Finalment, ho vaig acceptar.

Parlar altra vegada del tema ha estat una bona ocasió per furgar en el meu arxiu, buscar llibres, retalls de premsa, fotografies... i sobretot, intentar fer memòria. No vull negar que m'ho he passat molt bé preparant la intervenció. Ara cal que sigui interessant.

Veureu que he canviat part del títol. En el programa diu: “Del *Movimiento* a la Secretaria General de la Joventut” i jo parlaré de “Del *Movimiento* a la Direcció General de Joventut”. Em sembla més correcte així perquè amb la recuperació de la Generalitat, es creà l'organisme de govern de joventut amb aquesta denominació. No es convertiria en Secretaria General fins l'any 1992 i, llavors, la Transició ja quedava lluny.

Faré una aproximació al que vaig viure parlant inicialment de la desaparició del *Movimiento*, per aproximar-me tot seguit a quatre iniciatives en

què vaig participar i que considero marcaren profundament el procés de la Transició a Catalunya, pel que fa a la joventut:

- L'inici del procés: la Taula de Joves de Catalunya
- Un fòrum de debat: el Congrés de la Joventut Catalana
- Un interlocutor representatiu: el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya
- Un referent: el Seminari de l'Espluga de Francolí

Des d'aquestes iniciatives m'aproparé a:

- La política de joventut estatal als inicis de la Transició
- La política de joventut a Catalunya als inicis de la Transició

i també a:

- La política de joventut a Catalunya després de les primeres eleccions autonòmiques

Clouré la intervenció amb:

- Unes reflexions finals sobre el procés descrit.

Fins aquí la meua intervenció que completaré, amb molt de gust, responent a les preguntes que em vulgueu fer.

1. El Movimiento nacional desapareix

- 1.1. El dia **01.04.77** se signa el Reial decret amb el qual **desapareix el *Movimiento***.

Dos dies després es podia llegir a la premsa¹ el títol de “**El Movimiento encara cueja**”, unes declaracions d'un dirigent democratacristià que deia amb preocupació: “*La dissolució oficial del Movimiento i la supressió de l'article segon de la llei de premsa, amb les mesures complementàries, han estat rebudes amb escepticisme per part dels sectors demòcrates. Una cosa és liquidar el partit únic, i una altra és desmantellar el seu poder oficial a totes les províncies*”. Opinava un

1. Diari *Avui* de 3 d'abril de 1977.

socialdemòcrata “*Sempre passa el mateix, no n’hi ha prou de suprimir; cal desfer, peça per peça, el poder real del Movimiento*”.

- 1.2. Eren temps en què les coses se succeïen ràpidament i així sis dies després es podia llegir una notícia intitulada² “**El Movimiento ja no existeix**” en què es recollia i es comentava el contingut del reial decret-llei esmentat.
- 1.3. A l’endemà, es podia llegir amb el títol “**Madrid sense ‘yugo i flechas’**” una notícia³ en què es deia: “*Coincidint amb les festes de Pasqua... ...ha estat tret de l’edifici de la Secretaria General l’emblema del “yugo y las flechas”. Es tracta de l’emblema corresponent a la Falange Española de las JONS, creada per José Antonio Primo de Rivera. El “yugo y las flechas” de la Secretaria general era de fusta i de color vermell. Ocupava les dimensions de tres pisos de la façana de l’edifici situat en el carrer Alcalà, número 44, de Madrid. La llargària aproximada de l’esmentat emblema era d’uns deu metres si fa o no fa... ...La seva desaparició de l’edifici de la Secretaria no s’ha produït, però, fins a la dissolució legal del Movimiento a través de la supressió de les seves funcions polítiques i la cessió de les seves funcions socials a Presidència del Govern.... ...Caldrà veure, però, si les funcions burocràtiques i polítiques que el Movimiento exerceix en els seus diferents vessants a les poblacions espanyoles, desapareixerà realment, sobretot actualment, amb vista a les pròximes eleccions generals del mes de juny...*”
- 1.4. Efectivament, el **Movimiento** integrava el contingut ideològic i l’aparell economicoadministratiu que incidia o havia incidit fortament en la vida dels ciutadans a través dels sindicats de treballadors i d’estudiants, les cambres agràries, les jefatures provincials i locals, els serveis de lleure estival per a treballadors i estudiants, el servei social de les noies, els cursos obligatoris d’estructors per a estudiants de magisteri, les classes de “formación del espíritu nacional”, els “hogares juveniles”, l’esport i l’educació física, els campaments d’estiu... Val a dir que aquesta influència a Catalunya mai fou excessivament reeixida. L’any 1957 un dirigent de les *Falanges Juveniles* lamentava l’escàs acolliment que tenien les activitats que oferien i demanava una major militància als quadres

2. Diari *Avui* de 9 d’abril de 1977.

3. Diari *Avui* de 10 d’abril de 1977.

dirigents si no volien que “*tan tontamente como hemos sabido, nos hemos dejado escapar de las manos, la única ocasión que hemos tenido, con amparo y ayuda estatal, de consolidar nuestra organización, vivero de Falange*”.⁴

- 1.5. I amb el temps aquesta **desconnexió amb la societat catalana** s'anà accentuant. L'any 1971, el mateix delegat nacional de la *Juventud* expressava la pobresa de la Delegació de Barcelona assenyalant que la situació estava “*gravemente deteriorada... ..La plantilla se ve prácticamente absorbida por la función docente, la línea de colaboraciones no profesionales es pobre y los cuadros dirigentes propiamente juveniles, escasos...*” En una intervenció del subjefe provincial arran d'un acte celebrat es deia “*inspiraban lástima y tristeza la escuálida formación de dieciocho mozalbetes que representaban a la depauperada Organización Juvenil Española*”.⁵ Per explicar l'escassa acceptació d'una campanya de proselitisme ho atribuïen a “*la total ausencia de colaboración por parte de los maestros y el clero*”.⁶

- 1.6. **Les entitats i serveis del *Movimiento* mai van arrelar en profunditat** entre els joves catalans:

- **Alguns serveis eren utilitzats per l'escàs contingut ideològic** que comportaven (l'agència de viatges TIVE,...).
- **Altres de caràcter obligatori** (classes de FEN, servei social femení, cursos d'instructors per a estudiants de magisteri,...) **eren suportats** amb estoïcisme i sovint amb manifestacions de rebuig.
- **Altres** (campaments...), sobretot en etapes de penúria econòmica i de fort control polític, representaven l'**única sortida a l'abast per fugir de la precarietat**, almenys uns dies.

Això mai va comportar adhesions de multituds de joves. Més aviat provocava l'efecte contrari.

4. Arxiu Històric de Sabadell. Documentació entrada núm. 765, 7 de març de 1957. Recollit a *La Joventut a Catalunya al segle XX*. Materials per a una història. Vol. I. Diputació de Barcelona. Barcelona 1987. Estudi dirigit per Enric Ucelay Da Cal. Article “*El fracàs de l'obra predilecta del règim*” de Carme Molinero i Pere Isàs. Pàg. 374.

5. I Convenció de Mandos de la Delegación Provincial de Juventudes 1967. Arxiu del Govern Civil de Barcelona. 1425-II. Recollit a *La Joventut a Catalunya...*, pàg. 376.

6. I Convenció de Mandos de la Delegación Provincial de Juventudes 1967. Arxiu del Govern Civil de Barcelona. 1378-II. Recollit a *La Joventut a Catalunya...*, pàg. 376.

2. L'inici d'un procés: la Taula de Joves de Catalunya

- 2.1. **A finals de 1975**, després de la mort del General Franco, l'Assemblea de Catalunya convoca **una reunió** que és presidida per Pere Portabella i en la qual hi participen **representants de les entitats i moviments juvenils d'iniciativa social i les organitzacions polítiques juvenils**. En aquesta primera reunió es posaren de manifest un seguit de dificultats que feien difícil un acord global d'actuació conjunta. Com a conseqüència es constituïren dos organismes de coordinació: un d'ells integrat per les organitzacions polítiques juvenils —que no es presentà públicament com a Consell de Forces Polítiques Juvenils fins el 22.08.77— i l'altre, constituït el 27 de març de 1976, la Taula Coordinadora d'Entitats i Moviments de Joventut de Catalunya (TCEMJC), que poc després esdevindria la Taula de Joves de Catalunya (TJC).

Les entitats que participen en aquesta reunió constituent eren: l'Associació Catalana d'Escoltisme i Guiatge, que agrupava Escoltes Catalans, la Branca Jove d'Escoltes Catalans, Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi i Noies i Noies Escoltes, l'Associació Democràtica de la Joventut, Agermanament, Pax Christi, Truc i la Vocalia de Joves de la Federació d'Associacions de Veïns. Poc després s'hi afegiren Trobades de Joves de Montserrat i el Servei Colònies Vacances de Barcelona —posteriorment ocuparia el seu lloc la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai i es donà de baixa l'Associació Democràtica de la Joventut, associació formada a iniciativa de l'associació política juvenil *Joven Guardia Roja*.

- 2.2. **El document constitutiu** de la TCEMJC⁷ assenyala dos motius que justifiquen la seva creació:

- *“l'existència real d'una problemàtica juvenil específica, que a nosaltres ens interessa perquè hi estem immersos i perquè volem trobar-hi solucions.”*
- *“la situació política i social actual que aconsella que algú es faci portaveu de la joventut en general i pugui ser un interlocutor vàlid davant d'altres institucions o instàncies, i de l'opinió pública, per tal de reivindicar, fer-se ressò i buscar solucions als problemes abans esmentats.”*

7. Document constitutiu de la Taula de Joves de Catalunya. Citat a *La Taula de Joves de Catalunya (1976-1980)*. 2000 Jove (Viñeta Balcells, Josep; Valls Renau, Laura; De las Heras Machicado, Manuel i Jiménez Hernández, Eduard). Direcció General de Joventut. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1989, p. 17.

2.3. En els primers estatuts de la Taula:⁸

2.3.1. S'assenyalaren **tres criteris** que recollien el que la Taula volia ser:

- “Juvenil”, perquè era representativa d'entitats i moviments dirigits pels joves.
- “Independent”, és a dir, no vinculada a cap partit polític, exigint el mateix als seus membres.
- “Democràtica”, entenent que tant el seu funcionament com el de les entitats i moviments que la integraven es regissin per criteris democràtics.

2.3.2. i **set objectius** que foren:

- *“Assegurar la presència pública de la joventut, així com mantenir informada l'opinió pública dels problemes que ens atanyen con a joves.*
- *Mantenir un contacte permanent de totes les entitats, moviments i coordinadores d'àmbit juvenil membres de la Taula.*
- *Propiciar la incorporació, a la Taula, d'altres entitats, moviments i coordinadores que s'identifiquin amb aquests objectius.*
- *Analitzar les situacions, les realitats i els problemes que tenim els joves per la nostra condició.*
- *Estudiar i presentar alternatives concretes a les diferents realitats i interessos juvenils.*
- *Fer les gestions per a la posada en pràctica de les alternatives associatives.*
- *Col·laborar amb d'altres iniciatives que persegueixin aquestes mateixes finalitats.”*

2.4. Les **primeres accions**⁹ que desenvolupà la Taula de Joves de Catalunya foren:

- Convocatòria del Congrés de la Joventut Catalana, perquè el jovent assenyali quins són els seus problemes, les seves inquietuds i propostes.
- Campanya per a la recuperació del patrimoni i de les subvencions que fins aquell moment s'havien destinat a les organitzacions juvenils del *Movimiento*.

8. *La Taula de Joves...*, p. 18-19.

9. *La Taula de Joves...*, p. 20.

- Crida a la participació en la Marxa de la Llibertat, que convoca-va el moviment Pax Christi.

2.5. **Primer balanç** de l'activitat realitzada.

Iniciat el procés de preparació del Congrés de la Joventut Catalana, la Taula de Joves va revisar les accions desenvolupades i el novembre de 1976, elabora un document en què fa balanç de la seva actuació i assenyala **sis propostes de treball**:¹⁰

- *“Ampliar-nos. Existeixen associacions que encara no s’han decidit a adherir-se a la Taula (MUEC, CEC, UEC,...). Existeixen coordinadores representatives a comarques que tampoc s’han decidit.*
- *Estimular l’intercanvi d’informació entre les entitats membres.*
- *Definir el tipus de relacions que calia mantenir amb el Consell de Forces Polítiques Juvenils.*
- *Definir el tipus de relacions que calia mantenir amb altres entitats, moviments, associacions de la resta dels Països Catalans, i amb la resta de l’Estat Espanyol.*
- *Discutir el tipus de relacions que calia mantenir amb l’Assemblea de Catalunya.*
- *Promoure una campanya de denúncia de l’ús restringit del diner públic per part del Movimiento, i l’exigència de la devolució d’aquest patrimoni als legítims propietaris, els joves i les seves institucions i moviments...”*

De totes aquestes propostes, la primera serà desenvolupada durant tots els anys de funcionament de la Taula i la darrera esdevindrà la proposta a què dedicarà els seus millors esforços: denunciar l’ús que es fa dels diners del Movimiento i treballar per a la recuperació de les instal·lacions que només utilitza la *Organización Juvenil Española* (OJE).

És important assenyalar que, en aquest moment, la Taula aplega 50.000 joves. No hi ha cap altre organisme de joventut a l’Estat que representi tants joves.

2.6. El 02.01.77 la Taula de Joves inicia una **campanya per recuperar el patrimoni juvenil** fent públic el manifest: “Per una administració pública al servei de la Joventut”, en què volem destacar:¹¹

10. Document *La TCEMC*, 4 de novembre de 1976. Citat a *La Taula de Joves...*, p. 34.

11. Document “*Per una administració pública al servei de la Joventut*” citat a *La Taula de Joves...*, p. 35.

2.6.1. Un **preàmbul** que emmarca el tema:

- “... avui presenciem el desmantellament de totes aquelles institucions no democràtiques que, durant molts anys, han intentat encotillar el nostre poble i en ell, la joventut.”

2.6.2. Unes **declaracions** relacionades amb diversos temes:

- “... l'anomenat *Movimiento Nacional* mai no ha representat els joves, els seus moviments i entitats, ni un ajut, ni un recolzament: ben al contrari, sovint ha servit per controlar-nos i impedir la nostra existència, limitant la llibertat d'acció i d'expressió dels nostres principis i anhels.”
- “En general, (...) les *Delegaciones Provinciales de la Juventut* no han estat res més que òrgans burocràtics al servei exclusiu de la ideologia del règim. Tot el que hem construït ha estat fet a despit del *Movimiento*. Els diners de l'Estat, provinents de tota la població, han estat només al servei de determinades institucions i iniciatives de joventut. Recordem que el pressupost, recentment aprovat per la *Secretaría General del Movimiento*, que és qui administra les delegacions, arriba a la xifra de deu mil milions de pessetes.”
- “... En una societat democràtica, l'administració pública ha de cimentar-se en un govern i uns ajuntaments elegits democràticament. Els ciutadans hem de poder exigir una recta administració del bé públic. Cal uns serveis específics per a la joventut, les seves entitats i moviments. Els ajuntaments han de vetllar per aquests serveis i el govern ha de crear ministeris que atenguin les necessitats de la joventut.”

2.6.3. Un seguit de **reivindicacions concretes**:

- Creació d'un ministeri específic de la joventut a nivell d'Estat.
- Municipalitzar la part del patrimoni i dels pressupostos de la *Secretaría General del Movimiento* que era utilitzat per les delegacions locals.
- Legalització de totes les entitats i moviments de joventut amb l'únic tràmit d'inscriure's en el registre civil.
- Lliure expressió de totes les entitats a través dels mitjans que volguessin.
- Reconeixement del dret de tots els joves a associar-se i reunir-se lliurement.
- Retorn del patrimoni confiscat al final de la Guerra Civil a les entitats que ho sol·licitessin.

- Obligatorietat de destinar un 2% dels pressupostos municipals a joventut sense cap mena de discriminació.

2.6.4. Una reivindicació immediata.

“L’ús immediat dels locals, pressupostos, instal·lacions esportives i culturals de la Delegación Nacional de Juventud (DNJ), avui usufructuades majoritàriament per l’Organización Juvenil Española. Aquesta institució, promociionada per la DNJ, per la seva filosofia i estatuts, té dret a existir com un associació més, amb els mateixos drets i deures que les avui existents, legalitzades o no. Immediatament ha de renunciar als privilegis fins avui atorgats.”

2.7. **L’activitat desenvolupada** per la Taula de Joves de Catalunya **durant el primer any** fou considerable. Ben aviat, fou un organisme conegut i reconegut en el sector juvenil, en els medis polítics, en els mitjans de comunicació i en l’administració pública i es creà un corrent d’opinió força favorable a la seva acció.

2.8. **Durant la seva existència** ultra la coordinació de les associacions, els moviments, les entitats prestadores de serveis, les federacions i les coordinadores territorials, **desenvolupa un seguit d’iniciatives** que adquiriren una identitat pròpia i que tingueren una gran influència en les polítiques de joventut que, amb la consolidació de la democràcia, s’endegaren.

Les principals foren:

- El Congrés de la Joventut Catalana (CJC).
- El procés que portà a la creació i constitució del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC).
- El Seminari de l’Espluga de Francolí.
- El procés que articulà les entitats juvenils de l’Estat, d’iniciativa social (*Asamblea de Entidades Juveniles Educativas y de Servicios. AEJES*) i que portaria a la creació i constitució del Consejo de la Juventud de España.

En l’exposició desenvoluparé els tres primers per la incidència que tingueren a Catalunya en el procés que ens ocupa.

No m’estendré en la vida de la AEJES perquè la seva activitat era d’àmbit estatal. Però no per això vull deixar d’apuntar que la Taula de Joves jugà un paper molt important en la seva creació i en el desenvolupament de la seva acció, com a interlocutora de l’admi-

nistració estatal de joventut i com a promotora del *Consejo de la Juventud de España*. Valgui com a reforç d'aquesta afirmació que els primers president i secretari foren Raül Adroher i Enric Puig, tots dos membres de la Taula.

- 2.9. La TJC no només va promoure activitats sinó que també va **col·laborar en accions i campanyes proposades per altres plataformes**, en el marc reivindicatiu d'aquella etapa de transició i cercant la consolidació democràtica del procés encetat, en sortir de la dictadura. En el document constitutiu de la Taula ja es deia: proposem “intercanviar iniciatives i propostes concretes dins d'un marc general de lluita per la democràcia i les llibertats”.¹² Enunciarem les més destacades d'aquestes activitats desenvolupades entre 1976 i 1978.¹³

- Els membres de les entitats que formaven part de la TJC foren convidats a participar en la prohibida Marxa de la Llibertat que convocà Pax Christi, membre fundador de la Taula, amb el lema “Poble català posa't a caminar” i que recorregué les comarques de Catalunya per difondre les reivindicacions de llibertat, amnistia i estatut d'autonomia.
- Participació en les celebracions de les diades de l'11 de setembre, convocant els membres de les entitats i trametent comunicats d'adhesió.
- Suport a les activitats reivindicatives de l'Estatut de Catalunya i de les institucions d'autogovern catalanes.
- Participació en la campanya “Pel dret de vot i la majoria d'edat als 18 anys” que promogué el Consell de Forces Polítiques Juvenils.
- Participació i suport a activitats de clar contingut social i relacionades amb el sector juvenil: delinqüència, vida a les presons, objecció de consciència, atur juvenil, drogoaddicció, ecologia...

- 2.10. Un cop **constituït l'any 1979 el CNJC, la raó de ser de la TJC anà perdent força i contingut**. Continuà representant l'associacionisme juvenil català en el procés de constitució del *Consejo de la Juventud de España*, mitjançant la AEJES, però la seva activitat anà minvant. Es pot considerar que cessà la seva activitat el 23.02.84, en què se celebra una reunió en la que delega la representació estatal en el CNJC.

12. Document constitutiu de la Taula de Joves de Catalunya. Citat a *La Taula de Joves...*, p. 50.

13. *La Taula de Joves...*, p. 51-53.

3. Un fòrum de debat: el Congrés de la Joventut Catalana

- 3.1. La Taula de Joves de Catalunya, en el seu document constitutiu, assenyala com una de les primeres accions a desenvolupar la **convocatòria** i realització **del Congrés**.

En una primera reunió oberta a les entitats interessades i convocada per la TJC s'apunta:

- La conveniència que el Congrés fos descentralitzat perquè no quedés reduït a la ciutat de Barcelona.
- Demanar al Secretariat de la Taula que iniciï converses amb el Secretariat del Congrés de Cultura Catalana (CCC) perquè el Congrés de la Joventut de Catalunya passi a ser un àmbit d'aquell. En una carta dirigida al secretari de l'Executiu del CCC, Pere Pi-Sunyer es deia:

*“Pensem que la joventut, que indubtablement ja participa activament en el Congrés de Cultura Catalana, necessita tenir-hi una veu pròpia. Pensem que en molts àmbits del Congrés de Cultura Catalana la joventut té quelcom de particular i d'específic a aportar-hi (temps de lleure, educació). Pensem que pot ser útil, eficaç i just que el Congrés de la Joventut sigui alhora manera —no pas exclusiva— i motor de l'específica aportació de la joventut al Congrés de Cultura Catalana”.*¹⁴

- 3.2. El 18.05.76 la TJC designa una comissió a la qual s'encomana la tasca de difondre aquesta iniciativa arreu del país. La **convocatòria pública** cridant a la participació es fa el dia 05.06.76.

Es defineix el Congrés com un espai de coordinació, d'unió, de reflexió i d'acció, descentralitzat, democràtic, unitari i variat en les formes, “a través del qual els joves s'expressin, facin sentir la seva veu i avancin en l'elaboració de les seves reivindicacions i propostes i en la recerca dels instruments i les formes més adequades per fer-les efectives”.¹⁵

- 3.3. El 24.10.76 se celebra la **primera trobada de Delegacions pro-Congrés**.¹⁶

14. Carta de Jaume Solé, Manuel Iranzo i Joaquim Fradera al secretari de l'Executiva del Congrés de Cultura Catalana. Citat a *La Taula de Joves...*, p. 22.

15. Document “Cap el Congrés de la Joventut Catalana” citat a *La Taula de Joves...*, p. 23.

16. *La Taula de Joves...*, p. 24–26.

3.3.0. Amb la **pretensió** de:

- Arribar a tot Catalunya.
- Recollir tota la problemàtica dels joves, des de la més particular d'una localitat fins a la que afectava el conjunt de la població juvenil.
- Buscar solucions.
- Presentar alternatives.
- ...

3.3.1. Es prengueren els **acords** següents:

3.3.1.1. **Ratificar plenament la proposta de realitzar el CJC.** La lletra i l'esperit de la crida van rebre el suport de tothom.

3.3.1.2. **Intentar fer un Congrés de la Joventut a cada barri, localitat o comarca.**

3.3.1.3. **Formar a tot arreu grups promotors amplis i representatius:** entitats, delegats de centres d'estudi i de treball, joves a títol personal, etc.

3.3.1.4. **Cada CJ** realitzarà un **doble treball**:

- **Recollida de la problemàtica juvenil**, tant a nivell nacional com local o comarcal.
- **Elaboració d'alternatives.**

3.3.1.5. **Formar la Comissió Permanent del Congrés de la Joventut Catalana**, que estarà integrada per: delegacions de cadascun dels grups promotors que s'haguessin format arreu; delegacions d'entitats i institucions d'àmbit nacional i/o dels Països Catalans que s'haguessin adherit públicament i formal al Congrés i als acords d'aquesta Primera Trobada; delegacions de cadascun dels equips de treball en funcionament; els membres del Secretariat Tècnic nomenat en aquesta Trobada.

3.3.1.6. **Organitzar vint equips de treball** que abordin de manera monogràfica aspectes de la problemàtica juvenil. Les seves funcions seran:

- Recollir informació sobre el tema.
- Recollir experiències de solucions dins i fora del país.

- Promoure debats sobre aquesta qüestió.
- Elaborar alternatives que puguin ser presentades als joves i que puguin servir d'instrument de treball al CJC en general i a tots els congressos de joventut en particular.

Els equips de treball eren oberts a tothom que hi volgués participar, faran la seva feina obertament i tindran un caràcter tècnic, de coordinació i d'animació del debat.

Els vint equips que es van organitzar van ser: estudi, treball, família, fe, el camp, la noia, drets jurídics dels joves, sexualitat, temps lliure i esport, delinqüència juvenil, fenòmens juvenils, educació i formació, cultura i art, mitjans de comunicació social, organitzacions de joventut, servei militar i objecció de consciència, el barri, l'urbanisme i un sobre ideologies.

3.3.1.7. El **Secretariat Tècnic** es va configurar amb les següents funcions i persones: coordinació general, Joaquim Fradera; relacions amb el CCC, Jaume Solé; premsa, Francesc Reguant; finances, Agustí Colomines; promoció, Andreu Caralt; propaganda, Benet Cases; actes i festivals, Lluís Badia; coordinació i promoció dels equips de treball, Manuel Iranzo i Josep Giménez; butlletí, Antoni Salas; secretaria, Concepció Barjau.

3.3.1.8. **El Congrés de la Joventut Catalana s'integrarà en el Congrés de la Cultura Catalana.** Les propostes de la joventut s'inclouran entre les conclusions del CCC, per més que, el CJC, difondrà autònomament les seves. També es va acordar promoure la participació de tots els joves dels Països Catalans.

Malgrat l'intent de la Taula de Joves perquè el Congrés fos autònom i que només depengués del Congrés de la Cultura Catalana, la realitat va comportar que la seva influència fos notable. Sobretot en els inicis.

3.3.2. El CJC comença, doncs, la seva activitat i ben aviat una **nova iniciativa** amplia la seva acció: l'**elaboració d'una carta del jove** "*que reculli la problemàtica i les necessitats de la joventut catalana i les propostes de solució*".¹⁷ Aquesta carta havia de ser la suma de les cartes locals i de sectors.

17. Acta de la Permanent del CJC de 9 de juny de 1977. Citat a *La Taula de Joves...*, p. 26.

- 3.3.3. En el període inicial se suscitaren **discrepàncies entre la Taula de Joves**, molt cohesionada internament, **i el Consell de Forces Polítiques Juvenils**, integrada per unes forces polítiques que mantenien continuats períodes de desacord entre elles.
- 3.3.4. **Després de la IV Assemblea** Permanent del Consell, celebrada el 03.04.77, es va obrir una etapa de **col·laboració entre tots els implicats**¹⁸:
- S'aprovà un calendari de treball.
 - S'acordà iniciar relacions amb la Delegación Provincial de Juventud de Barcelona i amb l'Ajuntament de la ciutat comtal.
 - Es reestructurà el Secretariat Tècnic.
 - S'acordà iniciar la campanya pel dret de vot i la majoria d'edat als 18 anys.
- 3.3.5. **Les relacions amb les administracions:**¹⁹
- 3.3.5.1. **La Delegación Provincial de Juventud:**
- **Aportà 115.000 pessetes** per editar els cartells promotors del Congrés dissenyats per Antoni Tàpies.
 - Unes **targes d'adhesió** al Congrés.
 - **Posà a disposició** de les persones interessades **informació** sobre temes juvenils.
- 3.3.5.2. **L'Ajuntament de Barcelona**, a partir d'una entrevista amb l'alcalde, Josep Ma. Socías Humbert:
- **Concedí una subvenció de 150.000 pessetes** per a despeses del Congrés.
 - **Oferí espais públics** municipals per a activitats.
 - **Acollí amb interès la proposta de constituir un futur Consell Municipal de la Joventut.**
- 3.4. **La campanya per aconseguir el dret de vot i la majoria d'edat als 18 anys**²⁰.

18. Acta de la Quarta Permanent del CJC. Citat a *La Taula de Joves...*, p. 28.

19. Citat *La Taula de Joves...*, p. 28-29.

20. *La Taula de Joves...*, p. 29.

Per donar vida a aquesta campanya s'acordà l'edició d'un manifest i la convocatòria d'un míting al Palau d'Esports de Barcelona, que se celebrà el 23.04.77, que aplegà 5000 joves i que suscità noves controvèrsies entre les forces polítiques juvenils que hi van participar.

3.5. **La Carta de la Joventut de Catalunya i l'acte de cloenda del Congrés²¹.**

3.5.0. L'elaboració d'aquest document va ser molt lenta i la pretensió que recollís els continguts de les cartes locals i sectorials, en la redacció de les quals havien de participar el major nombre de joves, no fou aconseguida ni de bon tros en els seus aspectes formals, però sí que el CJC **suscità un ampli debat** amb incidència local i sectorial.

Dels 20 grups de treball constituïts en iniciar-se el CJC només **tres van arribar a presentar una ponència pròpia**: l'àmbit de tribunals i protecció de menors, el de drets jurídics de la joventut i el de la fe. Convé fer constar tant l'activitat desenvolupada per tots tres com la projecció que va adquirir l'àmbit de la fe.

La Carta proposada a l'acte de cloenda del congrés que es celebrà el 07.11.77, **s'estructura com segueix**:

3.5.1. **Una declaració de principis** o preàmbul en què es pot llegir:

“Volem una societat que no rebutgi ningú, i que de fet no faci a ningú sentir-se marginat. Per tant, els joves volem una estructura social capaç de tenir en compte i acollir a cada individu fent-lo plenament partícip de la tasca social, qualsevulla que sigui la seva condició, edat, sexe, raça, origen o naixença.”

3.5.2. Un primer apartat que recull els **aspectes institucionals**:

- Creació, a nivell estatal, dels organismes que siguin necessaris.
- Creació d'una conselleria de joventut al Govern de la Generalitat.
- Creació d'un organisme representatiu de la joventut, amb capacitat de control sobre l'administració i amb el dret de consultar i de ser consultat.
- Actualització de la legislació juvenil perquè garanteixi els drets dels joves.

21. *La Taula de Joves...*, p. 30-32.

- Creació de comissions i organismes mixtos entre les administracions públiques, a fi d'estudiar i donar resposta a la problemàtica d'aquest grup de població.

3.5.3. El següent apartat recull **demandes puntuals de la joventut**:

- Dret a vot als 18 anys.
- Plenitud dels drets sindicals i laborals dels joves.
- Revisió del codi civil i penal.
- El tractament del problema de la delinqüència juvenil per personal especialitzat.
- Equipaments i creació d'infraestructures per als joves minusvàlids.
- Millora de la integració dels joves immigrants mitjançant la comprensió i l'assumpció de la cultura catalana.
- El dret a l'objecció de consciència.
- La desaparició de la discriminació per raons religioses o ideològiques.
- Accés al desenvolupament de la seva sexualitat per part dels joves i, alhora, que se li assegurí el dret a la informació sexual.
- La despenalització de l'homosexualitat.
- La gratuïtat de l'ensenyament fins als setze anys.
- La formació i el reforçament d'una consciència crítica en el jove.
- La potenciació de les activitats esportives i de lleure.
- El dret d'associació.
- La legalització d'entitats, moviments i grups de joves.
- El dret a la lliure organització d'activitats.
- Solucions immediates per a l'atur juvenil.

4. Un interlocutor representatiu: el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya

- 4.0. Algunes de les associacions que integraven la Taula de Joves de Catalunya i el Consell de Forces Polítiques Juvenils, mantenien relacions amb entitats homònimes d'altres països. Això féu conèixer els organismes representatius de l'associacionisme juvenil existents, especialment a l'Europa occidental i facilità, ultra el coneixement, l'estudi de la múltiple documentació escrita i publicada sobre el tema.

Després de les primeres eleccions democràtiques, celebrades el 15.06.77, **s'inicien els esforços per aconseguir la creació del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC).**

El 29.09.77 el Consejo de Ministros restableix provisionalment la Generalitat de Catalunya i el president Josep Tarradellas torna de l'exili el 23.10.77.

- 4.1. El mes de novembre **la Taula de Joves proposa al Consell de Forces Polítiques Juvenils una reunió,**²² el 21.11.77, per treballar conjuntament per aconseguir la constitució del Consell Nacional de la Joventut.

- 4.1.1. L'ordre del dia afecta dues qüestions:

- La definició, el caràcter, les funcions, els objectius i els membres del Consell.
- El procés de constitució.

- 4.1.2. En aquesta reunió s'acordà la **constitució d'una comissió mixta** entre la Taula de Joves i la Comissió de Forces Polítiques Juvenils, **que tindrà com a missió:**

- L'elaboració d'un avantprojecte d'estatuts del Consell.
- Establir contacte amb el Conseller d'Ensenyament i Cultura de la Generalitat provisional per tal que reconegui el treball de la comissió mixta.

- 4.1.3. **Integraven la Comissió Mixta** cinc representants de la Taula de Joves i cinc del Consell de les Forces Polítiques Juvenils. En representació de la Taula hi eren presents: Raul Adroher (Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge), Ferran Casas (SIPAJ), Anna Conangla (Guies Sant Jordi), Martí Masferrer (Taula de Joves de Girona) i Enric Puig (Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai). En nom de les forces polítiques juvenils hi havia: Miquel Caresol (Joventut Socialista de Catalunya), Jordi Espona (Joventuts de Convergència Democràtica de Catalunya), Joaquim Fradera (Joventut Comunista de Catalunya), Miquel Rodríguez (Moviment de Joventuts Comunistes de Catalunya) i Xavier Trallero (Joventut Catalana de Centre).

22. *La Taula de Joves...*, p. 86-87.

- 4.2. El 21.02.78 se celebra l'**entrevista amb el conseller**²³ que **accepta la representativitat** de la **comissió mixta** però deixa, també, ben clar que considera excessives les atribucions que es plantegen com a pròpies del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i que no les pot acceptar.
- 4.3. El **treball de la Comissió Mixta**²⁴ continuà, **caracteritzat per**:
- La Taula de Joves manté una línia d'acció unitària, representativa de totes les associacions i entitats que la integren.
 - El Consell de Forces Polítiques Juvenils presenta algunes propostes unitàriament però, de vegades, les organitzacions integrants, fan les seves pròpies propostes.
 - Es debaten nombroses propostes d'estatuts.
 - Els punts d'acord des d'un bon començament són:
 - El CNJC ha de ser interlocutor obligat de la Generalitat i ha d'assessorar-la en tot el que es refereixi a la joventut.
 - L'Administració ha de dotar el CNJC dels mitjans econòmics i materials necessaris.
 - El CNJC ha de supervisar la gestió del patrimoni i del pressupost destinat a la joventut.
 - Els punts de desacord giren entorn de qui n'ha de formar part, les formes de votació i la composició del Secretariat del CNJC.
- 4.4. S'elaboren nombrosos esborranys, projectes i avantprojectes i finalment s'arriba a un **document de consens**²⁵ que fou presentat al conseller d'Ensenyament i Cultura i a la directora general de Joventut. La Generalitat es comprometé a fer **una nova proposta** de redactat i començà així una sèrie de reunions que acabarien de configurar aquest nou organisme. El Departament d'Ensenyament i Cultura elaborarà dues propostes.
- Si es comparen la proposta inicial de la Taula de Joves, les de la Comissió Mixta, els dos projectes del departament i el decret definitiu, observarem "*una gran evolució en els plantejaments i els objec-*

23. *La Taula de Joves...*, p. 88.

24. *La Taula de Joves...*, p. 88-90.

25. *La Taula de Joves...*, p. 90-92.

tius que es cercaven, els quals es van rebaixant en consonància amb el criteri de l'administració catalana".²⁶

4.5. Finalment, el 02.04.79²⁷ el President de la Generalitat de Catalunya, Molt Hble. Sr. Josep Tarradellas, a proposta del Conseller d'Ensenyament i Cultura, Hble. Sr. Pere Pi-Sunyer i Bayo, signa el **decret creant el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya**:

- Com a organisme amb personalitat jurídica pròpia.
- Adscrit al Departament d'Ensenyament i Cultura.
- En el qual participen entitats, institucions i moviments juvenils ja siguin de caràcter polític, social o cultural.
- Amb la finalitat:
 - D'estimular la participació de la joventut de Catalunya en la vida política, social i cultural del país.
 - Ajudar al seu desenvolupament.
 - I la seva incorporació a la vida catalana.
- Regula:
 - Les organitzacions de joves que poden ser-ne membres.
 - El funcionament dels seus organismes directius.
- Té 8 articles, 2 disposicions finals i una disposició transitòria.

4.6. Atenent al que s'assenyala en la disposició transitòria, el 26.04.79 es constituí una Comissió Gestora que assumí les funcions executives del CNJC, el dotà de la normativa interna pertinent i convocà la **primera assemblea general**²⁸ que fou el 26.01.80.

4.6.1. **Participaren** en aquesta assemblea **vint-i-nou entitats juvenils** d'àmbit català: deu associacions o moviments socials, sis organitzacions polítiques, cinc serveis, cinc consells locals i tres federacions.

26. *La Taula de Joves...*, p. 92.

27. DOGC de 16 d'abril de 1979.

28. *La Taula de Joves...*, p. 119-121.

4.6.2. Les principals línies d'actuació aprovades foren:²⁹

- Promoure el reconeixement legal de les associacions juvenils i dels consells locals.
- Estudiar, tenint en compte les peculiaritats de cada experiència local, el tipus d'atribucions, funcionament i competències dels consells municipals.
- Fomentar la formació i potenciar l'intercanvi d'experiències entre els joves de diferents pobles i comarques.
- Impulsar la formació d'organismes locals.
- Realitzar una tasca de sensibilització sobre la importància de la coordinació dels joves i de l'estudi dels seus problemes a nivell territorial.
- Constituir quatre comissions de treball sobre les següents matèries: joventut i drogues, drets dels deficients físics i mentals, atenció als organismes de representació territorial i atenció a totes les qüestions jurídiques que es poguessin plantejar.

El procés de treball seguit i aquestes línies d'actuació es recolliren en l'article "Per una Catalunya que no oblidí els joves".³⁰

4.6.3. L'Assemblea General elegí per integrar el **primer Secretariat del Consell Nacional de Joventut**: Ricard Julià, de Minyons Escoltes; Narcís Castanyer, de la Joventut Socialista de Catalunya; Martí Masferrer, del Consell de la Joventut de Girona; Montserrat Morera, de Trobades de Joves de Montserrat; Joaquim Fradera, de la Joventut Comunista de Catalunya; Francina Planas, del MUEC Català; Ricard Rodon, d'Escoltes Catalans; Joaquim Sabater, del Consell de la Joventut de Badalona; Joan Tarrida, de la Joventut de Convergència Democràtica de Catalunya; Claret Verdú, de la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai, i Joan Vila, de la Joventut Catalana del Centre.³¹

El president i el secretari foren Ricard Julià i Martí Masferrer, respectivament, els dos pertanyents a la TJC. En acabar l'assemblea tots els delegats foren rebuts pel president de la Generalitat, Molt Hble. Sr. Josep Tarradellas. Era el primer Consell de la Joventut que es constituïa a Espanya.

29. Document "Recull de suggeriments i consideracions sobre el projecte de línies generals d'actuació del Consell Nacional de la Joventut". *La Taula de Joves...*, p. 126.

30. *Per una Catalunya que no oblidí els joves*. Enric Puig. Diari *Avui* de 19 de febrer de 1980.

31. Diari *Avui* de 28 de gener de 1980.

5. Un referent: el Seminari de l'Espluga de Francolí

5.0. Un cop celebrades les primeres eleccions generals, aprovada ja la Constitució, iniciat el procés de recuperació de les institucions d'autogovern de Catalunya amb la instauració de la Generalitat, nomenada la primera directora general de Joventut, en fase molt avançada la constitució del Consell Nacional de la Joventut, iniciada l'activitat de la Asamblea de Entidades Juveniles Educativas y de Servicios, que havia de portar a la constitució del Consejo de la Juventud de España, **la Taula de Joves** –probablement en el millor moment de la seva història– **convoca el Seminari “La situació actual de les associacions de joventut a Catalunya”**, que se celebra a l'alberg Jaume I de l'Espluga de Francolí els dies 10 i 11 de març de 1979 i en el qual hi participaren els responsables màxims de les entitats, associacions i moviments de joventut de Catalunya, fossin o no membres de la Taula, en nombre de seixanta-cinc que representaven trenta-una entitats.

5.1. La **finalitat** que perseguien els organitzadors del Seminari **era** que *“davant de les perspectives que s'obren a les associacions de joventut com a conseqüència dels traspassos de serveis a la Generalitat, la Taula de Joves de Catalunya ha cregut necessari convocar un seminari on les associacions i moviments de joventut puguin reflexionar en comú sobre la problemàtica actual que ens afecta i tractar d'elaborar un quadre que es pugui oferir tant a les mateixes organitzacions com a l'administració i a l'opinió pública, oferint una imatge real i actual dels problemes que ens afecten”*.³²

5.2. Les **intervencions de les administracions** presents es concretaren en:

5.2.1. **L'Administració autonòmica**, representada per la directora general de Joventut, del Departament d'Ensenyament i Cultura de la Generalitat de Catalunya, Sra. Rosa Ma. Carrasco, apunta:³³

- Les limitacions per causa de la manca de transferències.
- L'estructura organitzativa de la Direcció General de Joventut, limitada en la seva actuació per manca de recursos econòmics.

32. *La Taula de Joves...*, p. 110

33. Text de la intervenció de la directora general de Joventut de la Generalitat de Catalunya, Rosa Ma. Carrasco a l'opuscle *Seminari a l'Espluga de Francolí*. Taula de Joves de Catalunya. Barcelona, 1979, p. 9-10.

5.2.2. **L'Administració central**, representada pel subdirector general de Asistencia de la Dirección General de Juventud y Promoción Socio-cultural del Ministerio de Cultura, Sr. Ramón Rodríguez Touza, parlà de la situació de l'associacionisme a l'Estat:³⁴

- Destacà l'existència de diferents graus de desenvolupament de l'associacionisme al territori espanyol.
- Aportà dades sobre el resultat d'un estudi realitzat entre la població juvenil en què s'apuntava que només un 20 % dels joves estaven associats.
- En les conclusions assenyalava que:
 - Per fomentar el procés associatiu general, s'havia de partir de les pròpies realitats associatives.
 - Era en aquestes on s'havia de buscar l'increment d'associats.
 - L'Administració s'havia de limitar a donar suport.

5.3. Els participants en el Seminari es dividiren en **cinc grups de treball**:

5.3.1. **Recursos humans:**³⁵

5.3.1.1. **Analitzant** la situació es constata que:

- El grup més considerable de joves associats ho estava en associacions d'educació en el lleure.
- En edats compreses entre els 12 i els 18 anys.
- Amb predomini de noies.
- En els càrrecs de responsabilitat predominen els nois.
- Les entitats tenen poca incidència en el conjunt de la població juvenil.
- Escassos recursos econòmics i infraestructurals.

5.3.1.2. Es feien les **propostes** següents:

- Dotar les associacions de recursos econòmics destinats a la contractació de personal.
- Creació d'escoles de formació de voluntaris i professionals.

34. Text de la intervenció del subdirector de asistencia a las actividades de la Dirección General de Juventud del Ministerio de Cultura, Ramon Rodríguez Touza a *Seminari a l'Espluga...*, p. 11.

35. *La Taula de Joves...*, p. 113. *Seminari a l'Espluga...*, p. 21-26.

- Creació d'infraestructures necessàries per realitzar activitats culturals, formatives, d'esbarjo...
- Aprofitar millor els mitjans ja existents.
- Aplegar esforços per arribar a: sectors no articulats associativament, com ara els minusvàlids i sectors marginals com els drogaddictes, els delinqüents...

5.3.2. **Recursos estructurals i organitzatius**³⁶ (dels serveis centrals de les grans associacions i moviments i de les entitats prestadores de serveis).

5.3.2.1. De l'**anàlisi** de la realitat es constata que:

- Gairebé totes tenien una estructura semblant: a partir de grups de base (centres d'esplai, agrupaments, casals...) s'integraven en una entitat, moviment o federació.
- Funcionaven mitjançant quotes dels membres o per venda de materials que elaboraven amb aquesta finalitat.
- Ubicades en locals de lloguer o en locals deixats per una entitat avaladora.
- Disposaven d'un mínim servei administratiu (secretaria, biblioteca, arxiu...) retribuït simbòlicament en molts casos.

5.3.2.2. Es feien les **propostes** següents:

- Reconèixer les associacions juvenils que reuneixin determinades condicions com a entitats d'utilitat pública, amb les exempcions econòmiques corresponents.
- Concessió de crèdits a llarg termini i a baix interès.
- Crear una xarxa de cases per a trobades, convivències i estades.
- Subvencionar les activitats ordinàries de les entitats i no només les extraordinàries (assenyalaven que la quantia de les subvencions no hauria de ser, percentualment, tan elevada que fes dependre la vida associativa de l'Administració).
- Reconeixement del servei que es fes en aquestes associacions com un servei civil per a objectors de consciència, substitutori del servei militar.

5.3.3. **Recursos econòmics.**³⁷

36. *La Taula de Joves...*, p. 114-115. *Seminari a l'Espluga...*, p. 27-32.

37. *La Taula de Joves...*, p. 115-116. *Seminari de l'Espluga...*, p. 33-36.

5.3.3.1. Es **constatava** que:

- Les entitats s'autofinançaven les activitats ordinàries amb fons provinents de les quotes dels grups de base i d'activitats recaptadores de fons: rifes, venda de papers... Algunes rebien diners d'algun ajuntament o d'una caixa d'estalvis per a activitats concretes.
- Els recursos de què es disposava eren insuficients.

5.3.3.2. **Es feien les propostes següents** per aconseguir les següents ajudes de les Administracions:

- Convenis destinats a infraestructura i manteniment.
- Subvencions ordinàries per a les activitats de caràcter permanent i extraordinàries per a activitats concretes, al marge de les habituals.

5.3.4. **Relacions amb l'Administració central, Generalitat i ajuntaments.**³⁸

5.3.4.1. Els representants de les associacions, entitats i serveis **valoraven** de diferent manera aquestes relacions. Es pot assenyalar:

- **Ajuntaments.** La majoria deien que les relacions eren difícils. La situació era transitòria i a la porta d'unes eleccions.
- **Generalitat.** Es constatava que no tenia ni competències ni recursos però tenia una clara voluntat de col·laborar-hi.
- **Estat.** Eren les relacions valorades més negativament:
 - Per la dificultat i l'ambigüitat a l'hora de sol·licitar ajudes econòmiques.
 - Lentitud en la liquidació de les ajudes concedides.
 - Dificultats afegides a les associacions no reconegudes.
 - Falta de claredat i d'exactitud en la informació sobre la utilització de les instal·lacions provinents del *Movimiento*.

5.3.4.2. Es feien les **propostes** següents:

- Tot el que pogués dependre d'un ens territorial inferior no calia que depengués d'un ens superior.

38. *La Taula de Joves...*, p. 116-117. *Seminari de l'Espluga...*, p. 37-42.

- Constituir consells de joventut a tots els nivells administratius (Ajuntament, Generalitat i Estat) dotats de recursos i competències per garantir el suport necessari al teixit associatiu del nivell.
- Destinar un percentatge del total del pressupost de cada administració a l'associacionisme, als serveis i al patrimoni juvenils.

5.3.5. **Relacions interassociatives i internacionals.**³⁹

En el resum del seu treball es fan les **recomanacions** següents:

- Crear plataformes interassociatives per coordinar i intercanviar experiències entre les associacions i entitats juvenils no vinculades a partits polítics.
- Constituir consells municipals de joventut a tots els municipis per establir relació amb l'administració municipal i participar en l'elaboració de la seva política juvenil.
- Mantenir l'existència de les taules de joves locals encara que es creïn consells de la joventut.
- Promoure les relacions internacionals per entrar en contacte amb altres realitats.
- Suport tècnic i econòmic de les administracions per a les relacions internacionals.

5.4. **Aquest seminari, una fita important** en el procés de la Transició, en matèria de joventut, esdevingué:

- 5.4.1. una **manifestació de la vitalitat** de la Taula de Joves i de les entitats socials que en formaven part, és a dir, del moviment associatiu català.
- 5.4.2. el **reconeixement** explícit i públic de la personalitat *de facto* i de la representativitat **de la Taula de Joves, per part de les administracions** de la Generalitat provisional i de l'Estat.
- 5.4.3. la possibilitat d'**estudiar, dialogar, concretar i escriure** les aspiracions i els plantejaments teòrics i pràctics del moviment juvenil català de caràcter social.

39. *La Taula de Joves...*, p.117-118. *Seminari de l'Espluga...*, p. 43-46.

- 5.4.4. un **punt de referència** per al moment que es vivia i per al futur, especialment **per a les polítiques de joventut**, que endegarien les administracions locals i autonòmica, després de les corresponents eleccions.

6. La política de joventut estatal als inicis de la Transició

6.0. La desaparició del *Movimiento*.

El Reial Decret Llei de 01.04.77⁴⁰ establia la reestructuració dels òrgans dependents del *Consejo Nacional* i el nou règim jurídic de les associacions, funcionaris i patrimoni del *Movimiento*.

- 6.1. En el **preàmbul** del decret s'assenyala que el **procés polític iniciat** amb la Llei de la reforma política **incideix fonamentalment en les finalitats i estructures del *Movimiento***.

Convenia, per tant, prendre les mesures perquè s'adeqüés al procés encetat. Assenyalava també que les funcions i gestions d'interès general que desenvolupava el *Movimiento* havien de continuar realitzant-se en l'àmbit de l'administració de l'Estat.

- 6.2. Els **aspectes més destacables** d'aquesta disposició **facultaven** el govern perquè:

- Procedís a la supressió dels organismes del *Movimiento* que tinguin funcions polítiques.
- Garantís l'exercici per part de l'Administració de les funcions socials que desenvolupava el *Movimiento*.
- Assegurés els drets dels funcionaris a través de la seva integració en el règim de l'Administració pública.

- 6.3. Es prenen les **mesures** corresponents per **transferir i afectar**:

- En l'ordre economicofinancer, els fons, drets i obligacions, la titularitat dels quals correspon al *Movimiento*, a les finances públiques.
- Els béns que integren el patrimoni del *Movimiento* al domini públic o al patrimoni de l'Estat

40. BOE del dia 7 d'abril de 1977.

- El règim associatiu del *Movimiento* al dret general d'associacions.
- Els organismes dependents de la *Secretaría General del Movimiento* als àmbits de l'administració pública que correspongui.

La Secretaria General i els òrgans col·legiats i unipersonals estrictament polítics són extingits.

- 6.4. El 15.06.77 la *Unión de Centro Democrático* guanya les primeres eleccions generals de la democràcia i Adolfo Suárez és elegit president del govern de l'Estat. És ara quan **comencen a produir-se els grans canvis** en l'estructuració de la política de joventut, **cercant referències en les democràcies europees**.
- 6.5. El Reial Decret 2256/1977 de 27 d'agost,⁴¹ sobre **estructura orgànica i funcions del Ministerio de Cultura** estableix entre d'altres, l'estructura de la **Dirección General de la Juventud**. En el seu article onzè, s'assenyalen les següents funcions:

Artículo Undécimo. Dirección General de Juventud

Uno. A la Dirección General de la Juventud le corresponden las funciones relacionadas con el estudio de los problemas juveniles; el fomento de la cooperación, a nivel regional, nacional e internacional de los movimientos de juventud; el apoyo al desarrollo de la actividad asociativa y de la participación de la juventud en la vida social, así como facilitar los medios y servicios adecuados para el cumplimiento de esas finalidades.

Estará integrada por las siguientes unidades:

- *Subdirección General de Promoción, en la que se integra el Servicio de Cooperación.*
- *Subdirección General de Asistencia a las Actividades de la Juventud.*

Dos. Queda adscrito al Departamento, a través de este Centro Directivo, el Organismo autónomo:

- *Instituto de la Juventud, que conservará la estructura orgánica y funciones establecidas en el Real Decreto mil ciento diecinueve mil novecientos setenta y siete, de veinte de Mayo.*

41. BOE núm. 209 d'1 de setembre de 1977.

- 6.6. Més endavant l'Ordre de 31 de gener de 1978 que desenvolupa els reials decrets 2258/1977, de 27 d'agost i 132/1978 de 13 de gener, sobre estructura orgànica del *Ministerio de Cultura*, **estableix amb més detall l'estructura orgànica de la Direcció General** de la Juventud.
Aquestes mesures intenten “normalitzar” la situació del tema juvenil en el procés democratitzador que es viu en aquells moments.
- 6.7. El 15.09.77 **una delegació de la Taula de Joves**, integrada per Jordi Ballester, Ferran Casas i Joaquín Fradera, acompanyada pels dos diputats que formaven la Comissió de Joventut de l'Assemblea de Parlamentaris, va ser **rebuda pel director general de Juventud y Promoción Sociocultural** del *Ministerio de Cultura*, Santiago Nogueira.⁴²
- 6.7.1. Els representants de la Taula de Joves van reiterar les **reivindicacions** d'aquesta plataforma:
- Reconeixement jurídic de totes les associacions.
 - Utilització del patrimoni.
 - Accés de les associacions als recursos administratius de la Direcció General de Juventud.
 - Establir unes reunions periòdiques entre l'administració i l'associacionisme juvenil per tractar conjuntament de la problemàtica de la joventut.
- 6.7.2. Per la seva part, el *Director General de Juventud*:
- **Reconegué** la Taula com a organisme representatiu de les entitats juvenils de Catalunya.
 - Es **comprometé** a continuar la relació iniciada (un temps després envià uns funcionaris de la *Dirección General* a Barcelona, per conèixer directament la Taula de Joves, la seva organització, funcionament, activitats... i comprovar la seva representativitat).
- 6.8. El 16.12.77, un Reial Decret del *Ministerio del Interior*, regula provisionalment el **reconeixement d'associacions juvenils**.⁴³ En el preàmbul diu:

42. Comunicat de premsa de la TJC citat a *La Taula de Joves...*, p. 42

43. BOE núm. 23 de 27 de gener de 1978.

“sent una realitat sociològica indubtable que el moviment associatiu juvenil augmenta cada dia, es fa necessari establir, encara que provisionalment el procediment legal adequat per a la regulació d'aquest tipus d'associacions. Aquest Reial Decret s'hauria de completar, posteriorment, amb una llei específica sobre aquesta matèria”.

Aquest Reial Decret no fou ben acollit pel moviment juvenil perquè en realitat les condicions que establia i la complexitat de funcionament, no permetien la legalització de la majoria d'associacions existents.

En una publicació de la *Dirección General de la Juventud*, que recull els textos legals sobre el tema, s'afirma: “*El carácter de provisionalidad con el que han nacido vaticina que han de ser remodelados en función de la experiencia adquirida y con ayuda de todo el conjunto de sugerencias e ideas que vengan a reducir, de algún modo, las posibles áreas de incertidumbre a la hora de redactarlos, todo ello con la finalidad y objetivo de otorgarles el carácter de objetividad que, indudablemente debe poseer, unido todo ello a la lógica agilidad y viabilidad práctica que la dinámica acción juvenil exige*”.⁴⁴

6.9. El dia **20.12.77** se celebra una **reunió entre els partits polítics amb representació parlamentària**⁴⁵ (*Alianza Popular*, Centre Català, CDC, Esquerra Democràtica de Catalunya, ERC, PSC (Congrés), PSC (Reagrupament), PSOE, PSUC, UDC i Unió del Centre Democràtic. Hi assistiren també el Partit del Treball que no era parlamentari i els delegats provincials de joventut de les quatre províncies. La Taula de Joves no fou convidada.

6.9.1. **Els acords** a què s'arribà, mentre no s'estructuressin amb un caràcter més estable els organismes de gestió administrativa de la política de joventut, tant a nivell de Generalitat com de l'Estat, foren els següents:

- Potenciar la col·laboració entre la *Dirección General de Juventud y Promoción Sociocultural* i les organitzacions juvenils per censar i recuperar el patrimoni públic dedicat a joventut.
- No concedir subvencions fixes a cap organització juvenil i les que s'atorguessin, ho serien per a activitats concretes i d'acord amb uns criteris.

44. *Bloque informativo*. Dirección General de la Juventud. Ministerio de Cultura. Madrid, 1978, p. 11.

45. *La Taula de Joves...*, p. 44-45.

- Obrir els locals i dependències del patrimoni juvenil i els seus serveis a la utilització per part de totes les associacions, entitats i organismes.

6.9.2. Els acords són **importants perquè**:

- Suposen la primera concreció en temes com subvencions, suport material, utilització de locals i serveis...
- Acaben amb la utilització exclusiva de locals per part d'una única entitat juvenil, la OJE.

Tanmateix l'aplicació d'aquests acords fou molt desigual i no sempre es portaren a la pràctica. Els esdeveniments se succeïren i la dinàmica del moment era canviant.

6.10. De l'**anàlisi de la documentació normativa i d'estudi**, elaborada per l'Administració de l'Estat que assumeix la matèria de joventut en desaparèixer el *Movimiento*, després de les primeres eleccions generals, **es dedueixen tres línies de fons**:⁴⁶

- 6.10.1. *"...la urgencia de atender, ordenar y llevar al campo de la realidad una política creadora en materia de normas, instalaciones y dotaciones que **propicien la proximidad participativa** de los jóvenes al proceso democratizador".*
- 6.10.2. *"...la necesidad de una acción coherente, a través de una **Ley de Juventud** en la que se expliciten y jalonen las grandes líneas de inmediata y mediata llegada para que los jóvenes se sientan asistidos, en la demanda extraescolar y extralaboral, con los medios precisos, en diversos niveles territoriales".*
- 6.10.3. *"...la certeza de que, la política de juventud, **no puede limitarse a la acción de un Departamento Ministerial**, ni siquiera a la gestión de un gobierno, sino que compete a todos los órganos del Estado, con especial implicación del legislativo que debe facilitar los recursos normalizados para una política juvenil de hechos".*

que es concretarien en:

46. *Bloque informativo*. Dirección General de la Juventut. Ministerio de Cultura. Madrid, 1978, p. 13.

- 6.10.4. **Omplir “la laguna juvenil que presentaba la Ley de Asociaciones de 1964”** i que “ha quedado provisionalmente cubierta con el Real Decreto 3481/1977, de 16 de diciembre pasado, que abre un cauce concreto para el específico reconocimiento de las asociaciones juveniles”
- 6.10.5. Promoure els organismes de representació juvenil atenent a la realitat del moment: *“la tensa promoción del cauce representativo para los intereses juveniles no debía imponerse. La acción de la Dirección General ha reconocido y apoya el lógico proceso constituyente en el que la amplia diversidad de asociaciones y organizaciones de jóvenes elaborará las propuestas que permitan, en su momento, **dar estructura a un Consejo de la Juventud**, similar a los que operan en numerosos países de occidente”*
- 6.10.6. **Conèixer “la realidad juvenil”** que “acusa de singular manera el proceso dinámico de cambio. Conocer el rumbo de esa dinamicidad ha sido el objetivo primero de la encuesta dirigida por Juan Linz, cuyos resultados han sido ya publicados por la Dirección General de la Juventud.”⁴⁷
- 6.10.7. Oferir serveis a la joventut no associada mitjançant dues accions: *“prestaciones de servicios y ofertas de centros juveniles, desarrolladas por el Instituto de Juventud, allí donde no llegan las organizaciones y asociaciones de los jóvenes”*.
- 6.10.8. **Foment dels intercanvis juvenils internacionals** “destacando, en este orden, los veintiséis programas suscritos con la República Federal Alemana para el presente año, así como Inglaterra y Francia. Se ha firmado un convenio con México y se mantienen amplias relaciones con Venezuela y Colombia, donde el mutuo interés supondrá importantes incrementos”.

7. La política de joventut a Catalunya als inicis de la Transició

- 7.0. Responent als objectius que la TJC s’havia proposat, ben aviat comencen les gestions per **entrar en contacte amb les administracions**. Una carta de la TJC, de data 02.02.77, que convoca les entitats per preparar la campanya “Per una Administració Pública al Servei de la Joventut”, parla de “*l’exigència d’obertura immediata de negociacions per tal d’utilitzar provisionalment aquest patrimoni per a les necessitats més urgents*”.⁴⁸

47. Cuadernos de Documentación. Instituto de la Juventud, núm. 1, febrer de 1978.

48. La Taula de Joves..., p. 58.

A aquest manifest el succeïren un seguit d'accions, a principis de 1977, per entrar en contacte amb l'administració de l'Estat, ja que era molt important per al moviment juvenil que la Taula fos l'interlocutor dels joves davant l'administració i la societat.

Aquesta intenció es concreta en **diverses entrevistes i sessions de treball** amb el *delegado provincial de Juventud de Barcelona*, Sr. Jerónimo Sáiz, home força obert i dialogant.

7.1. **Amb la *Delegación Provincial de Juventud*.**

Els principals **acords** a què s'arribà foren:⁴⁹

7.1.1. La Delegación Provincial de Juventud de Barcelona reconeix totes les entitats i moviments existents fins aquell moment, tant si són legals com si no ho són. Això venia a dir que, davant l'administració pública de la província (alcaldes, governadors, delegats locals de les ciutats i pobles...), **es reconeixia totes les entitats com si fossin legals**.

7.1.2. Pel que fa al tema de les instal·lacions i **els locals de què gaudia en exclusiva la OJE, el delegat es va comprometre a fer que es poguessin utilitzar**, només calia demanar-ho. Això significava que els locals dels ajuntaments o de la *Delegación Nacional de Juventud* que utilitzava aquella organització serien compartits amb els altres joves de la localitat. Aquest punt va portar conflictes en alguns llocs.

7.1.3. Per últim, es va arribar també a un compromís per **subvencionar activitats concretes**, com ara el Congrés de la Joventut. El *delegado provincial* deixà el càrrec el mes d'abril de 1978.

7.2. **Amb la Comissió de Joventut de l'Assemblea de Parlamentaris.**⁵⁰

El 15.06.77 se celebren les primeres eleccions generals de la democràcia que guanya la *Unión de Centro Democrático*. A Catalunya per avançar en la recuperació de les institucions històriques i l'Estatut d'Autonomia, els diputats catalans constituïren l'Assemblea

49. *La Taula de Joves...*, p. 38.

50. Nota de premsa de la TJC citada al llibre *La Taula de Joves...*, p. 60-61.

de Parlamentaris que presidí Joan Reventós, el cap de llista de la coalició Socialistes de Catalunya, que fou la més votada.

7.2.1. En la reunió de la TJC celebrada el 14.07.77 s'acordà adreçar-se al president de l'Assemblea de Parlamentaris per **demanar que es formés una comissió de joventut**, ateses les raons següents:

- “... perquè en la futura Constitució estatal i en els òrgans de govern de la Generalitat de Catalunya es doti l'Administració dels mitjans oportuns per a una política de serveis a la joventut en l'educació, l'esplai, la cultura, l'esport, així com en la participació cívica, laboral, etc., i perquè sigui reconeguda la majoria d'edat, el dret de vot i a ésser votat als 18 anys.”
- “... perquè treballi conjuntament amb nosaltres, Taula de Joves de Catalunya, i amb qui, per la seva representativitat en pro de la joventut, es cregui útil.”

7.2.2. **La comissió fou creada.** En formaren part els dos diputats joves que havien estat elegits: Josep Ma. Riera, secretari general de la Joventut Comunista de Catalunya, que s'havia presentat a les llistes del PSUC i Josep Pau, membre del Partit Socialista de Catalunya (Reagrupament).

7.2.3. La segona setmana de setembre **es reuniren els representants de la Taula i la Comissió de Joventut de l'Assemblea de Parlamentaris.**

7.2.3.1. S'elaborà un comunicat conjunt en què:

- Es constata “una unitat de criteris entre ambdues instàncies”.
- Es feia una crida a totes les “entitats, grups i moviments de joves de Catalunya perquè creïn taules locals i comarcals a fi d'arribar a constituir una Taula de Joves de Catalunya més àmpliament representativa”.

7.2.3.2. Es plantejà la realització de les següents activitats conjuntes:

- Entrevistes amb els delegats provincials d'informació i turisme que havien assumit les funcions dels delegats de joventut.
- Entrevista amb el *director general de Juventud y Promoción socio-cultural*.
- Trobades a totes les comarques de Catalunya amb els grups juvenils organitzats.

- Entrevista amb el ministre de Cultura.
- Trobada amb les organitzacions polítiques juvenils.

La relació que s'establí entre la Taula i la Comissió fou periòdica i fluida.

- 7.3. El 29.09.77 el Consell de Ministres acordà el **restabliment provisional de la Generalitat de Catalunya** i se signa el corresponent Reial Decret.⁵¹

El 05.10.77 el **Secretariat de la Taula presenta una instància**⁵² en què després d'exposar les característiques de l'organisme i la seva activitat demanava:

- La creació d'una Conselleria de Joventut.
- El traspàs de competències i de les funcions administratives i legislatives en matèria de joventut.
- El traspàs del patrimoni adscrit a les *delegaciones provinciales de juventud* de Catalunya.
- La creació, durant aquest període provisional de la Generalitat, dels serveis necessaris per atendre la problemàtica juvenil.

- 7.4. **En retornar el President de la Generalitat**, M. H. Sr. Josep Tarradellas, el 23.10.77, a Catalunya, la Taula de Joves presenta **una segona instància demanant una audiència** per "*poder expressar detalladament els nostres suggeriments i la nostra experiència pràctica, així com les nostres aspiracions*".⁵³

- 7.5. A aquesta segona instància **seguí una tercera** reiterant la petició d'audiència.⁵⁴ La insistència de la Taula de Joves responia a la necessitat de fer-se escoltar en un moment en què s'estava estructurant el Consell Executiu de la Generalitat provisional i en un moment en què els temes eren molts i existia el perill real que la temàtica juvenil quedés en segona o tercera línia.

51. BOE de 5 d'octubre de 1977.

52. Instància adreçada al president de la Generalitat de data 05.10.77 citada a *La Taula de Joves...*, p. 62.

53. Instància adreçada al president de la Generalitat de data 24.10.77 citada a *La Taula de Joves...*, p. 62.

54. Instància adreçada al president de la Generalitat de data 06.12.77 citada a *La Taula de Joves...*, p. 63.

- 7.6. En quedar sense resposta les tres instàncies esmentades, **la Taula, conjuntament amb el Consell de Forces Polítiques Juvenils, s'adreçà al conseller d'Ensenyament i Cultura**, Hble. Sr. Pere Pi-Sunyer, el departament del qual havia assumit la matèria de joventut, demanant-li una entrevista i exposant-li que estaven treballant un document que assenyalava les bases “*que haurien de regir l'actuació d'un òrgan –que voldríem independent de l'administració– de representació dels joves de Catalunya, el qual hauria de ser escollit i, a la vegada, fer de supervisor de la gestió de l'administració en totes aquelles matèries relatives a la joventut. També li recordem que aquestes dues organitzacions eren consultades per l'administració central sobre la futura configuració del que seria el Consejo de la Juventud de España (CJE)*”.⁵⁵
- 7.7. El mes de març de 1978, **comença a actuar, com a directora general de Joventut**, sense nomenament, la **Sra. Rosa Ma. Carrasco** que inicia la seva relació amb els diversos processos de treball encetat. Persona provinent de l'escoltisme en el qual havia ocupat càrrecs de responsabilitat, coneixedora del moviment associatiu, fou ben acollida per la Taula i per les entitats que la integren.
- 7.8. El mateix mes de **març de 1978 la Taula fou rebuda pel conseller de Cultura**.⁵⁶ En aquesta entrevista es posà de manifest la provisionalitat del moment, el desconeixement dels serveis que serien traspassats i del mateix calendari de traspassos.
- 7.9. **Rosa Ma. Carrasco** inicia la seva relació amb els diversos processos encetats i **constitueix unes comissions de treball**⁵⁷ per estudiar:
- Les competències a reclamar a l'administració de l'Estat, en matèria de joventut, perquè fossin traspassades a la Generalitat de Catalunya.
 - La configuració de la futura Direcció General de Joventut de la Generalitat.

55. Instància adreçada al president de la Generalitat de data 21.12.77 citada a *La Taula de Joves...*, p. 63.

56. *La Taula de Joves...*, p. 64.

57. *La Taula de Joves...*, p. 90.

7.10. **El 16.02.78 es va crear la Direcció General de Joventut**⁵⁸ de la Generalitat de Catalunya dins el Departament d'Ensenyament i Cultura i Rosa Ma. Carrasco fou confirmada i nomenada per al càrrec.

7.11. Dies després del seu nomenament rep els **representants de la Taula** que li **plantegen la necessitat d'agilitzar el procés de constitució del CNJC**.⁵⁹ La directora general es compromet a:

- Estudiar el tema del CNJC.
- Promoure el reconeixement de la Taula per la Generalitat de Catalunya.

7.12. En la **intervenció** que la **directora general de Joventut** de la Generalitat provisional, Sra. Rosa Ma. Carrasco, tingué en el **Seminari que la Taula de Joves celebrà a l'Espluga de Francolí** els dies 10 i 11 de març de 1979, assenyalava, segons el resum elaborat pels organitzadors del Seminari:⁶⁰

7.12.0. **Preàmbul**

- *“En aquests moments **el poder** de Catalunya i de la Generalitat **és encara molt limitat**, ... el que si té és pes moral.”*
- *“... **hem d'aconseguir**, doncs, **el poder polític real**, fent-ho possible entre tots, esgarrapant espais dia a dia.”*
- *“...les associacions juvenils poden contribuir a aquest procés col·laborant amb la Direcció General de Joventut, mantenint-nos al corrent de la realitat, de les activitats que fan, problemàtica, etc. Només així, **si hi ha una veritable coneixença del món juvenil, es podrà fer l'adequada política juvenil.**”*

7.12.1. *“**L'estructura de la Direcció General de Joventut...** és molt minsa i es concreta en un únic servei de ‘Promoció, Informació i Estudis’...”*

- *“**Promoció** de moment no compta amb res tangible, per la manca dels mitjans econòmics.”*

58. *La Taula de Joves...*, p. 90.

59. *La Taula de Joves...*, p. 64.

60. Text de la intervenció de la directora general de Joventut de la Generalitat de Catalunya, Rosa Ma. Carrasco a l'opuscle *Seminari a l'Espluga...*, p. 9-10.

- *“Informació pretén ser la caixa de ressonància del que fan els joves a Catalunya i fins i tot arreu del món. Vol recollir la màxima documentació possible respecte a tota mena d’activitats, serveis, trobades... i perquè això pugui ser ben ric cal que tothom ens trameti les seves informacions.”*
- *“Estudis té com a objectiu primordial aprofundir i analitzar la realitat juvenil catalana, perquè certament hi ha molt desconeixement i manca de materials. Així de moment ja s’ha iniciat, en col·laboració amb la “Fundació Bofill” un estudi anomenat ‘La joventut en xifres’ on es reflectirà estadísticament la situació del jovent del nostre país. També, per completar el treball anterior està pensat confeccionar unes enquestes que permetin traçar un perfil dels joves catalans a nivell d’anhel, ambicions i creences... ..permetrà tenir un coneixement molt més precís del món juvenil i sobre aquestes bases s’haurà d’estructurar la política de jovent.”*

7.12.2. *“...Es vol crear el **Centre de Documentació d’Animació Socio-Cultural**, recollint totes aquelles activitats que es considerin animadores de la població... ..es pensa que hauria d’abastar:*

- *assessorament tècnic,*
- *cursets de formació i reciclatge,*
- *recerca teòrica i pràctica.”*

7.12.3. Pel que fa a *“les relacions **amb l’Administració de Madrid hi ha acords** pe fer algunes coses conjuntament...”*

- *“**respecte a les subvencions** la Direcció General hi podrà intervenir, i pretenem que les subvencions que atorgui el Ministerio de Cultura tinguin un aval nostre. No està estructurat però per això cal que ens mantingueu informats, només així podrem recolzar-vos.”*
- *...“**quant a publicacions**... s’està pensant editar conjuntament una revista d’informació d’activitats juvenils per a tot Catalunya...”*

7.13. **La mínima infraestructura operativa** de què disposava la Direcció General de Joventut, la inexistència de traspassos de competències i l’escàs pressupost, **no permetien massa activitats** i força d’aquests propòsits no arribaren a materialitzar-se. Això no obstant, la continuada relació de la directora general i dels seus immediats col·laboradors amb els representants de les administracions locals i amb els de les entitats juvenils, contribuí

a generar un clima molt favorable a la temàtica juvenil, que normalitzà la seva plural presència als mitjans de comunicació, creà una actitud favorable en l'opinió pública i sensibilitzà sobre la necessitat d'una acció de govern a favor d'aquest sector de la població.

7.14. Cal destacar, també, com a **activitats de la Direcció General**:

- La celebració, el 10.11.79, de la **Primera Reunió de Regidors de Joventut** de Catalunya.
- La **participació en el procés de constitució del Consell Nacional** de la Joventut de Catalunya.

El 25.10.79 és aprovat per referèndum l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

8. La política de joventut a Catalunya després de les primeres eleccions autonòmiques

8.1. Canvis en l'estructura del Govern.

El 20.03.80 se celebren les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, que guanya la coalició Convergència i Unió. El Molt Hble. Sr. Jordi Pujol és elegit president. El nou executiu introdueix canvis en l'estructura del Govern.

8.1.1. El 24.07.80 se signa el decret que **adscriu la Direcció General de Joventut al Departament de Presidència**.

8.1.2. El mateix dia **es nomena Enric Puig i Jofra, director general de Joventut**. És antic secretari de la Taula de Joves i persona vinculada al món juvenil. Director de l'Escola de l'Esplai de Barcelona i secretari de la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai. Aquest nomenament *"fou interpretat com un desig de la Generalitat de situar-se a prop de les entitats juvenils i, en certa mesura, com un èxit de la mateixa trajectòria de la TJC"*.⁶¹

61. *La Taula de Joves...*, p. 133.

8.2. **Procés d'estructuració.**

El 21.09.80 el president de la Generalitat signa el decret que **assigna al Departament de la Presidència els serveis i institucions que en matèria de joventut han estat transferits per l'Estat** a la Generalitat de Catalunya, en virtut del Reial Decret 1667/1980 de 31 de juliol.

El procés d'estructuració de la Direcció General de Joventut passa per quatre moments importants:

8.2.1. **Nova configuració de la Direcció General de Joventut.**

Després de l'adscripció al Departament de la Presidència i del nomenament del Director General, els decrets 197/1980, de 21 d'octubre i el 40/1981, de 18 de febrer, queda estructurada en una Secretaria General i tres serveis: el d'Assistència i Promoció, el d'Administració i el de Mitjans i Instal·lacions.

8.2.2. **Creació de l'Institut Català de Serveis a la Joventut (ICSJ).**

La Llei 10/1981, de 2 de desembre, que aprovà el Parlament per unanimitat, creà l'Institut Català de Serveis a la Joventut com a organisme autònom, adscrit al Departament de la Presidència a través de la Direcció General de Joventut que esmenta en el seu preàmbul:

“la planificació, l'execució de la gestió, l'explotació, la creació i el manteniment dels recursos, les instal·lacions, les residències, les cases juvenils, els camps i els centres en general de la Generalitat de Catalunya al servei de la joventut, “exigien” una estructura administrativa àgil i eficaç que demana l'aplicació del principi de descentralització amb la creació d'un organisme autònom que assumeixi les funcions esmentades.”

Aquest organisme assumeix les funcions i els serveis atribuïts al Servei de Mitjans i Instal·lacions de la Direcció General de Joventut i es posa en marxa amb l'aprovació del pressupost de 1982. Quedà estructurat en una gerència i dos serveis: règim econòmicoadministratiu i activitats i instal·lacions.

8.2.3. **Nova estructuració de la Direcció General de Joventut.**

La creació de l'Institut obliga a una nova reestructuració de la Direcció General que arriba amb el Decret 397/1982, de 4 de desembre i que es com segueix: una Secretaria General i dos serveis: el d'Assistència i Promoció i el d'Informació, Documentació i Estudis.

8.2.4. La descentralització administrativa.

El Decret 197/1980, de 21 d'octubre crea els Serveis Territorials de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona que entren immediatament en funcionament excepte el de Barcelona, que fou obert el 19.04.82, coincidint amb la posada en marxa de l'Institut.

Aquest mateix any s'obriren els primers Serveis Comarcals de Joventut a Mataró, Manresa, Vic i Vilanova i la Geltrú, amb la intenció:

- D'apropar l'Administració als joves.
- D'oferir els locals polivalents als grups i entitats juvenils.
- D'anar creant una xarxa de punts d'informació juvenil.

Posteriorment aquests serveis comarcals s'estendrien arreu de Catalunya.

- 8.3. Fins aquí l'estructuració administrativa i orgànica, però aquesta estructuració responia a **un programa de treball** definit en iniciar-se la legislatura per l'equip de treball de la Direcció General i aprovat pel president de la Generalitat. Les línies bàsiques d'aquest programa es recolliren en l'article del director general "Avui, més que mai, construïm Catalunya amb els joves".⁶²

El programa consta dels apartats següents:⁶³

- 8.3.1. Definir les **directrius generals** i les **orientacions de fons**.

- 8.3.1.1. **El perquè de la Direcció General de Joventut.**

Es raona dient que la política de joventut, històricament, gairebé sempre ha anat lligada a unes simples raons de sistematització administrativa o a uns interessos de pressió i àdhuc d'instrumentalització política de la joventut. En aquell moment la joventut havia esdevingut per a l'opinió pública, i fins i tot per a un sector dels dirigents polítics, un objecte de preocupació.

En aquest context les primeres raons de l'existència d'una direcció general de Joventut de la Generalitat de Catalunya, foren que "política de joventut" significués realment i definitiva "política al

62. Diari *Avui* del 21 d'octubre de 1980.

63. *Programa de Treball*. Direcció General de Joventut. Generalitat de Catalunya, setembre 1980.

servei de la joventut” i també, que les instàncies de Govern, de manera visible, no es limitessin a preocupar-se de la joventut, sinó que passessin a ocupar-se’n decididament i amb una atenció específica al fet juvenil.

8.3.1.2. **L’objectiu bàsic de la Direcció General** és avui més que mai “construïm Catalunya amb el joves”.⁶⁴ Partint d’una continuïtat amb l’etapa de la Generalitat provisional, es pretenia fer un treball que respongués ja des del principi a la voluntat de fer una política de servei a la joventut, a tota la joventut, reconeixent-la i considerant-la com un fet específic i autònom. Aquesta voluntat era bàsica i fonamental. Es volia endegar una política juvenil específica i amb característiques pròpies. Endegar una política global que coordinés l’acció envers tots i cadascun dels àmbits juvenils. Es considerava que no n’hi havia prou –tot i que era absolutament urgent i necessària– amb una política de l’esplai, l’esport i el lleure. El jove viu els seus problemes de jove en tots els moments de la seva vida, no només en el temps lliure. Es podria objectar que els problemes, en les diverses àrees de govern, afecten els joves com membres que són de la societat, com a tothom. S’ha d’afegir, també, que els problemes socials afecten la joventut de manera pròpia i peculiar; els problemes juvenils en qüestions com sanitat, treball, vivenda, etc. no són simples apèndixs de cada un d’aquests àmbits, sinó que en la seva interrelació, gaudeixen d’autonomia i especificitat. Es volia endegar una pràctica de política juvenil que prengués en consideració tots els problemes i el lligam que hi ha entre ells.

8.3.2. **Per iniciar un procés al voltant de tres eixos.**

8.3.2.1. **Executar** amb eficàcia i voluntat de servei a les realitats juvenils **les tasques lligades a les competències traspassades**, que són les habituals en matèria de política juvenil i que cal potenciar al màxim possible.

8.3.2.2. **Impulsar una major sensibilitat en els diversos nivells de la societat** envers els condicionaments, motivacions i situacions que viuen els joves i que no sempre són percebuts i valorats en la seva justa mesura.

64. Fent referència al manifest adreçat a l’opinió pública que sota el títol “*Construïm Catalunya amb els joves*” signaren seixanta-tres dirigents de diverses associacions juvenils el 15 de març de 1980.

8.3.2.3. **Reflexionar a partir de la pràctica concreta de govern**, sobre quina és la millor manera d'institucionalitzar políticament l'atenció a aquest grup social concret i específic.

8.3.3. **A partir d'unes realitats.**

8.3.3.1. Que ja existeixen. A Catalunya es disposava del patrimoni d'**una viva tradició associativa juvenil**. En les èpoques de més repressió les associacions foren un àmbit on es mantingueren els valors de catalanitat i democràcia. Tanmateix, amb la possibilitat de participar lliurement en la vida política, es produí un fenomen de resituació en les valoracions i dedicacions als moviments associatius no polítics per part de molts dels seus quadres juvenils, creant-se a vegades com un buit generacional que dificultà l'interès i el manteniment de la tradició associativa. Així doncs, es volia entroncar amb aquesta tradició tant en els principis d'acció que havia generat, com en el seu estil i mètodes de treball conjunt.

8.3.3.2. **Que cal impulsar**. Era aquell un moment en què calia impulsar l'associacionisme juvenil i, alhora, crear les condicions perquè aquest fos possible. I això, a tots els nivells:

- Conscienciació social de la seva necessitat.
- Impuls d'una campanya continuada de promoció de l'associacionisme.
- Augment de la infraestructura per a serveis.
- Suport material a les associacions.
- Promocionar l'aparició de quadres juvenils, monitors i animadors que puguin alimentar i estructurar aquesta participació.

En aquest impuls i potenciació de l'associacionisme juvenil caldrà començar per un màxim aprofitament i coordinació de les entitats ja existents i potenciar els seus canals de participació social enfortint, de manera rigorosa i responsable, els consells locals de la joventut i el Consell Nacional de la Joventut.

8.3.4. **Per realitzar tres funcions.**

8.3.4.1. **Promoció**. Per "promoció" s'entenia aquella activitat dedicada a resoldre problemes, crear noves condicions socials de participació

juvenil o d'evitar la marginació i els orígens i conseqüències. Això no volia dir de cap manera que s'hagués de competir o anul·lar des de l'Administració les diverses iniciatives existents, ben al contrari. Ara bé, els greus dèficits i mancances existents o la complexitat d'algunes iniciatives feien que en alguns punts la iniciativa de suplència o de complement per part de l'Administració fos indispensable.

Hi havia zones en les quals l'associacionisme era poc efectiu. Es pretenia promocionar les zones menys ateses, com les rurals o els cinturons de les grans ciutats. La Generalitat havia de promoure l'associacionisme i crear serveis infraestructurals per donar resposta a la problemàtica que presenten aquests joves. Constatàvem, a més, que aquest associar-se l'havien de portar a terme els mateixos joves.

8.3.4.2. **Potenciació.** Per “potenciació” s'entenia l'activitat vers el moviment juvenil més o menys organitzat o instituït per tal de facilitar-ne la seva existència i les seves activitats. Això volia dir donar suport a les associacions, no multiplicar serveis i, per tant, que allò que feien les associacions no tenia perquè duplicar-ho l'Administració. Això, perquè es creia que les activitats han de néixer a la base, si no es cauria en un dirigisme, es cauria en formes de les quals s'havia volgut fugir, durant molt de temps.

8.3.4.3. **Defensa.** Per “defensa” s'entenia tot el que suposava incidir allà on fes falta i al nivell que fos per tal de fer valer les propostes juvenils o facilitar les solucions dels problemes que es plantejaven. Això ho afavoria el fet que la Direcció General de Joventut depengués directament de Presidència perquè suposava que el mateix Govern reconeixia públicament que la problemàtica havia de ser enfrontada globalment. Al mateix temps, es volia fer present la problemàtica juvenil davant l'opinió pública de manera oberta i rigorosa.

8.3.5. Actuant des d'uns **camp d'acció prioritari**.

Per tal de fer anar endavant tots aquests plantejaments, aquests eren els camps d'acció, en ordre de prioritats, sobre els que es decidí que havia d'actuar la DGJ. Aquí només els esmentaré; el desglossament de cada punt es troba en l'apartat “Camps d'acció” del programa elaborat l'any 1980 per la DGJ.

8.3.5.1. **Immediats.**

- Organització interna (sobretot posada en funcionament de l'organigrama i estructuració de les tasques de funcionaris).
- Adequació de la regulació jurídica interna (òrgans centrals i perifèrics, subvencions, Llei de l'Institut Català de Serveis a la Joventut) i externa (Llei del CNJC, d'associacionisme juvenil, normatives sobre locals i instal·lacions...).
- Manteniment i adequació de les tasques que ja es feien en matèria de joventut i d'infraestructura.
- Relacions amb els ajuntaments i el CNJ.
- Informació, promoció i divulgació de les realitats associatives existents.
- Sensibilització de l'opinió pública sobre la problemàtica.
- Situació i especificitat del fet juvenil.
- Promoció de la formació de monitors, animadors... (homologacions, programes, titulacions, centres de formació...).

8.3.5.2. **A mitjà i a llarg termini.**

- **Serveis directes.** Entenem per "serveis directes" les activitats que havia de realitzar la DGJ pels motius següents:
 - A causa d'una manca d'activitats o falta de mitjans o tradició associativa, per impulsar una tasca de suplència en aquells llocs o zones on calgui.
 - A causa de la complexitat o abast d'algunes activitats que no puguin ser assumides per entitats.
 - A causa de la necessitat de promocionar instàncies de coordinació d'entitats diverses per oferir nous serveis.
 - A causa de la complexitat i cost de la seva realització o manteniment.
 - A causa d'abastar un camp d'acció interassociatiu.

Això es concretaria en la xarxa d'albergs de joventut, oficines d'informació juvenil, centre de documentació, xarxa de terrenys d'acampada, activitats de dinamització cultural (certàmens, mostres, concursos, exposicions...), intercanvis internacionals, xarxa de sales d'art, carnet jove...

- **Comissió interdepartamental**

La filosofia de fons era la d'arribar a crear una instància de govern que institucionalitzés l'atenció i el servei específic a la problemàtica juvenil. Es pensava, encara, en un departament de joventut. Així ho recollia el programa electoral de molts dels partits polítics. En realitat, es pretenia avançar cap a la constitució d'una comissió interdepartamental amb els departaments més afectats i per començar, es feren acords bilaterals concrets amb alguns departaments.

8.4. Pel que fa a la **manera d'actuar**:

- Es pretenia **destruir la imatge que l'Administració és un enemic** al qual cal reivindicar sistemàticament per aconseguir els drets.
- Es volia **apropar l'Administració als joves** i apropar els joves a les institucions de govern de Catalunya i a allò que representen. Era imprescindible aproximar-se als joves i al seu món.
 - Tracte continuat amb els dirigents.
 - Suport i col·laboració a les seves activitats.
 - Fer estudis tècnics.
- assolir el conjunt d'aquests objectius que es sentien com a necessitats que demanaven resposta immediata, **només era possible si no ens obsedíem per fer exclusivament una política a curt termini**, es considerava que fer política juvenil demana no deixar-se portar per les urgències del moment, per resoldre les coses demà mateix.
- Es volia **desenvolupar una planificació estructurada** en etapes, amb objectius i avaluació per a cada una d'elles, que permetés començar a treballar, anant aconseguint els objectius, però sense pretendre èxits fàcils i immediats.

I així fou l'inici de l'activitat de govern en matèria de joventut que endegà la Generalitat. Aquest fou el camí i la filosofia que la inspirà.

9. Unes reflexions finals sobre el procés descrit

La Transició, en el que afecta els joves i la seva problemàtica des del *Movimiento* a la Direcció General de Joventut de la Generalitat,

es desenvolupà en el marc general de pacte en què es realitzà el pas de la dictadura a la democràcia. Presentà, però, **unes característiques que cal considerar** a l'hora d'extreure'n conclusions:

- 9.1. Les darreries de la dècada dels seixanta i la dècada dels setanta foren anys de **gran activitat associativa juvenil d'iniciativa social**. A Catalunya van néixer nous moviments, associacions prestadores de serveis, federacions... Influencià aquest fet, també, la integració de la vida social catalana dels immigrants. Moltes de les noves entitats eren d'iniciativa confessional. A partir de 1975 s'inicià un procés coordinador d'entitats a nivell nacional i local.
- 9.2. Desapareguda la dictadura **l'associacionisme juvenil es pluralitza i esclareix les seves identitats**. Les associacions que la vivien en la clandestinitat o aixoplugades per l'Església, surten a la llum pública.
- 9.3. Les associacions juvenils disposaven d'uns quadres **dirigents** dels quals formaren part persones **amb una notable capacitat de lideratge** i ben preparades. Moltes d'elles **passaren**:
 - A militar obertament en **partits polítics** i/o a ocupar **càrrecs públics**.
 - A nodrir els quadres tècnics de les **administracions públiques**.

I això comportà un **empobriment de les associacions** i del teixit social.

- 9.4. Convé destacar el **paper jugat pel Partit Socialista Unificat de Catalunya** (PSUC) i pels seus militants, molt introduïts en la vida associativa d'iniciativa social i molt actius i implicats, especialment en determinades associacions juvenils.
- 9.5. El teixit social, la societat civil catalana i dintre d'ella, **la rica tradició associativa juvenil** molt arrelada, molt activa i superior en percentatge de persones implicades a la de la resta d'Espanya, **protagonitzà**:
 - **La constitució d'unes instàncies representatives** de l'associacionisme juvenil, en què s'integraren la majoria d'associacions,

moviments, federacions i entitats prestadores de serveis de Catalunya.

- **El seguiment i la incidència en el procés de creació de l'estructura de govern** democràtic en matèria de joventut, que pretenia del màxim nivell (*Ministerio*, Conselleria) pel que fa a l'Estat i la Generalitat.
- **Una clara influència en els programes de política juvenil** que aplicaren les administracions autonòmica i locals, a partir del treball dels organismes representatius, dels quals l'associacionisme juvenil s'havia dotat.
- **El moviment reivindicatiu d'un seguit de mesures legislatives**, que consolidessin el procés democratitzador encetat i especialment, d'aquelles que afectaven més directament els joves.
- **Una especial sensibilització de l'opinió pública** entorn del fet juvenil, la seva pluralitat i la seva problemàtica.

9.6. A l'hora de **configurar les polítiques de joventut** de les administracions democràtiques s'observa:

- Que l'**Administració de l'Estat i la de Catalunya** busquen **inspiració** i referència en la política juvenil de la **República Federal Alemanya** i en les dels lands, respectivament.
- Que les **administracions locals**, especialment les dels grans municipis, busquen aquesta **referència** en la política juvenil d'algunes **ciutats italianes**.

9.7. Amb la consolidació de la democràcia i després de les primeres eleccions municipals i autonòmiques, es produeix una certa **dialèctica sobre el tipus de serveis** que han d'oferir les administracions als infants i als joves:

- Oferta de **serveis directes** (colònies, casals, campaments, cursos, centres, viatges, intercanvis, informació...) amb la pretensió d'arribar a tothom.
- O bé **subvencions i concerts** amb les entitats d'iniciativa social per tal que ofereixin serveis propis i/o gestionin serveis d'iniciativa pública.

En aquell moment creà tensions i diversos models d'actuació, alguns més intervencionistes que altres. Amb el temps les administracions han optat per potenciar la societat civil a l'hora de ges-

tionar serveis i oferir només directament infraestructures o serveis que no estan a l'abast de les associacions.

- 9.8. Les administracions sorgides de la reforma democràtica mostraren un manifest interès per **fer política global de joventut**:
- **No circumscriure la seva acció al jove associat.**
 - **Ocupar-se de la problemàtica plural**, no reduir-se a l'associacionisme, que afecta els joves i oferir-hi respostes.
 - Posar un especial interès en les **problemàtiques juvenils** que poden empènyer a la **marginació**.
 - Potenciar l'**acció interdepartamental** per oferir respostes globals més efectives.
- 9.9. Les administracions democràtiques volien **apropar-se als joves** i a la seva plural realitat, amb el desig que les sentissin com a pròpies i amb capacitat real de donar respostes a problemàtiques concretes.
- 9.10. L'Administració de la Generalitat sorgida de les primeres eleccions **assumí un funcionariat provinent de les estructures del *Movimiento***, que s'integrà de manera desigual i no sempre col·laborà activament amb la nova situació. Evidentment hi hagueren casos d'integració molt positiva.
- 9.11. Catalunya va ser **capdavantera en l'estructuració de l'Administració de joventut i de la representativitat dels joves**. Molts dels processos desenvolupats a la resta d'autonomies en seguiren els passos.

10. Conclusió

I acabo. Ja haureu vist que no sóc historiador i per tant, els continguts i el mètode potser no han estat els més adequats.

Us he explicat el que vaig viure. Uns anys intensos de la meua vida viscuts, com ho van fer molts d'altres, amb ganes de servir els joves i de servir el meu país en el seu procés democratitzador i de recuperació de les llibertats.

LES POLÍTIQUES JUVENILS DELS AJUNTAMENTS DEMOCRÀTICS

Ponent:

ENRIC TRUÑO

Regidor de l'Ajuntament de Barcelona durant el període 1979-1997

Moderador:

ANDREU MAYAYO

MODERADOR: Començarem a fer una reflexió sobre els joves i la Transició que, com veureu, està molt lligada a intervencions anteriors, sobretot a la de l'Enric Puig, que havia estat director de Joventut, que ens va parlar del pas de les polítiques de joventut des del Frente de Juventudes al Govern de la Generalitat. Òbviament, més enllà del Govern de la Generalitat, que segurament va fer molt per implementar noves polítiques de joventut des de l'Administració, hi va haver els ajuntaments democràtics elegits a partir del 3 d'abril de 1979. Dins d'aquests ajuntaments, una de les reivindicacions de gairebé tots els partits, i bàsicament dels partits d'esquerres, era obtenir un regidor de Joventut vinculat a la possibilitat d'establir un consell de la joventut i, si més no, polítiques que s'adrecessin als joves. Amb aquesta perspectiva, la major part d'ajuntaments, sobretot aquells amb capacitat econòmica i d'intervenció important, van establir aquestes polítiques i, entre ells, l'Ajuntament del cap i casal de Barcelona. Aleshores, li va tocar fer aquest paper a l'Enric Truño, que era químic de professió, però els avatars de la vida el van portar a iniciar-se en les polítiques de joventut i esports de l'Ajuntament, per la qual cosa va ser un dels responsables dels Jocs Olímpics de Barcelona el 1992, i fa uns anys que ja va deixar la política institucional per dedicar-se a altres coses d'àmbit privat. Li agraïm la seva presència i, sobretot, perquè ens permetrà contrastar la seva intervenció amb la d'altres que ja han passat per aquest curs.

ENRIC TRUÑO: En primer lloc, gràcies per convidar-me i per fer un seminari sobre la Transició. Als que tenim la meva edat, que ja són 52, ens agrada reflexionar, com les batalletes de l'avi, sobre la Transició política a Espanya. A més a més, en els últims sis o set anys aquest Govern actual va tenir molt interès a desvirtuar la Transició, d'alguna manera, i a parlar del fet que a Espanya era necessària una segona Transició perquè aquella va ser imperfecta. Per tant, val la pena reflexionar sobre això. En tot cas, va ser la nostra Transició, dels que en aquells moments la vam fer amb molta il·lusió, i és convenient 25 anys després donar-hi un cop d'ull. Penso que també estaria molt bé deixar després una bona estona per conversar i conèixer els vostres interessos.

Jo vaig tenir la sort d'entrar a l'Ajuntament de Barcelona amb el primer ajuntament democràtic. Imagineu-vos la sensació que teníem aquell dia del mes d'abril de l'any 1979, amb consciència del fet que érem els primers demòcrates que hi entràvem des de l'època de la República, de la Guerra Civil. Tot estava per fer i no en teníem ni idea. La nostra experiència d'Administració pública era l'altre cantó, era la plaça. Jo coneixia la plaça de Sant Jaume per les manifestacions, concretament vaig ser en dues d'elles. En una reivindicàvem mitja illa de l'Eixample, concretament de la Sedeta, que és el barri on visc, el barri de la Sagrada Família, Camp d'en Grassot i Gràcia, perquè la Diputació havia aconseguit canviar una zona qualificada d'equipaments per una altra d'habitatge intensiu, amb els jocs de mans típics dels anys seixanta i setanta. Nosaltres lluitàvem per defensar una zona tal com és ara, amb una escola, un institut, un centre cívic i un equipament esportiu. Jo coneixia la plaça d'això. La gent de la meva generació l'última cosa que pensàvem és que seríem polítics, perquè per ser-ho havies de ser d'una família i d'un món determinats, i havies de ser franquista. Ara bé, teníem un compromís social i polític. Molta gent venia del món de l'Església, de la lluita obrera o sindical o també de sectors que quedaven de la tradició republicana o catalanista a casa nostra. Per tant, insisteixo en aquesta idea perquè n'he parlat molt amb altres companys que també van ser regidors en aquell primer ajuntament democràtic. Il·lusió, tota; coneixement de l'Administració, zero; vocació de carrera política, zero. Jo no sé com ho fan els joves de 25 anys que avui els col·loquen en una llista d'un partit per ser regidors de coses que ja estan estabilitzades, o potser massa estabilitzades. Però bé, aquesta era la situació.

D'on veníem? Per no remuntar-me molt enrere, ens hauríem de situar en el Congrés de la Joventut de Catalunya, del qual segurament us n'han parlat a bastament. També es va parlar dels municipis i, bàsicament, establia dues coses: la necessitat que hi hagués un regidor de Joventut (després això va tenir diverses reformulacions que ara explicaré) i un consell de la

joventut. Aquesta doble idea era interessant, i a Barcelona durant molts anys l'hem defensat i l'hem practicat enèrgicament. La política de joventut s'ha de fer amb els mateixos joves. Aquest seria un criteri polític que hi havia darrere d'això, del que demanava el Congrés de la Joventut de Catalunya. Per fer-ho calia crear una taula o consell on havíem de ser-hi tots, i a més a més havíem de col·locar algun dels nostres allà dins.

En Socías Humbert, que suposo que sabeu que va ser l'últim alcalde de l'Ajuntament predemocràtic, excepte durant tres mesos quan ell va dimitir i s'anaven a convocar eleccions, va ser un alcalde nomenat, no escollit, però va tenir clar (ja s'estava elaborant el text de la Constitució democràtica del país i ja hi havia hagut les primeres eleccions de l'any 1977) que havien canviat les regles de joc. En el moment de la Transició, els ajuntaments van quedar en el darrer lloc de l'agenda de tasques polítiques, i era normal. En aquest cas, l'edifici s'havia de començar ordenadament. Primer venia la Constitució, després l'Estatut, després els municipis i tot seguit les lleis que fan referència als municipis. Penseu que la Carta Municipal encara no la tenim. Per tant, Socías Humbert, un alcalde que ja entra amb tota una altra vocació, pacta diverses coses amb la ciutat i amb els partits polítics que ja no eren clandestins. Pacta preparar l'Ajuntament per a aquesta Transició, una política d'urbanisme, i això és important, amb la finalitat d'aturar tots els desastres especulatius que hi havia hagut. Es compra molt terreny per evitar les construccions d'aquell temps, que normalment eren de planta baixa i deu pisos. El lema de la major part de campanyes era "Salvem la Sedeta", "Salvem les Cotxeres", "Salvem la plaça Lesseps", "Salvem l'Escorxador", etc. El problema és que compren terrenys però no paguen, això ens ho vam trobar després. En aquests terrenys no s'hi construeix, no s'hi especula i queda una important reserva de sòl per portar a terme unes polítiques determinades. I pacta, també, a l'hora de donar informació. Es decideix fer un llibre blanc sobre l'Ajuntament de Barcelona, en el qual s'estudia quins serveis, quins recursos, quina plantilla té i quina és la situació de la casa. Es crea el Departament de Cultura, ben diferent, que recupera les festes de la Mercè com a símbol del fet que la ciutat és de tots i no solament de les festes oficials, un Grec amb una orientació diferent i obert al carrer. També crea una sèrie d'accions en el moment en què neix el Patronat de Guarderies Municipals, i també sorgeix el sistema de residències de col·lectius infantils, és a dir, residències per desinstitucionalitzar dels grans reformatoris els nens amb problemes o de famílies desestructurades. Aquesta va ser una línia molt nova que encara no s'ha superat. I també es creen algunes comissions municipals, mitjançant les quals la societat civil entra a l'Ajuntament, hi dialoga i acorda coses. Entre aquestes comissions, hi havia la Comissió municipal de Joventut, que estava formada per repre-

sentants. En aquells moments existia una taula de joves a Barcelona, per a representants de diferents organitzacions juvenils corresponents als partits i organitzacions socials. A mi em van nomenar des del Partit dels Socialistes de Catalunya i del Moviment de Joves Socialistes de Catalunya com el representant en aquesta taula. Què vam fer? Vam dialogar amb l'Ajuntament. Cada sector va anar creant taules com aquestes amb els partits per conèixer i fer la previsió, i hi va haver unes subvencions. Va durar ben poc temps però es va aconseguir crear el clima... i això ens va permetre saber de què parlàvem a l'Ajuntament. En el nostre cas, parlàvem de zero. Jo deia aleshores i crec que ara ho puc tornar a recordar, perquè s'entén molt gràficament, que el dia que em nomenen regidor de Joventut em trobo amb zero despatxos, zero funcionaris, zero competències i zero pessetes. I me'n vaig al grup municipal socialista i allà comencem a pensar coses. L'Ajuntament en aquest camp, per sort, no havia fet res. Qui havia fet alguna cosa que, evidentment, reivindicàvem era l'OJE. Tenia uns centres juvenils a diversos punts de la ciutat, i una de les demandes del Congrés de la Joventut, de la Comissió municipal de la Joventut a Barcelona i dels programes electorals de les primeres eleccions és que aquest patrimoni de joventut passés als ajuntaments per fer política de joventut, perquè s'entenia, i s'entén, que un dels instruments per fer política de joventut era que hi hagués equipaments on els joves es poguessin trobar i promoure activitats, casals de joves, espais de joves als centres cívics, etc. Per tant, aquesta era la situació.

Què vam fer com a campanya electoral? Nosaltres, i ara estic parlant bàsicament del meu partit, tot i que també vaig estudiar molt a fons els programes del PSUC, de Convergència i d'ERC, vam fer programes de joventut bastant elaborats perquè hi havia un bagatge de temps. Ho vam fer a partir de les dues grans idees del Congrés de la Joventut de Catalunya, d'aquesta Comissió municipal de Joventut i dels programes de França i Itàlia, que vam copiar com a bojos durant molt de temps. Ara, per exemple, els italians ens copien a nosaltres en molts aspectes. Però copiar vol dir copiar traduint, no sense saber el que es fa, sinó manllevant idees per repensar-les i adequar-les a la nostra realitat. Però sí que vam fixar-nos molt en el que feien els ajuntaments democràtics de llarga tradició i, sobretot, ajuntaments democràtics d'esquerres a Itàlia (on feien moltes coses i havien avançat), com ara el de Bolonya, que era el paradigma del que volien realitzar els ajuntaments progressistes, o Torí. Aquestes ciutats tenien molts equipaments i polítiques consistents de joventut, i això era molt útil perquè nosaltres ens fèiem unes proposicions menors però així podíem argumentar les nostres demandes mostrant aquells exemples. Encara ara són exemples importants, i sobretot, amb el sistema d'associacionisme tan àgil que tenen a França. En el cas de Barcelona es va fer una de les cam-

panyes més interessants en què he participat en el camp de la política de la joventut, amb actes propis i molts debats, als quals venia moltíssima gent. Jo crec que al món de la joventut d'aquell moment, tant en els partits com en les organitzacions polítiques juvenils com en altres moviments, sobretot en els educatius en el temps lliure, hi havia gent molt valuosa, tenint en compte les seves trajectòries posteriors. També passava, per exemple, en el moviment de les associacions de veïns. Aquestes associacions van ser un lloc que més endavant van nodrir molts municipis de regidors, d'alcaldes i d'alts càrrecs i tècnics municipals. El problema va ser que després no disposaven de recanvi per al mateix moviment associatiu de veïns, que va restar empobrit. No tothom de les associacions de veïns va passar al Moviment Juvenil, però des de l'Ajuntament de Barcelona sí que vam xuclar càrrecs de manera important perquè teníem la idea que havíem de construir una Administració bastant potent. En aquest context, la campanya electoral no era únicament per als candidats a regidor o per als partits juvenils o organitzacions polítiques, sinó que també et convocaven des de la universitat, des dels moviments d'esplai o altres realitats per debatre i parlar-ne.

Aquest seria l'àmbit de la situació. Suposo que ja teniu contextualitzat com estava el país l'any 1979. Anys abans hi havia hagut els Pactes de la Moncloa, s'havia ensopegat amb una dura situació d'atur i del descobriment del desencís. En aquell moment de les eleccions municipals, començava a sorgir el concepte del *desencís*. Per què? Perquè havíem somniat molt, gràcies a això havíem batallat molt contra una Dictadura ben establerta i amb un important control policíac i havíem fet una Transició... Després quan miro anys enrere estic bastant convençut que no ens hem de posar medalles xovinistes, com faria un francès, però cal dir que també hem vist moltes transicions que han estat molt dures de fer. Aquí es va produir amb un notable consens, no es va deixar ningú al marge, vam pagar el nostre cost de dificultats... Probablement algú podrà dir, i ho comprenc, que el punt de pacte va ser acceptar una monarquia. Ara bé, no sé si el president d'Itàlia és molt millor que el Rei, no ho sé, n'estic parlant molt fredament. Segurament, per lògica, el Rei també deu entendre que és millor poder escollir el cap de l'Estat i, òbviament, això vol dir una República. Però vam pactar coses d'aquestes i també alguns símbols, i això afectava la política de joventut. D'entrada pensàvem que la política de joventut s'havia de fer amb els mateixos joves, però després vam veure que no era exclusivament així. De fet, de tots els qui estàvem ficats en això ningú no tenia més de 30 anys; quan em van escollir regidor jo en tenia 29 i ja era dels grans. Els que eren com jo o una mica més grans no pertanyien al moviment juvenil sinó al moviment d'educació en el lleure. Però, és clar, les organitzacions juvenils i els partits democràtics eren nous...

L'alcalde de Barcelona, per exemple, devia tenir uns 34 anys. Per tant, tothom era molt jove.

En aquell moment pensàvem que ens ho havíem de fer els joves. El desencís, per tant, també afectava això. Bé, fem les eleccions i a Catalunya es generen els pactes democràtics als ajuntaments. De fet, hi són totes les forces polítiques menys UCD, molt potent, però com que érem molt *progres*, malgrat el paper fonamental que van fer alguns dirigents en la Transició democràtica, no els vam voler. I els pactes democràtics dels ajuntaments de Catalunya es van formar, depenent de cada municipi, pel PSUC, el PSC, ERC i CiU. A l'Ajuntament de Barcelona es va crear aquest tipus de pacte, que era sobre 43 regidors tots menys sis o set, si no ho recordo malament.

A tots els ajuntaments de Catalunya es va generar això i hi va haver uns moments intensos i tot va anar bastant ràpid. S'havien establert uns bons criteris des de les cúpules dels partits i més enllà dels problemes d'un poble on hi va haver algunes topades perquè un era fill de tal persona i l'altre d'una altra i no es posaven d'acord..., no van existir més dificultats. Crec que la UCD no va tenir ni una sola alcaldia. A molts llocs el pacte important era del PSC i el PSUC.

Aleshores van passar dues coses de les quals ara us vull parlar: la distribució i el pacte polític pel programa i la distribució i el pacte polític pels encàrrecs polítics. Comentem, primer, aquesta segona que és més fàcil de liquidar. En moltes poblacions, al jove de la llista, li tocava Joventut. Però als grans ajuntaments no va ser així, sobretot a l'entorn del PSUC, que era molt important en aquell moment, i del PSC (de fet, a Barcelona vam quedar PSC, 16 i PSUC, 9, una proporció que després no s'ha tingut mai més). A les grans ciutats del país com ara Sabadell, Terrassa, tot l'entorn metropolità, Manresa, Igualada i Mataró, Vilafranca, Vilanova, i a Girona, Lleida i Tarragona, el regidor de Joventut era algú que venia del moviment juvenil i que ho podia fer bé. Moltes vegades el seu càrrec era com una *maria*, com una cosa petita perquè a molts llocs hi havia una realitat molt semblant a la que jo em vaig trobar a Barcelona o fins i tot dividida per mil. Això va portar certes dificultats a molts ajuntaments per arrencar, malgrat la il·lusió i malgrat que eren moments molt creatius. A Barcelona vam arrencar bastant ràpid, igual com ho van fer l'Hospitalet, Sabadell i altres grans ciutats. Això vol dir que el dia 15 de maig, encara no un mes després de la Constitució de l'ajuntament democràtic, es fa el primer ple en el qual s'aprova un programa de cent dies que prefigura un programa de cada un dels àmbits de joventut, i es crea una regidoria de Joventut. Quin era aquest programa? En el cas de Barcelona –i als altres llocs tots estàvem intentant el mateix–, era un programa de deu punts; era un programa de cent dies i ens el vam agafar molt amb la lògica d'una *task force*. Es tractava de

deu compromisos que en cent dies havien de començar. Quines eren aquestes deu coses? Em penso que aquestes eren significatives per entendre el contingut de les polítiques dels ajuntaments democràtics. L'avantatge de l'Ajuntament de Barcelona era que les podies fer totes, o almenys ho podies intentar. En el cas de Joventut, com que en les eleccions vam quedar 16-9, amb dos d'ERC i set o vuit de CiU –la proporció va ser aquesta aproximadament–, hi va haver dos regidors al grup. A mi em van nomenar regidor de Joventut, i em van designar un regidor adjunt, que era en Francesc Reguant, que venia de la Joventut provincial de Catalunya, del PSUC. En Francesc només va ser regidor fins al mes de setembre; vam tenir una relació esplèndida, i encara ens veiem de tant en tant, però Joventut no requeria dos regidors, com cap cosa. Quan es fan coses d'aquest estil a l'ajuntament per pactes, o bé a les llistes dels partits o a la universitat, hi ha una cosa que es diu gelosia, encara que hi hagi bon *rotllo* entre les persones, ja que si arribes al ple i parles tu, a la premsa també, tot i que l'altre sigui al teu costat, no té sentit... De totes maneres, després va entrar una altra regidora també del PSUC, la M. Eugènia Francesc Carreter, que hi va estar un any i mig també com a adjunta, però a més a més li van encarregar altres responsabilitats.

Tornem al programa: eren deu punts. Primer punt: constituir una Regidoria de Joventut. Va caler dotar la figura de contingut administratiu. El contingut polític eren aquests deu punts. Segon punt: creació del Consell municipal de la Joventut. Ens havíem presentat a les eleccions dient que volíem crear un Consell municipal de la Joventut, i dèiem municipal per no dir de Catalunya perquè volíem dir local, però l'Administració té unes regles de joc i calia atènyer-s'hi. Aleshores una cosa que era municipal havia de ser presidida per l'alcalde, el vicepresident havia de ser el regidor de torn i era un organisme municipal. Per tant, vam haver de debatre això ràpidament, i aleshores a Barcelona vam posar el tema del Consell municipal de la Joventut en aquest segon punt, i dos mesos després la mateixa gestora per a la creació del Consell de la Joventut ja es va generar. S'entenia que aquest no era una emanació del municipi, no era un organisme de participació, sinó que era un organisme que creàvem les mateixes entitats de joventut de tota mena de la ciutat. Era un organisme on tothom hi havia de tenir cabuda, no solament les forces socials i polítiques de la ciutat, i no es va deixar ningú al marge. Crec que va ser una bona escola de convivència i de pluralisme, i de formació de quadres. Tothom qui acabava passant pel secretariat del Consell de la Joventut, quan sortia al cap de dos o quatre anys, era una persona molt formada. Constituïa una veritable escola de formació de quadres. Molts d'ells estan treballant actualment amb responsabilitats interessants. El segon punt, per tant, responia exactament a

l'esperit del principi. Tercer punt: ens vam proposar tirar endavant unes primeres mesures a estudiar per fomentar l'ocupació juvenil. L'atur ja era el primer problema o la primera realitat emergent. Els Pactes de la Moncloa ja reflectien aquesta situació i un dels seus objectius era el foment de l'ocupació. No concreta res més perquè tot el programa de deu punts ocupava exactament una plana. Cada punt només eren tres línies en les quals s'anunciava el que es volia fer, cosa que també estava molt bé. Gràcies a això i immediatament, abans de l'estiu, es programen a través d'una incipient Federació de Municipis de Catalunya, perquè evidentment encara no s'havia creat, unes reunions dels ajuntaments importants de Catalunya (Sabadell, Santa Coloma, l'Hospitalet, Badalona, Girona, etc.) amb els seus alcaldes que formaven comissions d'unes deu o dotze persones que negociaven amb en Tarradellas i el conseller Codina, de Treball, per promoure uns plans d'ocupació, que ja existien fruit dels Pactes de la Moncloa i dels seus posteriors desenvolupaments. Curiosament, per Barcelona hi anava jo, però no perquè m'ocupés d'aquests temes sinó perquè no vam crear una àrea de desenvolupament econòmic, de promoció econòmica o de foment de l'ocupació en els primers moments. Allà també hi vaig aprendre molt, sobretot amb en Tarradellas i les seves lògiques interessants, que en aquell moment m'inquietaven força i que més endavant he anat entenent, ja que inicialment jo era molt voluntarista i idealista i en Tarradellas tenia molts anys d'experiència. Quart punt: parlàvem dels temes d'instituts, de foment de la participació dels estudiants i la creació de programes culturals als instituts. Cinquè punt: temes d'esplai. Creació des de l'Ajuntament d'un programa d'activitats d'esplai, d'activitats pròpies adreçades als ciutadans, i preveient que aquell primer estiu hi hauria una experiència de casals d'estiu. Ens hi vam abocar a corre-cuita i un mes després llançàvem la campanya, i l'1 de juliol 800 nens començaven els casals d'estiu. Sisè punt: iniciar una política de subvencions i promoció de l'associacionisme juvenil. Era una política molt tímida perquè no teníem gaires diners. Setè punt: creació de l'Institut Municipal d'Animació d'Esplai de Barcelona. Era una escola de formació de monitors i animadors. Després veureu que això va anar evolucionant i millorant perquè la primera idea era que fos una escola de l'esplai, però en la seva creació ja parlàvem d'animació sociocultural. No era una escola pròpiament, sinó un programa. Vuitè punt: temes de les realitats problemàtiques o marginals dels joves. Es volia promoure programes amb una especial atenció a la lluita contra les drogodependències i polítiques preventives sobre temes de delinqüència juvenil. Novè punt: aquest punt feia referència a l'esport. Deia que s'havia de promoure que els joves practiquessin l'esport. Això van ser casualitats de la vida perquè jo no anava per fer política esportiva i tres anys després me la van encarregar, i després vaig estar

catorze anys a la Regidoria d'Esports. Però en aquell moment la vocació no era ni de parlar d'esport de competició, com us podeu imaginar, ni de Jocs Olímpics. Es tractava de parlar de la pràctica dels esports per part dels joves com un element de socialització, de formació o de salut. Desè punt: objectors de consciència. Volíem fer un esforç per promoure una política de serveis socials substitutoris per a joves objectors de consciència. Si bé en els darrers temps de l'actualitat el seu nombre era molt elevat, aleshores eren molt pocs. I aquests ja van fer en el casal d'estiu la seva primera experiència. Recordo que després d'això, al cap d'uns dies, vaig fer una primera roda de premsa explicant aquest programa, i l'endemà l'alcalde em va cridar i em va dir que li havia trucat el capità general i em va plantejar si tot això dels objectors de consciència era realment necessari. Vaig confirmar-li a en Narcís Serra que calia fer-ho i em va aconsellar molta prudència. I ho vam fer. Un dels primers que fins i tot va entrar a treballar amb nosaltres era en Manel Vila, que després va ser responsable del Servei de Joventut de l'Ajuntament, gerent del districte de Nou Barris, gerent del districte onzè de Sarajevo i que ara és director de Serveis Educatius, IMEB de l'Ajuntament de Barcelona.

Es va començar a treballar amb aquest programa. Quan he dit fa una estona que no teníem ni idea d'Administració, recordo que una de les primeres funcions, per tant, és crear una Administració, un equip per treballar. Us explicaré una anècdota perquè vegeu els criteris que teníem. Vam parlar amb el secretari general perquè ens enviés funcionaris de la casa per disposar d'una mínima estructura, i aleshores va arribar una persona, que crec que era advocat i que actualment és la cap d'Administració de l'Institut Municipal d'Assistència Sanitària, de l'IMAS, una persona molt preparada. Li vaig preguntar què feia ella i em va contestar que expedients. Li vaig dir: "No cal que vinguis perquè jo no he vingut aquí a fer expedients sinó política de joventut." Jo no tenia ni idea que per fer política de joventut fos necessari fer expedients, però si volíem tirar endavant les subvencions això era indispensable.

Si bé no comptàvem amb el perfil adequat de les persones per crear un equip, sí que vam anar a buscar persones molt conegudes i amb molta experiència en el contingut de les coses. Per exemple, vam anar a buscar persones que havien estat a l'entorn de l'escola de formació i dirigents de Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Catalunya. Era un moviment, a més, en aquells moments molt modern, democràtic i progressista. Hi havia, per exemple, en Joaquim Franc o en Jordi Casanoves. I també vam agafar persones de l'Escola de l'Esplai, persones que s'havien enfrontat a l'Enric Puig en l'orientació d'aquesta escola com ara Jaume Colomer o Toni Puig. Amb aquestes persones i amb en Miquel Lumbierres, que era el gerent i el

coordinador dels Serveis, i després ho va ser de Serveis Socials i de Cultura i més endavant de l'Auditori i de l'Orquestra..., vam crear un primer grup de treball. Amb quins criteris treballàvem? Jo crec que treballàvem, i cal dir que ens van deixar treballar, amb una absoluta llibertat mental. La gent que treballava amb mi eren persones molt valuoses, que en sabien molt més que jo; de fet, jo era enginyer químic i havia estat militant en el moviment juvenil, però no havia escrit cap llibre, no havia estat reflexionant sobre algunes coses... En canvi, aquella gent havia reflexionat moltíssim; jo més aviat era un activista del moviment juvenil. Quan em deien com ho havien de fer, els deia que pensessin en un sector concret i els donava el programa dels cent dies. Recordo que els deia: "A mi em sembla que et podries situar sobre aquest entorn; treballa en ocupació, serveis en delinqüència o en drogues, etc." Els donava un full en blanc i els deia que comencessin a escriure el programa. Això sí, calia dialogar-lo i després negociar-lo amb el Consell de la Joventut. I així ho vam fer.

Aquesta sensació de repte, d'àmplies fronteres, de no tenir una cotilla, de no tenir ni un sol recurs, estava acompanyada d'una gran creativitat. Gairebé tots els ajuntaments de Catalunya, però amb una dimensió molt diferent perquè no podien crear un equip amb aquestes persones, no podien... A nosaltres ens van donar 50 milions i a mi em van semblar molts diners, però després no arribaven per a gaire. El segon any crec que vam fer un salt a 200 milions de pessetes. Nosaltres, de totes maneres, teníem una doble actitud, un estil de fer política que era el següent. Jo crec que érem convençudament socialdemòcrates, en el millor sentit de la paraula, encara que en aquella època si algú m'hagués dit "socialdemòcrata" m'hauria enfadat molt. Entre la presa de possessió i el primer programa dels cent dies, ens van enviar, no sé per què, amb un grup del Partit Socialista, tots ells regidors de Joventut (de Madrid, València, Saragossa i el responsable de política de Joventut), cinc dies a Mainz (Alemanya). Va ser un màster concentrat i teníem molt interès per veure coses. El nostre primer criteri era que volíem tenir una Administració forta, que prestés realment serveis, creés equipaments, tingués una plantilla consistent i un programa per oferir a la població. El segon criteri era que tot això s'havia de dialogar i discutir amb els mateixos joves, acordant-ho i consensuant-ho.

Es va decidir, i va ser un dels temes importants per donar-nos suport en la política de joventut, tirar endavant una incipient xarxa d'equipaments juvenils. Es va reivindicar i es va entrar en converses per tornar a recupear aquells centres de joventuts de l'OJE. Després va resultar que un d'aquells centres havia estat dels sindicats i se'ls va retornar, un altre era una casa de lloguer...; un que havíem vist en un mapa i que semblava molt interessant, en realitat eren 62 m², i estava bé per tenir-hi l'organisme del

territori de l'OJE però no com a casal de joves del barri. I, finalment, en van quedar ben pocs, tan sols quatre o cinc. També vam decidir, a partir d'aquí, perquè encara no havien sortit els centres cívics, la creació dels casals de joves. Vam plantejar-nos establir infraestructures de joventut fora de Barcelona.

Hi va haver un període de temps dedicat a un tema bastant emblemàtic per a nosaltres, que era el dels programes de vacances, que per importància era el que venia després del de l'atur. En aquest aspecte vam llogar o comprar cases per poder fer colònies o campaments en terrenys, escoles de natura, etc. Aquesta part de creació de patrimoni fora de la ciutat va fer fallida al cap de tres o quatre anys, en el sentit que no podia realitzar més expansió. L'Ajuntament de Barcelona encara té algunes d'aquestes coses, i d'altres ja no les té o bé les va tornar, com la zona de campament que hi havia a Vilada, al costat de l'embassament de la Baells, que va quedar en mans del seu ajuntament. En un moment determinat vam decidir seguir el criteri polític de gastar els diners en programes i equipaments de la mateixa ciutat. Aleshores vam donar prioritat als casals de joves. A partir d'unes primeres jornades d'animació sociocultural a la ciutat de Barcelona, organitzades poc menys d'un any després de prendre possessió, entre les àrees de Descentralització, Cultura i Joventut, es va establir la lògica dels centres cívics. A més a més, aquests centres eren un punt molt reivindicat des del moviment social. Si retornem a la feina que vam fer a l'època Socías, a cada barri hi havia una llista d'equipaments que havíem definit tots i que volíem convertir en alguna cosa, però no se sabia ben bé en què. En parlar de la casa de cultura o el centre cívic, cada u li donava un contingut diferent. També ens vam adonar que existia certa problemàtica quan havíem de fer funcionar un centre, com ara el cas paradigmàtic de les Cotxeres de Sants. En aquest cas tothom tenia clar que s'havien de salvar i que s'hi havia de fer un equipament sociocultural, però nosaltres, com que estàvem a l'Administració i allò era nostre, ens en sentíem responsables i havíem de posar-hi uns funcionaris, uns treballadors. Però les entitats i associacions de veïns no ho veïen així. Venien a dir: "Fes-ho i dóna-m'ho." Aleshores es va generar un debat interessant sobre si es tractava de socialització o de privatització.

A Joventut això no ho vam fer perquè no hi havia una gran plantilla ni gaires recursos, aleshores els casals de joves havien de ser autogestionats. Com que la nostra mentalitat no era de donar-li una coherència jurídica i administrativa, sinó d'iniciar processos, tu obries qualsevol cosa, pactaves i agafaves el que et deien que era l'animador del barri i fèiem uns programes, que, això sí, eren molt dialogats. Tots els casals de joves, un total de 31, van ser coordinats des de la plaça de Sant Jaume.

Voldria referir-me un moment a un dels altres grans paquets, que era el programa de vacances de l'àrea de Joventut. Aquest va créixer moltíssim perquè el mercat no anava per davant. Molts cops les administracions anem per darrere de la realitat, una part de la qual és el mercat. Però ni el teixit social ni el mercat encara no havien entrat seriosament a fer viatges d'aventura ni coses d'aquest estil. Es feien coses molt estàndard, organitzades i enquadrades. Nosaltres vam començar a promoure moltes ofertes durant els anys 1980-1982. Va arribar un moment en què oferíem milers de places a l'estiu per a infants, adolescents i joves, i milers de serveis complementaris des dels serveis d'informació, de publicacions, etc. Ara bé, en primer lloc, els grans moviments juvenils observen això amb perplexitat i, en segon lloc, allò té un sostre. Coordinar 1.500 monitors, per exemple, era una feina ingent. Ens donava un coneixement de la realitat increïble, amb un voluntarisme per part nostra i de la gent que s'hi apuntava fora de mida, però en créixer tant i en acabar-se el primer mandat, des dels sectors més administratius de l'ajuntament, des de la intervenció municipal i des de la secretaria general municipal, se'ns exigien una sèrie de càrregues administratives, de contractacions molt específiques, d'assegurances, etc., que ens pesaven molt. Abans, quan es feien campaments, la gent pagava unes pesetes, els monitors compraven el que calia, carregaven un cotxe i feien el campament. I això no podia continuar sent així. Aleshores, tant per als casals com per a tot el programa d'estiu, vam començar a plantejar que possiblement nosaltres havíem de ser els responsables dels programes, havíem de governar la situació i liderar-la, havíem de marcar les prioritats, però potser no havíem d'executar. En aquell moment, vam començar a negociar amb el Consell de la Joventut de Barcelona en aquests termes. Els vam exposar que, com que no disposaríem de funcionaris per fer un casal de joves, seria convenient que es creés una associació o cooperativa que seguís el nostre programa, que participés en un concurs i que se l'emportés. Aquí va néixer de manera incipient un sector important de l'economia social. Penso que va ser una troballa esplèndida, estic convençut que és una manera molt sana de fer les coses. Això també ho vam aprendre d'una organització italiana molt potent, que es diu la UISC, Unió Italiana d'Esport Popular, que en un dels congressos que feien deia: "Nosaltres demanem als poders públics i, especialment, als ajuntaments que governin més i que gestionin menys, i que ens deixin fer." I vam intentar interpretar-ho. Però això ja era el mandat següent, ja no era la Transició, ja no era el primer ajuntament democràtic. Entenem que hem creat en tots els sectors uns equips interdisciplinaris i vam fer una espècie de calaix de sastre, on posàvem els programes de drogodependències –vam ser el primer departament municipal que els vam fer, abans que Serveis Socials i l'àmbit de Salut–, els programes

de prevenció de la delinqüència o de treball amb joves en aquesta situació, d'educació en el camp de la sexualitat o programes de qüestions jurídiques, que en dèiem. També es van inventar, per exemple, unes I Jornades de Moviments Radicals, per les quals l'editorial d'*El Correo Catalán* em va demanar la dimissió perquè va dir que promovia invertits i desobedients. Potser les hauríem pogut titular Setmanes de Moviments Alternatius o Setmanes de tot allò que no és l'oficial... Al Born això hi va ser en molts debats i no solament *La Vanguardia*, en la seva editorial, va demanar la dimissió, sinó que també ho va fer la UCD.

Deia això perquè tant el creixement d'activitats d'estiu i de casals de joves com de la prestació d'aquests serveis va fer que l'àrea de Joventut, que abans tenia zero persones, ara estigués treballant amb vuitanta. Ens van deixar fer, vam crear un ambient en el qual vam repescar la meitat de la gent que ja estava a l'Ajuntament, que ja eren funcionaris i treballaven en un altre departament, perquè hi havia una dinàmica interessant o creativa. Però això no portava enlloc des del punt de vista de la forma de gestió. L'Ajuntament de Barcelona va veure que això tenia un sostre, la plantilla costava molt de pagar i que no es podria créixer gaire més. Aleshores es va proposar, en el cas dels casals dels joves, que els monitors del barri creessin una cooperativa i participessin en un concurs. I això es va fer amb diversos equips, i així van néixer grups com ara ISIA o altres d'aquest estil, tot i que no únicament per això. Això poc després va començar a passar en altres llocs i a l'àrea de Serveis Socials.

Una altra cosa era el fet de reconèixer que havíem fet un gran esforç, però que hi faltava un fil conductor. Sota una idea globalitzadora, s'havia treballat en els temes de l'atur, en els plans d'ocupació que s'havien promogut des de l'àrea de Joventut i que eren específics per a joves, pagats amb recursos de l'INEM, però tot això no podia ser objecte de només una àrea de Joventut. Vam tenir prou capacitat autocrítica per analitzar cap a on ens dirigíem amb tota aquesta estratègia. Aleshores, al final del mandat vam fer una reflexió en profunditat i ens vam plantejar fer una cosa anomenada un *projecte jove*, que el que pretenia era donar coherència a tot això. Així com quatre anys abans no teníem res, ara teníem moltes coses, molta gent i molt preparada, però això no portava enlloc, sinó que calia prioritzar, veure on podíem arribar. Allò interessant no és que l'àrea de Joventut faci cent passos a favor dels joves de la ciutat, sinó que deu àrees i 22 empreses de l'Ajuntament de Barcelona facin deu passos endavant a favor dels joves de la ciutat. No es tracta que fem la substitució perquè els de salut o els d'alguna altra àrea no fan una adequada política preventiva d'abordatge de les drogodependències, per exemple, sinó que ho hem de fer conjuntament i preparar una política integral de joventut. Jo crec que la política de joven-

tut de la Transició s'acaba en el moment en què prenem aquesta decisió. La primera era complir el somni de totes les reivindicacions que li havien plantejat des de fora i portar-lo a terme. Aleshores és quan t'adones que necessites una política global i integral de joventut amb tots els departaments municipals. I la segona, que aquesta política adoptés una lògica de cercar una inserció social i professional dels joves mitjançant l'aprenentatge social necessari que els facilités trobar un lloc a la societat.

ELS JOVES PAGESOS

Ponent:

JOSEP PAU I PERNAU

Fundador de la Unió de Pagesos

Voldria abans de començar a parlar dels joves pagesos i la Transició, em deixessin dir-los, prèviament, algunes coses.

En primer lloc, he de confessar que no sé si sóc la persona més adequada per tractar el tema que se m'ha encomanat. Ho intentaré, però reconec que tal vegada no podré donar-los una visió massa general i objectiva de tots els joves pagesos de Catalunya i del seu paper durant la Transició. Penso que conec relativament bé la transició política i el joves a les Terres de Lleida i que, per la meva condició de militant de la JARC primer, després de la Unió de Pagesos, afiliació que vaig simultanejar amb la militància política al FNC i més endavant al PSC i a les JSC (de les quals vaig participar, més per l'edat que per voluntat), possiblement conegui també una mica la Transició a la resta de Catalunya, però no tant com per a fer una anàlisi massa detallada d'allò que succeïa a cada un dels territoris del país. Per tant, els prego que em disculpin si no reflecteixo una posició general.

En segon terme, els he de dir que no tinc una formació acadèmica. Vaig acabar l'escola primària de molt jove i després he procurat aprendre tot el que he pogut pel meu compte. Sóc autodidacte i, per tant, potser no hauré estructurat correctament la meva intervenció, formulant una introducció entenedora, dividint correctament els blocs a tractar; desenvolupant el tema, o bé proposant unes conclusions finals adequades. Em disculparan doncs, si en aquesta xerrada no hi troben un fil conductor clar i

vaig d'un tema a l'altre sense massa raonament. En tot cas procuraré seguir unes certes pautes que els permetin entendre allò que voldria comentar-los.

En tercer lloc crec que, prèviament, caldria posar-nos d'acord per saber que significa, o bé en què consisteix per a cadascú de nosaltres, la Transició. Em temo que aquesta reflexió potser ja hagi estat resolta en altres sessions anteriors però, en tot cas, penso que no tots coincidim, ni en el temps, l'espai o el propi contingut de la paraula.

Per a mi la transició política a Catalunya i Espanya, és el període que va des de la mort de Carrero Blanco, el desembre de 1973, fins a l'aprovació de la Constitució, el desembre del 1978 o, si voleu, fins l'aprovació de l'Estatut l'octubre de 1979 i les primeres eleccions al Parlament de Catalunya el març de 1980. La Transició significa el procés, peculiar i propi, a través del qual la nostra societat, el nostre país, es va desempallegar de la dictadura i mitjançant la reforma de les institucions va recuperar les llibertats i va bastir, amb consens, un sistema polític democràtic "normal". A partir d'aquí, hi ha qui fa tota mena de consideracions sobre el final de la Transició i, fins i tot, si encara s'ha acabat o no. Uns diuen que s'acabà l'octubre del 82 amb la victòria socialista, altres que el 1986 amb l'entrada a la CEE i, hi ha qui diu que fou la victòria del PP l'any 1996 el moment en què aquesta s'enterrà definitivament.

Espero també que compreguin que els elements d'anàlisi que se'm demanen per ajudar a la reflexió i debat que pretén suscitar aquest curs, tindran forçosament un caràcter subjectiu, ja que en ésser-ne, junt amb molts centenars més, un modest protagonista, tindrà segurament una visió esbiaixada de tot allò que em va tocar viure en aquell moment històric, en no disposar potser de suficient perspectiva i distància per analitzar el procés amb el desapassionament i l'objectivitat necessària en un curs d'aquestes característiques.

Fetes aquests consideracions prèvies i anant al gra, que sempre es d'agrair parlant de joves i de pagesos començaré la meua intervenció que he dividit en aquestes parts:

- L'època i el lloc.
- Els joves en el món rural.
- La pagesia i les lluites pageses.

Per finalitzar amb

- La participació dels joves pagesos en la Transició.

1. L'època, de 1968 a 1978. El lloc, les Garrigues, les terres de Lleida i Catalunya

Per entrar ja en el tema crec que val la pena, tot i que els puguin semblar uns comentaris massa personals, que els situï en el lloc i el moment a través de la meua pròpia experiència i a partir d'aquí extreure'n consideracions més generals.

Vaig començar a treballar de pagès a Arbeka (les Garrigues) en l'explotació familiar, el mes de juny de 1966. Tenia tot just 14 anys i, com altres companys vam deixar l'escola pública per treballar al camp, més per necessitat que per voluntat. No hi ha doncs, en la motivació d'aquesta decisió, cap mena de romanticisme, ni de deliberada consciència de compromís amb un sector desvalgut. Tot fou més simple: vaig treballar de pagès per tradició i per la necessitat d'ajudar els meus pares a pujar una família de sis germans, dels quals n'era l'únic noi i, sobretot, per la impossibilitat d'aquests de poder-me ajudar econòmicament per a continuar estudiant com hauria estat el meu desig.

A la comarca de les Garrigues, s'havien produït l'hivern anterior unes fortes gelades (similars a les d'aquest hivern passat) que van provocar la mort de milers d'oliveres i molts pagesos van haver d'escollir entre dues opcions doloroses: abandonar el camp i canviar de feina o bé, per a poder continuar treballant de pagès, arrancar les oliveres i plantar ametllers, producte que, en aquells moments, semblava que tenia més possibilitats de sortida en el mercat i per tant que generava més perspectives econòmiques a aquells que vam decidir quedar-nos.

Comencem a conèixer i a viure una crisi profunda del camp. Crisi que si bé tenia llargues i fondes arrels, ja que es venia arrossegant des de feia temps, per nosaltres significà el primer xoc amb la crua realitat d'una agricultura que ens deixava sense perspectives de futur. Durant aquells anys milers de pagesos i famílies del món rural emigraren a les ciutats per cercar alternatives en altres activitats econòmiques. Els joves que ens quedem, i que volíem continuar treballant de pagès, intentem prendre contacte amb les cooperatives pageses, les comunitats de regants, les Hermandades Sindicales de Agricultores y Ganaderos (que és el sindicat vertical del camp, d'aquella època) i l'Administració, cercant algunes respostes a les nostres preocupacions. I constatem que aquestes entitats, no solament no ens ajuden, sinó que veuen amb mals ulls les nostres senzilles i fins hi tot ingènues reivindicacions.

Els joves pagesos teníem necessitat de suport tècnic, econòmic i moral que no trobàrem enlloc. Ens preocupava la nul·la cobertura social de què disposàvem, els impostos mal repartits, la precarietat en la tinença de la ter-

ra per molts arrendataris i masovers;... necessitàvem saber quines produccions serien les més rendibles i la millor manera de produir-les i de comercialitzar-les; teníem voluntat de modernitzar les nostres explotacions, però no disposàvem de recursos.... És el contacte amb aquella realitat i el descontent envers unes institucions que entenem ineficaces i inútils, ja que no ens ajuden quan més ho necessitem, el que ens porta, a poc a poc, al compromís polític i social. Per això uns anys més tard, a finals dels anys 60, quan només teníem 16, 17 o 18 anys, molts de nosaltres ja militàvem políticament i sindicalment.

Aquest grup de joves que ens hem incorporat a les feines de la pagesia, pensem que les coses no canviaran per si soles i que és necessari el nostre treball, el nostre esforç i la nostra lluita per modificar aquella realitat que no ens agrada. Sabem que per continuar vivint del camp i en els nostres pobles, hem de fer alguna cosa. Encara no sabem massa com fer-ho, ni amb quins mitjans, ni a través de què. Però sí intuïm que ho hem de fer junts i que ens cal organització. En el fons, creiem que només amb un canvi radical podrem donar solució als nostres problemes. Ens uneix i ens esperona, l'esperit de revolta característic de la joventut i això ens fa sentir forts. Algunes vegades però, estem temptats d'abandonar i anar-nos-en, però al mateix temps ens lliga a la terra una fidelitat profunda que s'ha anat generant a partir del nostre treball durant el temps. És llavors que tenim constància, –als pobles tothom es coneix– de persones grans, que havien participat de la lluita política i sindical en l'època de la República. Coneixem persones que es van exiliar, alguns van patir la repressió i que, en secret mantenen contactes i treballen per aconseguir la democràcia i les llibertats al nostre país. I ens hi apropem.

Sabem que altres companys nostres, estudiants a Barcelona o Lleida, participen en moviments clandestins. Alguns dels amics que treballen en les zones industrials, actuen en el camp sindical i ens expliquen les seves experiències i, com a element decisiu, cal recordar que, a finals dels anys seixanta, una sèrie de capellans joves, alguns “exiliats o desterrats” pels bisbes de les zones urbanes, arriben al món rural, especialment en les diòcesis de Tarragona, Barcelona, la Seu i Solsona (no tant en la de Lleida que sempre ha estat més conservadora) i es converteixen en dinamitzadors i activistes culturals, socials i polítics, essent, a més, el suport i la cobertura organitzativa de molts joves i entitats juvenils de les comarques esmentades.

Aquells anys, neixen una sèrie de grups que, tenint com a principal preocupació la situació de la pagesia, actuen en l'àmbit de cadascun dels nostres pobles, però que molt aviat, –a partir de la idea que els problemes s'han d'afrontar en un marc més general–, ens porta a la necessitat d'organitzar-nos per comarques i a d'altres nivells, de manera que siguem

capaços de fer activitats de més volada i amb més eficàcia, tant en el treball públic, com també en el clandestí. Es crea, llavors, la consciència que els joves pagesos i del món rural tenim problemes propis, que necessiten respostes i solucions específiques.

Naturalment que hi ha els problemes generals del sector o del país, però jo vull pensar que, en el món rural, no és fins a partir de finals dels seixanta que no es manifesta aquesta consciència de la problemàtica de la joventut pagesa en la seva plenitud. És ara que comença a haver-hi propostes i demandes específicament juvenils, que tenen concreció en diversos manifestos, actes i reivindicacions públiques.

Les organitzacions creades i les activitats realitzades, són fetes per joves i per a joves. Es posen en marxa els primers grups juvenils amb entitat i locals propis i, fins i tot, es manifesta un cert distanciament d'altres activitats fetes pels adults, que es mouen també en l'àmbit cultural o social d'oposició al règim. (És cert que en aquells anys ja actuen grups de sardanistes, ateneus, centres excursionistes, corals, etc., que realitzen activitats al marge dels estaments oficials i que atreuen molts joves, però també comença a plantejar-se la necessitat d'organitzacions juvenils pròpies.) Es genera un cert trencament generacional en aquestes accions, car els joves, tot i aprofitar-ne algunes, tenim ja unes altres idees sobre el treball, el lleure, la cultura, l'oci i sobretot la política. Els joves pretenem introduir les nostres reivindicacions, que no són solament professionals, sinó socials i polítiques en totes aquestes activitats, que considerem massa buides de contingut, i per això moltes vegades xoquem amb els adults. Descriure com es vivia en el món rural en aquella època és certament complicat.

A la dura i difícil situació econòmica del sector agrari, cal afegir-hi: l'alienació històrica de la pagesia; l'abandonament del món rural de tota mena de serveis (des de les infraestructures urbanes, fins als equiptaments esportius, culturals i lúdics), uns models de vida i de treball arcaics (només cal veure el funcionament de l'estructura familiar, amb la influència dels pares i avis o el pes dels costums i les tradicions en els modes de conreu) i, sobretot, cal tenir en compte els efectes d'una profunda i llarga repressió política, que en els pobles petits havia tingut un impacte fortíssim durant molt temps. Tot això configura un escenari ple de dificultats que als joves els cal superar, per poder resistir i sobreviure.

El paper de l'Església, que havia estat de complicitat total amb el règim durant molt anys, comença a canviar en molts indrets i cal reconèixer-li, almenys en moltes de les nostres comarques, un paper actiu al costat dels joves i dels sectors populars, en la presa de consciència social i política. Són aquests sacerdots els que donen cobertura legal, cedeixen locals i faciliten altres mitjans per a moltes activitats, essent un suport decisiu per als movi-

ments juvenils dels nostres pobles. La JARC, de la qual en parlarem més endavant, és una organització promoguda per sectors de l'Església que tindrà una respectable influència en el món rural en els anys previs a la Transició.

Cal tenir present que el paper de les organitzacions polítiques de la clandestinitat en aquells moments és molt discret. Per aquest motiu no hi ha organitzacions juvenils del partits que actuïn en el món rural, a més, encara existeix una certa desconfiança, des de l'esquerra, respecte al nivell de compromís dels sectors agraris i rurals en la lluita antifrancista, car hi ha la creença que aquests tenen, en general, una posició conservadora

A principis dels anys 70, les coses comencen a canviar. Alguns pagesos, pocs, participen en les reunions de l'Assemblea de Catalunya i en el camp es comencen a generar alguns conflictes socials (rebuig a les peonades teòriques de la SS.AA, desnonaments, litigis en comunitats de regants, expropiacions abusives...) que susciten l'interès d'alguns partits. Llavors comencen a consolidar-se les Comissions de Pagesos, que havien tingut un paper decisiu en els conflictes de la Unió Laical dels Beneficiats de la Catedral de Lleida.

Els partits s'adonen del potencial de conflictes que hi ha en el camp i tots volen tenir-hi presència. És el temps en què hi ha una activitat opositora al règim més frenètica i tots els grups pretenen ampliar les seves bases socials. Amb tot cal dir que els resultats concrets en l'augment de la militància, entre els pagesos, no són gaire esperançadors.

Penso que aquesta situació que els he descrit molt per sobre, era generalitzable a tot Catalunya i que fins i tot en alguns indrets era pitjor.

2. Definir els joves pagesos

Com érem els joves pagesos?

Es diu que "joventut" és un concepte adherit al terme transitorietat: és el pas de l'adolescència a l'edat adulta. En el món rural però, i en la pagesia sobretot, la joventut té elements i matisos substancialment diferents als d'altres indrets, per les especials relacions amb l'entorn familiar, social i econòmic en què es mou. Els joves pagesos érem joves més aviat. El treball ens feia grans abans d'hora. Als 14 anys molts ja treballàvem i als 16 anys quasi tots.

Durant aquells anys no hi havia un problema específic d'atur: l'emigració ho solucionava. Els joves que abandonaven el camp, tot i la baixa qualificació professional trobaven molt aviat feina en la construcció, la indústria manufacturera o els serveis (manobres, cambrers, peonatge, etc.). El treball es va convertir en un mite. Era l'eina de millora personal i de rea-

lització personal. Els ingressos eren minsos, però permetien disposar de diners que facilitaven l'accés al consum.

Fins llavors la immensa majoria de joves del món rural havien treballat al camp. A partir d'aquell moment es generen altres activitats, algunes lligades a l'agricultura i la ramaderia, d'altres a la construcció i als serveis i, també es nota una incipient industrialització dels pobles amb fàbriques de manufactures del tèxtil o de components dels petits electrodomèstics, que aprofiten la mà d'obra barata i sense massa consciència sindical que hi ha de sobra en el món rural per produir barat i amb una excel·lent qualitat.

Per tant, tot i la problemàtica específica dels joves pagesos, —que tindrà després una resposta pròpia en els sindicats pagesos o bé en la tasca democratitzada de les cooperatives agràries, els sindicats de regants o les institucions agràries—, cal dir que pràcticament tots els joves rurals compartim els mateixos problemes: discriminació social, opressió política, abandonament del món rural, necessitat de més formació, cultura i lleure; treballs mal remunerats, etc. D'aquí que, pràcticament sempre, es parli, al costat dels joves pagesos, dels joves rurals.

És especialment rellevant, en aquest context, el paper de les noies, ja que si bé cada vegada són menys les que treballen directament al camp, i les que ho fan és només puntualment en determinades collites, aquestes tenen un paper molt més actiu que els nois en l'organització de tota mena d'activitats en els nostres pobles. És cert també que el seu nivell de formació és més elevat i comencen a accedir a la universitat i altres estudis o ensenyaments professionals en nombre superior als nois. Aquest fenomen que ara és més general, es comença a produir en aquella època, provocant per altra banda, el despoblament de noies dels municipis pagesos.

He dit abans que, a finals dels anys seixanta, el consum de masses arriba als pobles i en especial als joves. En general el nivell de consum dels joves del món rural era més elevat que en el món urbà, per una raó: els joves pagesos treballaven més aviat i normalment els pares els cedien els diners guanyats, ja que la subsistència de la família ja estava garantida per l'activitat agrària. El consum, en oci i lleure, és relativament alt. Els joves pagesos disposen de carnet de conduir tot just complerts els 18 anys i el cotxe és molt utilitzat, per necessitat i per voluntat. Es comença a produir un cert mimetisme amb el món urbà. Els vehicles permeten augmentar la relació amb la ciutat. Es viatja molt i desapareixen les diferències tradicionals entre pobles petits i les grans urbs. En l'oci el consum d'alcohol és elevat i és creixent el de les drogues anomenades toves “la maria” i “la txocolata” provocant problemes, per incomprensió amb els pares, que originen xocs generacionals molt forts, en uns entorns familiars, encara molt conservadors.

Al mateix temps arriben els nous corrents musicals i els nous costums i modes de vida dels moviments considerats alternatius que tenen una gran acceptació, en el món rural. Aquests fets provoquen, durant un cert temps, un allunyament del compromís polític i social. Es busquen solucions individuals a la situació de crisi i desencís que pateix la joventut rural, en un tipus d'oci que necessita de més diners, i això estimula també la necessitat de millorar els ingressos, per poder afrontar les noves necessitats.

L'abandonament del camp de moltes famílies provoca l'acumulació de terra en els que continuen. Això comporta l'augment de la superfície mitjana de les explotacions (durant la dècada dels seixanta va augmentar en un 45 %). La mecanització permet realitzar la mateixa feina amb menys persones i millorar les condicions de treball. La reducció de treball al camp permet la implantació de la ramaderia intensiva. S'assagen nous conreus més rendibles (fruita dolça, hortalisses, verdures i productes per a usos industrials). S'obren noves oportunitats i es generen més ingressos que, en certa manera, tornen a desincentivar la lluita política i sindical.

Per altra banda el nivell de formació dels joves pagesos, en general és baix. La formació professional que faciliten algunes escoles agràries és escassa i només uns pocs joves aprofiten aquestes oportunitats. Qui realment fa una tasca positiva per als joves pagesos és el Servicio de Extensión Agraria del Ministeri d'Agricultura, malgrat la precarietat de mitjans de què disposen, i això gràcies al fet que en formen part uns tècnics joves i entusiastes, que es prenen la seva feina com un apostolat laic al servei dels joves i surten de les oficines per atendre els pagesos en el seu lloc de treball, el camp. (És potser l'únic organisme que es troba a faltar del règim anterior. Ara l'Administració agrària s'ha burocratitzat tant, que molts dels tècnics no han trepitjat mai el camp.)

L'associacionisme juvenil oficial, en els pobles, com a tot arreu, està controlat per la OJE, organització que ja us han comentat en una intervenció anterior, que disposa de mitjans i recursos públics abundants, en comparació a altres polítiques realitzades per l'Administració pública: locals, diners, personal, albergs, campaments, etc. Possiblement en el món rural, *com que per a molt joves era l'única manera de poder anar de vacances en els campaments o realitzar curssets de formació agrària o professional, en les escoles que controlava*, la OJE tingués més presència que en les ciutats, però també és cert que quan s'ofereix algun alternativa (ateneus, parròquies, etc.) l'abandonament és massiu.

A partir de l'any 1975, els sectors més conservadors dels pobles, amb el suport de les delegacions provincials de la Joventut, van intentar revifar aquesta organització, per impedir que els joves participessin en activitats sindicals o polítiques, però ja no hi van ser a temps. El rebuig a aquestes entitats oficials molt vinculades al règim és general, i en determinats pobles

es plantegen accions reivindicatives, més o menys violentes, contra les seves seus, per tal de posar-les al servei de tots els joves

Davant aquest situació els moviments d'Església són els que ens permeten una major llibertat de moviments i una certa capacitat operativa, en disposar de locals. També s'aprofiten, en molts llocs, les esclotxes de democràcia que hi ha en alguns centres recreatius, casals i ateneus, per participar en les eleccions i accedir a les direccions d'aquestes entitats per realitzar, a través d'elles, activitats per als joves.

Per acabar amb aquest apartat, vull dir-vos que tampoc podem idealitzar tota la joventut d'aquella època i molt menys considerar que només els que vàrem participar de les lluites polítiques i sindicals, tinguérem un paper protagonista en la Transició. Crec que, en el món rural que més conec, només una tercera part dels joves (i això és molt difícil de comprovar i per tant de defensar) van mantenir un compromís polític i social actiu, però també cal constatar que fou tota una generació la qui va ajudar a realitzar el profund canvi cultural, social i sociològic que es va produir durant els anys setanta, en aquest període que anomenem Transició.

Ben segur que ja s'ha analitzat amb anterioritat, en tot cas vull insistir que una certa obertura en les formes de vida i en el pensament dels joves de tot el món, i per tant també a casa nostra, és deguda als efectes, que aquí ens arriben més tard, del maig del 68 a França, per l'extensió del moviment hippy i dels nous moviments musicals, per la revolució en les formes de vida, els nous comportaments culturals, la descoberta d'altres cultures i els intercanvis que genera el turisme i les migracions.

3. Situació de la pagesia. Lluites i reivindicacions pageses

Entraré ara a descriure la situació de la pagesia, de les seves lluites i reivindicacions en la Transició i per fer-ho no pretenc oferir massa dades per descriure-la. No és el lloc ni el moment, però convé recordar que, tot i el fet que durant els anys seixanta la població activa agrària va disminuir molt –a Catalunya es va passar del 16 al 8,4 % de l'any 1970–, encara hi havia un nombre elevat de població treballant al camp, si tenim en compte que nosaltres som un país industrial i de serveis.

L'impacte d'aquesta reducció fou molt dur, si considerem la pèrdua de 8 punts en 10 anys. Ara estem aproximadament en el 2 % i aquests sis punts els hem perdut en trenta anys. De totes maneres cal reconèixer que quan s'està per terra és difícil caure més avall.

La producció agrària estava basada en el consum interior. Un consum creixent i que absorbia tota la producció. Eren anys d'un gran creixement

demogràfic, de fortes migracions a les ciutats i de l'increment del turisme. La producció interior agrària era baixa i això feia que els productes tinguessin la venda assegurada.

L'Estat realitzava, obligatòriament, la compra pública dels cereals, –especialment el blat–, que es considerava un producte bàsic i el pagava a preus molts superiors als dels mercats internacionals, per protegir els pagesos de la meseta castellana i els grans productors cerealistes d'Andalusia. Els consumidors i l'Estat els subvencionaven escandalosament, perquè el preu internacional era tres vegades més barat, però amb tot, com que els nivells de producció del nostre país eren molt baixos, per la climatologia, l'escàs ús dels adobs i de la maquinària, els petits pagesos no podien viure amb aquests ingressos.

Hi havia una protecció, política, de determinats conreus, impeding la seva importació o subvencionant les exportacions: el vi, l'oli, les ametlles o les avellanets, tenien aquesta protecció. En comparació, ara, el comerç de productes alimentaris està totalment obert. Exportem més de la meitat del que produïm i importem la meitat del que consumim. Durant l'etapa que ara comentem, comença la proletarització real de la pagesia. Es donen els primers contractes d'integració en la ramaderia, ja que els ramaders no poden afrontar les despeses, ni el risc, d'un procés de producció molt intensiu en capital (pollastres, porcs, etc.). S'inicien els contractes d'integració vertical també en l'agricultura en produccions subjectes a la transformació industrial i molt intensives (tomàquets, espàrrecs, pebrots, patates, remolatxa, verdures, etc.).

Els pagesos no disposen de diners suficients per afrontar les despeses de producció, que són molt altes (llavors, adobs, energia) i contracten amb les indústries la venda per avançat de les seves produccions a preus molt baixos i fixos, a canvi de disposar de diners per pagar els inputs necessaris durant la collita. Les grans empreses agroalimentàries sorgeixen amb força i guanyen mercat. Tenen una gran capacitat de pressió en les compres i cada vegada actuen més en règim de monopoli, en molts indrets. Els pagesos treballen amb marges molt limitats i depenen absolutament d'aquestes empreses per sobreviure. Durant aquell temps fruit del procés de modernització del país, es generen els primers problemes importants amb l'ús i l'abús de l'espai rural i de la terra, amb les massives expropiacions per a construir polígons industrials, autopistes, línies elèctriques, etc., que esquarteren l'espai agrícola i aboquen els petits pagesos a l'abandonament del camp. Els intermediaris reforcen el seu pes en el sector. Dels preus pagats pels consumidors pels aliments no elaborats, només el 35 % arriba al pagès. L'altre 65 % es queda pel camí. Recordem que es tracta d'aliments no elaborats i això és un marge exagerat.

Avui, després d'un procés de transformació, elaboració i comercialització més sofisticats, la relació és d'1 a 7, però una part retorna al pagès que par-

ticipa d'aquest procés a través de les cooperatives o altres formes associatives. En aquells moments no era així i la lluita contra aquests marges abusius fou una de les principals reivindicacions del sector.

Davant aquest panorama, la pagesia plantejava una sèrie de reivindicacions que es podien classificar en econòmiques, socials, legals i polítiques, democràtiques i nacionals.

3.1. ECONÒMIQUES

Es demanen preus justos pels productes agrícoles i ramaders, ja que tot i la creixent demanda, els preus no augmenten, per estar en moltes ocasions intervinguts per l'Estat. La reducció dels costos de producció, mitjançant rebaixes en el preu del gasoil, dels adobs i de la maquinària. Productes quasi tots ells importats i que tenen en el nostre país un cost molt més elevat que en altres països veïns.

3.2. SOCIALS

Amb la proposta de noves formes de treball més humanitzades. Condicions de vida dignes en els pobles i el món rural (comunicacions, habitatge, ensenyament, sanitat, oci). Una Seguretat Social Agrària amb cobertura similar a la dels altres règims. (Les pensions de jubilació eren ínfimes, sense pagues extraordinàries, sense cobertura per accidents, ni baixes per malaltia, etc.)

El sistema de cotització, a més de les quotes mensuals es va augmentar, amb el pagament d'unes suposades "Peonades teòriques a SS" que era un impost que gravava les explotacions més dinàmiques de la pagesia, mitjançant l'atribució d'unes suposades jornades de treball teòric a cada un dels conreus, penalitzant els més intensius en mà d'obra i afavorint descaradament els conreus dels grans latifundistes. Democratització de les cooperatives i de les seves unions. En aquella època les cooperatives estaven a mans dels cacics de torn i eren simples magatzems per guardar els productes que es venien als intermediaris.

3.3. LEGALS I POLÍTQUES

L'exigència d'estabilitat en el treball al camp passava per noves formes legals de regular els arrendaments i els contractes de conreu, que afectaven bona part de la pagesia de la Catalunya central.

Mesures per abaratir el preu de la terra, que havia pujat molt i que impossibilitava la seva adquisició pels pagesos

Democratització de les comunitats de regants.

Polítiques de foment de regadius.

Crèdit agrari accessible i en bones condicions. Necessitat de modernitzar les explotacions.

Desaparició dels sindicats verticals (Germandats) que eren el reducte del caciquisme en el món rural.

3.4. DEMOCRÀTIQUES I NACIONALS

Hi ha plena consciència de la necessitat de la democràcia per afrontar la crisi del camp.

La democràcia no és per si sola el remei, però és la condició necessària per disposar d'un marc d'actuació en llibertat, que permeti buscar les solucions.

La llibertat i la democràcia van unides a la recuperació de l'Estatut i les llibertats nacionals de Catalunya. L'Estatut és l'eina que ens ha de permetre tenir, des de Catalunya, polítiques agràries específiques. El record de la Generalitat republicana hi és molt present.

L'autogovern facilita una relació més estreta amb la realitat i entre els pagesos, que sempre ens hem sentit allunyats del poder, hi ha la creença (que després no s'ha materialitzat), que el poder polític a Catalunya s'aproparà als pobles i al camp i permetrà afrontar els complicats problemes del sector agrari.

El paper de territori ha de ser decisiu, per això hi ha una voluntat comarcalista. Necessitem administracions properes. Cal democratitzar i reforçar els ajuntaments, com a principals administracions de servei als ciutadans.

Aquestes eren reivindicacions generals de la pagesia, que foren assumides també pels joves. En tot moment els joves pagesos, des de les seves organitzacions pròpies o bé en les comunes, els van donar suport.

4. La participació dels joves pagesos en la Transició

Com vàrem participar els joves pagesos en la Transició?

Sens dubte de moltes maneres i ben segur que en cada lloc d'una manera diferent. Fins i tot, com ja he dit, cal tenir present que no tots els joves van tenir una participació activa en aquest procés, però és cert també, hi ha

unes característiques comunes i unes organitzacions que varen tenir un protagonisme més intens. Entre elles vull destacar, per no allargar massa la intervenció: la JARC, els partits polítics i la Unió de Pagesos.

4.1. JARC (JOVENTUTS AGRÀRIES I RURALS CATÒLIQUES)

Fins ara s'ha estudiat poc el seu paper en l'organització, mobilització i formació dels joves pagesos durant els anys seixanta i setanta. Em consta que algun dels seus protagonistes més destacats prepara un treball sobre aquesta qüestió i potser la seva publicació ens ajudarà a conèixer millor la seva història, la trajectòria portada, els seus dirigents més destacats, així com la feina desenvolupada en el món rural de Catalunya.

Certament, però, la JARC va realitzar una tasca difícil i meritòria en un sector que tenia unes característiques especials. I ho va fer sense massa suport de l'Església oficial, tampoc dels incipients sindicats i organitzacions pageses, ni dels partits polítics llavors a la clandestinitat. La seva implantació fou molt desigual en el territori i normalment estava en relació amb els bisbats o les zones on hi havia sacerdots que li donaven suport (Tarragona, Tortosa, Barcelona, la Seu, Solsona i Vic). Grups de Joves Pagesos a Lleida, Solsonès, Pirineus, Terres de l'Ebre, Falset, Penedès, Girona, Osona. A la resta de l'Estat passava quelcom similar, i la JARC, era present a Andalusia, País Valencià, Aragó, Navarra, País Basc i una mica a Castella-La Manxa.

A Europa era forta a França, Alemanya, Suïssa, Bèlgica i Àustria. A tots aquests països la JARC estava molt vinculada als partits democratacristians, en canvi a França els seus líders eren militants del PSU, organització petita però molt consistent ideològicament, el líder de la qual era en Michel Rocard, i que tenia com a responsable agrari en Bernad Lambert, dirigent pagès que publicà l'any 1970 un llibre molt interessant *Els pagesos i la lluita de classes*, que significà per a molts de nosaltres una veritable descoberta de les vertaderes causes de la situació de crisi de la nostra agricultura.

La participació de la JARC en els seminaris i jornades tant a nivell de tot l'estat com d'arreu d'Europa, ens va permetre conèixer amb certa profunditat l'agricultura de la resta de l'Estat i de bona part d'Europa. A principis dels 70, això ens va obrir els ulls a una realitat diferent, que vam exposar allà on podíem, mitjançant xerrades i actes de tota mena. Els objectius eren clars, volíem alliberar la pagesia del seu estancament, per fer-la similar a la d'Europa. Tenien democràcia, i eren més rics, més cultes, més lliures i més feliços.

4.2. PARTITS

Crec haver comentat, i sinó ho faig ara, que els partits polítics, en general, no van tenir una organització massa important en el camp. És cert que hi havia moltes dificultats, i el nivell de risc era gran, per altra banda l'important esforç de tot ordre que comportava la lluita clandestina era més efectiu en les ciutats i el món obrer. Per aquesta raó encara menys hi havia organitzacions polítiques pròpies de les joventuts pageses. Els joves del món rural que militaven en partits eren estudiants o bé treballaven a la ciutat, en altres sectors.

Excepte el PSUC, CSC (ara *PSC*) i PTE, els altres partits no tenien propostes polítiques per al món rural i la pagesia i, fins a mitjan anys seixanta, no van dedicar part dels seus esforços al treball de captació de militants en els sectors agraris. He repassat els programes dels partits i mai es parla dels joves pagesos, si no és per constatar la seva deserció del camp o bé per esmentar el tòpic, encara que cert, del progressiu envelliment de la pagesia.

La militància política dels joves es canalitzà a través de col·lectius comarcals independents, que sense tenir una vinculació directa amb els partits, van facilitar la seva implantació anys més tard i fou una excel·lent escola de participació i formació democràtica, que va permetre en les primeres eleccions municipals de 1979 una important presència de candidatures IPN (independents, progressistes i nacionalistes) en moltes comarques de Tarragona, Lleida i Girona.

En aquest apartat només un incís per comentar que, sense voler disculpar el paper dels partits, tampoc altres fòrums de prestigi com el Congrés de Cultura Catalana, iniciat l'any 76 i que va acabar la primavera del 77, contempen en l'àmbit d'agricultura propostes per als joves pagesos. Només es constata que els joves abandonen els pobles i que el futur de la pagesia està en perill, sense que hi hagi propostes concretes i dirigides a la joventut.

4.3. UNIÓ DE PAGESOS

La necessitat d'un sindicat agrari democràtic, unitari i independent on s'hi apleguessin totes les capes socials del camp català es gesta a principis dels anys 70, per diversos grups vinculats al PSUC, com les Comissions Pageses, de Convergència Socialista, com el Front Rural, el PTE, molt minoritari, però amb líders significats, el Bloc Popular Lleidatà (que eren persones de l'antic BOC i del POUM) i gent de la JARC.

Després de diversos intents fallits, un d'ells la tardor del 73, finalment es fa la reunió fundacional de la Unió de Pagesos de Catalunya a la comarca del Penedès el mes de novembre de 1974. Els joves que hi participem no som pas la majoria. Si bé hi tenim un protagonisme rellevant, per la nostra capacitat operativa.

Amb tot, el prestigi de persones ja més grans, com Josep Vidal (Pep Jai), Josep Pané, Carles Andreu Abelló, Vicenç Ximenis, Lluís M. Sunyer, Pep Riera... els porta a tenir una presència pública més destacada, deixant per als més joves un paper vinculat a les accions sindicals directes i en el combat clandestí (els joves com a activistes).

L'any 1975 el Sindicat estén la seva presència per tot Catalunya i es consolida. El primer número de *LA TERRA*, que és el butlletí d'informació i debat del sindicat, publica un article amb aquest patètic títol "*El jovent marxa del camp*" en el qual es constata una realitat deguda a les dificultats de la vida de pagès, en comparació a la dels altres sectors. I és curiós que una de les dificultats que s'esmenten és la dels nois pagesos per trobar una noia per casar-se i continuar vivint al camp. L'article comenta que el prestigi de la pagesia ha caigut tant, que a molts joves els fa vergonya de dir que treballen de pagès. Aquesta és l'única referència als joves, però no hi ha propostes de mesures específiques, sinó que el Sindicat confia resoldre els problemes generals del sector per retornar al joves l'orgull de ser pagès.

Aquells anys la situació de la pagesia s'agreuja, perquè l'impacte de la crisi energètica del 73 ens colpeja de ple. Els preus dels adobs, dels carburants i de la maquinària s'apugen molt i els dels productes agrícoles i ramaders s'estanca per la caiguda del consum, ocasionada per la crisi i per les importacions massives que pretenen abaratir els productes de primera necessitat. Els pagesos es comencen a moure i a realitzar accions de protesta cada vegada amb més contundència.

El mes de maig de 1976 es produeixen les primeres detencions de militants de la Unió de Pagesos, per la col·locació d'una pancarta demanant preus justos per a l'oli i aquell mateix mes se celebren les primeres grans manifestacions pageses "tolerades" a Tarragona i Lleida, demanant preus justos. En aquestes accions els joves hi juguem un paper molt important, i ens reforça com a dirigents de facto del sindicat.

El primer Congrés de la Unió de Pagesos celebrat el mes de novembre de 1976 a l'Espluga de Francolí, representa la consolidació ideològica del sindicat i de les seves formes d'acció concretes i també de la nova direcció que és ocupada en la seva immensa majoria per joves.

És bo recordar que els membres del sindicat, que no té una secció o grup específicament juvenil, tal com existeix en l'actualitat, tenen en aquell moment una edat superior a la de la seva direcció.

En general no hi ha referències als joves en els documents fundacionals, excepte per la queixa de l'existència d'una població excessivament envellida al camp. És només en els Estatuts on es diu que es poden afiliar al sindicat tots els treballadors de la terra a partir dels 16 anys i res més. La Unió no va tenir una política específicament juvenil fins molts anys més tard, amb la creació del Grup de Joves. Necessitat que es va sentir amb més insistència en el moment que la pròpia direcció del sindicat es va anar envellint, a causa de la permanència de molts dels seus càrrecs. Els joves dels anys setanta, es van mantenir en la direcció del sindicat molt temps (alguns encara perduren) i, les noves demandes i l'estil sindical diferent dels joves pagesos van provocar aquesta necessitat.

A partir del primer Congrés, la Unió es converteix en el sindicat de referència de tota la pagesia de Catalunya. Les multitudinàries vagues de tractors a les carreteres del país de la primavera de 1977 i 1978, en defensa de preus justos per a la pagesia ho demostren a bastament, així com les seves accions reivindicatives contra les Cambres Agràries i el verticalisme al camp que són seguides de manera majoritària.

El II Congrés 79 celebrat a Cervera, ja en la legalitat i amb la presència del President Tarradellas, tanca aquesta època de la Transició de la Unió de Pagesos en què els joves vam saber aprofitar el sindicat per plantejar, des de la responsabilitat, però també des de la lluita quan feia falta, les nostres reivindicacions.

4.4. QUÈ VA MOURE ELS JOVES PAGESOS DE LA TRANSICIÓ?

Ja per començar a concloure, vull fer esment dels valors que impulsaren l'acció del joves pagesos en la Transició. Ben segur que foren diversos, però m'agrada recordar que eren fonamentalment valors cívics i polítics. Ara hi ha la tendència a reduir la política a la moral. Fa vint o trenta anys tot era política i aquesta era l'única moral necessària. Avui davant qüestions que són socials, conflictuals i polítiques com: la guerra, la pobresa, les migracions, la fam, la misèria, etc. es tendeix molt a aportar respostes morals i la moral reemplaça la política, en els compromís dels joves.

En aquell període vàrem creure que la moral serveix per regir els nostres comportaments individuals i la política per regir els nostres comportaments col·lectius. Per això el compromís polític fou superior a l'actual. Possiblement hi havia la necessitat de reforçar la idea de ciutadania, contra la idea de fragilització individualista que ens havia imposat el franquisme. Els valors de la democràcia, de la participació i de la solidaritat foren els més importants. Per aquest motiu es van mantenir estretes relacions amb

els moviments obrers, dels estudiants i cívics generats en la ciutat. No es creia en una solució aïllada dels problemes de la pagesia. Calia donar respostes globals a la situació d'una societat que aspirava a la llibertat i a la democràcia, a partir de la qual el canvi seria possible. Tampoc es proposava una política específicament per als joves, penso que els joves vàrem impulsar i dirigir un ampli moviment de canvi social que arrossegà els altres col·lectius.

Crec que el nostre paper fou protagonista decisiu d'aquella etapa. Algú ha volgut relegar-lo al de comparsa, jo no hi estic d'acord. Els grans ens varen deixar fer, fins i tot més del que era previsible. Potser en els nostres pares, va pesar el condicionant de ser, la seva, una generació perduda, que va patir molt directament les conseqüències de la guerra i la postguerra i es trobaven sense massa ànims per encapçalar els processos de canvis que es demanava. Vam comptar, i això és important, amb el suport decidit dels nostres avis.

4.5. QUÈ VAN ACONSEGUIR?

No és fàcil, intentar avui, fer una valoració, encara que sigui crítica, d'allò que vàrem aconseguir. Hi ha, les conquestes polítiques generals (les llibertats, la democràcia, l'autonomia..) que, lògicament, va beneficiar igualment tots els joves i també els pagesos. La majoria d'edat i el dret de vot als 18 anys, que era una vella aspiració, no s'aconseguí fins la Constitució del 78. El dret a l'objecció de consciència, reconegut per la Constitució i regulat a principis dels anys 80 (en aquells temps era una conquesta revolucionària). El reconeixement de totes les llibertats. Una millora en l'educació i l'ensenyament, el dret a la participació en els centres educatius, que afecta més directament els joves.

Les conquestes més vinculades a l'agricultura, la ramaderia, o el món rural, foren: l'establiment de polítiques actives per a la incorporació de joves al camp, nova llei de modernització agrària i dels joves agricultors, crèdits específics per a joves que faciliten el seu accés a la propietat, mesures legals per facilitar la transmissió patrimonial de les terres de pares a fills, la millora en els equipaments i serveis en el món rural (escoles, centres d'oci, comunicacions,...) i, sobretot, el retorn de la confiança i el prestigi del sector agrari, que s'havia malmès molt durant els darrers anys.

Com a conclusió, i ara acabo de debò, els diré que no sé si la nostàlgia és un error. Ben segur no és massa bo mirar constantment enrere. Però recordar i analitzar avui, vint o trenta anys després, com es va moure la Transició a Catalunya i Espanya, és un exercici recomanable per no caure en l'oblit.

Aquests dies fa vint-i-cinc anys de les tractorades de 1977, una de les primeres grans revoltes pageses de la Transició. Potser les coses no arribaren a canviar massa —perquè una revolució al camp en el marc i el temps en què vivim no és possible—, però intentar-ho va valer la pena. Avui, el nostre país, els joves i la pagesia han canviat molt i per a bé. Catalunya és una nació que ha recuperat la democràcia i l'autogovern. Té un Estatut d'Autonomia, unes institucions polítiques sòlides, unes competències per gestionar i uns recursos per administrar.

Té un àmbit propi de decisions (segur que encara curt, però en procés de millora, malgrat els núvols que en l'actualitat ens preocupen).

Disposem d'un sector agroalimentari potent i de prestigi, amb algunes febleses, però amb grans oportunitats. Ha canviat l'estructura de la propietat. Tenim explotacions més modernes i eficaces. La població activa agrària a Catalunya és molt petita, una mica més del 2 %, i ha disminuït fins a assimilar-se a les societats postindustrials més avançades com Alemanya o la Gran Bretanya. Els joves en són una ínfima part, i això és preocupant, però en els darrers temps s'observa una lenta recuperació i durant els dos darrers anys la població agrària ha parat el seu, fins ara, constant procés d'envelliment i es comença a rejuvenir.

Formem part de la Unió Europea i participem de la Política Agrícola Comunitària. És veritat que disposem de menys ajudes directes, per la nostra estructura de les produccions mediterrànies (que són les que tenen menys ajudes directes: com el porcí, l'oli, la fruita, el vi, i les verdures, etc.), però amb una indústria agroalimentària (especialment en carns i fruita) que aprofita la proximitat als centres de consum europeus per exportar. Exportem més de la meitat de la nostra producció agrària.

A Catalunya, però, per desgràcia, el món rural i la pagesia tenen poc pes polític, tot i que es recupera un cert prestigi social vinculat a la multifuncionalitat de l'agricultura i el seu paper de conservador del territori i de l'espai rural. Cal guanyar poder polític per al sector agrari. A França el pes polític en el país de la pagesia és molt superior al seu nombre i aquests disposen de més capacitat d'influència en la societat. Cal seguir, en aquesta qüestió, també els seus passos.

Deia que el món rural ha canviat molt. No hi ha diferències importants amb la ciutat. El nivell de vida és millor i el volum de serveis i equipaments augmenta. La formació actual dels joves pagesos és elevada. Avui, els joves pagesos ja no ho són per necessitat, sinó per voluntat i això fa que procurin obtenir un nivell de coneixements més alt per desenvolupar la seva feina amb millors garanties. Ja no hi ha diferències amb els d'altres sectors o en tot cas són positives. Més enllà de la renda bruta o el producte interior agrari, la renda familiar disponible, en les famílies pageses, és més alta que

la mitjana, ja que es disposa d'ingressos addicionals o no comptabilitzats que ajuden a millorar la renda aparent.

Les perspectives són esperançadores. Europa necessita el sector agrari per tal de garantir-li la producció estratègica d'aliments, però també, la de productes necessaris per a altres usos (industrials, energètics o sanitaris) i sobretot com a garantia de l'equilibri territorial i d'una correcta conservació de l'espai rural. Malgrat els problemes de la globalització dels mercats, de la liberalització del comerç, de les contencions i els equilibris pressupostaris de la UE i la voluntat d'ajuda als països de l'est d'Europa que aspiren a formar part de la Unió, el sector agrari i el món rural tindran sempre el suport d'una societat que necessita de la seva presència i la seva continuïtat.

I finalment, dir-vos que he intentat descriure un temps, un lloc i un sector que potser us queden una mica lluny, sobretot als que veniu del món urbà. En tot cas, convé que quedi en el record de tots que els joves pagesos vàrem intentar, a l'igual que molts altres, posar el nostre gra de sorra en el procés de recuperació democràtica i nacional que ara, a pesar de les dificultats, tots gaudim.

ELS JOVES ESTUDIANTS
(NOTES APRESSADES I DESMEMORIADES
SOBRE L'ÈPOCA FINS ARA MÉS INTENSA
DE LA MEVA VIDA (1974-1979): LA TRANSICIÓ
A L'ENSENYAMENT SECUNDARI A BARCELONA)

Ponent:

EDUARD JIMÉNEZ HERNÁNDEZ

Economista

Algú haurà de fer la feina com cal

Són aquestes, unes notes de testimoniatge que han superat el “pudor” de preguntar-se si hom pot parlar dels joves estudiants a la Transició. Se suposa que aquí no es demana l'autoritat de parlar amb coneixement, sinó amb vivència directa. Aquestes setmanes, rebregant papers, m'he adonat que en efecte he reviscut uns moments que van ser tan i tan especials que m'han portat a situar-los com els més intensos de la meva vida. Circumstàncies d'ordre personal m'han impedit de fer allò que m'hagués agradat especialment: contrastar els meus records i els d'altres joves protagonistes d'aquells dies.¹ Si finalment m'he decidit a fer aquestes quatre notes és amb

1. D'una manera totalment desendregada vull esmentar d'altra gent —els noms reals dels quals sovint seran un misteri— amb qui volia parlar d'aquells temps, i que ben segur tindran tanta o més experiència que jo mateix d'aquelles batalles: la *Blanca* (*Clara Ponsati*), estudiant —crec— del Joanot i avui professora a la Facultat d'Econòmiques de la UAB, el *fill del Guti* (*sorry!*) estudiant del Menéndez i avui consultor de TRS, en *Jordi del Milà*, a qui recordo com un autèntic líder estudiantil i que em sembla que sempre s'ha dedicat a la promoció d'artistes i espectacles; en Lluís Salvadores i en Jordi Casas, estudiants del Balmes i avui advocat laboralista i secretari de l'Ajuntament de Sabadell, respectivament; en *Caracrió* (no en vaig saber mai el nom) estudiant com jo al Sant Josep i un dels dirigents del PORE de l'època, l'Antoni Pigrau, un altre estudiant del Sant Josep i dirigent a l'època de la Jove Guàrdia Roja; i *Chupito* (Pere González), estudiant primer del Sant Josep i després de l'Albéniz de Badalona, avui tècnic de formació a l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, que és el principal “causant” de la meva participació en aquesta història i l'única persona d'aquell moment amb qui he mantingut fins avui una relació continuada. Una abraçada a tots i també per als que ja no recordo prou com es mereixen.

l'esperança que algú farà com cal aquesta feina i sense la distorsió que es palesa quan hi penses pensant-hi sobre tu mateix.

Els darrers batxillers o quan ser jove estudiant era un privilegi

Sóc d'una “quinta” una mica particular, com és la del darrer curs de l'antic batxillerat (el de dos nivells, l'elemental i el superior), abans del BUP. La meva infantesa la recordo anant a examinar-me “lliure” a l'Institut Balmes de Barcelona, com feien milers d'estudiants d'acadèmies de barri al començament dels anys 70 a Barcelona. Era un fet totalment irracional que –vés per on– recordo amb simpatia, perquè crec que em va ensenyar a jugar-m'ho tot a una sola carta, en un acte de domini de la matèria i auto-control sobre la situació (centenars de nois desconeguts amb una prova que t'hi jugaves el curs, en un lloc estrany i corrent mil i uns rumors sobre els examinadors i els exàmens).

La particularitat rau en el fet que en aquell moment continuar els estudis després dels 14-15 anys era una excepció, fins i tot a les ciutats com Barcelona. La condició de “jove estudiant” era minoritària llavors, la majoria de la gent es posava a treballar, tot i que alguns continuaven intentant estudiar “a empentes i rodolons”. Ja hi havia abandonaments abans de quart de batxiller, però ja a la meva època tampoc no eren el normal, perquè els pares de la postguerra tenien molt clar que per poc que “valguessin” els seus fills havien d'estudiar.

Les dades (una deformació pseudoprofessional) corroboren aquest fet. L'any 1976, a Catalunya, poc més del 35 % dels joves de 16 a 19 anys eren inactius, vol dir estudiants. Deu anys després, el 1985, més del 55 % dels joves d'aquesta edat ja es dedicaven “en exclusiva” a l'estudi.

El moment històric del que parlem és llavors un moment sociològicament molt important: el de l'inici de la generalització majoritària de la condició d'estudiant com la condició dominant entre els joves. Encara trigaria una altra dècada, fins a mitjan anys noranta, en què la condició d'estudiant esdevindria gairebé exclusiva de la gent d'aquesta edat, acostant-se al 70 % els joves que fonamentalment el que fan és estudiar, que és la situació d'avui, si fa no fa.

Si no recordo molt malament, el curs que vaig ingressar a l'Institut Sant Josep de Calassanç (1974-1975), al barri del Camp de l'Arpa a Barcelona, no passaven de la dotzena els instituts de batxillerat públics de la ciutat. Com era d'esperar, el “sistema” no responia a temps ni a l'explosió demogràfica dels seixanta ni a la pressió de les classes mitjanes i obreres de la ciutat per a accedir a nivells d'educació per damunt del bàsic. Crec que, junt amb el

canvi polític, aquesta circumstància és la que bàsicament descriu el context d'allò que vam viure en l'ensenyament secundari públic en la segona meitat dels setanta: un profund desajust entre les necessitats i expectatives "d'educació" d'una part ja majoritària de la població i un sistema educatiu molt segmentat, en crisi de creixement i profundament convulsionat i interrelacionat amb el moment polític de l'acabament del règim franquista.

Com es podrà comprovar, el paisatge va canviar en molt pocs anys, i en general es fa difícil de destriar el protagonisme dels estudiants en relació amb els altres dos estaments que també varen protagonitzar aquells dies, el professorat i les renovades associacions de pares. Vet aquí a continuació alguns fets i reflexions que poden ajudar a il·lustrar tot plegat.

Els universitaris com a tòpic del moviment estudiantil

Els joves estudiants per definició són els universitaris. Els "papers"² diuen que no és fins el curs 73-74 que no es desferma un moviment estudiantil als centres de secundària de Barcelona, i no seré jo qui ho discuteixi, malgrat que no sé ben bé què vol dir en aquest cas "moviment" ni "estudiantil". El fet és que aquell curs hi hagué una vaga general a l'ensenyament i per primer cop la presència d'estudiants de l'ensenyament secundari es fa notar.³

El cas és que no recordo una relació ni estreta ni continuada ni particular amb els moviments universitaris de l'època, tampoc en l'àmbit de les organitzacions polítiques. Naturalment, érem els crios i aprenents d'activistes, i en aquell moment s'establia una clara frontera entre l'activitat als centres de secundària i les vocalies i grups de joves, on hi actuaven les "joventuts" dels diversos partits, i la universitat, on actuaven ja els "partits"... deu ser que ja eren adults. En canvi, sí, era present una estreta relació amb els diversos moviments i organitzacions del professorat i dels pares, que com més va més presents van ser en tota la problemàtica de l'ensenyament secundari. En aquest context, molts adolescents ens sentíem "adults"⁴ perquè protagonitzàvem un esdevenidor còmplice, si més no, amb una part dels adults amb qui vivíem: els professors "progres" del centre, els desvalguts PNN, els pares actius a l'APA,...

2. Una de les característiques de molts dels papers que he rellegit és la manca de datació, la qual cosa fa pensar que sens dubte no hi havia cap pretensió de... passar a la història!

3. JCC, Ensenyament. Batxillers i formació professional, Col·lecció "Alternatives", núm 1, 1977.

4. Recordo com si fos avui els meus primers dinars amb els professors del Sant Josep Goyo i Amparo (on esteu?), militants del PSUC, i allò més curiós és que el fet que tinc més gravat a la memòria era el costum de prendre una copa de Torres 5 o Mascaró havent dinat... mai no havia vist allò en el meu entorn!!; i en canvi no puc dir res sobre si preparàvem o no contubernis a l'institut.

Tot indica que no és fins el curs 1975-1976 quan podem trobar un moviment d'estudiants a l'ensenyament mitjà a la ciutat. Es tracta de la reacció davant l'expulsió de 15 alumnes de l'Institut Milà i Fontanals de Barcelona, que va desfermar vagues, manifestacions i mobilitzacions a 24 centres d'ensenyament mitjà de l'àrea metropolitana de Barcelona i la "solidaritat" d'associacions de veïns. Els alumnes van ser readmesos i es va posar sobre la taula la interlocució davant els centres i la delegació del Ministerio de Educación y Ciencia més o menys esteses i representatives, com ara la Coordinadora de Delegats de Barcelona.

El "favor" de la LGE i la gestió democràtica dels centres

La Llei general d'educació de 1970 configurava un sistema escolar obligatori i comú dels 6 als 14 anys, l'EGB, dividia els ensenyaments secundaris en dos grans troncs, el BUP i l'FP, i introduïa la prova de selectivitat en l'accés a la universitat. L'entrada en vigor dels seus plans va ser progressiva, convivint als centres de secundària amb els alumnes de l'anterior pla. Per a aquests darrers –com jo– feia uns anys que havien desaparegut algunes de les expressions més notòries del sistema selectiu anterior: les famoses revàlides de quart i de sisè de batxillerat, aquestes que ara tornen a estar de moda arran de la proposta de reforma de la ministra Del Castillo.

Avui em sobta llegir que la principal crítica que es feia a la Llei era "*que se elabora por parte del MEC sin la participación democrática de los afectados (padres, enseñantes, alumnos)*".⁵ És clar, no podia ser d'altra manera! O també que "*la entrada en funcionamiento del 1º de B.U.P., el arma más sofisticada del M.E.C. para encubrir sus fines clasistas y selectivos, puso en total evidencia la inviabilidad e inutilidad de la Ley General de Educación (...) La falta de plazas escolares se agravó aún más*".⁶ El que passava realment era tan senzill com que el Govern feia els decrets, però ja no manava realment en bona part dels sistemes. I que els pocs o molts aspectes modernitzadors contemplats per la Llei (com l'extensió de l'escolarització i una més gran i diversa qualificació dels estudis) es veien desbordats per la realitat de la seva escadussera aplicació, i pel creixent moviment participatiu que aprofitava qualsevol escletxa per posar en evidència la il·legitimitat del règim i la seva inoperància.

5. "Documento sobre la problemática actual de la enseñanza", maig de 1975, signat pel Col·legi de Doctors i Llicenciats, FAV, Antics alumnes de la Normal, Federació Diocesana de Pares de Família i "Rosa Sensat".

6. Informe de la I Conferencia de Bachilleres de la JCC (1976?).

Així, l'estiu de 1975, en el marc de la Xa Escola d'Estiu de Barcelona organitzada per Rosa Sensat i el Col·legi de Doctors i Llicenciats, s'elabora la declaració *Per una nova escola pública*, que es constitueix com la veritable agenda del moviment democràtic a l'ensenyament. La pressió en els centres d'ensenyament mitjà el curs següent va ser molt i molt important. A més dels fets del Milà destaca un famós (!?) "Document Zero", elaborat per quatre directors de centres, que circula arreu, i on es planteja la gestió democràtica dels centres. En aquest marc al meu institut (diuen els papers que va ser el primer) i a d'altres es creen claustres democràtics, on participen alumnes i pares. La vida dels centres fa un tomb molt important malgrat que ningú no sabíem ben bé cap a on anàvem.

A l'inici del curs següent, el 1976, el MEC reacciona i la Dirección General d'Enseñanzas Medias aprova una resolució "*sobre la participación estudiantil en los centros estatales de bachillerato*". En l'exposició de motius recorda que ja el títol IV de la LGE preveia "*la cooperación de los estudiantes en la obra educativa*" i es proposa regular amb caràcter experimental l'aplicació d'unes normes de participació abans d'establir el previst Estatuto del Estudiante. La resolució establí un sistema de votacions de delegats i la seva participació en un *Consejo Asesor* del Centre. Pel que jo recordo, molts centres no en van fer ni cas, però es va aprofitar la nova legitimitat davant la delegació provincial que permetia l'existència d'uns càrrecs representatius i es va consolidar la relació entre els centres. La resolució havia arribat a la direcció del Sant Josep deu dies abans de la mort d'en Franco.

Nous centres, nocturns, PNN, l'FP... i la selectivitat

Si és que és certa l'existència d'una gran sensibilització i mobilització a l'ensenyament secundari, això és sens dubte perquè els problemes s'encadenaven arreu en el sector públic,⁷ al meu parer força més que a la universitat. Gairebé tots els problemes naixien del mateix, el gran augment de la població escolar d'ensenyament mitjà, que feia de molts instituts, en especial els de la zona intermèdia de Barcelona, uns centres molt massificats.⁸ Va ser molt notable –i crec recordar que va durar molts anys– la

7. Gairebé tot el que vaig viure i conèixer es desenvolupava als centres públics i unes poques acadèmies privades, algunes d'elles molt avançades, com ara Súnion. Desconeixíem què estava passant als col·legis privats religiosos, molt importants a la ciutat, per bé que posteriorment em consta que també s'hi van produir força canvis en aquells moments.

8. En aquella època la matriculació es realitzava –no sé ara– per assignació zonal, i coincidí que els barris més extrems de la ciutat eren comparativament els menys dotats de centres.

situació al voltant de la creació dels IB Sant Andreu, primer, i del Patronat Ribas, poc després... era l'inici dels barracons que durant tants anys han acompanyat la problemàtica dels ensenyaments primari i secundari al país.

El creixement de la matriculació i l'obertura de nous centres es va servir amb l'ampliació de les plantilles de professorat sota la figura dels no numeraris, gent que recordo (em perdonaran) com a molt jove i oberta, no particularment cridats a l'ensenyament (titulats superiors que es prenen sovint la feina com a transitòria i que impartien matèries sovint allunyades del seu interès), molt actius en el tracte amb els estudiants i que patien tanmateix una situació de veritable discriminació en el sistema.

Un tercer focus de problemàtica se situava en els nocturns, modalitat que amb motiu o sense anava aplegant la pitjor "fama" del sistema. En poc temps la matriculació als nocturns va créixer tant que es van configurar dos instituts en molts centres, de fet tenien òrgans i sistemes de gestió separats. L'augment de la demanda de nocturns (de 6 a 10 del vespre) se sostenia en que molta gent després del primer any de secundària començava a buscar feina, a cops, perquè els estudis no li anaven gaire bé. I hi havia, naturalment, els qui gaudint del graduat escolar havien començat a treballar en un moment en què no es parlava encara de l'atur juvenil, fenomen que es va iniciar a començament dels vuitanta.

Tot i ser un dels eixos de la reivindicació en contra de la LGE, la relació amb els centres d'FP era més aviat escassa, potser pel relatiu poc pes dels centres públics en aquesta branca a la ciutat. Per la Coordinadora recordo la connexió amb alguns delegats, però recordo especialment els de fora de Barcelona, com ara Cornellà de Llobregat o Granollers. Dedueixo que l'especial problemàtica que vivien (dotacions, horaris, ambient) va anar fent quallar una dinàmica pròpia, sobretot entre el professorat, que pocs anys més tard es va expressar amb tota la força a l'AEFPC i a les jornades organitzades per l'ICE de la UPC.

I és clar que el tema central i recurrent de tota plataforma era el de la selectivitat, implantada en substitució de les PAU de l'antic pla d'estudis. Val a dir, més enllà dels aspectes pròpiament educatius, que ja en aquell moment es gestava la consciència que el "destí natural" dels estudiants de batxillerat era anar a la universitat, i això ho pensaven no solament els estudiants sinó també, i particularment, els pares. Si en la meua infantesa en parlar d'un batxiller (superior) ja es reconeixia socialment com alguna cosa, al tombant de mitjan anys setanta acabar el BUP no era sinó la manera d'entrar a la universitat, i més tenint en compte la pitjor fama que la realitat dels ensenyaments professionals d'aleshores. Ve això a explicar el perquè des d'un primer moment les mobilitzacions contra la selectivitat van ser tan massives i reconegudes... fins que es va veure que si fa no fa tothom aprovava.

Aquestes diverses problemàtiques es viuen com un *totum solidarium* en els centres i en estreta relació amb les xarxes de les entitats i organitzacions dels moviments democràtics no solament de l'ensenyament, sinó també generals (Congrés de la Joventut, Vocalies de Joves, Taula Coordinadora...).

La presència política i el gran “lío” de l'organització estudiantil

Entre el miler molt llarg d'estudiants del Sant Josep de Calassanç, com en els altres grans instituts de Barcelona, no hi ha dubte que als anys 1975-1977 hi havia militants de pràcticament totes les organitzacions clandestines de l'oposició democràtica, nodrides especialment per la gent més gran, del COU i el nocturn. Em refereixo, és clar, als grups “a l'esquerra” dels joves socialistes que van començar a ser-hi presents parcialment i tardanament. Aquesta massiva presència de militants organitzats (la JCC va arribar a tenir a l'Institut més de 100 afiliats!) implicava i explicava directament dos fets característics de l'època.

D'una banda, el nivell d'informació i de presència pública de les organitzacions clandestines va ser molt i molt gran. Els grans cartells explicatius, les convocatòries generals a les mobilitzacions democràtiques del 75 i el 76, les detencions de companys, el reconeixement públic com a militants de tal o qual persona eren el pa de cada dia. El nivell d'unitat política era també força gran. Però en d'altres sessions es podrà examinar millor com eren aquestes coses.

Succeïa, d'altra banda, que cada organització promovia la seva pròpia “solució” a com s'havien d'organitzar els estudiants per aconseguir millor els seus objectius. De manera que, en els centres, la discussió entre els estudiants més actius sobre una o altra forma d'organització era quasi tan important –sovint més– que allò que veritablement es perseguia. En els primers anys la controvèrsia se centrava entre els “representants” de les assemblees i els delegats. Els anys posteriors entre els dos anteriors i el Sindicat d'Estudiants. Naturalment, bona part de la discussió obeïa estrictament a criteris i decisions que les diverses organitzacions polítiques posaven en escena. Eren discussions força aferrissades per un pretès lideratge del moviment.

Amb el temps transcorregut i remenant papers t'adones que, a més, cada organització canviava al seu torn de posició. Per no assenyalar-ne d'altres, mentre els joves comunistes havíem defensat i promogut tot el moviment de juntes de delegats i de la coordinadora durant els anys 1974-1976 enfront d'un Sindicat Democràtic d'Ensenyament mitjà promogut per la

Jove Guàrdia Roja, a partir del 77 vam promoure la creació d'un sindicat d'estudiants. I la història es repeteix a l'inrevés en d'altres. Avui, si voleu que us digui... sovint no sé explicar el perquè de les posicions i els canvis.

... I mentrestant el canvi de paisatge als instituts i escoles professionals

La majoria d'estudiants estava segurament al cas del que anava passant, però no podia seguir de cap manera la intensitat del moment polític ni les petites grans discussions de les organitzacions sobre com havia de ser el moviment. A més, passaven moltes altres coses de més interès.

Una primera i no menor és que van ser els anys de la introducció de la coeducació a l'ensenyament secundari. Fins llavors els instituts havien estat separats per gènere, a cops amb dos edificis propers al mateix barri (Menéndez i Montserrat, Infanta i Joan d'Àustria). En general, crec recordar que la coeducació s'introduïa "per dalt": quan vaig arribar al Sant Josep tot érem nois menys unes poques noies que feien COU. Quan vaig marxar tot l'Institut era mixt, per bé que amb majoria de nois. Els nocturns van anar, crec, més de pressa en això.

Assenyalo el fet anterior com a molt important, perquè explica també la dinàmica de la vida quotidiana d'activitats de tota mena que es feien al centre, amb unes potentíssimes comissions culturals que comptaven amb la col·laboració de la pròpia direcció. I, és clar, entre manifestació, assemblea i claustre allò de debò viscut per tots eren les festes. Se n'hi feien moltes i amb tota mena d'excuses avinents. I recitals, també molts si més no al Sant Josep.⁹ Revistes i publicacions, sortides i excursions i moltes, moltes, moltes hores de bar dels quals, naturalment, l'entorn n'estava ple.

Epíleg: De la resistència i els espais de llibertat al famós passotisme

Pel que sé,¹⁰ moltes de les característiques de la vida dels centres que es van iniciar en aquella època van perdurar molts anys, si més no fins ben entrats els vuitanta. La majoria de les problemàtiques també van continuar,

9. Recordo amb molta enyorança el recital a la Sala d'Actes de la Maria del Mar Bonet, que vam viure com un moment culminant del sentiment (implícit) que podíem aconseguir allò que volguéssim i que l'Institut era ben bé casa nostra, allà on vivíem. O un més endavant de La Locomotora Negra, el pianista de la qual era (potser n'és) professor d'història i de francès al centre.

10. Dóna la casualitat que els meus dos germans petits van anar després que jo al mateix institut, un d'ells va entrar-hi a treballar... i el meu pare va fer l'intent de fer el BUP, ja de gran, amb posterioritat. Ben bé podríem fer-ne la història!

si bé a partir de l'any 80 ja era difícil de trobar situacions tan extremes en relació amb les places o el professorat. Després de les primeres eleccions democràtiques (vegeu la campanya del dret de vot als 18 anys) les organitzacions juvenils van continuar centrades en temes sociopolítics, alguns de gran notorietat als instituts, com la campanya contra l'entrada d'Espanya a l'OTAN.

Els canvis, però, havien anat més enllà. Els centres ja no eren dels pocs llocs on aquests joves batxillers més o menys privilegiats podien gaudir d'espais de relació i llibertat; sorgien els casals de joves, les ràdios lliures, els ateneus llibertaris, es recuperaven les grans festes populars i de barri... I bona part del jovent dels instituts va adoptar un *look* i un *modus vivendi* pretesament més alternatiu i formalment més radical: van ser els inicis de l'anomenat passotisme, que tants maldecaps i tanta tinta va donar de si durant algun lustre a polítics, sociòlegs i tota mena de gent ocupada en la joventut. Però aquesta sí que és ja una altra història.

VIVÈNCIES DEL FEMINISME DELS 70

Ponent:

M.ª ENCARNA SANAHUJA YLL

Parlaré del moviment feminista durant la segona meitat de la dècada dels 70 i començaments del 80, especialment del feminisme català, tant perquè hi segueixo implicada, com perquè crec que presenta unes connotacions especials que el diferencien de processos esdevinguts en altres països i, en aquests moments, fins i tot en d'altres àrees de l'Estat espanyol. En tenir una formació de prehistoriadora, deu anys de feminisme em semblen un espai de temps ridícul i sóc molt conscient, per altra banda, que les meves pròpies vivències imposaran uns límits a la meva exposició. Però el que desitjo és sobretot apuntar el sentit que aquesta etapa va tenir per a mi.

Els començaments

Les Primeres Jornades Catalanes de la Dona, celebrades al Paranimf de la Universitat de Barcelona el 1976, van canviar el curs de la meua vida, tot i que hi vaig anar per casualitat i amb una certa distància per esbrinar què eren aquestes Jornades. Encara recordo la impressió que em va produir veure tantes dones juntes per primera vegada. En altres ocasions m'havia emocionat el fet de compartir un espai amb moltes i molts en reunions polítiques àmplies, més o menys clandestines, o a les manifestacions, però sentir la presència col·lectiva de tantes dones va ser una cosa nova i inobli-

dable. Pràcticament no em vaig moure d'allí en tres dies, escoltant, descobrint, identificant-m'hi i discutint sense parar.

Si començo parlant de les Jornades és perquè abans del 75 no estava connectada amb el feminisme. Ara sé que les Jornades van ser el resultat del treball del Secretariat d'Organitzacions no Governamentals, que tenia com a objectiu l'anàlisi de la problemàtica de la dona. Aquest Secretariat va néixer després d'unes jornades semiclandestines que es van fer a Madrid, *Jornadas de Liberación de la Mujer*, l'any 1975, aprofitant l'Any Internacional de la Dona declarat per l'ONU. Estava format per vocalies de dones d'associacions de veïns, l'Associació de Dones Universitàries, la Unió Mundial d'Organitzacions Catòliques Femenines (UMOCF), l'Associació d'Amics de l'ONU, el Col·lectiu Feminista de Barcelona, l'Associació de Treballadores de la Llar i l'Associació de Comunicació Humana i Ecològica (ANCHE).

L'any 74 jo era una Professora No Numerària, una PNN de la Universitat Autònoma de Madrid, d'on al final de curs em van expulsar. Precisament la universitat havia estat el meu lloc de politització. En aquells moments estava implicada dins de la lluita dels PNN i el 75 em vaig decidir a formar part d'un partit proxinès, l'ORT, perquè Mao Tse Tung i el seu *Llibre vermell* eren els meus ídols i també perquè es caracteritzava pels seus atacs a la política "revisionista" del PSUC.

Era conscient de les injustícies que patien les dones, però jo encara no m'hi identificava. Creia que estava per sobre d'aquesta discriminació que, per a mi, era conseqüència de la dictadura franquista i del poc desenvolupament del nostre país. Havia llegit llibres sobre el tema de les dones que m'havien interessat, en especial recordo *Cartas a una idiota española* de la Lidia Falcón, llibre que em va fer començar a tenir "la mosca darrere l'orella", ja que, en algunes ocasions, les experiències d'alguna "idiota" eren molt semblants a les meves.

Tornant a les Jornades, allà es va discutir de tot, es van presentar ponències i comunicacions sobre dona i treball, dona i família, legislació, sexualitat, política, problemàtica de les dones de barris i del camp, moviments feministes, prostitució, dones emigrants, dones solteres, el mite de la maternitat... Les comunicacions que més em van impressionar van ser les del Col·lectiu Feminista de Barcelona, probablement per les seves provocadores afirmacions. Jo era una rebel que volia canviar el món. A més, creia que era possible canviar-lo, m'ho creia de debò. Tot el que era antiinstitucional, polèmic i, sobretot, escandalós m'atreia i em seduïa. Recordo que, quan una dona de l'UMOCF va parlar dels valors de la dona com a esposa i mare dins de la família, tota la sala, gairebé 4.000 dones i alguns homes observadors, es va posar a xiular i cridar. La ponència no es va acabar i l'UMOCF va abandonar el moviment feminista.

En acabar les Jornades vaig contactar amb les dones del Col·lectiu Feminista i em van explicar que un dia a la setmana es reunien en grups per discutir i explicar profundament la seva ideologia. També em van advertir que per formar part del Col·lectiu no es podia militar en un partit polític. Vaig anar a aquestes trobades i quatre mesos després de les Jornades vaig deixar l'ORT i vaig començar la meua militància en el Col·lectiu Feminista de Barcelona. En aquells moments el moviment feminista, amb la consigna “jo també sóc adúltera”, estava implicat en la defensa d'una dona condemnada per adulteri i exigia una llei a favor del divorci.

El feminisme català de la dècada dels 70

Les característiques polítiques de la dictadura franquista van tenir a veure en el fet que la majoria de les dones que formaven part del moviment feminista de la dècada dels 70 militessin o fossin simpatitzants de partits polítics d'esquerres. Algunes van continuar als mateixos partits polítics, d'altres els van deixar per formar grups autònoms o fins i tot partits polítics només de dones, però, en realitat, l'enfrontament entre l'única i la doble militància va ser el debat fonamental del feminisme durant tot aquest temps.

Fent un esquema general, existien tres tendències significatives dins del moviment feminista de l'Estat espanyol:

1. Feministes de partits (PSC, PSUC, LCR, MC, PTE...). Consideraven que l'emancipació de la classe treballadora reestructuraria la societat en perfecta igualtat de drets i obligacions d'homes i dones. Moltes feministes de partits formaven part de les vocalies de dones de les associacions de veïns.

2. Feministes radicals. La premissa bàsica era que les dones havien d'organitzar-se com a tals per aconseguir la revolució feminista. No acceptaven la doble militància.

En un principi, el grup més significatiu era el Col·lectiu Feminista de Barcelona, liderat per Lidia Falcón. Després, en diferents llocs de l'Estat espanyol, es van formar col·lectius del mateix tipus: Madrid, Mallorca, Eivissa, València... Els pressupòsits bàsics n'eren:

- La dona constitueix una classe social explotada per l'home en funció de la reproducció, la sexualitat i el treball domèstic.
- El feminisme és una opció política global. Les dones s'han d'organitzar en grups o, fins i tot, en partits exclusius de dones.

- La presa de poder social, econòmic i polític de les dones i posterior destrucció d'aquests poders.
- Com que només el socialisme pot assentar las bases materials per a l'alliberament de les dones, és possible mantenir aliances amb altres classes i grups oprimits.

El 1976 és produeix la primera escissió del Col·lectiu, precisament per la política d'aliances amb la Unió de Republicans de Catalunya. Es forma aleshores el grup LAMAR (Lucha Antiautoritaria de Mujeres Antipatriarcales Revolucionarias), que no accepta aquesta aliança amb un grup mixt. Les dones de LAMAR volien partir d'elles mateixes i posar en qüestió tot el que s'havia fet al marge de les dones. Treballaven a nivell ideològic i en la pràctica de cada dia en la família, el treball, el carrer... Es qüestionaven "fins i tot el marxisme" i buscaven compartir amb el grup el procés d'autoconsciència de cada dona. Aprofundien en la identitat de les dones i volien crear una nova cultura feminista. Estaven en contra del poder i funcionaven en petits grups coordinats, sense direcció ni centralismes, on cada una desenvolupava el seu potencial i la seva autonomia.

En 1977, a causa de l'expulsió de Lidia Falcón per part d'algunes dones del Col·lectiu, va tenir lloc una nova escissió i posteriorment Lidia Falcón va constituir el 1977 l'Organització Feminista Revolucionària i el 1979 el Partit Feminista de Catalunya. En aquest mateix any, a les *Jornadas Feministas de Granada*, hi va haver una gran divisió entre el "feminisme oficial" i les "feministes independents". Les dones del feminisme radical, excepte les del PFC, van considerar que no es podia donar un xec en blanc a l'esquerra, que el feminisme era una opció política global i que la lluita de les dones anava més enllà de la lluita de classes. Per primera vegada, el discurs de la igualtat quedava superat pel de la diferència, sense que això volgués dir complicitat amb la desigualtat. Les denominades feministes independents van celebrar les seves primeres jornades estatals a Barcelona l'any 1980, any en què també va tenir lloc a Madrid la primera trobada estatal de lesbianes. Després de Barcelona, les independents es van reunir a Vigo (1981), Donosti (1982), València (1983), Madrid (1984) i les Lagunas de Ruidera (1985), introduint temes nous dins del feminisme: dona i bogeria, sexualitat i lesbianisme, formes d'organització horitzontals, dansa, fotografia, etc.

El debat i les posicions confrontades entorn del lesbianisme com a opció política van trencar el grup de feministes independents catalanes a Lagunas de Ruidera, mentre que les feministes independents del País Basc i les de Madrid van continuar sota la denominació de Feministes Autònomes.

3. Feministes entre les radicals i les dones de partits. És una via intermèdia, una tercera via.

El grup més representatiu d'aquesta tercera via va ser ANCHE, un grup autònom dels partits polítics i dels homes, del qual podien formar part tant dones de partits com de les diferents tendències feministes. L'objectiu d'ANCHE era compaginar la lluita de classes i la lluita específica de la dona per la seva alliberació. Aquest grup va explotar en mil bocins a causa del debat sobre la doble militància i l'autonomia política del moviment feminista. Una part de dones d'ANCHE va formar el grup de LAS MAGAS (Mujeres Autoorganizadas en Grupos Autónomos), dividit en grups més petits, autònoms, però vinculats. Alguns d'aquests grups van començar a apropiarse al feminisme radical i moltes van entrar a LAMAR.

La Coordinadora Feminista, nascuda després de les Jornades Catalanes de la Dona, aglutinava tots els grups feministes, excepte les dones que formaven part de l'Associació Catalana de la Dona, creada pel PTE amb el recolzament d'algunes socialistes i comunistes que no estaven d'acord amb l'existència d'una coordinadora i que pensaven que l'alternativa, tard o d'hora, seria de l'Associació Catalana de la Dona.

Formaven part de la Coordinadora Feminista els grups que havien participat a les Jornades i els que es van anar creant posteriorment. La Coordinadora Feminista es va definir com unitària, independent dels partits polítics i representativa de les diferents tendències del feminisme. De tota manera, la Coordinadora va estar sempre controlada per dones de partits, que, des de les vocalies de dones, aportaven la seva visió i els seus vots.

Tot i així, l'aglutinador de les diferències entre les dones de partits polítics mixtos, les autònomes i les radicals es fonamentava en una llarga llista de reivindicacions. La nostra lluita al carrer, l'acció, el proselitisme, les relacions entre dones, tot això adobat de ludisme només de i per a dones, ens feia combatives, fortes i sobretot més segures. I vam aconseguir en un espai de temps molt curt drets que ens havien estat negats, alguns dels quals van ser conquestes més aparents que reals: supressió del delictes d'adulteri, legalització dels anticonceptius, llei del divorci, aturada dels processos judicials de dones que havien avortat, aconseguir que els jutges tornessin amb la força de la llei els fills a les mares en els casos on el marit hagués segrestat les criatures durant el procés de separació...

També es van crear espais exclusius de dones, com la Casa de la Dona, la Llibreria de les Dones (avui tenim la Llibreria Pròleg), el Bar i les Edicions La Sal, el Centre d'Estudis de la Dona, El Casal de la Dona de Sants, La Nostra Illa, etc., es van conquerir espais "gais", com Daniel's i Members, i van aparèixer moltes revistes: *Vindicación Feminista*, *Dones en Lluita*, *Quaderns d'Alliberament*, *Xiana*, *Poder y Libertad*, *Laberint*, *Amazonas*, etc.

Per tot el que he dit, el feminisme de la dècada dels 70 va estar més lligat a l'oposició franquista que al maig del 68 i la gran majoria de les dones eren "d'esquerres". Al contrari que a França i Itàlia, on, sota el lema "allò personal és polític", preocupaven sobretot temes com la vida quotidiana, el cos femení o la maternitat, a l'Estat espanyol, excepte en alguns grups del feminisme radical, l'interès es va centrar especialment en l'àmbit públic de la política i en el moviment obrer. Potser per això, considerar que la dona era una classe social i que la divisió entre proletàries i burgeses no era real (CF, OFR i PFC) constituïa un revulsiu difícil de digerir.

Els anys 80 i la transformació del feminisme català

A les eleccions catalanes del 1980, les feministes radicals vam intentar impulsar una candidatura exclusiva de dones, però, malgrat haver aconseguit les signatures necessàries, les aliances entre nosaltres van fallar. Finalment, el PFC va parlar amb tots els partits perquè incorporessin el nostre programa feminista en els seus propis programes. Cap partit ho va acceptar, llevat del Bloc d'Esquerra d'Alliberament Nacional. D'aquesta manera ens vam trobar fent mítings per defensar el programa i demanar el vot per al BEAN. No oblidaré aquesta campanya, perquè va ser una de les èpoques més cansades de la meua vida i també de les més contradictòries, ja que els homes de la candidatura, quan parlaven en públic, no podien amagar el seu sexisme. No vam aconseguir cap escó i ara crec que va ser molt millor.

El 1983 vaig deixar el partit –o em van expulsar (segons com es miri)– i me'n vaig anar amb una beca a la Universitat de Columbia de Nova York. Quan vaig tornar em vaig trobar amb un feminisme diferent. Amb la instauració de la democràcia al nostre país, els partits minoritaris d'esquerres, en els quals militaven una gran part de les feministes, no van tenir espai i, més d'hora o més tard, van desaparèixer. Però moltes dones que n'havien format part van seguir en el feminisme, desconcertades, sense saber molt bé què fer, però amb una voluntat clara: no volien abandonar el moviment de dones. I crec que aquesta és la clau per comprendre el rumb del feminisme barceloní. Les dones de doble militància, encara que fos de manera forçada, es van trobar divorciades i, sense renunciar a la seva manera d'entendre el món, van anar obrint-se a aportacions noves, van començar a intercanviar experiències amb altres dones de tendències diverses que, des d'altres àmbits, havien seguit també reflexionant i fent feminisme.

Recordo l'ocupació de la casa que reclamàvem com un espai de dones al carrer Font Honrada, la seva desocupació per part de la guàrdia urbana, les

negociacions amb l'Ajuntament i la creació de l'antiga seu de Ca La Dona a la Gran Via, les reunions del grup de Dones Ensenyants en aquest últim espai aconseguit... No obstant això, va ser a les jornades *Vint Anys de Feminisme* celebrades a les Cotxeres de Sants quan vaig notar el canvi que he esmentat.

En aquell moment jo formava part del Centre d'Investigació Històrica de les Dones *Duoda*. Algunes dones de *Ca la Dona* m'havien convidat a participar a la taula rodona organitzada. En aquesta retrobada vaig viure la transformació assenyalada com una obertura cap a alguna cosa que no sabia exactament el que era, encara que tenia la sensació que es tractava d'alguna cosa molt important i a la qual jo també desitjava poder contribuir. Aquest desig va continuar al llarg de l'organització de les jornades *Vint Anys de Feminisme a Catalunya*, celebrades el maig de 1996. Durant la seva preparació, Ca la Dona, a més de ser un espai físic, va començar a convertir-se en un espai simbòlic, un espai compartit per dones de diferents enfocaments polítics feministes que buscaven vincles entre elles i no s'enfrontaven, probablement perquè compartien, mitjançant relacions basades en la confiança, un mateix desig profund de renovació comuna i compromís recíproc.

Tot això ha donat com a fruit la pràctica de la disparitat entre dones, política que, de manera conscient o inconscient, algunes de nosaltres ja practicàvem per sobre d'alguns enfrontaments en el denominat "feminisme de l'emancipació". En moltes ocasions, els objectius es convertien en el pretext per crear vincles entre dones de tendències distintes, des de les que pensàvem que la dona era una classe fins les que eren més partidàries de grups d'autoconsciència o de la doble militància. Avui, aquesta pràctica de l'intercanvi i la disparitat entre dones transcendeix, en molts casos, les diverses maneres d'entendre el feminisme. De moment l'anomenem política de les dones, però, en realitat, és la veritable política, la política de les dones i dels homes enfront de l'individu neutre i abstracte, la política del partir de si enfront de l'abstracció i l'alienació, la política de la relació i la contractació enfront de la representació, la política de l'autoritat enfront del poder.

SER JOVES PERÒ AL MARGE: NOVES DELINQUÈNCIES EN UNA SOCIETAT EN CRISI

Ponent:

JAUME FUNES

*Psicòleg especialista en adolescència i dificultats socials,
professor de la Universitat Ramon Llull*

He preparat un esquema en què hi ha set parts. Abans de començar vull agrair a l'Andreu Mayayo i a la gent d'Història que hagin convidat una persona bastant ahistòrica. Tinc bastants familiars historiadors però s'enfaden molt amb mi perquè m'oblido en gran mesura de la història i no en vull saber res. Això, en gran part, és un defecte de la postadolescència. Els adolescents sempre miren cap endavant i això de mirar cap enrere no els agrada gaire. Malgrat que sóc un *clàssic*, com ell ha recordat, en realitat quantens experiència això vol dir que ets gran. De fet, quan era jove feia alhora tres o quatre coses: treballava i estudiava periodisme i psicologia. Estudar periodisme en aquella època era molt complicat perquè per tenir el títol havies d'acabar fent una mena de campaments del Frente de Juventudes, i, sinó, no tenies el títol. Feia la carrera a l'escola oficial, que era a la Rambla, al costat d'on era el Sepu, i encara era d'aquells periodistes que havíem de calcular els cíceros o les mides de les lletres amb una corda perquè aleshores no disposàvem dels cossos o la mida de les lletres que ara indica l'ordinador. En aquells temps, Fraga, que ara ha esdevingut demòcrata però que no ho era i probablement no ho és, obligava que al capdavant de qualsevol revista hi hagués un periodista titulat en el registre oficial de periodistes. I, de fet, jo crec que tinc un cert rànquing a les biblioteques, en les quals consto com a director de moltíssimes coses perquè feia falta un periodista titulat.

Jo sempre m'he dedicat a treballar amb adolescents i joves. Com alguns diuen, en Funes té la síndrome d'Estocolm amb els adolescents, i dins

d'aquests amb els *llos* baixos, aquests que no desapareixen mai. Ja veieu aquest mes les polèmiques que portem amb la revàlida, els condons als instituts, el mocador d'aquella noia i, entremig, la llei seca del *botellón* i coses semblants... Realment, això dels adolescents sembla que serà un problema històricament perquè, en el fons, el que passa és que és un conjunt de gent que posa en crisi una gran quantitat d'històries rares que els adults hem muntat per sobreviure i per organitzar la societat d'acord amb els seus criteris més o menys ordenats.

De totes maneres, quan es valora una transició històrica —i jo la part que tinc més pròxima és l'anàlisi d'històries de vida, cosa que m'ha tocat fer amb l'Oriol Romaní i altra gent—, sovint és molt complicat separar els fets, com sabeu millor que jo, de les claus interpretatives. De vegades les coses no són noves, sinó que simplement nosaltres descobrim una clau interpretativa que ens les fa entendre com a noves però que en realitat no ho són tant. I costa separar això de les pròpies transicions personals. És a dir, jo no puc obviar que la visió que jo tenia dels anys setanta era la visió d'una persona que tenia vint anys menys i, per tant, tenia un bagatge vital determinat, llegia la realitat d'una manera concreta i, probablement, tampoc no era la mateixa lectura que en faria avui. Fins al present no he renunciat a cap cosa que he escrit, i no he canviat de criteri, però evidentment la història i la realitat han canviat i jo avui no la interpreto com ho feia fa trenta anys. De vegades és molt complicat perquè estem fent una lectura trenta anys després, i per a mi és una mica relliscós el fet que l'anàlisi que ara fem correspongui al que va passar.

A més a més, en el tema que a mi em toca, que és el de *Ser joves però al marge: noves delinqüències en una societat en crisi*, és un terreny en el qual sovint els historiadors poden ficar la pota amb molta facilitat, perquè la immensa majoria de la informació disponible no es pot mesurar per criteris objectius. Per exemple, està molt clar que en el món de la delinqüència juvenil aquesta sempre disminueix a l'estiu, però no és perquè hi hagi menys delictes sinó perquè els jutges de tribunals tutelars de menors fan vacances. Algun historiador pot dir que la gent estava més relaxada i se n'anava a la platja. No, no és cert, hi havia més activitat delinqüencial però aquesta no es reflectia en les dades. En tota la crisi dels anys setanta i vuitanta, les xifres de delinqüència juvenil no augmenten en cap moment. En realitat, les xifres pujaven, però no es reflectia perquè els sistemes de control havien canviat. L'increment relativament espectacular de la xifra de delinqüència juvenil es produeix a Catalunya després de l'any 1985, quan es nomenen els primers jutges de carrera; ja no són els presidents dels tribunals tutelars de menors, que eren simplement homes de provada virtut i bons costums que jutjaven la delinqüència dels adolescents. I aquells fan

una cosa molt elemental, van a la comissaria i diuen als senyors de la Policia: "Mirin, vostès no són qui per decidir quan un adolescent que ha transgredit la norma ha de continuar el seu procés o no." En aquell moment, la immensa majoria dels adolescents, mentre tinguessin darrere seu una família "bona", mai no arribaven a la Justícia de Menors. Algun historiador dirà: "Es va produir un augment espectacular de la delinqüència juvenil als anys vuitanta i escaig." No, simplement va canviar el sistema de jutjar-los o de control. Per tant, sempre són dades relliscoses, i els historiadors o historiadores han de tenir en compte altres criteris que a vegades són molt diferents dels que se segueixen per analitzar fets històrics o coses que han passat.

Un cop dit això, passem al tema ràpidament, si ens ho permet l'ordinador, i cal dir que la primera cosa és que les crisis de les delinqüències juvenils es formulen en arribar la democràcia amb aquesta asseveració: "Con Franco y con Pinochet vivíamos mejor." Això de Pinochet ho he afegit no per comparació amb la dictadura, sinó perquè he vist quan m'ha tocat anar algun cop a Xile, ara no fa gaire, que allà tenen crisis semblants, especialment amb el tema de les drogues, amb el qual aparentment existeix un gran problema amb l'alcohol i la marihuana de mala qualitat i la pasta base, que allà els nens del carrer anomenen *angustia*. I allà diuen el mateix: "Con Pinochet vivíamos mejor." En realitat, les dictadures "controlen" millor els processos delictius. Hi ha una associació automàtica amb aquells anys que fa que s'atribueixi la culpa de moltes coses a la democràcia. I això ho mantenen fins i tot persones demòcrates, que vénen a dir: "Se'ns han escapat els sistemes de control, i la major part de la gent jove està començant a delinquir i a saltar-se les normes." És clar que, en realitat, no han canviat gaire les coses perquè els que manen també pensen que convindria una mica més de mà dura per arreglar els problemes d'adolescents i joves. I ja han passat alguns anys des de la dictadura. Per tant, el que s'esdevé històricament durant aquells anys, des del 1975 fins ben bé als anys noranta, és que hi ha una profunda identificació amb els canvis en l'organització de la societat i un conjunt de conflictes, entre els quals hi ha la conflictivitat juvenil. Per a molta gent aquest és un conflicte fruit d'una dissolució dels costums i d'una desaparició de les regles que regulen la vida social. D'alguna manera, es deixa fer als adolescents i joves, d'acord amb la democràcia, allò que ells volen.

Un segon comentari situaria el tema. Jo començo a treballar en aquestes qüestions l'any 1973-1974. Aleshores vivia a Cornellà de Llobregat, i hi continuo vivint; és el moment en què el Baix Llobregat és conegut pels ministeris de l'Interior com *el cinturón rojo*, és a dir, un espai en el qual hi ha una profunda realitat associada al moviment obrer i a l'industrial, i en el

qual a més a més es donen un altre conjunt de fenòmens, que són els que produeixen aquests canvis que impacten sobre la realitat juvenil, i que després impactaran sobre el que van considerar que eren adolescents, però en aquell moment parlaven de joves. Quan aleshores es parlava de joves es feia referència substancialment a una gent que tenia entre uns 14-15 anys i uns 20-21 anys, i no gaire més. Suposo que ja sabeu que ara parlar de joves és fer referència a gent que té entre 12 i 35 anys. I de 35 en amunt es parla habitualment d'adults joves perquè com que ningú vol deixar de ser jove... Però en aquella època quan parlàvem de joves ens referíem a aquella franja, i posteriorment per raons pragmàtiques i de trajectes educatius d'intervenció vam començar a diferenciar entre adolescència i joventut, en la mesura que la joventut s'allargava per dalt i en la mesura que la transició entre la infantesa i la joventut, com un temps per dedicar-se a ser adolescent, esdevenia universal.

Aleshores, com ja sabeu, es produeixen quatre grans canvis. El primer té a veure amb les transformacions econòmiques. És un moment d'un enorme desenvolupament econòmic que posteriorment és seguit per una gran crisi econòmica vinculada amb les famoses i conegudes crisis del petroli, però que probablement s'hauria produït igual ja que obeïa estructuralment a la inutilitat d'ocupar mà d'obra jove a causa d'un procés productiu que cada cop necessitava menys gent. D'una banda, es produeixen fenòmens d'atur massiu, d'acomiadament massiu i de grans crisis. Hi ha un text de Manuel Ludevid, del qual no recordo la data, que parla dels joves obrers i la seva cultura, en el qual s'intenta fer una anàlisi del canvi de la cultura del treball entre els joves de Catalunya; i recordo que per buscar algun jove aprenent industrial vam haver d'acabar anant a la Siemens, i allà vam trobar un jove de 25 anys que hi havia entrat feia dos mesos, però realment feia molt de temps que no hi entrava ningú. És a dir, que no es produïa una transició en el món de l'ocupació estable i en el món industrial. Hi ha tot un fenomen que afecta els pares i tot un altre que afecta els fills. De cop i volta esdevenen un grup generacional que no pot accedir a la feina i a partir del qual ens plantejem importants dificultats. De fet, durant molt de temps tindrem un grup de gent d'entre 14 i 16 anys fora del sistema educatiu i sense poder accedir al sistema laboral, que no són de ningú i que protagonitzaran moltes de les experiències que hi ha en aquest camp, com ara les aules taller, que són un intent de donar una resposta a joves que el sistema productiu no accepta i que el sistema educatiu ja ha rebutjat. Més endavant això donarà pas, amb més lentitud, al sistema d'educació secundària obligatòria.

Una segona qüestió que afecta clarament els nois i noies d'aquesta època són els processos migratoris. Jo imparteixo, fonamentalment, dues

assignatures: Intervenció Educativa en Adolescents i Joves, i Cultura i Diversitat. Sovint faig amb els alumnes un exercici de llegir un text sobre els processos migratoris d'aquells anys a Cornellà, i ho faig com si fos un text actual, i els alumnes no distingeixen si parlem de les migracions actuals o de les de fa 30 anys. Algunes coses són molt diferents, però d'altres són molt semblants. L'any 1965 Cornellà tenia poc menys de 15.000 habitants i a meitat dels setanta en tenia uns 120.000 (de fet, no de dret, perquè a la major part de cases hi vivien dues i tres famílies rellogades). Per tant, parlem d'una explosió migratòria que a més té un repartiment territorial complex i en el qual es donen molts dels fenòmens, que ara comentaré, de l'aparició de nous barris. Són processos migratoris de persones que han viscut en la seva història personal aquest esdeveniment, d'emigrar d'un espai a un altre; a més a més, són persones que generalment provenen d'un entorn rural i arriben a un entorn urbà complex industrialitzat, i viuen una crisi vital derivada del procés migratori i una crisi cultural derivada de la inutilitat d'una gran part dels seus arguments culturals per gestionar la vida en un barri nou i, el que encara serà més complicat, per gestionar el procés educatiu dels seus fills i filles en una gran ciutat amb nous barris.

Un tercer gran canvi és l'aparició de nous territoris, que anomenem barris. Hi ha un text meu que us llegiré no perquè tingui gaire validesa històrica sinó perquè s'hi pot veure com el professional evoluciona en la seva pròpia anàlisi d'una realitat. Un dels primers textos que vaig publicar, escrit cap a l'any 1980 i publicat en català l'any 1981-1982 i després en castellà, que és el que s'ha reeditat més, és un llibre titulat *La nova delinqüència infantil i juvenil*. Aquest ja expressa aquesta reflexió del fet que assistim a noves formes de delinqüència en l'àmbit adolescent i jove d'aquell moment. Hi deia: *“A grandes rasgos podríamos decir que la problemática de la delincuencia juvenil se asienta en sus formas más críticas en dos grandes marcos o tipos de barrio: uno, barrios asociales en proceso de asentamiento; dos, zonas de degradación urbana y urbanística. En ambas hay suficientes elementos comunes pero también hay abundantes diferenciadores. De alguna manera, son formas comunes de fracaso de diferentes elementos de la organización social, en el primer caso por ausencia y en el segundo por destrucción. Refiriéndonos a los primeros, a los barrios asociales en proceso de asentamiento, que son estos, eso que llamamos nuevos barrios, la aglomeración urbanística como espacio cotidiano parece convertirse en un detonador de la agresividad y, en cualquier caso, tiende a la asfixia social. Los espacios libres, si existen, son anónimos e imprecisos.”* Estic parlant de barris on les cases poden estar construïdes però els carrers triguen anys a fer-se. La ciutat satèl·lit de San Ildefonso, que va arribar a tenir 50.000 habitants en tot un polígon, anomenat en el seu dia *ciudad sin ley*, va tenir la primera escola ben bé cinc anys després d'haver-se fet els primers pisos.

El mercat arriba vuit anys després, i la major part de l'escolarització es dona en pisos acadèmia. El text continua així: *“Nada ordena los bloques, nada los interconexiona entre sí. Nada une a nadie, y ni siquiera se tiene la sensación de estar en un pueblo comunidad al que se pertenece. La antigua comunidad urbanística del pueblo ha quedado totalmente sobrepasada por el nuevo hacinamiento.”* Recordo que hi havia dues grans famílies vivint en pisos de 50 m². *“Junto a los bloques permanecen durante años grandes detritus urbanísticos: terraplenes, aglomeraciones de tierra, barrizales, semicultivos, barraquismo o semibarraquismo... Todo ello acrecentando la sensación de ciudad inacabada y mal hecha. En el detrito, esas zonas límites jugarán un papel importante al menos para los adolescentes o para los preadolescentes, que construirán en ellos sus cabañas y que harán de ellos sus zonas preferidas de esparcimiento.”* Per algun lloc perdut tinc una gran col·lecció de diapositives de les coves dels adolescents on em ficava, i no sé com no ens moríem tots perquè ens il·luminàvem cremant escuma de matalàs, cosa que devia ser molt tòxica, però en aquella època com que no hi havia ecologia no pensàvem gaire en aquests temes. *“Como fondo destructor, la ausencia total o la insuficiencia de servicios comunitarios (escuelas, transportes, mercados, red sanitaria), con la consiguiente degradación de las condiciones de vida y la tendencia a depender de otros núcleos urbanos, de otros barrios de la propia ciudad.”* Als barris de Cornellà per arribar fins a la plaça d'Espanya havíem d'agafar el famós *chausson* o un autobús en el qual anaves penjat per fora, en el qual t'empenyien per entrar-hi i que passava cada tres quarts d'hora... Per tant, és una altra història. Molts dels mecanismes delictius apareixen com a formes d'autoagrupació o defensa davant d'un espai absolutament anònim, en el qual els adolescents l'únic que poden fer és construir una relació en comú que els ajudi, com a mínim, a tenir sentiments de pertinença.

Hi ha un quart element que canvia, que són les crisis de les institucions socialitzadores clàssiques. Els estudiosos d'aquest tema teoritzaven en aquell moment que els fills i filles se socialitzen, és a dir, adquireixen l'aprenentatge de les regles, normes o sistemes de funcionament social, històricament a partir de la família, l'escola i la feina. Estem parlant de pares que treballen. Recordo un dels primers estudis que vaig fer amb una persona entranyable i ja desapareguda, Juan García Nieto, que va ser censurat durant molt de temps i no va ser publicat fins més endavant per *Cuadernos para el Diálogo*. El llibre es titulava *Juventud obrera y conciencia de clase*. Era un estudi dels anys seixanta i setanta fet a partir de la joventut de Cornellà. En aquell moment, a finals dels seixanta i principis dels setanta, els pares d'aquests nois i noies treballaven una mitjana diària de 12 hores i mitja. I calia afegir-hi, com a mínim, tres hores de desplaçament. Per tant, les possibilitats que aquesta família pogués exercir algun tipus d'acció socia-

litzadora eren molt baixes. A banda del fet que la gran major part de les mares havien de posar-se a fregar escales o a treballar de nit a Sarrià, a Sant Gervasi, a les Corts, a les cases de la burgesia d'aquell moment, per acabar de completar un salari que inevitablement es destinava a comprar el pis al qual s'havia accedit.

L'escola en aquell moment té uns 45 alumnes o més per aula, i són escoles meravelloses. Recordo una escola a Sant Ildefons, on vaig fer una suplència com a mestre, i en la qual hi havia una mestra que tenia a l'aula una màquina de cosir. Posava deures als alumnes i ella anava fent funcionar la màquina de cosir. Parlo de pisos acadèmia, és a dir, existia una crisi del sistema educatiu molt important.

Pel que fa al treball, ja hem dit que els joves no s'hi podien incorporar. Progressivament passen a ser un grup no ocupable i, per tant, tampoc no se socialitzen a partir de la feina. En aquella època comencem a teoritzar que el carrer esdevé una nova institució educativa. De fet, és el veritable espai de socialització a partir del qual els joves comencen a construir el seu procés socialitzador.

El tercer tema que volia comentar és que es tracta d'una societat que crea una determinada joventut, o viceversa, una joventut que crea una determinada societat. En Carles Freixa i companyia us podrien aclarir molt bé això, ells s'han dedicat més a estudiar aquests temes, però, de fet, fixeuvos que aquests fenòmens van coincidir en el temps amb un conjunt de fenòmens que defineixen la joventut a escala occidental i que, si més no, reformulen la joventut (no la del jove) com una categoria important. Penseu que estem parlant del que queda del maig del 68, dels moviments hippies i de totes aquestes històries, que a l'època franquista eren considerats com una sèrie de gent indesitjable que posa el sistema moderadament en crisi, però que a poc a poc es va expandint. Assistim a algunes variables rellevants com ara l'impacte demogràfic. No tenia a mà molt material en aquest sentit, però us volia mostrar una gràfica estadística. Penseu que a principis dels vuitanta, cap a l'any 1985-1986, la gent que té menys de 29 o 30 anys supera el 50 % de la població de Catalunya. És a dir que qualsevol fenomen jove sempre tindrà un impacte enorme sobre la societat; és majoritàriament el grup més significatiu de la societat. Veiem com la generació del *baby boom* comença a arribar a l'adolescència i, per tant, qualsevol cosa que passi a finals dels setanta o a començaments dels vuitanta en el món adolescent sempre serà majoritària.

Es deia que, en aquesta societat que crea una determinada joventut o on una joventut construeix la seva societat, es dona un canvi curiós. Amb les presses no he trobat el text que us comentava de *Juventud obrera, conciencia de clase*, publicat per *Cuadernos para el Diálogo*, l'autor principal del qual és

Juan García Nieto i també en Comín, però al final d'aquest llibre es publica el que va ser el Manifest de la Joventut de Cornellà. Aquest va ser producte de l'enquesta que vam fer, que, evidentment, no tenia pretensions d'investigació sociològica, sinó que tenia pretensions de dinamització juvenil. En aquell manifest es fan una sèrie de reivindicacions, una de la quals és la següent: no hi ha dret que escassament un 20 % dels joves dels fills d'obersers puguin accedir als estudis i a la universitat; hem de lluitar perquè els joves obrers puguin estudiar. Cinc anys després la reivindicació era que calia lluitar perquè els pobres fills d'obersers poguessin treballar. Aquests canvis es produeixen just en aquell moment, i la societat, que ja no sap què fer amb els joves, intenta oferir-los contínuament més formació, i molts nois i noies de les classes obreres arriben a la universitat bàsicament perquè no se'ls pot donar ocupació.

Apareix, per tant, l'adolescència forçosa. Com sabeu molt bé, l'adolescència no és una etapa obligatòria, és una construcció social, i no es troba en tots els grups ni en totes les classes socials. Però aleshores, per a nosaltres, va ser un descobriment impactant. Fixeu-vos que aquell pare que treballava dotze hores i mitja, que havia arribat aquí amb la il·lusió de construir un país millor per als seus fills i filles, de cop i volta es troba amb una mena de dropo que es dedica a no fer res. I ve a dir: "Quina ximpleria, això de l'adolescència. Però si jo, quan tenia deu anys, ja tenia durícies a les mans de tant treballar." Però, és clar, la visió que nosaltres teníem era que un adolescent es dedicava a contemplar la lluna i a llegir poemes. És la visió de l'adolescència narcisista dedicada a l'intimisme i a la introspecció. I, de cop i volta, apareix una altra història: un grup d'adolescents tirats allà a dalt, davant la porta del mercat, que no saben què fer. Això és l'adolescència forçada que apareix i que afecta tothom. El pare i la mare ja no poden dir: "Si no vols estudiar, a treballar." Què més voldrien! Estudiar, no poden, perquè no hi ha escolarització obligatòria secundària, i a més són rebotats de la major part del sistema, i feina no n'hi ha. És un fort impacte, especialment sobre una societat obrera industrial, el fet de descobrir una adolescència de la qual ells no en tenien notícia ni coneixement. Com a màxim, en les seves cultures d'origen, l'única cosa que tenen és una sèrie de ritus de transició o de pas, i ells van passar de la infantesa a la vida jove adulta simplement a través d'experiències traumàtiques de treball, escombrant dos o tres setmanes un taller o posant-se a treballar en una cadena tèxtil a les sis de la matinada.

He portat un text per recordar el que vam fer una sèrie de gent, *La joventut a la Catalunya dels 80*, llibre publicat per la Diputació de Barcelona l'any 1983, en el qual resumíem tots aquests fenòmens. Aleshores ja dèiem: "Als barris proletaris, profundament suburbialitzats, les condicions d'altres

joves i adolescents no existeixen i la marginació s'aguditza, condemnats a ser adolescents i joves, ajornada *sine die* la seva incorporació al món adult.”

Què més passa en aquells moments? De fet, és un fenomen complicat que encara dura, i és que de cop i volta tothom pot ser jove. I això no agrada a tothom. En aquella època vam haver d'insistir en el fet que allò que ells en deien delinqüents eren joves catalans. Fins i tot venien a dir que els catalans eren joves formals, ordenats, que anaven de colònies o de campaments, però que no feien cap mena de nosa. Els explicàvem que fins i tot molts d'aquests casos ja eren nois nascuts aquí, que no havien viscut un procés migratori. El primer diccionari d'argot delinqüencial en català pràcticament el publica un dels presoners que hi ha a la Model, que aleshores era un pres polític independentista. L'argot i tot aquest món és un descobriment que pràcticament es produeix als anys vuitanta, com si abans la societat catalana no hagués tingut mai gent disocial. Era una veritable confrontació que en aquella època intenta identificar qualsevol problema juvenil amb una problemàtica de xarnegos o de gent d'un altre origen. Els pocs fenòmens juvenils majoritaris comencen a ser universals, els quals potser no es diferenciaven gaire dels actuals però en aquell moment eren diferents. No fa gaire revisava un text que havia de fer sobre les noves formes de violència juvenil, suposant que siguin violències i que siguin noves, i recordo que intentava analitzar el fenomen de les conductes violentes en l'espai d'oci o de diversió; de cop i volta em vaig adonar que, fins i tot en aquell text que esmentava, ja havíem escrit sobre aquest tema. Era diferent, però ja es produïen aldarulls a les sortides de les discoteques. L'única diferència és l'horari. Al costat de casa hi havia una discoteca que tenia el nom meravellós de Batusi, que estava oberta entre les quatre de la tarda i les nou de la nit, i els saraus tenien lloc quan tancava. I ara obren a les dotze de la nit i tanquen a les quatre de la matinada, i els saraus comencen a les quatre de la matinada. No és el mateix fenomen però en aquella època ja passava. Potser hi havia una profunda diferenciació, i és que quan parlo d'estils de vida juvenils acabo parlant molts cops de les versions originals i les de *mercadillo*; és un moment en què els joves d'uns sectors amb més dificultats, quan volen comprar-se una *chupa*, inevitablement ha de ser de polipiel o de skai, no de pell, i se l'han de comprar al *mercadillo* perquè a les botigues de marca no la poden adquirir. La joventut passa a ser una cosa que pot viure tothom; no es pot ser només jove d'edat, sinó que es pot formar part de la joventut. Això encara no està ben resolt. Hi ha algun sector de joves, encara molt confrontat, que considera que ser un jove d'aquests *bronques* i problemàtics no és formar part del país. Però, sortosament, són pocs els que encara pensen així.

Arribem a la quarta part de l'anàlisi, a allò que dóna títol al tema, que és la *Nova delinqüència*. Què té, de nova, aquesta delinqüència? És un mo-

ment en què els que ens dediquem a la psicologia hem de començar a fer un canvi de xip important; les explicacions que podeu trobar sobre fenòmens d'aquest estil, almenys al nostre país ben bé fins a principis dels setanta, la major part són de caire psicologista. Intenten explicar en clau de psicòleg la major part dels fenòmens de delictivitat juvenil. És quan nosaltres comencem a entrar en una certa crisi perquè constatem que no pot ser que un 30 % dels nois, que és el que teníem aleshores a Cornellà, amb dificultats en el seu procés d'inserció social necessitin psicòlegs. Però un exèrcit de psicòlegs difícilment podrien arreglar això, devia passar alguna cosa més. Per tant, hem d'inventar o descobrir altres tipus d'explicacions que siguin darrere d'aquest fenomen que continua etiquetant-se de delinqüència. De fet, en aquells temps tradicionalment hi havia una explicació, entre el model psicologista i el model educatiu, que deia: Primer existeix un trauma problema. Aquest trauma psicològic provoca una dificultat psicològica, que condueix a una inadaptació i aquesta porta a la inadaptació social. Aquest era l'esquema clàssic que explicava aquell fenomen. Per tant, la conclusió era que calia fer l'estudi psicològic de tots els delinqüents per poder entendre què els havia portat fins aquí. En contra d'aquesta explicació, que no ens podia donar raó d'aquest conjunt de dificultats, vam haver de construir un altre tipus d'explicació, que era la següent: Hi ha una sèrie de condicions de vida precària, es viu en un determinat barri i una realitat concreta. Aquesta vida precària condueix forçosament a una sèrie de buits educatius. Es tracta d'una edat complexa en transformació, en crisi, amb unes dificultats familiars importants, que fan que els adolescents creixin sense un conjunt de referències. Per exemple, a tothom li agrada tenir una moto. Si en posem una davant un col·legi, alguns s'hi aproximaran per veure-la però tindran clar que no l'han d'agafar i altres s'hi apropiaran i se l'emportaran. Per què es produeixen aquests casos? No és per psicopatia, sinó per l'absència de referències normatives i de buits educatius importants que impedeixen a aquests nois poder funcionar en una societat nova i complexa. Els buits educatius es tradueixen en dificultats socials, dificultats per gestionar la vida social en una societat complexa. En qualsevol cas, això sempre dependrà molt de les respostes que troben. No es passa automàticament de la dificultat al delictes, depèn de les respostes. Si tu tens una dificultat social i l'única resposta que apliques és el Codi penal, acabaràs tenint delinqüents. Si apliques altres respostes, pots arribar a altres tipus de situacions.

Això és el que teoritzàvem en aquell moment com una forma de reanalitzar la realitat amb uns esquemes nous, perquè els esquemes anteriors no servien. Això conduïa a una certa criminalització sistemàtica de la pobresa. Els que tenen necessitats socials tenen dificultats socials i, per

tant, automàticament esdevenen delinqüents. Però els pobres no són automàticament delinqüents, sinó que depèn de les respostes socials que trobin. El que caldria analitzar és quines respostes van rebre en aquell moment.

Per les famílies obreres, que havien emigrat buscant la promoció del seu fill, apareix la delinqüència. Això queda molt ben reflectit en un text clàssic de Juan Gamella, *La historia de Julián*, que probablement coneixereu alguns de vosaltres, que és una complicada història entorn de l'heroïna. També es poden trobar algunes explicacions en un text que vam escriure amb l'Oriol Romaní, *Dejar la heroína*. Juan Gamella, a *La historia de Julián*, explica la història d'un noi que viu a Madrid, a la zona de la famosa La Vaguada, que avui és un gran centre comercial i una zona d'oci. A la introducció, Gamella exposa la perplexitat d'aquestes famílies obreres, que havien emigrat massivament, en descobrir que els seus fills entren en relació amb la delinqüència clàssica, marginal dels barris degradats i dels suburbis, i esdevenen progressivament una nova delinqüència. És una enorme crisi perquè si els analitzem veiem que són pares amb una vida perfectament correcta, que han fet un esforç immens, en els quals no hi ha cap trauma ni cap dificultat, però que, volent promocionar la vida dels seus fills i filles, han acabat inevitablement abocant-los a una situació de dificultat i sense poder-los ajudar.

Quan parlem de la nova o la vella delinqüència, a mi em costa molt matissar-ho. Jo crec que de vegades un considera nou allò que creu que ho és perquè simplement ell ho ha descobert, però potser ja existia. En aquell moment, en alguns textos com ara *La joventut a la Catalunya dels 80*, o en un altre fet l'any 1983 per al Projecte Jove de l'Ajuntament de Barcelona sobre les conductes socialment problemàtiques de joves de Barcelona, intentem fer veure com es produeixen dos tipus de marginació juvenil similar. És l'època posthippy, i per tant hi ha un sector juvenil que queda al marge de la societat però que elabora la seva dissidència. La discrepància amb el món els fa dir "que parin el món que baixo". En canvi, l'altre sector no és marginal en el sentit clàssic sinó que és marginat perquè difícilment pot elaborar aquesta situació concreta en què es troba. Ha quedat exclòs de la societat però no té una argumentació teòrica amb capacitat conceptual que li permeti elaborar la seva dissidència social.

Queda al marge de la societat. No forma part dels grups socials històricament marginats, sinó que és una nova realitat marginal que afecta un sector important dels adolescents dels barris.

Què més passa? Es produeix un canvi important, que és aquest: "Jo tenia una banda." Els fenòmens de grup canvien molt. Hi ha un capítol del text que us deia abans, sobre les dificultats socials o les conductes socialment problemàtiques en els joves de Barcelona, que es diu "Jo tenia una

banda". Allà s'analitza com hi havia en el grup, entre els anys 1965 i 1975, una forma grupal que és la banda (el que tradicionalment s'entén com a banda en el món marginal) amb una característica molt rellevant: és una agrupació forta, amb una interrelació important, una pertinença a un barri determinat i una sèrie de mecanismes de confrontació entre bandes. Si reviseu l'hemeroteca trobareu els conflictes existents entre els Correas, els Cherokees, les bandes del Carmel i d'altres llocs... Existia una forta confrontació de banda i territori, i una problemàtica social fonamentalment mesurada per conflictes penals. Aleshores es parlava de delinqüència associada al sistema penal.

Uns anys després, cap al 1975-1980, s'inicia una certa fragmentació, ja no parlem de bandes sinó de *pandilles*, d'agrupacions. El metro i la seva arribada als barris desterritorialitzen bastant, i ara ja parlem de fenòmens grupals més aviat metropolitans, i no de lluita exactament pel territori. Són grups complexos, amb unes conductes socialment problemàtiques no solament associades al Codi penal sinó d'altres com ara els vandalismes actuals i la introducció en el món marginal d'usos de determinades drogues –especialment de l'heroïna i el cànnabis–. A partir d'aquí, es comencen a fragmentar encara més els grups de delinqüents.

I arribem als grups dels anys 1980-1985, en què hi ha una major individualització. El fenomen de l'heroïna introdueix un factor molt individualitzador i molt aïllador. Són fenòmens com els que reflecteix la pel·lícula *La ley de la calle*. No és només aquest fenomen, però fracciona encara més el territori. Aquest es converteix en un lloc de referència però no de pertinença, i els conflictes passen a ser molt més visibles, molt més aparatosos perquè la gran història acaba sent la de l'heroïna.

Amb aquest canvi, apareixen unes zones de confluència a partir de les drogues. En el cas de l'heroïna, si feu una revisió del text de Harle Riner, trobareu diferents tipus de persones amb problemes amb l'heroïna i una forta influència entre l'heroïnòman nuclear, la persona que *nuclea* i la vida del qual està entorn de l'heroïna, i l'heroïnòman o persona amb problemes d'heroïna de carrer o amb dificultats marginals. Però la criminalitat i la marginalitat de les drogues fan que entrin en contacte els dos mons, i és una època en què l'argot del món delinqüencial es barreja amb l'argot del món de la drogoaddicció i, de fet, acaben formant un únic argot. Aquest argot es va convertint, cada cop més, en un argot juvenil, i deixa de ser l'argot del món marginal. Moltes de les paraules que avui els joves utilitzen provenen de deformacions d'aquelles històries, però en aquell moment eren molt diferenciadores.

Durant un temps, quan jo treballava en una escola de formació professional a Cornellà, vam fer servir una prova que consistia en un conjunt de

frases amb paraules d'argot; si el xaval demostrava amb la seva resposta que les coneixia, era un indicador clar d'una forta connexió amb el món marginal. Mentre que si les desconeixia, no hi pertanyia. Per exemple, si tu posaves en aquella època "Me compré una libra de costo", això només ho coneixien alguns nois. Us asseguro que aquesta prova era un bon predictor d'aquest context. Avui dia cap d'aquestes paraules serviria per discriminar més perquè ha passat a ser un llenguatge juvenil, i una de les grans característiques de la joventut actual és la generació de llenguatges diferents dels del món adult.

Bé, continuem amb la cinquena part. En realitat, com deia abans, tot depèn de les respostes. No és que estigui canviant només la realitat. En funció de les respostes, es produeix una realitat totalment diferent. Què és el que canvia en aquest moment? El món penal es regula per dos tipus de lleis, el Codi penal (durant tot aquest període el Codi penal experimenta una modificació setmanal, per dir-ho d'alguna manera canvia contínuament amb una gran quantitat d'esmenes) i la Llei d'enjudiciament criminal, que regula la forma com és processada la gent quan fa transgressions. Quan arriba la democràcia, l'estructura penitenciària té una característica dominant, que és que entre el 70 % i més del 80 % de la població reclusa és població preventiva, és a dir, no ha estat jutjada sinó que espera el judici. Això per a una ciutat és insostenible i necessita aplicar el principi bàsic, que és el que manté que mentre no es demostrï que un és culpable és innocent, i per tant no pot estar pres. Avui sembla impossible, però hi va haver una gran quantitat de xavals amb els quals vaig treballar que van ser condemnats per alguna cosa perquè, com que havien estat tants anys a la presó, no podien quedar absolts. I van ser molts els que van ser condemnats a menys anys que els que havien estat allà, a la presó. Sembla impossible però es va produir durant la democràcia, no durant la dictadura. Aleshores, amb la democràcia, aquesta llei s'ha de modificar. Canvia la Llei d'enjudiciament criminal i estableix la forma inversa: en principi la gent ha d'estar al carrer fins que sigui condemnada. Aleshores les presons es buiden, i surt al carrer una part molt important de població juvenil d'edat penal, que en aquell moment i fins fa quatre dies era de 16 anys. Entre 16 i 21 anys hi havia una alta proporció de delinqüència juvenil que era a la presó, i tota aquesta gent surt al carrer. Automàticament, després de la reforma ve la contrareforma, canvien els criteris..., i més endavant arriba la contrareforma de la contrareforma. En pocs anys es canvien les normes tres cops, i s'introdueix un concepte que avui dia tothom accepta amb tranquil·litat, que és el famós concepte d'*alarma social*. El jutge, sempre que s'hagi produït alarma social, obligatòriament haurà de posar en presó preventiva qualsevol delinqüent. Si hi ha alarma social i si hi ha intimidació, automàticament no hi ha llibertat

provisional. En aquell moment a mi em va tocar assistir a coses tan meravelloses com veure que xavals que robaven amb intimidació un *paluco*, que en deien ells, un rellotge, entraven a la presó. Tot i que el cost del rellotge podia ser de 1.000 pessetes, s'havia produït amb intimidació. Aquest és un fenomen d'empresonament que afecta especialment la població juvenil i que, per tant, fa augmentar les xifres de delinqüència, però no perquè hagi augmentat necessàriament l'activitat delictiva sinó perquè canvia el sistema de control de la població penal.

Entre parèntesis, i no pertany a la Transició democràtica, vull comentar que la Llei d'enjudiciament criminal s'ha tornat a canviar no fa gaire, d'estranguis, a partir de la Llei del jurat. Ara, en aquest moment, cap jutge no pot decretar la presó preventiva si no ho demana una de les parts, és a dir, el fiscal o l'acusació. Per què es va canviar? Justament es va canviar quan es van produir els escàndols polítics i financers. En aquell moment, els jutges, com que hi havia alarma social, posaven la gent a la presó. La gent deia que no podia ser que les persones honorables fossin sospitoses abans de ser jutjades. Aleshores, si el fiscal no ho demana, aquesta gent no entra a la presó.

Bé, en aquest moment hi ha una forta crisi dels tribunals tutelars de menors. Aquests provenen d'una llei de l'any 1948, que és l'última llei franquista que es canvia a la democràcia. De fet, s'acaba de canviar amb la Llei de responsabilitat penal de l'any 2001, és a dir, va entrar en vigor el 13 de gener del 2001. Però ara hi ha una crisi total. És un instrument que no serveix per a res, no té cap instrument de funcionament. L'any 1991, quan es fan els traspassos de la competència de protecció dels menors a Catalunya, encara existeix el Consejo Superior de Menores i el Patronato de la Mujer "que tiene como función rescatar a la mujer caída". És un moment en què el Tribunal de Menors té una llei que, cosa que ara ha reinventat la Generalitat, persegueix la conducta desordenada i la insubmissió a la pàtria potestat, que no són cap delictes. I dic que ho ha reinventat la Generalitat perquè no fa gaire també ha introduït al Parlament un intent de modificació de la Llei de protecció, per via urgent, per crear una nova categoria que anomenen "menor en conflicte social", que defineixen com aquell que se salta les normes moralment acceptades per la societat en què viu. És a dir, que s'ha tornat a introduir en les noves crisis de l'adolescència. I neix a Catalunya una nova justícia juvenil. Cal reconèixer que amb els esforços de molta gent hem pogut fer algunes coses. És un sistema que reintrodueix la llibertat vigilada, redueix al màxim l'internament i es munta tot un altre sistema.

Al costat d'això, apareix una cosa que perdurarà, que és el tema de la construcció de la inseguretat. En tots aquests anys, encara més que ara, hi

ha una diferència entre allò que passa i allò que la gent diu o creu que passa, que són dues coses força diferents. De fet, com comentaré després, el tema de la inseguretat s'utilitza com un fort element de confrontació política, però és un moment en què la gent primer va començar amb pancartes que deien "Menys policies, més educadors", i pocs mesos després va començar a dir "Més policies, i menys tonteries". I era la mateixa gent, que simplement va canviar de pancarta. Acabava la dictadura i no podien dir "necessitem més policies als barris" perquè era una cosa odiada per sistema. Va ser un moment en què s'intentava teoritzar tot el tema dels educadors de carrer, i els veïns demanaven més educadors. Però ràpidament van canviar d'esquema. Es va produir un augment espectacular de totes les plantilles de policia del conjunt de totes les administracions. De fet, hi ha un estudi anglès, bastant seriós, que demostra que l'única variable que correlaciona amb l'augment de la delinqüència, quan s'agafa un període de temps llarg (per ex. 100 anys), és el nombre de policies per habitants que hi ha en aquell moment en un territori. Com més policies, més delinqüència, però no se sap ben bé per què. Però no és cap variable que tingui a veure amb els cicles econòmics ni amb la renda per càpita ni amb les crisis industrials.

En aquell moment apareixen, per exemple, els *motoros*, que era un invent del senyor Martín Villa, que també va ser ministre de l'Interior malgrat que ara va de demòcrata, que eren dos policies sobre una moto que anaven pel carrer i que no sé si cada dia havien de fer 50 identificacions i, sinó, no tenien la prima. Aleshores jo treballava amb un grup de xavals, que nosaltres intentàvem normalitzar, i quan sortien del taller i anaven a casa seva de vegades se'ls obligava a identificar-se dues o tres vegades. També en aquell temps apareix una construcció problemàtica dels fenòmens juvenils, la qual ja veieu que continua: "Els adolescents són absolutament analfabets", "botelloneros" i coses semblants. I apareix una cosa que encara perdura, que és la utilització del tema de la inseguretat com a tema de confrontació política. Avui podeu veure al diari com el responsable socialista utilitza d'una manera preocupant la confrontació de la inseguretat per desgastar el govern de torn. Aquest és un instrument problemàtic perquè cada cop que s'argumenta contra la inseguretat, més enllà que tinguin raó o no, es crea en la gent una sensació que existeix la inseguretat. Les corbes de víctimes, que no us ensenyo per no allargar-nos, demostren com a la ciutat de Barcelona fa temps que el nombre de persones víctimes i el nombre de delictes que pateixen ha disminuït o, com a mínim, s'ha estabilitzat. És a 15 punts del moment àlgid en què vam tenir problemes, que va ser en aquella època. Ha canviat de territori, i és possible que en alguns barris hi hagi més conflictes que en altres, però en canvi es construeix la idea que estem

més insegurs. Però tot això té a veure amb una guerra raonable, des del punt de vista polític, que és la del desplegament dels Mossos d'Esquadra i la discussió sobre el nombre de policies que hi ha a la ciutat o al territori. És un tema complicat que, juntament amb les drogues, és un dels grans fronts de confrontació.

Acabo amb l'últim apartat, que seria fer simplement un recordatori de les imatges del moment. Eren els temps d'en "Curro Jiménez" i de "Los hombres de Harrelson". Alguns potser heu vist aquestes sèries perquè les han reposat a la televisió, però a nosaltres ens portaven a analitzar aquella famosa disputa sobre cinema, delinqüència, imatge, violència i televisió, la qual hem de recuperar moltes vegades. Hi ha textos de mossèn Arbó, el fundador de la protecció de menors a Catalunya a començaments del segle passat, en els quals ja comentava com es pervertia la joventut d'aquells temps anant a gastar-se els diners que guanyaven treballant de *botones* en un hotel per veure les escenes del cine. Ja us podeu imaginar què podien veure aleshores en blanc i negre, però ja parlava de perversió. També hi ha una forta connexió entre el component cultural que la sèrie "Curro Jiménez" aporta i el conjunt de nois dels nostres barris que al cap i a la fi venien del sud, venien d'altres territoris. I, en canvi, no es dona, malgrat que era una sèrie en aquells temps molt violenta (tot i que no té res a veure amb el que veiem avui), en la sèrie americana de "Los hombres de Harrelson". També és l'època de *Perros callejeros I*, i també la *II*, *III* i *IV*, i alguna cosa una mica més seriosa com ara la pel·lícula *Deprisa, deprisa*. Els mitjans de comunicació també hi feien el seu paper perquè provocaven una certa exaltació de determinades identitats dels nous delinqüents que apareixen a l'escena urbana. Tot plegat perquè acabessin passant de "Reina por un día" a "Operación Triunfo".

DE LA MARXA DE LA LLIBERTAT A LA CRIDA PER LA SOLIDARITAT

Ponent:

JORDI SÁNCHEZ

Professor de Ciència Política de la UAB

Director de la Fundació Jaume Bofill

Quan em van trucar per dir-me si volia participar en aquesta conferència, en el primer moment vaig dir que sí per un motiu personal, d'haver-me sentit vinculat al moviment de la Crida a la Solidaritat i per una gran simpatia pel que havia estat la Marxa de la Llibertat. Després vaig pensar que havia dit que sí molt ràpidament ja que no sé si podré ordenar o lligar correctament les dues coses. De fet, quan ho he començat a preparar, he arribat a la conclusió que la meua intenció tampoc no és fer aparèixer un lligam artificial, que podríem construir sobre el paper, entre el que va ser la Marxa de la Llibertat, com l'exponent d'una mobilització molt important que es va produir a Catalunya l'estiu de 1976, i la Crida a la Solidaritat, que va néixer el març de 1981.

En qualsevol cas, sí que hi ha un element o fil conductor que podríem trobar sense necessitat de forçar la relectura de la història i és que la Marxa de la Llibertat és un fet puntual que mobilitza una part molt important dels joves l'estiu de 1976, mentre que la Crida a la Solidaritat acaba esdevenint –i dic acaba perquè en els orígens no era aquesta la intenció– un moviment que, creat el 1981, es dissol per voluntat pròpia l'any 1993. Per tant, amb perspectiva històrica, fa quatre dies. No són ben bé dues coses equiparables. En canvi, sí que hi ha alguns elements que ens permeten una certa connexió. El primer és que tant la Marxa de la Llibertat com la Crida a la Solidaritat van ser expressions clarament polítiques, fetes al marge dels partits polítics. Crec que aquest és un element important per entendre el seu pa-

per en el període de la Transició política, i en el cas de la Crida fins a l'etapa posterior de la Transició.

Com vosaltres sabeu, la Transició va ser una època en què, malgrat que els partits acabaven de ser reconeguts, la vida política antifranquista, la vida política que avançava cap a la democràcia, estava absolutament tutelada pels partits polítics. I els partits, des de la clandestinitat i posteriorment a partir de l'any 1976 des dels espais de llibertat, i ja des de l'any 1977 amb la legalització del PSUC, van dirigir tot el procés, d'una banda, de Transició, i per una altra jo mantinc que també van dirigir el procés de desmobilització. Faig, en aquest sentit, una petita referència. Jo tinc la convicció, però no en tinc la prova, que els partits polítics quan ja s'ha entrat en l'etapa immediatament predemocràtica, a partir de finals de 1976 o començaments de 1977, i es preparen les primeres eleccions el juny d'aquest any i s'entra en el període constituent en la legislatura 1977-1979, un dels grans pactes no escrits que determinen el model de Transició política a Espanya és la desmobilització de la societat en la seva forma activa de lluita contra el franquisme i a favor de la recuperació de les llibertats nacionals. A Catalunya, això té moments o actuacions molt clares. Jo diria que la més clara és la desaparició de l'Assemblea de Catalunya, que no sé si heu tingut oportunitat de tractar-la en algun dels períodes, però que va ser l'organisme unitari, antifranquista, més important que va existir a Catalunya, i que agrupava, si no totes, la immensa majoria de les formacions polítiques a Catalunya, i també els actors socials i intel·lectuals del país i que va dirigir de manera conjunta i ordenada, en gran mesura, la lluita antifranquista i les estratègies polítiques en la lluita antifranquista. L'Assemblea de Catalunya fa el seu últim gran acte a la històrica manifestació de l'11 de setembre de 1977, si no vaig equivocat, de manera més o menys encoberta i és a partir d'aquella data que l'Assemblea de Catalunya desapareix. De fet, amb aquella manifestació —és el setembre de 1977, data en què ja hi ha hagut les primeres eleccions i ja s'està en procés democràtic en via de consolidació—, acaba aquesta plataforma o continua, més ben dit, molt residualment en mans de col·lectius que no accepten el procés de reforma política. Crec que els partits juguen activament aquesta carta i, a més, es consolida en la Constitució espanyola un paper reforçat del partit polític com a actor central i els partits polítics surten molt reforçats de la Transició, i no ho plantejo com una crítica sinó com una constatació, i tenen unes prerrogatives en el sentit de no disposar d'una llei de partits que els obligui a un determinat compliment, que encara a data d'avui arrosseguem. Des de la meua perspectiva, aquesta és una de les mancances que la democràcia espanyola encara té. No disposem d'una llei de partits i això, entre altres coses, crec que afecta els drets dels militants dels partits, les seves formes

d'actuació i determinades maneres d'entendre què ha de ser un partit en una societat. Aquesta desmobilització o, si ho preferiu, d'una manera més neutra aquesta descapitalització de la societat en la seva vessant més activa té un segon moment molt important, que és a partir de l'any 1979, quan es produeixen les primeres eleccions locals democràtiques. En aquell moment, i això és veritat que era una necessitat objectiva, les joves institucions necessitaven personal per poder-les dirigir. I aquest personal no s'inventava, havia de sortir del teixit que havia estat actiu en aquelles èpoques. Això, entre altres coses, porta, per exemple, a un drenatge excessiu de tot el moviment veïnal que crec que, a hores d'ara, encara estem pagant.

Doncs bé, la Marxa de la Llibertat, com a expressió d'una actuació concreta, i la Crida, posteriorment, crec que són dos dels exponents, i no m'atreveixo a dir els únics però probablement sí que són dels més rellevants, que amb una vocació clarament política d'intervenir en el debat polític i en l'agitació i en l'agenda política del seu moment, neixen al marge dels partits polítics, i m'atreveixo a afegir que els partits polítics no van poder controlar mai. De fet, tant la Marxa com la Crida posteriorment van mantenir una relació d'amor-odi constant amb tots els partits polítics. En el cas de la Crida, que tant per la meua vivència personal com perquè la història va ser molt més llarga, si voleu després ens hi podrem detenir molt més.

La Marxa de la Llibertat, com neix, com es concep? Neix a finals de l'any 1975 en un context de lluita per l'amnistia, d'efervescència màxima de les mobilitzacions ciutadanes a favor de l'amnistia dels presos polítics. A Catalunya aquesta lluita era especialment simbòlica, a través d'una persona que va encapçalar la lluita no solament antifrancista sinó per l'alliberament o per l'amnistia, que va ser Lluís Maria Xirinachs. Aquesta persona va aglutinar en el seu moment uns sectors socials que claríssimament anaven més enllà del que era estrictament la lluita antifrancista organitzada. És a dir, anava més enllà del perfil del militant polític antifrancista que podia estar entorn del PSUC o dels sindicats universitaris, o de qualsevol altra organització. Aquells anys també neix un moviment fort, d'Església, que incorpora alguns elements del que podem identificar com a no-violència. Aquests moviments van tenir distintes expressions: Justícia i Pau en va ser una, Pax Christi en va ser una altra. I d'àmbit més internacional i amb unes altres estructures, hi havia altres organismes com Pax Romana, etc. Concretament, el motor de tot el que va ser la Marxa de la Llibertat va ser aquesta entitat, Pax Christi, lligada clarament a moviments d'Església. Suposo que sabeu per articles o papers que l'Església va tenir un paper bastant determinant a l'hora de donar aixopluc a la darreria del franquisme al que eren expressions de vida predemocràtica que no es podien manifestar

al carrer. I quan parlo d'Església no parlo tant de la institució, sinó sobretot de persones i capellans lligats a esglésies i parròquies que van cedir i que es van comprometre en la lluita pels drets humans. Doncs bé, la Marxa de la Llibertat és concebuda en el cor d'aquests sectors, propers a l'Església, cristians de base, i també lligats a la idea de la no-violència, no solament en tant que convicció cristiana, que era també tot un corrent, per dir-ho d'alguna manera, sinó estrictament en la no-violència com a estratègia política. És a dir, la no-violència entesa com una arma molt potent que podien utilitzar els sectors socials febles davant d'un enemic per posar en evidència la desproporció d'aquest enemic potent de l'Estat amb tot el seu potencial repressiu. La Marxa de la Llibertat va començar, per tant, a concebre's a finals de 1975, concretament a Montserrat, i ràpidament va agafar una certa volada i es va començar a mobilitzar una gran gernació de joves que van desembocar en el que es va produir l'estiu de 1976. Va ser prohibida per l'aleshores responsable de Governació, Fraga Iribarne, i, gràcies a la prohibició, els organitzadors de la Marxa de la Llibertat van aconseguir desenvolupar uns enginys de protesta i de reacció a la repressió que li van donar una notorietat especial i una simpatia en sectors del país en què, desenganyem-nos, la immensa majoria vivia amb una gran indiferència tot el que era la lluita contra el franquisme i a favor de les llibertats. Pel que sé de la Transició o pel que n'he parlat, el poble no estava al carrer. Els actors actius eren una minoria. La immensa majoria vivia amb una gran distància els esdeveniments socials i polítics i, malgrat que hi pogués haver una simpatia general cap a la democràcia, segons que es constata en estudis i en enquestes, especialment en sectors joves, els actors no deixaven de ser una minoria. Eren importants els enginys desenvolupats pels organitzadors de la Marxa de la Llibertat. Per exemple, la imatge de la Marxa és aquesta que teniu aquí, que és una obra de l'Antoni Tàpies, que va regalar als organitzadors i això es va convertir en el seu element referencial. Dins de les prohibicions, una d'elles i aquesta sí que la recordo perquè sabia que es produiria i hi vaig poder assistir, eren les samarretes de la Marxa. La Policia quan identificava o localitzava una persona que portava les samarretes, i estem parlant de l'estiu de l'any 1976, no de 1970, no la detenien però sí que la feia identificar, la multava i li feia treure la samarreta. De fet, una de les reaccions que va tenir més èxit va ser aquí a prop, a les Rambles de Barcelona, on amb una acció molt ben coordinada es van deixar anar desenes i desenes de gallines amb la samarreta de la Marxa; us podeu imaginar l'espectacle dantesco de la Policia perseguint les gallines per evitar la samarreta. Doncs bé, aquesta acció puntual, que després es va repetir a multitud de municipis, amb actuacions dels marxaires que intentaven eludir els controls de la Guàrdia Civil perquè la Marxa que es va organitzar en

diverses columnes pogués arribar als municipis i celebrar el seu acte polític, li va donar aquest caire de cosa “innocent”, i que tota acció repressiva era absolutament desproporcionada.

Aquesta acció sí que va despertar, segons les cròniques de l'època, una gran simpatia en els pobles que hi participaven. És a dir, l'estratègia dissenyada pels qui formaven part de la marxa, quan van veure que aquesta actitud els funcionava, era precisament la d'explotar al màxim aquesta imatge de bons nois. Què feien? Per exemple, els que podien i aconseguien entrar al poble per on havia de passar la Marxa anaven a missa, es feien perfectament visibles dins de l'església i, per tant, s'apropaven als sectors més d'“ordre” del municipi, i a la sortida era quan desenvolupaven les activitats previstes i, automàticament, la Guàrdia Civil hi intervenia. Però amb això aconseguien una solidaritat per part d'algunes o bastants persones que veien que s'actuava contra uns nois que feia mitja hora o una hora havien combregat amb ells. Doncs bé, jo crec que aquesta estratègia que es va portar a la pràctica per primera vegada a la Marxa de la Llibertat després la vam explotar bastant en la història de la Crida a la Solidaritat; consisteix en tot aquest filó de filosofia de la no-violència juntament amb l'organització d'actuacions espectaculars en el més pur estil Greenpeace, i que genera en amplis sectors de la població, més enllà d'una simpatia o d'una consciència ideològica, una proximitat que els fa simpàtics.

La Marxa de la Llibertat, amb no poques dificultats, va aconseguir passar per més de 300 pobles dels Països Catalans, bàsicament del Principat de Catalunya, tot i que no va renunciar a tot un projecte nacional de país. Insisteixo en la idea que això es va fer malgrat els partits polítics. I la cloenda, amb alguna tensió amb els partits polítics, es va acabar fent al monestir de Poblet, el dia 12 de setembre. Hi va haver algunes tensions amb l'acte històric de Sant Boi de l'11 de setembre, amb possibles curtcircuits entre aquesta mobilització ciutadana que s'estava fent, en part, al marge dels partits i l'organització pròpia dels partits. De tota la gent que va participar en l'organització de la Marxa, alguns dels quals estan en aquest llibre del qual després us donaré referència per si voleu llegir-lo, molt pocs els hem trobat després en l'acció política institucional. És veritat que la Marxa al final va obtenir el suport de tots els partits polítics, de totes les institucions que lluitaven durant l'antifranquisme. Segur que gent que va participar en la Marxa ha estat posteriorment en l'acció política institucional, però no pas els dirigents. De gent que vosaltres heu conegut o que heu pogut conèixer mediàticament, que van ser a l'organització de la Marxa, i que després han tingut una certa presència pública, jo recordo dues persones. Una, que encara avui és activa, va ser l'Arcadi Oliveras, i no crec que sigui casual que en aquests moments sigui un dels dirigents del

moviment contra la globalització. És professor a la Universitat Autònoma, president de Justícia i Pau i un dels que ha desenvolupat en teoria i en praxi tot el discurs a favor de la condonació del deute extern als països del Tercer Món, que ha desemmascarat tot el discurs neoliberal i que en aquests moments ha esdevingut tot un referent per al moviment antiglobalització. I també vull remarcar que no és casualitat que sigui, entre els dirigents d'aquest moviment antiglobalització, de les persones que més actiu és en la defensa d'un projecte nacional o de recuperació de les llibertats nacionals o d'incrementar l'autogovern a Catalunya. Fins a l'extrem que jo diria que en determinats sectors antiglobalització se'l considera un cos estrany, en la mesura en què per a molts és inconcebible un posicionament nacionalista amb un posicionament antiglobalització. L'altra persona, que ha tingut una projecció més gran que la de l'Arcadi i que en aquests moments ha desaparegut de l'escena pública, és l'Àngel Colom. Va ser un dels actius de la Marxa de la Llibertat, posteriorment va ser un dels principals actius de la Crida a la Solidaritat fins l'any 1986, quan se'n va anar i més endavant va ser un dels principals actius d'Esquerra Republicana en la seva etapa de refundació, a partir de l'any 1987. L'any 1996 es va produir la ruptura entre Esquerra Republicana i el Partit per la Independència, i ell va desaparèixer de la vida política el 1999. En qualsevol cas, si entenem la forma d'Àngel Colom, que no sé si molts de vosaltres la teniu present, en què va impregnar ERC durant una època, l'època del 1989-1993, això ens ajudarà a entendre l'herència del que va representar la Marxa de la Llibertat, i tot el que s'ajuntava al voltant d'un altre nucli, que no he anomenat i que va ser molt important, el Casal de la Pau. Va ser un nucli molt actiu durant aquells anys, precursor de la lluita a favor de l'objecció de consciència, amb dos personatges (un d'ells va ser en Pepe Beunza) que van ser els primers objectors a Catalunya i Espanya, al marge dels objectors que ho eren per motius religiosos, concretament els Testimonis de Jehovà, i posteriorment tot això va acabar enllaçant amb el moviment a favor de l'objecció, que va aconseguir el reconeixement o la llei l'any 1984, i posteriorment en el Moviment per la Insubmissió, amb el qual vosaltres ja heu coincidit.

Quan s'acaba la Marxa de la Llibertat jo diria que tots aquests actors que hi van participar, i això és una opinió molt personal, estan bastant desconcertats perquè es queden sense instruments. Els partits no els satisfan, les estructures de mobilització ciutadana es desfan rapidíssimament i, per tant, queden uns petits nuclis o entitats (Justícia i Pau, el Casal de la Pau, Pax Christi) que entren en un procés d'adaptació a un escenari de normalitat democràtica, abandonant en molts casos el que és la bandera de l'agitació política. Jo diria que una mobilització política feta al marge dels partits no es torna a trobar amb força a Catalunya fins l'any 1981. Quin és

l'escenari de l'any 1981? L'escenari és una democràcia bastant consolidada, amb dues eleccions generals, l'any 1977 i 1979, amb unes eleccions municipals, amb un Estatut d'autonomia l'any 1979 ratificat amb la votació del poble de Catalunya, amb una Constitució prèvia l'any 1978, també ratificada, i amb unes primeres eleccions al Parlament de Catalunya el març de 1980. El procés autonòmic es comença a obrir, i agafa la màxima embranzida l'any 1983, amb les primeres eleccions autonòmiques a totes les comunitats que no són del règim ràpid, per dir-ho així, i que són tretze comunitats autònomes de les disset. Per tant, ens trobem a les portes del desplegament del marc autonòmic, un desplegament que a Catalunya sempre havia despertat certa desconfiança per aquella idea del “café per a tots” perquè es creia que acabaria aigualint els sostres competencials que es demanaven per a Catalunya. L'any 1981 es produeixen diversos fets. Un d'ells, el més conegut, és l'intent de cop d'estat el 23 de febrer, és a dir, ara celebrarem 21 anys d'aquell intent de cop d'estat, el qual formalment va fracassar. Remarco aquesta idea de “formalment”, ja que tots vam veure com el dia 24 de febrer el tinent coronel Tejero, juntament amb els homes que s'hi havien mantingut fidels en el Congrés de Diputats, sortien i es lliuraven a les autoritats militars que, aparentment, havien estat al costat del Rei. Malgrat tot, tinc molts dubtes perquè crec que la història veritable del 23 de febrer encara no la coneixem. Però tampoc no tinc clar que l'acabem de conèixer mai. Hi ha hagut alguns treballs de recuperació de la memòria, d'indagació, com a mínim a nivell periodístic, sobre el 23 de febrer. Algun d'ells es va fer des de la Televisió de Catalunya, treball que va merèixer l'últim premi Ondas, si no vaig equivocat, en el qual com a mínim obren alguns interrogants sobre el paper de determinades institucions i militars. Existeix el dubte de fins a quin punt Tejero no era més que un titella, i que el que es volia aconseguir en part ja es va aconseguir. Sigui com sigui, en qualsevol cas, és evident que el cop fracassa formalment, però hi ha una sensació que això de la democràcia no està totalment guanyat. No us he de dir tampoc que en el moment de l'elaboració de la Constitució el tema més difícil de consensuar va ser el de la plurinacionalitat de l'Estat espanyol. Jo us recomano la lectura d'alguns dels escrits de Jordi Solé-Tura. Concretament, uns que estan recollits en el llibre *Autonomia, federalisme i autodeterminació*, d'edicions de l'Avenç, on Solé-Tura, una persona gens sospitosa de ser favorable a tesis nacionalistes i que va tenir un paper molt important en el disseny de la Constitució, explica com l'únic tema que va costar realment de tancar va ser tot el títol VIII, que fa referència a l'Estat de les autonomies. Recordo com la discussió tant del títol VIII com, sobretot, del títol preliminar i del paper de les forces armades va ser un dels pocs punts en què es van acabar acceptant fórmules que no van ser redactades per la

comissió constitucional reunida, sinó que van venir acompanyades de l'exterior per un missatger amb un paper que va ser dipositat sobre la taula del representant del partit majoritari del Govern, en aquells moments a la ponència. No és cap secret que l'exèrcit i altres factors van intervenir activament a l'hora de limitar un determinat model d'estat. Amb el 23 de febrer es recordava d'una manera molt explícita i es posava en evidència.

Al cap de molt poques setmanes d'haver-se produït el cop d'estat, a Catalunya es produeix un fet, que jo crec que és una anècdota però que va ser un fet molt rellevant, i és que un col·lectiu de 2.300 persones (val a dir que no s'ha vist mai qui eren aquestes 2.300 persones, és a dir era un manifest signat per un col·lectiu que afirmava que els acompanyaven 2.300 persones) van fer una duríssima advertència a l'opinió pública espanyola i catalana dient que a Catalunya s'estava iniciant un procés de substitució lingüística i de marginació des de les institucions autonòmiques conquerides fa poc a favor de la imposició del català i en detriment de la llengua castellana i dels drets dels castellanoparlants a Catalunya. Les persones que van signar aquest document, conegut com el *Manifest dels 2.300*, el van publicar durant la primera quinzena de març a *Diario 16*. Això va provocar una gran polseguera, i en alguns sectors una gran indignació perquè si ara el català té algunes dificultats importants, us podeu imaginar com estava l'any 1981, temps en què no disposàvem de la Llei de política lingüística ni de res i es vivia una situació molt més precària i dèbil que l'actual. Aquests 2.300 intel·lectuals demanaven una resposta ràpida del Govern central davant d'una situació clara d'injustícia. Davant d'això i d'una manera absolutament improvisada, algunes entitats ciutadanes del teixit associatiu van convocar de manera improvisada una assemblea al Paranimf de la Universitat de Barcelona per al 18 de març. L'anunci del *Manifest* crec que havia sortit el 14 de març. A l'assemblea es pretenia fer una crida a la solidaritat en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes. De fet, la intenció era fer tan sols una crida a la solidaritat en la qual es volia exposar davant de l'opinió pública que existien tot un seguit de greuges però que no anaven en la direcció que deien els del *Manifest* al *Diario 16*, sinó que anaven en una altra totalment contrària. La idea de convocar al Paranimf va néixer d'una trucada telefònica d'una persona, en Jordi Rosés, que va ser un dels dirigents de la Marxa de la Llibertat, a Àngel Colom, i li va dir que haurien de fer alguna cosa. Després també hi va intervenir una altra persona de Vic i va sortir la idea de convocar una assemblea. Antoni Badia i Margarit, en aquells moments rector de la Universitat, va acceptar cedir el Paranimf i es va organitzar l'assemblea. La sorpresa va ser que, en tres dies i amb molt pocs anuncis, el Paranimf va estar ple de gom a gom. Hi va haver una resposta que va sorprendre la

mateixa empresa. L'objectiu d'aquella resposta era fer una proclama. Quan es va veure la gentada que hi havia, es va dir que possiblement això no s'havia de quedar aquí, i a partir del mateix procés de l'assemblea i arran de la intervenció d'una professora de la Universitat de Barcelona, l'Eva Serra, que va plantejar que convindria mantenir-se actius perquè això de reunir 3.000 persones no era un tema menor i, a més, no era gent que habitualment feia política, es va redactar un document. Hi van intervenir diverses persones, entre les quals hi havia el periodista i escriptor Josep Maria Espinàs, Josep Ferrer, l'actual cap de Publicacions del Parlament de Catalunya i que havia estat militant al PSAN i després a Nacionalistes d'Esquerra, l'Aureli Argemí, l'Avel·lí Artís, en "Tísner", en Jordi Carbonell, etc. És a dir, aquestes persones van redactar el document de la *Crida a la solidaritat*, que contenia vuit punts, i va sortir la idea de recollir signatures. I van decidir de tornar-se a trobar en una Permanent que van constituir deu dies més tard en una entitat, el Centre Comarcal Lleidatà, que és davant de la Universitat de Barcelona. Crec que això va ser l'encert de la Crida, que no va néixer com una organització sinó com una resposta puntual, absolutament al marge dels partits, en la qual aquests no hi creien gens i la van menysprejar constantment fins que van veure que al darrere hi havia un potencial de mobilització que, com a mínim, calia controlar o apropar-s'hi. Al cap de quinze dies es van organitzar dues secretaries permanents, la de les entitats, on hi havia Òmnium Cultural, el CIEMEN, el Centre Comarcal Lleidatà, la Unió Excursionista de Catalunya, l'Orfeó Català, és a dir, tot aquest teixit associatiu característic del catalanisme polític de tota la vida, i la permanent de tots els partits polítics. Els partits polítics de seguida van dir que no els interessava, que calia matar-ho, i les entitats van dir que calia mantenir-ho.

La fita següent va ser per Sant Jordi. Van decidir convocar una mobilització a la plaça de Catalunya amb el lema "Som una nació". Aquesta mobilització va ser prohibida pel delegat del Govern d'Unión de Centro Democrático. Malgrat això, 5.000 persones van acudir a la mobilització, plovent, però no hi va haver incidents, i això va despertar una sensació que aquí es podria obrir un espai de mobilització. I d'aquí va sortir la decisió estratègica que va fer que la Crida tingués continuïtat, és a dir, obrir una convocatòria, irresponsable des de tots els punts de vista si pensem qui era la gent que la plantejava, per omplir el Nou Camp el 24 de juny de 1981 amb el lema "Som una nació". En un primer moment, els partits polítics no s'hi van apropar amb gaire estimació; probablement, el PSUC i Nacionalistes d'Esquerra van ser les úniques excepcions que van mantenir una aproximació amb un cert entusiasme cap a allò que començava a caminar. La sorpresa va ser que aquell dia es van reunir al camp del Barça 80.000 perso-

nes, que van pagar la seva entrada. A la Llotja hi era tothom de les forces democràtiques. Hi eren els socialistes, amb en Joan Reventós, el PSUC, Convergència, UDC, ERC..., és a dir, tothom. Uns anys més tard es va saber que l'extrema dreta havia planificat un gran atemptat al camp del Barça aquell mateix dia. Va ser un acte, per tant, que va tenir un cert impacte. En aquell moment, la Crida va capgirar la percepció que els partits polítics tenien i tots s'hi van voler apropar.

Aquest enamorament unitari dels partits polítics va durar relativament poc perquè l'any 1981 es va produir un altre fet, que va ser l'anunci de la Llei d'harmonització del procés autonòmic, que posteriorment es coneixeria com la LOAPA. La Crida va plantejar obertament, igual com ho van fer altres col·lectius, un rebuig frontal a la LOAPA, perquè es tenia la convicció que amb aquesta llei els dos grans partits, la UCD, en plena descomposició, i el PSOE, a punt d'arribar al Govern amb les eleccions del 28 d'octubre de 1982, acabarien tancant un procés autonòmic que encara no havien tingut temps d'obrir perquè l'Estatut era de 1979 i la LOAPA es concep el 1981. La posició de la Crida amb la LOAPA va provocar dos fets que són la cara i la creu: el distanciament i l'enfrontament a mort durant molts anys al Partit Socialista de Catalunya i els intents constants de Convergència Democràtica d'apropriar-se el treball de la Crida a la Solidaritat. El tema anti-LOAPA es tanca amb una mobilització de 350.000 persones, segons la premsa de l'època, al passeig de Gràcia el 14 de març de 1982. Penso que aquell és el moment simbòlic de màxim distanciament amb els socialistes, que després es veuria absolutament incrementat amb la pensada, no sé si gaire brillant, de publicar un anunci dels diputats que van votar a favor de la LOAPA i els qui van votar en contra amb un titular que deia aproximadament "Diputats que han traït el poble de Catalunya i els que no l'han traït". A hores d'ara, aquell anunci encara no l'han paït, els va fer molt de mal i va condicionar enormement les relacions.

La Crida, malgrat aquesta aproximació dels partits, sempre va ser un moviment assembleari, un moviment sense personalitat jurídica ja que mai no vam tenir una personalitat jurídica en el registre d'associacions, mai no vam voler ser un partit polític. Les decisions requeien en espais de govern assemblearis i amb els partits es mantenia una relació en funció de les campanyes concretes. La Crida funcionava amb campanyes. Progressivament, per tant, ens vam anar trobant amb una organització que tenia una continuïtat i que va començar a dibuixar claríssimament un perfil propi d'actuació política amb voluntat d'incidir en la població de Catalunya a favor de la recuperació de les reivindicacions i de les llibertats nacionals.

La Crida va ser portada fonamentalment per gent realment molt jove. De la gent que vam passar pel secretariat executiu i ho organitzàvem tot,

la persona de més edat era l'Àngel Colom, i ara deu tenir uns 49 anys, aproximadament. La resta ens situàvem en una franja de 18-20 anys. La Crida va ser un referent per a un sector de la joventut del país que no creia en allò que els partits li oferien, però que en canvi tenia ganes d'expressar-se políticament. I això es va anar accentuant d'una manera molt més clara quan a la Crida vam prendre la decisió de llançar-nos realment a constituir un moviment social, en el qual no solament vam agafar la bandera del nacionalisme sinó també la de l'ecologisme, de la solidaritat internacional..., és a dir, elements que no es veien gaire en aquell moment. Pot ser incòmode dir-ho perquè en vaig ser protagonista, però tinc la convicció que l'èxit de la Crida va ser trencar motlles en tots els sentits. Trencar motlles a l'hora de plantejar discursos i demandes, trencar motlles a l'hora de plantejar un moviment fortament nacionalista però també marcadament progressista, trencar motlles a l'hora de plantejar les formes d'intervenció política... Tal com us he comentat, la Marxa va començar però la Crida va ser qui després va desenvolupar aquestes accions no violentes. Nosaltres sabíem que havíem de conquerir espai mediàtic, perquè, sinó, no aconseguíem projecció ja que teníem el buit institucional. La manera de projectar-lo no era només fent manifestos, i sabíem que la mobilització de carrer la podíem fer molt puntualment perquè la gent estava profundament desmobilitzada i moure la gent costava molt. Què fèiem? Algunes de les primeres actuacions va ser la normalització del català. La Generalitat acabava de crear la Direcció General de Política Lingüística, amb la senyora Aina Moll; l'any 1983 es va fer la Llei de política lingüística... Però nosaltres teníem la sensació que això del català no avançava. Aleshores vam començar a fer un seguit d'actuacions per exigir a les empreses públiques o a les grans empreses la catalanització. Anàvem, per exemple, a El Corte Inglés o a Galerías Preciados, entràvem al supermercat, carregàvem tot el que podíem amb tots els carretons que portàvem i quan arribàvem a la caixa, com que no ens ho donaven en català, nosaltres dèiem que no pagàvem. Generàvem caos espectaculars. Quan això ja no feia efecte, ens encadenàvem als caixers del supermercat i creàvem un gran col·lapse a la pobra gent que anava a comprar, i ho fèiem en els horaris de màxima assistència perquè era la manera de fer mal al supermercat. I això va obligar, per exemple, a Galerías Preciados, que avui ja no existeix, a normalitzar els supermercats. Sempre ho fèiem amb la cara descoberta, sense fugir, oferint resistència no violenta i passiva davant de l'actuació dels cossos policíacs i mai no quèiem en la provocació. Això generava imatges molt dantesques. Per exemple, a l'estació de Sants de Renfe vam fer una acció en diversos fronts a favor de la normalització. Vam substituir tots els rètols de l'estació que estaven en castellà amb uns en català i vam ocupar megafonia perquè es llegís en català, cosa que re-

presentava aturar tota la circulació de trens. Aquesta acció, que va tenir lloc l'any 1985, va comportar que set persones estiguessin una setmana tancats a Trinitat Jove i a la Model. Automàticament, era una desproporció tan gran per a la societat i per a la gent, encara que no combregués necessàriament amb tesis nacionalistes radicals com la premsa ens etiquetava, que alguns jovenets pel fet d'haver posat adhesius a l'estació de Sants i haver cobert amb un esprai els cartells en castellà i haver ocupat megafonia estiguessin tancats a la presó més d'una setmana, que generava una gran quantitat d'adhesió i de simpatia que era com una bola de neu. Una altra acció va ser a El Corte Inglés el dia de Sant Jordi. Vam fer una pancarta de 25 metres i quatre persones es van penjar de la façana amb la pancarta, que deia "En català". L'endemà allò era la portada a tots els diaris. I la policia anava de bòlit intentant treure aquells quatre escaladors, i l'actual director de El Corte Inglés, el Sr. Pintó, que aleshores ocupava el càrrec de Relacions Públiques, ens ajudava perquè la policia no detingués aquells nois perquè sabia que si passava se'n muntava una de grossa a El Corte Inglés, i això no li interessava gens.

Aquestes imatges d'accions no violentes van permetre atreure la gent jove, engrescar-la i aconseguir una projecció mediàtica. La meua impressió és que la Crida va servir en aquells moments com una referència per a sectors joves, no implicats en la vida política; va ser una bona escola de formació política per a la gent que hi va participar, una escola política alternativa a la que els partits estaven donant i això, posteriorment, també ho han fet altres moviments. Més endavant ho van fer, en un àmbit sectorial concret, tot el moviment *okupa*, el moviment per la insubmissió, el moviment per la pau als anys vuitanta i actualment el moviment antiglobalització. Però pocs moviments ho van fer d'una manera tan transversal i amb tants temes. I justament això que ara explico, que sembla que va ser molt potent, també va esdevenir la seva debilitat. El gran atractiu per a la gent jove va ser no tenir estructura, ser una cosa poc rígida i molt flexible, sense grans elucubracions teoricopolítiques..., però això a la llarga va ser la seva gran debilitat. Un moviment polític o social, si no té una estructura sòlida, és molt difícil que pugui perdurar en el temps, entre altres coses perquè acaba totalment lligada o condicionada a l'acció del lideratge que algunes individualitats realitzen. I quan aquest lideratge individual, pels motius que sigui, desapareix, hi ha moltes possibilitats que el moviment desaparegui perquè al seu darrere no hi ha una estructura racional. Crec que això explica, en part, el que va acabar passant no solament amb la Crida sinó també amb el Casal de la Pau, és a dir, amb tots aquests moviments que s'han anat formant en la societat catalana i que han anat apareixent i desapareixent com el Guadiana.

Aquesta sensació ja la vam tenir des de dins de la Crida, i l'any 1984-1985 vam intentar racionalitzar-la. Vam plantejar que si no hi havia una estructura sòlida difícilment podíem mantenir una perspectiva de creixement. Això va ser l'origen de la topada entre la gent que vam continuar a la Crida a la Solidaritat fins al 1993 amb l'Àngel Colom i la gent que va marxar el 1986 perquè plantejaven un model alternatiu a la manera de funcionar de lideratges carismàtics. Davant d'una estructura una mica racional i burocràtica que pogués ser democràtica, entre altres coses, hi havia el model que s'havia anat gestant des de l'any 1981 absolutament llibertari, sense ordre ni concert en el sentit més estricte de la paraula i en què tot acabava depenent de la decisió imprevisible, en part, d'una o de dues persones que tiraven del carro i que per la seva força de lideratge carismàtic tensaven l'organització. Això es va plantejar l'any 1984-1985 i es va resoldre malament, probablement, amb la sortida d'Àngel Colom el 1986; es va continuar avançant i l'any 1993 la Crida es va dissoldre. Però aquest és un element molt important. Un moviment assembleari no vol dir necessàriament un moviment democràtic. I aquest no sé si és el tema del curs, però crec que és una de les reflexions interessants que avui també és molt vigent en els moviments socials. En els moviments de joves i d'universitaris, esdevé una reflexió que cal tenir molt en compte. Un moviment assembleari, sense una estructura, on hi hagi unes responsabilitats delegades, difícilment pot ser un espai on es demani comptes a la gent que ha realitzat unes actuacions determinades. I una organització de qualsevol mena a la qual no es puguin demanar comptes és no democràtica perquè ningú no és responsable, però les coses s'han fet. Penso que aquest és un dels elements de tensió permanent en tots els moviments, i que també van estar molt presents en tots els moviments de la Crida i en tot el moviment no violent que va donar lloc a la Marxa de la Llibertat. Crec que això avui també és una part molt important dels problemes que hi ha en els moviments antiglobalització que viuen a la nostra ciutat.

LES ORGANITZACIONS POLÍTiques JUVENILS*

Ponents:

RAMON CAMP (JNC)

JOSEP SÁNCHEZ CERVELLÓ (JSC)

DOMÈNEC MARTÍNEZ (JCC)

EMILI CORTAVITARTE CARRAL (Joventuts Llibertaries)

Moderador:

CARLES SANTACANA

Professor d'Història Contemporània de la UB

MODERADOR: Intentarem plantejar aquesta sessió en la forma d'una taula rodona, amb unes intervencions que intentaran reflectir diferents perspectives de persones que van tenir una actuació en aquell moment. El que aquí es posa en comú és que ells formaven part d'aquells joves que feien política a l'etapa de la Transició.

Tenim un programa en el qual figuren, juntament amb les persones que ara ens acompanyen i que ara us presentaré, dues persones que per diferents motius avui no han pogut venir, que són en Josep Sánchez Cervelló i l'Emili CortavitarTE. Cap dels dos no poden assistir a la taula rodona però ens han passat un petit esquema del que pensaven dir. Tot i així, quan es plantegi la publicació d'aquestes sessions, esperem comptar amb les seves reflexions.

Tenim, doncs, a la meua esquerra, el senyor Ramon Camp, que actualment és diputat al Parlament de Catalunya, portaveu del grup de Convergència i Unió, i que és aquí perquè ell va ser una de les persones que va impulsar una de les organitzacions polítiques en aquesta etapa de la Transició, la Joventut Nacionalista de Catalunya. I és en funció, precisament, d'aquesta intervenció que avui forma part d'aquesta taula. A l'altre extrem, tenim el senyor Domènec Martínez, sociòleg, que actualment treballa a l'àrea de Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Rubí i també forma part

* Algunes de les intervencions d'aquesta taula rodona han estat transcrites de la seva versió oral. Altres, han estat escrites pels seus autors. Això n'explica la diferència formal (N. dels E.).

del Consell Social de la Universitat Autònoma. En el moment que ens interessa avui de fer memòria, era el secretari general de la Joventut Comunista de Catalunya, i també va participar en la direcció de la Unió de Jovenuts Comunistes d'Espanya. I després, aquí a la meua dreta, tinc el senyor Agustí Colomines, que actualment és professor del departament d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona, però, com tots els altres membres de la taula, també va tenir la seva activitat a l'etapa de la Transició, com a responsable de relacions polítiques de les Joventuts Comunistes de Bandera Roja, concretament entre l'any 1974-1978. Més endavant va pertànyer a altres organitzacions, però ell ja ens ho explicarà.

Per tant, el que ens interessa és emmarcar què significa en aquella època la vinculació dels joves amb la política. En aquells temps es produïen fets paradoxals. D'una banda, una reivindicació del paper dels joves, però al mateix temps una política en què molts dels que hi participaven també eren joves. La relació entre els "joves" i els "vells" era bastant especial i tot seguit ens ho explicaran. Es produïa una *vivència* de la política, tota una paraula que avui gairebé no s'utilitza i que està relacionada amb el fet de militar en la política, que fins i tot podia implicar en alguns casos una forma de vida. En aquesta etapa es reivindicaven coses que a nosaltres ens poden semblar molt allunyades de la realitat actual, com per exemple que es pogués votar des dels 18 anys, i, per tant, amb una situació força diferenciada en la qual hi havia moltes prevencions sobre què podia significar la implicació d'aquests joves en la política en un moment especialment delicat com és el de la Transició.

Amb aquesta presentació, tan sols volíem apuntar alguna de les coses que ens interessarien sentir-ne a parlar avui, però evidentment les persones que participen en la Taula tenen tota la llibertat d'enfocar les seves intervencions com ho considerin convenient.

Per tant, fem una primera roda d'intervencions i comencem amb el senyor Ramon Camp.

RAMON CAMP: En primer lloc, vull agrair al Centre d'Estudis Històrics Internacionals el fet de poder estar aquí amb tots vosaltres. Ara, tot just abans de començar, comentàvem que la Transició a Espanya i a Catalunya és un període força estudiat, però en el terreny de la participació de les organitzacions juvenils no hi ha gaires estudis ni reflexions. La pregunta és la següent: es pot considerar que hi havia una singularització de la joventut en el moment de la Transició política? És a dir, hi va haver un pes específic de l'aportació dels joves en la Transició política a Catalunya? Jo crec que sí, que va existir una aportació important perquè la repulsa a la dictadura per part dels joves, els anys anteriors a l'adveniment de la democrà-

cia, va ser molt intensa. Tan sols cal recordar multitud de lluites que la gent jove va mantenir en moviments molt diversos: el front del moviment universitari, les organitzacions polítiques en sentit estricte, les organitzacions sindicals i, fins i tot, determinades organitzacions de l'àmbit de l'Església. Crec que la seva aportació crítica i a les llibertats polítiques va ser considerable i que va tenir un valor important en aquell moment.

És cert que tot això es produïa en un context històric en el qual ara no m'entretindré perquè parteixo de la base que ja forma part del curs, però sí que podríem dir que eren moments guiats per una certa ètica, i que el compromís personal era un compromís en estat pur. No hi podia haver elements de distorsió com ara allò que se'n diu "càlcul de promoció personal", sinó que era un compromís personal amb les llibertats públiques, amb el compromís de redreçament nacional, i això és el que portava molta gent a comprometre's amb les organitzacions en funció de la seva manera de pensar. En aquest sentit hi havia una atomització important de forces polítiques perquè no s'havia produït cap situació de col·locació de marc polític, és a dir, no havia tingut lloc cap convocatòria d'eleccions i, per tant, l'elector no havia determinat qui era qui ni quants vots tenia cadascú. Per tant, les ofertes eren molt atomitzades, i això constituïa una característica del moment, determinada per aquesta lluita contra la dictadura, pel final del règim franquista, i calia, necessàriament, que sorgissin elements que compensessin aquesta atomització mitjançant organismes de coordinació unitaris. Per això ens trobem cap a finals dels seixanta i principis dels setanta l'aparició de l'Assemblea de Catalunya i d'organismes com ara la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques, que tenen aquesta funció de coordinació de tota la gent compromesa amb la lluita antifranquista i amb la lluita per aconseguir les llibertats democràtiques i les llibertats nacionals.

Aquest context, previ a la mateixa vertebració dels partits polítics, també és determinant en les organitzacions de joventut. Es produeixen un seguit d'organismes unitaris que fan possible que les organitzacions de gent jove també tinguin una coordinació. En aquest sentit, apareixen dues plataformes importants, una és el Consell de Forces Polítiques Juvenils i l'altra és la Taula de Joves de Catalunya. Són dues grans plataformes, molt diferents pel que fa a la seva naturalesa. La primera està formada per organitzacions juvenils i, per tant, aquí hi ha des de les Joventuts Comunistes i les Joventuts Socialistes fins a les Joventuts de Convergència, que després van ser les Joventuts Nacionalistes de Catalunya, i també les Joventuts Llibertàries, les de Bandera Roja, etc. És a dir, totes les organitzacions de gent jove que hi havia. I en canvi la Taula de Joves de Catalunya agrupava organitzacions de caràcter cívic, moltes d'elles lligades al món de l'escoltisme, com ara: l'Associació Catalana d'Escoltisme i Guiatge, els Es-

coltes Catalans, la Banda Jove d'Escoltes Catalans, Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi, Nois i Noies Escoltes, l'Associació Democràtica de la Joventut, Agermanament, Pax Christi, etc. Aquests eren organismes que vertebraven tots els moviments juvenils que hi havia en aquells moments. Va existir una certa coordinació d'aquests moviments i aquesta va donar peu, en una època més avançada, a finals dels setanta, a la creació del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, que és l'organisme que avui aplega totes les organitzacions de gent jove del país d'una manera més institucionalitzada i que ha anat funcionant fins ara, seguint els criteris de les nostres institucions d'autogovern. El Consell Nacional de la Joventut de Catalunya és un organisme consultiu, del Govern de Catalunya, a efectes de determinació de polítiques de joventut. I va néixer de les plataformes unitàries que van sorgir en aquell moment.

De fet, a mi em pertoca parlar d'una organització en concret, com és la de les Joventuts Nacionalistes de Catalunya, les Joventuts de Convergència, i això em porta a centrar-me en la pregunta següent: per què una organització de gent jove? Penseu que en la tradició més immediata d'aquell moment hi havia un mal record d'organitzacions de gent jove. Hi havia el record de l'OJE, Organización Juvenil Española i, per tant, quan es plantejaven segons quina mena d'organitzacions existia certa aversió en aquest sentit. Però la necessitat de donar resposta a una política específica de joventut portava a enquadrar la gent jove a través d'unes organitzacions específiques. I aquesta va ser bàsicament la raó per la qual, a cavall de les forces polítiques que s'estaven vertebrant, algunes amb una llarga tradició històrica i d'altres no tant, van aparèixer unes organitzacions de gent jove amb vocació de tractar d'una manera simbòlica una política específica per a joventut. I això és el que va impulsar l'aparició d'aquestes organitzacions. Lògicament, si estudiem la història del nostre país, veurem que sempre en èpoques democràtiques hi ha hagut organitzacions de gent jove. No és un fet nou que apareix l'any 1974-1978, sinó que també en trobaríem en altres temps, però no amb les característiques que tenen en aquests moments. De totes maneres, existeixen uns referents històrics.

Quan parlava ara fa un moment d'aquestes plataformes, cal dir que aquestes també van servir per portar a terme d'una manera conjunta campanyes reivindicatives, algunes bastant sonades com ara la que reivindicava la majoria d'edat als 18 anys. De fet, es tractava de conquerir un estadi de llibertats molt important, i tan sols aquesta reivindicació ja justificava per ella mateixa una política específica de joventut. Aquest era un element cabdal que es va aconseguir amb la Constitució de 1978, i prèviament s'havia portat a terme una campanya molt seriosa, mantinguda durant alguns anys, d'aquest fet tan reivindicat. Abans també s'havia participat, de manera com-

plementària en altres organitzacions polítiques, en les campanyes a favor de l'amnistia, de l'autonomia, etc. Tant el Consell de Forces de Polítiques Juvenils com la Taula van tenir-hi un paper destacat. Una altra campanya específica de joventut va ser la recuperació del patrimoni juvenil, que estava en mans de l'OJE, i també era una reivindicació que es va mirar de portar a terme de manera conjunta, i en una època ja final també va començar a aparèixer el tema de l'objecció de consciència. Va ser d'una manera molt incipient, d'una manera molt diferent de com l'hem conegut posteriorment, durant els anys noranta. I ja que ara estic comentant això, podríem dir que amb la desaparició del servei militar gairebé s'acaba una política de joventut específica. Ara són polítiques molt transversals; les polítiques de conquerir drets com aquestes de què parlàvem de la majoria d'edat i el servei militar han quedat molt superades i això podria ser objecte d'una altra discussió. Ara es tracten els temes d'habitatge, de treball, de sanitat, etc., són temes molt transversals i sense aquesta càrrega relacionada amb els drets bàsics de la persona. Un altre objectiu conjunt de totes les forces polítiques era aconseguir instruments per aplicar les polítiques de joventut, com el cas de les regidories dels ajuntaments, que van tenir un èxit important en els primers ajuntaments democràtics l'any 1979.

Tornant al cas concret de les Joventuts de Convergència de Catalunya, neix el juliol de 1976 i es vertebrava com una organització independent lligada a Convergència Democràtica de Catalunya, que havia estat fundada el novembre de 1974, primer com a moviment i finalment com a partit polític a principi de 1976. Aquesta organització naixia amb una política orientada d'una manera molt clara a la reconstrucció de Catalunya, en la qual tot l'aspecte de lluita nacional era prioritari, juntament amb una política de progrés. Això volia dir que s'havia d'aconseguir una societat socialment avançada i que política nacional i política de progrés havien d'anar totalment lligades, i des del seu inici això va ser un fet en aquesta organització. La seva evolució va ser molt ràpida, i es va fixar com a objectiu aplegar un conjunt de gent jove amb un plantejament nacionalista de fons i una política socialment avançada, i en aquest sentit es va orientar cap a la constitució de les Joventuts Nacionalistes de Catalunya, organització que va ser creada el maig de 1980 i que es va formar amb col·lectius que venien de les Joventuts de Convergència Democràtica de Catalunya, del Front Nacional, de diferents col·lectius independents i de col·lectius provinents de l'Esquerra Democràtica de Catalunya. Tots ells formaven les JNC. De fet, l'organització tenia en aquell moment i posteriorment una funció clara en la definició de polítiques adreçades a la gent jove i també de formació de quadres. Això no vol dir que tota la gent que passava per les organitzacions de joves tingués una vocació política, sinó que tenia una finalitat de formació na-

cionalista, però també hi havia hagut una variable important de formació de quadres. Però aquests fets ja eren posteriors als anys vuitanta i, per tant, si en continuéssim parlant em sembla que sortiríem de l'escenari inicial de la taula rodona. En el context que ara comentem, considero que aquesta va ser una organització important en el seu moment, i encara més important a partir dels anys vuitanta, des que Convergència va tenir la responsabilitat de governar Catalunya, però cal dir que, evidentment, no va tenir la mateixa presència que altres organitzacions, com ara les Joventuts Comunistes, amb un pes organitzatiu més rellevant, i això va durar fins a finals de la Transició, és a dir, fins a finals dels anys setanta.

JOSEP SÁNCHEZ CERVELLÓ: La coincidència de les sigles de l'organització de la que era militant –les Joventuts Socialistes de Catalunya (JSC)– amb les inicials del meu nom –Josep Sánchez Cervelló (JSC)– fou una casualitat que em va portar algun problema, però llavors com que era adolescent ho trobava fins i tot divertit.

Vaig arribar al socialisme per l'entorn familiar. El pare havia estat soci de l'Agrupació Obrera de Flix, vinculada a la CNT. Durant la Guerra Civil visqué de forma traumàtica, a Tortosa, els Fets de Maig de 1937, recent incorporat a l'Exèrcit Popular, i malgrat que tenia moltes simpaties per la Revolució cubana i per Fidel Castro, perquè deia que havia sabut aturar l'imperialisme nord-americà, mai se'n va acabar de refiar dels comunistes, i d'alguna manera, tot i que escoltava les emissores antifranquistes –el que incloïa, a més de *Radio París* i la *BBC*, les de *Pequín*, *Albània*, i especialment *la Pirenaica*– creia, com tants d'altres exconfederals, que el comunisme llibertari era utòpic i que el “socialisme real” estava bé per a l'Est d'Europa i el Tercer Món però no per al nostre país.

Des de ben petit, visquent a Flix, vaig saber que érem “rojos”, perquè un diumenge, a mitja tarda, quan anàvem passejant pels porxos del carrer Major, un falangista va agafar el meu pare per la solapa de l'americana dient: “Així ara als rojos també us deixen anar a la Residència”. I és que al meu pare li havia tocat en sorteig, entre els altres treballadors de l'Electroquímica, passar uns dies a la “Residencia de Educación y Descanso” que els sindicats verticals tenien a Tarragona. El meu pare, al que jo tenia idealitzat, va acotxar el cap i va accelerar el pas sense fer cap comentari seguit per la resta de la família. Llavors no ho vaig entendre, entre d'altres raons perquè aquell senyor sempre estava a l'església i amb els seus dos fills solíem jugar, el meu germà i jo, al patí de l'escola. Crec que aquest fet ha tingut importància en la meua vida. Sense rancor, però convictament sempre he pensat que ningú té dret a humiliar l'altre, i que, en la mida de les nostres possibilitats, hem de respondre a les agressions i hem de ser solidaris amb els més febles.

Quan tenia dotze anys vaig anar a estudiar el batxillerat a les Universitats Laborals, primer a Xeste (València), per fer segon, tercer i quart curs, mentre que cinquè i sisè els vaig fer a Gijón (Astúries). Aquí fou on vaig iniciar els primers contactes amb l'oposició clandestina.

Originàriament les Laborals havien estat creades per la dictadura per cercar una mà d'obra qualificada, el que s'anomenava "oficialia", quan s'iniciava el procés "desarrollista" a finals dels 50. Però, més tard es permeté que els fills dels obrers pogessin cursar estudis per accedir a la universitat. Amb tot, l'extracció social dels estudiants —classes baixes o mitjanes— i el fet d'estar interns en megacentres, a Xeste érem 5.000 estudiants i a Gijón més de 1.000, van fer que les Laborals fossin un focus de contestació al franquisme.

A Gijón vaig trobar tres nuclis d'activisme: OCE/BR; PCE i PSOE. Pels meus antecedents familiars vaig acabar vinculant-me al PSOE. És sabut que aquest partit i la UGT als llocs de l'Estat on es van mantenir actius foren: Astúries, Madrid, Andalusia i a algunes zones del País Basc.

El gener de 1975, quan tenia 16 anys, vaig participar en la primera vaga, en protesta pel tancament de la Universitat de Valladolid, i també, per primer cop, vaig veure de prop els "grisos", que em van semblar gegants.

En iniciar-se la vaga es va convocar una assemblea d'estudiants davant de la porta principal del centre, però per la part de fora, per tal d'impedir que els jesuïtes —que eren els que regentaven la Laboral— ens impedissin fer-la. A l'assemblea els delegats de curs havíem d'alçar-nos quan algú ens preguntà, curs per curs, si seguiríem la protesta o no. Recordo que quan van demanar pel representant de 6è C, que era la meua aula, estava força atabalat, perquè poques vegades havia parlat en públic. Com que a més vaig dir que no donàvem suport a l'aturada, s'organitzà una gran cridòria de protesta. Vaig tractar de dir que aquella posició era la que els meus companys, majoritàriament, havien votat, tot i que no era la meua opinió, però ningú em feia cas. Amb tot, mentre estava dret, vaig veure com silenciosament pujava la policia. Després d'avisar de l'arribada dels "grisos", vaig córrer cap a la porta de la Laboral que els jesuïtes s'afanyaven a tancar, encara que unes dues desenes vam poder entrar. La resta de companys van poder-ho fer després d'ensenyar el DNI.

Tots els cursos del centre, amb excepció dels de 5è i 6è de batxillerat, que érem els més petits, i per tant més vulnerables a les pressions dels capellans, van fer la protesta i van ser expulsats uns dies. Després, l'actuació combinada de la policia i dels capellans, va comportar el desmantellament de les xarxes polítiques clandestines. La repressió ens va afectar a tots i va enrarir l'ambient. I a alguns ens van pressionar perquè canviéssim de Laboral. Per això el curs 75/76 vaig fer cap a la Laboral de Tarragona. Llavors ja era un militant socialista que esperava ser contactat.

Ningú em va dir a Gijón que hi havia més d'un Partit Socialista ni que a Tarragona no existien ni el PSOE, ni la UGT, ni les JSC. Tampoc tenia massa consciència del fet nacional català. Al meu poble, a Flix, els que durant la República muntaren les organitzacions més decididament catalanistes es convertiren en acabar la guerra en falangistes, com va succeir a altres llocs de l'Ebre: Móra d'Ebre, La Fatarella... L'explicació té a veure amb les col·lectivitzacions forçoses i l'assalt del poder pels grups més radicals, que feren que molta gent moderada es passés al camp contrari, que tot i que no respectava la nostra identitat els garantí la vida.

El canvi de Laboral no em sentà massa bé. Vaig anar a parar al col·legi "Jaime Balmes" i ja el primer dia em rebé el director –Ricardo Zafrilla– que em féu un sermónet que recordo amb nitidesa: *"eres un peligroso comunista y te pagan para agitar a los estudiantes"*, i afegí que tan prompte com podria em facturaria cap a casa. Evidentment recordo altres benvingudes més caloroses que aquella.

El segon ensurt que vaig tenir –i aquest sí que m'espantà de veritat– va ser rebre de França, crec que de Toulouse, un paquet de propaganda i una carta que deia quelcom com: *"Querido compañero...no tenemos organización en Tarragona, por tanto tienes la heroica misión de organizar el partido, la UGT y las Juventudes Socialistas"*.

Encara avui no m'explico com un paquet procedent de l'estranger me'l van entregar sense obrir-lo, perquè molts cops els objectes postals més grans del normal els havíem de desembolicar al despatx del director. Evidentment si l'obren m'expulsen i em deixen sense beca i sense possibilitats d'estudiar, perquè a casa es cansaven de repetir-me que ja pagaven la carrera al meu germà –que és més gran– i que sols podria anar a la universitat quan ell acabés. Passada la inicial perplexitat vaig posar-me a pensar en allò de *"tienes la heroica misión de organizar..."*. Vaig quedar aterrit. Com ho podia fer?, i sobretot, com ho havia de fer? Em preocupava molt i molt que els que pogessin confiar en mi se sentissin decebuts si no era capaç de fer-ho.

Per iniciar l'organització el primer que vaig fer fou parlar amb Salvador Balcells, que era el xicot que tenia més prestigi de la classe i que duia molts anys a la Laboral de Tarragona, i per tant coneixia tothom. L'abordatge va ser gradual, com requeria la situació, fins que em digué que estava disposat a ajudar-me. Per altre cantó a la laboral de Tarragona, procedents de Gijón havien arribat altres tres companys: Xavier Casals de Granollers, Josep Iglesias de Salt i Josep M. Rosell d'Ivars de Noguera, amb qui compartia habitació i a qui vaig fer saber el que em proposava dur a terme, i també decidiren donar-me suport. Amb aquest nucli inicial començarem la implantació orgànica a l'interior de la Laboral, tot i que a la ciutat de Tarragona ningú se'n va adonar.

No recordo com vaig establir contacte amb els companys de Barcelona, si per correu o per telèfon, el cert és que vam quedar al barri de Torreforta, un nucli obrer que hi havia prop de la Laboral, a finals de novembre o començaments de desembre de 1975. La trobada fou a un carrer no massa cèntric, on hi havia un cotxe aturat amb dos homes que semblava que xerraven. Un d'ells era Valentín Antón, un dels futurs dirigents estatals de la UGT durant la Transició, de l'altre no me'n recordo. A la cita hi anàrem Salvador Balcells i jo. Ells no esperaven que en tan poc temps haguéssim creat una organització, per incipient que fos. Al llarg de la conversa digueren que venien a donar-me ànims, perquè es pensaven que estaria aïllat i per donar-me confiança m'entregaren el carnet de la Federació Socialista de Catalunya (FSC-PSOE) que duia el número cent i pico —el 152 crec recordar que era—, el que en principi hauria de significar que a Catalunya érem 152 afiliats el que era molt poc, però més endavant encara m'explicaren que el cent era per convèncer els militants de fortalesa quan en realitat llavors solament érem 52.

La reunió de Torreforta fou important perquè:

- 1r. Establírem la relació orgànica amb Barcelona.
- 2n. Ens assenyalaren que la prioritat havia de ser la potenciació de la UGT.
- 3r. Rebérem propaganda amb la qual poguérem eixamplar l'organització i començar a assignar tasques als militants.

A la Laboral hi havia dues organitzacions significatives: La Jove Guardia Roja (JGR) que, especialment, tenia influència entre els estudiants d'enginyeria i les JSC que acabàrem controlant els estudiants de COU, amb tensions amb la JGR. A part d'aquestes forces més nombroses n'hi havia d'altres: també les JCC tenien un militant, Enrique Gómez León, i les JPSAN en Jordi Olivan. S'ha de dir, però, que el PSUC tenia una respectable implantació entre el professorat (Toni Tur, Carme Gómez, Pedro Quintero, Miguel López Tortosa...) i fins i tot entre els educadors (Combalia...).

La ràpida implantació de les JSC a la Laboral xocava frontalment amb la nul·la presència que teníem a la ciutat de Tarragona i a tota la demarcació. Per tant el primer objectiu que ens vam marcar fou el d'acabar amb el nostre aïllament, el que no era fàcil perquè la Laboral estava constituïda majoritàriament per alumnes que no eren ni de la ciutat ni de Catalunya, i per tant no disposàvem d'un cercle de relacions fora del de l'internat. A més, la Laboral estava separada físicament de la ciutat uns 5 Km. el que feia que molts dels estudiants passessin la major part del temps sense sortir del

recinte. Trencar aquest cercle va ser possible perquè Salvador Balsells tenia una nòvia que era de Tarragona, i entre el cercle de relacions d'aquesta hi havia un treballador d'una indústria química de la nostra edat: Lluís Góngora que, per la seva banda, va contactar amb un obrer portuari que havia estat de la UGT durant la Guerra: Macario Petite i a partir de finals de 1976 consolidàrem el sindicat i de retruc la FSC i la JSC.

A la tasca que esmerçàrem més esforços fou a la UGT, per tal de cercar una alternativa a CC.OO. que pogués donar al PS una àmplia base electoral. Salvador Balsells i jo vam ser detinguts el gener de 1976 quan fixàvem enganxines a les cabines telefòniques, ens dugueren a la comissaria que estava on ara hi ha la Cambra de Comerç. Després de l'interrogatori "de costum", amb el que això llavors significava, el comissari ens deixà anar quan de la Laboral va venir un educador a fer-se càrrec de nosaltres. La nostra ràpida sortida de comissaria es degué a que els nostres companys estaven preparant una vaga per l'endemà i perquè ni els responsables de la Laboral ni de la policia volien, en aquells moments, fer res que augmentés la conflictivitat.

Als dos a la Laboral ens obriren un expedient per haver comès una falta molt greu. Al meu pare li enviaren la següent carta, la còpia de la qual he rescatat del meu expedient acadèmic que encara resta a la Laboral i deia:

"Tarragona, 27 de enero de 1976

Sr. D. Juan Sánchez.

Flix.

Muy Sr. Mío: De conformidad con instrucciones recibidas del Ilmo. Sr. Rector, le comunico que en la tarde de ayer, su hijo JOSÉ SÁNCHEZ CERVELLÓ, durante el tiempo de paseo de los alumnos, fue conducido a la Comisaría de Policía, por Agentes de servicio de la misma, al encontrarlo repartiendo por Tarragona propaganda de tipo subversivo.

Al tener conocimiento la Universidad Laboral de su detención, desplazó a la Comisaría a un Educador, que cuidó de reintegrarle al Colegio Jaime Balmes, de esta Universidad Laboral.

Le saluda muy atentamente."

El procés disciplinari acabà no prosperant perquè en aquells moments volien silenciar la dissidència que hi havia al centre. Amb tot ens advertiren que a la pròxima ens enviaven cap a casa.

Malgrat aquestes amenaces, quan l'Assemblea de Catalunya convocà les dues grans manifestacions, de l'1 i el 8 de febrer de 1976, arribàrem a organitzar un autocar des de la Laboral, amb el que anàrem a Barcelona. També, per tal de confeccionar pancartes, les setmanes prèvies enviàrem a la bugaderia sols un llençol, per tal de poder emprar l'altre. Les protestes

de Barcelona ens donaren un gran coratge i la convicció que les coses canviarien.

Al mes següent, en preparació del 1r de maig, vam sortir a tirar octavetes amb un cotxe conduït per un enviat de la UGT de Barcelona, Fèlix Macias, i tres alumnes de Laboral: Antonio Elorza (nascut a Arechevaleta), José Casanova (nascut a Monzón) i jo. Cap de nosaltres coneixíem la ciutat, però anàvem llançant propaganda per allí on passàvem fins que, en arribar al Serrallo, ens vam topar amb una tanca de la Guardia Civil de duanes i quan intentàvem fer marxa enrere un Renault blanc ens barrà el pas. Es tractava d'un guàrdia que entrava a treballar a les 5h del matí. Amb la pistola intimidà el conductor, li prengué el DNI, i li indicà que continués tot recte fins arribar a la caserna del port. Vaig tenir des del començament molt clar que havia de saltar del cotxe i fugir. Era obvi que llavors, si em tornaven a agafar, m'expulsarien sense contemplacions i, la veritat, qui més por em feia no era la policia sinó el meu pare, amb qui recentment havia tingut, arran de la primera detenció, una trifulga terrible. Vaig dir-li a Fèlix que a la primera corba reduís la marxa perquè volia saltar. Ell procurà desaconsellar-m'ho, però al primer retom vaig obrir la porta i em vaig deixar anar, arrapant-me al terra fins que s'allunyà el Renault blanc. En arribar a la caserna i baixar del cotxe l'agent preguntà als meus amics per "*la niña*". Entre que era de nit i portava els cabells llargs el carceller em confongué i els meus companys ho tingueren fàcil per mantenir el secret. Quan informaren el director del col·legi que estaven detingudes tres persones, dos d'elles del Balmes, acusades de repartir propaganda de la UGT, el primer que féu Ricardo Zafrilla fou anar a la meua habitació i per a la seva sorpresa jo estava al llit i amb els ulls clucs. Però el que no sabia és que gairebé ens havíem creuat per les escales i que davall dels llençols estava completament vestit, fins i tot amb les sabates. En aquell moment sols pensava que m'havia salvat, però patia pels detinguts i tenia mala consciència per haver fugit. El director va aprofitar el cap de setmana per marxar a València, però per a mi van ser tres dies d'angoixa pensant que els companys eren torturats. Per això, el primer dia lectiu vaig esperar l'arribada del director i sense embuts li vaig dir que era un fill de puta, perquè sabia que dos alumnes del centre havien estat arrestats, i torturats amb tota seguretat, mentre ell estava de festa. La bronca va ser monumental. Ell negà que hagués marxat coneixent que hi havia alumnes del centre detinguts i jo vaig aprofitar per dir-li que es dedicava sistemàticament a perseguir els antifranquistes. Llavors marxà a parlar amb el rector i quan tornà em digué que tots els insults i les acusacions que li havia fet les posés per escrit. Evidentment vaig redactar un text que fos el més neutre possible. Aquest escrit, que també consta al meu expedient acadèmic, deia el següent:

“Yo, Josep Sánchez Cervelló, estudiante de COU del aula 18, hoy 15.3.76 he dicho que el Sr. Zafrilla ante la Junta de Evaluación daba la opinión política de algún alumno concreto. Solicito 48 horas para poder comprobar la veracidad del anterior extremo, estando dispuesto a rectificar en el caso de que no pueda comprobarlo.

Josep.”

Era cert que el director, a les Junes d'Avaluació procurava que els alumnes contraris a la dictadura fóssim suspesos, mentre trobava justificació per als afectes al règim quan tenien baix rendiment acadèmic. Zafrilla, com les Junes d'Avaluació eren secretes, volia descobrir qui era el meu informant per matar dos moixons d'un tret. A partir d'aquell moment se'm va obrir un altre expedient, mentre es nomenà un advocat instructor, Víctor Urquizu, íntim amic del director. Mentre rebia múltiples pressions perquè delatés l'autor de la filtració, a canvi m'asseguraven que a mi no em passaria res. Ells pretenien que denunciés al tutor del meu curs i professor de Filosofia, Toni Tur, militant del PSUC. Tot i que no era ell qui m'ho havia dit. Llavors, d'acord amb ell, vam organitzar una maniobra que consistí a denunciar la corrupció que hi havia a la Laboral, impedit així que les expulsions fossin un afer intern del centre. Toni Tur em presentà l'advocat Miquel Nadal, un exfalangista que esdevingué comunista i que coneixia molt bé com funcionava i les prebendes que tenien el addictes al règim. I novament l'amenaça d'expulsió no s'acabà concretant. El rector es limità novament a fer arribar una altra carta al meu pare:

“Cúmpleme manifestarle que su hijo JOSÉ SÁNCHEZ CERVERA [sic] ha sido sancionado con apercibimiento de expulsión al haber cometido una falta tipificada como grave en el Reglamento de Régimen Interior del Alumnado.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Tarragona, 31 de marzo de 1976.

El Rector

Fdo. Fernando Martínez-Bretón.”

D'aquesta carta també n'enviaren una còpia al “Ilmo. Sr. Director de la Mutualidad Laboral de Químicas de Barcelona”.

Quan els detinguts van tornar a la Laboral el clima que llavors es visqué al col·legi Balmes fou de total insurrecció. Un dia, mentre un educador estava al mig del pati, els companys Rubio i Lucas de les JSC, d'Orense i València, respectivament, li van tirar una bossa plena d'aigua. Aquest fet era una acció típica de gamberrisme adolescent, però també tenia connotacions polítiques, perquè era uns dels que xivataven les nostres activitats. Això succeí un diumenge a la tarda i el dilluns, després d'esmorzar,

el director Zafrilla ens reuní a la sala de la TV i ens digué que ningú sortiria d'allí fins que els responsables fossin identificats. Com tants d'altres cops en aquelles dates, funcionà la més estricta solidaritat i ningú obrí la boca. Vam estar tancats, els més del centenar d'alumnes del col·legi, un parell d'hores fins que un altre membre de les JSC, Gómariz, de Santa Coloma de Gramenet, s'alçà quan la tensió era irrespirable i digué, amb una veu atronadora, que ell se n'anava. El director, presa de l'histerisme, amenaçà tots el que abandonessin la sala, però en pocs minuts la major part dels alumnes sortírem, enterrant definitivament la seva autoritat. L'endemà el director demanà una baixa per depressió. A partir de llavors no hi hagué cap dubte que nosaltres érem els que dominàvem el col·legi. Amb tot he de dir que administràrem la nostra victòria amb saviesa, perquè érem conscients que els enemics que teníem al davant eren molt poderosos.

La Universitat Laboral fou clau en la mobilització antifranquista a la ciutat en la darrera etapa de la dictadura, perquè fàcilment podíem ser uns quants centenars de manifestants, gairebé tants com els procedents de la totalitat de la ciutat, i els joves socialistes jugàrem un paper rellevant en la dinamització de la contestació.

L'organització que havíem creat tenia una gran fortalesa com es demostrà quan, en el decurs d'una vaga de la Refineria, es produïren diversos enfrontaments entre la policia armada i els 1.200 obrers que secundaven la protesta. Un d'ells –que hostilitzava les forces d'ordre públic des d'una terrassa del carrer Unió– en ser descobert i intentar fugir caigué al carrer morí immediatament (“Nota del Gobierno Civil” *Diario Español* 6-III-1976). Quan coneguérem els fets a la Laboral convocàrem, junt amb la JGR, una assemblea al Poliesportiu i decidírem organitzar una marxa a peu cap al centre de la ciutat. En aquell moment a Tarragona hi havia xocs entre els obrers de la Refineria i els ‘grisos’, per tant sobre els gairebé 1.000 estudiants no pogueren carregar, si bé un parell de jeeps ens vigilaren durant tot el recorregut. En arribar a la Rambla vaig haver-me de discutir amb el responsable del PSUC, Pedro Heras, que ens acusà de ser uns provocadors perquè cridàvem consignes a favor de la dissolució dels cossos repressius. Sempre he pensat que aquella discussió violentíssima amb el cap del PSUC, a part de la divergència política que ens separava, derivada de la línia apaivagadora que llavors duïen els comunistes catalans, tenia també una altra component de gelosia, perquè, de sobte i sense haver-nos presentat prèviament, les JSC apareixíem com una poderosa organització de masses a Tarragona. Aquesta mateixa perplexitat experimentà el responsable de Convergència Socialista de Catalunya (CSC), Ramon Marrugat, que quan ens coneguérem, em digué –com encara em recordà fa pocs dies– “*no podeu crear les JSC*”, convençut com estava que ells eren l'única força so-

cialista que hi havia a la demarcació. Jo vaig contestar-li que si no ho podíem fer era igual, perquè ja ho havíem fet.

Formalment la primera direcció legal de les JSC fou constituïda el gener de 1978, i la nota que la premsa recollí deia:

“En Tarragona tuvo lugar la asamblea de las Juventudes Socialistas, con el siguiente orden del día:

‘Elección del comité ejecutivo’ que quedó compuesto por:

Secretaría de organización y relaciones con otras fuerzas: Josep Sánchez Cervelló.

Secretaría de formación: Jordi Pallàs.

Secretaría de administración: Fernando Pay Vázquez

Secretaría de prensa y propaganda: Fernando Elorza Echaspe.”

(Diario Español, 25-I-1978).

De fet dins del camp socialista fórem durant la Transició i fins a la unitat socialista (juliol de 1978), la força majoritària en el camp juvenil. S’ha de dir que a les comarques tarragonines no existia el PSC Reagrupament, per això si partidàriament el PSC Congrés es menjà la FSC (PSOE), el Moviment de Joves Socialistes (MJS) fou deglutit per les JSC.

DOMÈNEC MARTÍNEZ: Felicitacions, agraïments i prevencions

Buena verdad es que ni la juventud sabe lo
que puede, ni la vejez puede lo que sabe.

JOSE SARAMAGO, *La caverna*

Vull començar per felicitar els organitzadors d’aquest curs sobre els *Joves de la Transició*, una aportació necessària en aquests moments de commemoracions i aniversaris de moltes coses: la fundació de les CCOO, de l’Assemblea de Catalunya, etc. També el meu agraïment per poder participar en aquesta reflexió amb els altres companys coetanis de la Taula i, sobretot, de poder-la compartir amb tots vosaltres: nois i noies joves.

Vagi per endavant una primera prevenció, com a mínim, en el meu cas. No ens feu massa cas!, el que intentem projectar avui són reflexions i experiències que tenen a veure amb històries reals, però instal·lades en la memòria particular (l’única possible) i condicionades pel pas del temps.

Crec, però, igualment necessari (i en aquest sentit vull animar-vos) omplir aquest buit, el de la contribució del jovent a la lluita per la recuperació de les llibertats democràtiques i nacionals de Catalunya, a partir d’un treball que tingui en compte les diferents visions i perspectives i que ens ajudi a comprendre millor la nostra història recent. En aquest sentit, la

vivència individual, els testimonis personals, a més a més del treball d'investigació de les hemeroteques, resulta imprescindible per fer possible la necessària construcció de la memòria col·lectiva.

En qualsevol cas, i com molt bé diu Ricard Fernández Ontiveros, “no es pot entendre la història de la societat catalana dels últims 50 anys, sense estudiar les generacions que hi han intervingut”.¹

Em correspon, en aquesta taula rodona, parlar de la Joventut Comunista de Catalunya, una organització que no ha estat matèria d'estudi, o reivindicada suficientment, en l'actual historiografia catalana. Ho faré, i no pot ser d'una altra manera, des de la meva experiència vital, intentant respondre a quatre o cinc interrogants:

- Què era la Joventut Comunista de Catalunya?
- Què es proposava, quin era el seu ideari?
- Quina mena de gent jove en formava part?
- Què volia dir ser militant de la Joventut Comunista de Catalunya?
- Quina relació vam establir amb altres joves comunistes d'Espanya i d'Europa?
- Quin paper va jugar en el període de la Transició?

1. Què era la Joventut Comunista de Catalunya?

La JCC era una organització política de la joventut, independent, *una organització nacional catalana*, identificada amb la política del PSUC i federada dins de la UJCE.

Primer de tot, sense embuts ni falses modèsties, la JCC va constituir la principal organització juvenil antifranquista durant els anys 60 i 70 a Catalunya. Per nombre afiliats, per la influència dels seus militants als moviments de joventut organitzats i per la seva capacitat per articular polítiques unitàries i d'àmplia base mobilitzadora. Era, i cal dir-ho, igualment ben alt: una organització de gent: nois i noies molt joves.

Si fem una mica d'història és inevitable referir-nos als anys 60. Segons diuen els “papers oficials”, el PSUC i el PCE decideixen impulsar l'organització de les Joventuts Comunistes a començaments dels anys 60.² “Al caliu de les lluites obertes en 1956 pels universitaris i amb l'aparició d'un nou

1. Ricard Fernández, que va ser secretari general de la JCC als anys 80 a *La nostra utopia: PSUC, Cinquanta anys d'història de Catalunya*, Planeta, 1986, p. 24.

2. Irene Falcón al seu llibre *Asalto a los cielos*, Temas de Hoy, 1996, p. 325 diu: “En el interior, vinculados a cada uno de los comités del partido, fueron creándose organizaciones de la juventud comunista (...) la UJCE pronto comenzaría a ser una escuela de formación y un frente de lucha clandestina”.

moviment obrer format, fonamentalment, per generacions joves que no han viscut la Guerra Civil, sorgeix la necessitat de crear un marc el suficientment flexible i capaç per organitzar les noves generacions de joves”.³ La política de “reconciliació nacional” preconitzada pels comunistes ha estat un factor dinamitzador decisiu.⁴ L’organització de base de la JC són els “cercles” i s’organitzaran entre la joventut treballadora (cal recordar que l’edat legal per començar a treballar s’iniciava als 14 anys), als clubs juvenils i parroquials dels barris i als instituts de secundària, de batxillerat i formació professional.

Era un context gris, opressiu, amb un ensenyament arcaic, unes condicions de treball d’explotació, amb un creixement desordenat de les ciutats, i les fàbriques treballant a tot drap. Però eren també temps de revoltes: vagues obreres, manifestacions d’estudiants, i d’aprofitament de les possibilitats legals per crear comissions obreres i els moviments veïnals.

La lluita per la llibertat, la democràcia, i el socialisme era el nostre comú denominador. La manca de llibertat i de democràcia era evident. I que calia lluitar per aconseguir-lo ho teníem clar. Encara que érem menys dels que després s’hi han apuntat.

Això del socialisme era un ideal, una perspectiva de canvi de model de societat, una idea que aplegava gent de tot arreu del món per una societat sense opressors ni oprimits, amb igualtat i justícia social, amb oportunitats per a tothom, sense discriminacions ni exclusions... i, evidentment, els models “realments existents” no anaven precisament per aquí.

Però estàvem convençuts que podíem canviar les coses, canviar el món. Una combinació de somnis i utopies necessàries, imprescindibles per ficarnos en aquest combat. Volíem la felicitat.

Aquest curs sobre els joves de la Transició té un títol que m’agrada: Memòria de la Transició a Espanya i Catalunya. M’agrada per dues raons principals, la primera perquè la llarga nit de la dictadura va ser terrible per Catalunya, però ho va ser per al conjunt dels pobles d’Espanya, la segona perquè la Joventut Comunista de Catalunya, des de la seva identitat com a organització sobirana, arrelada i compromesa amb la nostra terra, va cultivar les relacions de fraternitat amb el conjunt d’organitzacions de l’Estat que lluitaven contra la dictadura. Els joves comunistes de Catalunya exhibíem amb orgull la nostra llengua, la nostra cultura, les nostres reivindicacions i aspiracions nacionals... i érem rebuts amb els braços oberts i com un referent a seguir de les polítiques unitàries i innovadores arreu d’Espanya. I amb

3. Vegeu l’opuscle *Juventudes Comunistas: 56 años en la brecha*, editat per la UJCE, Unió de Joven-tuts Comunistes de España, Madrid, 1977. Arxiu Domènec Martínez. Vegeu apèndix.

4. La política de “reconciliació nacional” preconitzada pels comunistes va ser aprovada l’any 1956.

aquest esperit vam estar presents, des de la JCC a totes les “guerres” per coordinar l’acció política democràtica de la joventut i dels sectors progressistes. Les dinàmiques de confrontació entre territoris i cultures diverses eren animats i estimulats pels sectors més reaccionaris i d’extrema dreta.

Vicenç Navarro ho explica molt bé: “La resistència era d’esquerres. Mai hi va haver una resistència d’allò que després s’ha anomenat la dreta democràtica o el centre. Va ser l’esquerra, i sobretot el PSUC, però també a la universitat l’esquerra socialista com el FELIPE, antecessor del FOC, la que va crear la resistència. Aquesta esquerra va saber com coordinar la lluita per la democràcia, per la solidaritat, per la llibertat, amb la lluita per la identitat catalana com a poble i nació catalana. Era un socialisme i un catalanisme integrador, molt diferent del catalanisme exclouent. Molts immigrants van liderar aquesta lluita pel socialisme i per la identitat. Aquest catalanisme d’esquerres mai va veure Espanya com l’opressor, sinó el feixisme, el règim franquista”.⁵

La JC exercia igualment la seva vocació internacionalista i antiimperialista. Els nostres herois tenien dimensió internacional. L’antiimperialisme, fonamentalment contra l’agressió nord-americana al Vietnam, s’exercia amb generositat. També calia salvar l’Angela Davis, una dirigent del PC dels EEUU que volien condemnar a cadena perpètua; Nelson Mandela, víctima de l’*apartheid* a Sud-àfrica; Ho Chi Min, símbol de la resistència vietnamita; el Che Guevara, que va convertir la seva mort en un mite.

També vam descobrir bocabadats les revoltes del Maig francès, i vam patir i condemnar la intervenció soviètica contra la primavera de Praga. Europa era una fita per als iniciats: París, França, el mirall de les llibertats..., aquí prohibides.

De tot això, en parlarem una mica. Però tornem als inicis.

2. Alguns antecedents dels anys 30: la JSUC

Els antecedents de la JCC són, però, més llunyans: cal cercar-los als anys 20, quan arriben a la península les idees de la “Revolució d’Octubre”, i especialment als anys 30, quan s’unifiquen les Joventuts Socialistes i les Joventuts Comunistes per defensar la República i fer front a la rebel·lió feixista de 1936, i es crea la Joventut Socialista Unificada. La seva articulació, presència i contribució a Catalunya ha estat narrada per una de les seves protagonistes, Teresa Pàmies, a *Quan érem capitanes*.⁶ Molts militants de la

5. No he trobat la font (diari...) de la cita d’on ho vaig copiar.

6. Obra guanyadora del Premi Joan Estelrich de l’any 1974.

JSUC van donar la vida per la defensa de la llibertat i en la lluita contra el feixisme, cal veure en aquest sentit el periòdic *Juliol*, el diari de la joventut, per entendre la dimensió i la generositat d'aquesta generació. Diferents autors han treballat en la recuperació d'aquesta memòria, i han posat noms i cognoms a aquest període. "Els joves foren, sens dubte, els protagonistes de la revolució i la seva adhesió a les JSUC es calcula en un nombre de 50.000". Era gent molt jove: Wenceslau Colomer, secretari general de les JSUC, tenia 20 anys. "La incorporació massiva dels joves a l'exèrcit provocà el fet que les noies fossin majoria a la direcció de les JSUC".⁷

Jaume Girabau, obrer del tèxtil, destacat dirigent de la JSUC a Sabadell, va ser afusellat el 22 de gener de 1942. Numen Mestre, responsable de la JSUC que va ser afusellat el 17 de febrer de 1949 (el mateix any que jo vaig néixer) tenia 26 anys.⁸ Francesc Boix, que tenia 19 anys quan va acabar la Guerra, va caure en mans dels alemanys el mes de juliol de 1940 i va ser traslladat a Mathausen. Les seves fotografies (clandestines) van servir de testimoni de l'holocaust i van ser cabdals per condemnar els jerarques nazis a Nuremberg.⁹

Deia en Sebastià Piera recentment que "la lluita per la llibertat era la primera de les aspiracions revolucionàries".¹⁰ He recordat les seves paraules quan m'he posat a cercar antecedents i "papers" per recuperar la memòria del meu avi i del meu pare.¹¹ El meu avi Crotato Martínez va morir a la presó de Valladolid l'any 1943 quan complia una condemna de 20 anys per "Auxilio a la rebelión", vol dir per defensar el govern constitucional de la República, el meu pare se'n va anar voluntari a les "Milicias Antifascistas Obreras y Campesinas de Almería" quan tenia 17 anys. Va tornar a casa amb 21 després de passar per un camp de presoners que (Mora de Rubielos) sembla que no va existir! Eren, veritablement, unes generacions compromeses amb els valors de la llibertat i la justícia social.

Recordar aquests antecedents i treballar per treure de l'anonimat milers i milers de joves, homes i dones, no és una tasca inútil. És una feina

7. Andreu Mayayo a *La nostra utopia, PSUC, Cinquanta anys d'història de Catalunya*, Planeta, 1986, cita entre d'altres: Lina Òdena (que va morir al front de Granada a l'inici de la guerra), Margarida Abril, Lourdes Jiménez, Teresa Pàmies, Perpètua Rejas, Soledat Real, Lolita Brugalada, Isabel Vicente, Maria Salvo, Àngela Ramis, Victòria Pujolar...

8. El 17 de febrer de 1949 van ser afusellats al Camp de la Bota Joaquim Puig Pidemunt, director de *Treball*, Àngel Carrasco, Pere Valverde i Numen Mestre. Iniciativa per Catalunya-Verds els va retre un homenatge el dia 17 de febrer de l'any 2002 amb motiu del 53è aniversari d'aquests assassinats.

9. Vegeu Emili Peydró: "Qui era Francesc Boix?", *Jovent*, portaveu de la JCC, núm. 6, octubre de 1977.

10. Acte d'homenatge amb motiu del 53 aniversari de l'afusellament del 17 de febrer de 1949.

11. Han transcorregut més de 13 anys, des de 1989 fins al 2002, fins a trobar una part de la documentació "oficial" del que va succeir.

indispensable per entendre el que va succeir a tot el llarg del segle passat, el segle XIX, i per enfortir el sentiment i la força dels valors democràtics. Transmetre-ho a les noves generacions un exercici de regeneració democràtica absolutament recomanable.

Sentir parlar ara els hereus del franquisme de “patriotismes constitucionals” fa una mica d’esgarripança.

3. Antecedents dels anys 60: “Terrassa la Roja”

Vaig ingressar al PSUC el primer de maig de l’any 1966. Feia poc havia fet 17 anys. Des de feia uns quants mesos alternava amb gent jove d’idees una mica estranyes a la meua ciutat, a Terrassa. Em convidaven a excursions on es menjava carn (autèntiques costellades) ¡el Divendres Sant!, i fèiem uns balls particulars els diumenges molt peculiars:¹² a la mitja part es parlava de política: de les vagues a les fàbriques i de les manifestacions dels estudiants, quan s’organitzava una sortida (Torrebonica, Vacarisses, Matadepera...), es llegien poemes d’un tal Marcos Ana,¹³ i es cantaven cançons “revolucionàries” i “antifranquistes”.¹⁴ Com us he dit gent molt estranya. Afortunadament vam incorporar ràpidament el crit de guerra d’en Raimon “Al Vent”, i vam conèixer les altres veus en català compromeses: en Quico Pi de la Serra, Ovidi Montllor, Xavier Ribalta i Maria del Mar Bonet (entre d’altres), i posteriorment vàrem saber de la nova poesia dels Celaya, Blas de Otero, Goytisolo a través de la veu trencada d’en Paco Ibáñez. Tot això ho fèiem sota el “paraigua” del *Club Juvenil JG* (que volia dir més o menys, de cara enfora: tot el que és jove és gran) però que responia (per als iniciats) a les inicials d’un dirigent comunista¹⁵ assassinat per Franco l’any 1963, Julián Grimau.

Com veieu, doncs, una armadura ideologicopolítica construïda sobre materials molts “sensibles”: excursions, balls, xerrades, cançons i poesia..., i una cobertura més o menys aparent “el Club Juvenil JG”. Hi participàvem cada diumenge entre 20 i 30 persones. Més nois que noies. Majoritàriament gent jove de barris obrers i fills d’immigrants.

12. Al pis que hi havia a sobre de la casa dels meus pares (Mozart, 88, al barri de La Cogullada de Terrassa) es va constituir *el Club JG*.

13. Marcos Ana un poeta comunista que es va passar més de 20 anys a la presó. Un símbol dels presos polítics.

14. *Ay Carmela* “El ejército del Ebro una noche el río pasó...”

15. Julián Grimau va ser executat el 20 d’abril de 1963. La cantant xilena Violeta Parra, autora de “Gracias a la vida” li dedicà una cançó entranyable: “qué dirá el Santo Padre que vive en Roma, que están asesinando a sus palomas”.

Tornem a l'inici d'aquesta introducció. Després de dos o tres mesos de ser un activista del *Club Juvenil JG*, va arribar el meu primer “ball de bastons”: calia anar a la manifestació del 30 d'abril de 1966 convocada al Passeig de Gràcia (segurament per demanar la llibertat d'estudiants detinguts), i vam córrer de debò davant dels “grisos”.¹⁶ L'endemà vaig viure el primer “primer de maig de combat contra la dictadura”. Era l'any 1966 i ens vam aplegar més d'un miler de persones a Les Planes, vaig veure per primera vegada gent coneguda com a militants comunistes: Àngel Rozas i Agustí Prats (és qui va parlar). La Guàrdia Civil ens vigilava i va intentar practicar detencions. Aquell mateix dia, al vespre, tornant en tren cap a Terrassa, i cantant una cançó dels Sírex (“Si yo tuviera una escoba...”) em van proposar ingressar en una “organització progressista que lluitava contra la dictadura de Franco”, era el PSUC; em van avalar¹⁷ els meus nous companys que era gent jove¹⁸ (encara no havien fet *la mili*, una línia divisòria molt clara en aquells temps): M. Martínez “*El Pecas*”, M. López “*El Serio*”, Ubaldo Plaza “*El Chispa*”. Com que jo tenia 17 anys em vam comunicar que militaria en un cercle de les Joventuts Comunistes.

A Terrassa des de feia poc temps s'havien constituït dos o tres *cercles* de la JC a instàncies del PSUC, però amb una dinàmica i una organicitat força autònoma. Els cercles eren grups reduïts (màxim 5 o 6 persones) que constituïa la base de l'organització. Tenien un responsable polític, un d'organització, el de finances,¹⁹ el de propaganda, i els dels moviments respectius. El meu responsable polític era Joaquim Gràcia (*El Rosset*: ulls blaus i cabell ros), un dels fundadors de la JC de Terrassa i “rival entranyable” per la mateixa noia, militant de la JC de no més de 15 anys.²⁰

El treball d'aquests cercles era, d'una banda, estudiar i discutir els “materials” (així es deia) que ens arribaven: *Treball*,²¹ *Mundo Obrero*, o *El Manifiest Comunista* de Marx i Engels, i poca cosa més. Material que calia transferir o amagar (rebre i traspasar a un possible simpatitzant) amb molt de cura, les conseqüències en cas de caiguda en mans de la policia franquista eren òbvies. Però l'activitat principal era l'anomenat “treball de masses”, que

16. S'havia produït la creació del SDEUB i la famosa “Caputxinada” el març de 1966.

17. Això era una mesura de prevenció per garantir que no s'infiltrés “l'enemic”.

18. Manuel Martínez López “El Pecas” es va convertir en un important dirigent obrer de l'AEG de Terrassa, i un dels promotors de la vaga general de l'any 1970 (55 dies de vaga, 71 acomiadaments i 14 detinguts, entre ells militants de la JC) vegeu *Història de Terrassa*, diversos autors, Ajuntament de Terrassa, 1987.

19. Per ser militant de la JC calia pagar cada mes una quota que servia per finançar les tasques d'agitació i propaganda (edició de fulls, fer pancartes “fer” pintades...) pròpies de la JC, i passar-ne una part a la pròpia organització del PSUC.

20. Consol Hernández García, la més petita de tres germanes, totes elles militants de la JC.

21. Per a molts de nosaltres *Treball* era la primera publicació en català que arribava a les nostres mans.

consistia bàsicament a anar als llocs on hi havia joves. Des dels llocs típics on feien ball els diumenges, passant pels centres on es concentraven persones amb compromís social, sindical, o polític. El local de la JOC i d'altres centres juvenils als barris, que molt sovint s'obrien sota la cobertura dels capellans progressistes: Grups de Sant Llorenç, Ca n'Anglada, Egara o La Maurina, entre d'altres. Ja he dit abans que el Club JG d'influència i direcció de les joventuts comunistes va adquirir una significació especial com a centre d'activitat "oberta" i de proselitisme entre els joves.

Aquest aprenentatge es complementava amb una altra escola no menys significativa a Terrassa: eren les assemblees de treballadors (les incipients Comissions Obreres) que es feien els diumenges al matí al camp. Primer es van fer als camps de Sant Miquel de Gonerres i progressivament més a prop de la ciutat: Torrebonica, Torresana, Les Arenes, o la Font de les Canyes. En Cipriano García, "El Cipri" era la veu amb més autoritat de tots els que parlaven.²² Ens aplegàvem entre 50 i 100 persones, depèn de les circumstàncies (vagues i conflictes en dansa). Aquesta era una situació molt atípica: a cada assemblea hi havia dos membres de la *brigada-político-social*, per intimidar-nos i tenir-nos identificats. Es parlava dels baixos salaris, de la puja dels preus i de les demandes que calia formular a les empreses "por el mantenimiento del poder adquisitivo". Aquesta "tolerància" va durar poc i la policia (de vegades els grisos i de vegades la guàrdia civil) començà a perseguir-nos cada diumenge originant la corresponent batalla campal.

En resum: escola sindical i política els diumenges al matí i activitat més o menys "lúdica" a la tarda, al Centre Juvenil JG o d'altres barris. Les excursions a les rodalies de Sant Llorenç i les sortides acampades a Sant Feliu (riu Ripoll), de tant en tant, eren oportunitats i espais de "relació" molt més intenses i gratificants. Anar a les manifestacions, fer pintades, repartir "propaganda" eren tasques més compromeses que calia igualment assumir.

Cal deixar constància d'altres iniciatives de caire juvenil on hi havia implicada gent i simpatitzans de la JC. Per exemple en Cesc Abad, un innovador en el camp de les arts plàstiques, va organitzar una exposició d'Art Jove per diferents barris de Terrassa (vegeu hemeroteques de l'època).

La segona meitat dels anys 60, van ser molt importants en la lluita antifrànquista a Terrassa, són els anys en què es va guanyar el nom de "Terrassa la Roja". La JC era a totes les mogudes, i a més a més en primera línia.²³ La manifestació del 27 d'octubre de 1967 va ser molt sonada. La

22. "Crónica de un compromiso". Domènec Martínez, *Diari de Terrassa*, 25 de maig de 1995.

23. Cipriano García ho recull a la seva aportació "La nostra utopia..." "Van aparèixer nous joves comunistes plens d'entusiasme. Ells foren els precursors de la creació de la Joventut Comunista de Catalunya, primer a la seva ciutat, i més tard van fer un paper decisiu en la seva extensió al Vallès i a Catalunya, passant després a portar la direcció de les Joventuts Comunistes d'Espanya".

polícia secreta va disparar amb foc de veritat i van ferir greu un company de la Joventut Comunista: Antonio Cabello.²⁴ Molts altres van ser detinguts.

L'any 1968 jo ja era responsable del comitè local de les Joventuts Comunistes de Terrassa, que havia anat creixent, entre altres coses, per la projecció que va adquirir el Club JG, traslladat ara al barri de Les Arenes, i a on aplegàvem cada diumenge al voltant de les 100 persones.²⁵

Per primera vegada el comitè local del PSUC convida a incorporar-s'hi el responsable de la JCC. Un gest de confiança, i de temeritat per a alguns, que marcarà la trajectòria de les relacions entre JC i PSUC els anys posteriors.

D'aquesta manera participo en reunions "històriques": la posició de condemna a la intervenció soviètica a Praga, els processos de construcció de la política unitària, i els processos d'aprofitament de les possibilitats legals (eleccions a enllaços i jurats), i que em permeten conèixer membres del Comitè Executiu del PSUC: en Josep Pardell i Gabriel Alomar "Gaspar Aribau" poc més tard.

Un marc que em va permetre informar directament el CE del PSUC de l'activitat i presència de la JC de Terrassa. Ràpidament em van posar en contacte amb gent de Sabadell que també destacava en el treball de la JC. Allà vaig conèixer el "Celes", Celestino Sánchez i un tal "Pere" de nom de "guerra", entre d'altres. Més tard en Zamoro, Toni Aranda, Mercedes, etc.

S'iniciava un treball de coordinació de grups dispersos de la JC presents i actius a diferents ciutats i comarques de Catalunya, i al mateix temps d'extensió de l'organització. Citaré uns quants exemples: l'any 69 es crea a Terrassa el K-2, que era un comitè d'extensió de la JCC²⁶ a les poblacions de l'entorn. El mateix any s'agrupen els diferents nuclis de la zona del Barcelonès Nord (Santa Coloma, Badalona, Sant Adrià), l'Alfred Amestoy va ser el seu primer responsable.²⁷

24. Vegeu Xavier Marcet (un altre ex de la JCC, aquest de la segona meitat dels anys 70) a "De Tarrasa la roja a Terrassa com a problema" a "Història de Terrassa segle XX", *Diari de Terrassa*, 1993-1994.

25. Cada persona que venia al Club JG el diumenge a la tarda pagava 10 pessetes, que servia per pagar el lloguer del local, fer reformes, comprar llibres i algunes subscripcions. El que sobrava es transferia a la JC de Terrassa i al PSUC, vegeu *Treball* de l'època.

26. "El K-2 era un nucli de 5-6 persones que tenien com a tasca fonamental estendre l'organització fora de Terrassa on no hi havia ni JC ni PSUC (...) fèiem agitació i propaganda de forma organitzada i en la mesura de les possibilitats crear organització, crear nuclis de la JCC. Normalment anàvem a Martorell, Castellar, Vacarisses, Castellbisbal i d'altres pobles de la comarca", testimoni de Jordi Castan a "Ara fa 20 anys, uns joves...", Xavier Navarro (*Nous Horitzons*, desembre de 1990).

27. "Había un grupo importante de militantes en Barcelona, muy importante en Terrassa, y algo en la zona del Barcelonès Nord", testimoni de l'Alfred Amestoy a "Ara fa 20 anys, uns joves...", Xavier Navarro (*Nous Horitzons*, desembre de 1990).

L'any 1968 vaig participar a la primera reunió ampliada del Comitè Central del PSUC, com a convidat.²⁸ Va ser a les rodalies de París i el viatge (el primer fora d'Espanya) amb documentació falsa, naturalment, tota una aventura.²⁹ En aquesta reunió es va tractar de la necessitat de facilitar la coordinació i cohesió dels diferents grups de les Joventuts Comunistes. Val a dir que la JC de Barcelona disposava d'una organització molt activa entre els estudiants de secundària, els batxillers, que les COJ, comissions obreres juvenils estaven presents al Vallès i al Baix Llobregat, i s'estenien per altres indrets, i que mantenien una relació molt fluida amb joves cristians de la JOC i de l'HOAC.

Es decideix constituir una "comissió auxiliar" del Comitè Executiu per estimular aquest procés. Recordo que vaig ser convidat, juntament amb en Zacaries Banqué, a una reunió amb el Secretariat del PSUC per tractar aquest tema.³⁰ Vaig informar de l'activitat de la JC de Terrassa i dels nuclis d'activitat al Vallès. En Z. Banqué de la resta de nuclis de JC incipients o organitzats (Barcelona, Badalona, Baix Llobregat, Maresme-Tordera, Lleida, Baix Camp...).

L'any 1969 es crea la Comissió Auxiliar del Comitè Executiu per l'Organització de la JC de Catalunya", o un nom per l'estil.³¹ La dirigia en Josep Serradell "Roman" en nom del Comitè Executiu del PSUC, i hi participàvem per part de la JC, en Zacaries Banqué (de la JC de Barcelona) "Pere" (responsable de Sabadell), l'Alfred Amestoy (de la JC de Badalona i Barcelonès Nord), i jo mateix com a responsable de la JC de Terrassa.³² També hi van participar Joan Batista Güell "Elías"³³ i una mica més tard en Pau Verrié,

28. M'ho va proposar directament en "Martí" (Gregorio López Raimundo) a qui havia tingut ocasió de veure, sense conèixer la seva identitat, en alguna cita de Barcelona, acompanyat d'en Zacaries Banqué.

29. Per tal d'aconseguir una "baixa per malaltia" que hem permetés no anar a la feina durant una setmana (treballava en una empresa tèxtil a Terrassa), vaig "ficar-me al llit i posar-me malalt" però el metge no arribava i corria el perill de perdre l'autobús de primera hora de la tarda que m'havia de portar fins a Perpinyà. Vaig haver de cercar el fill d'un militant (veí de casa), Pepe Guzmán, per tal que ocupés el meu lloc al llit. La meua mare angoixada no entenia res... ni sabia on anava.

30. Hi van participar Josep Serradell "Román", Miquel Núñez "Saltor", Antoni Gutiérrez "el Guti", Josep Maria Clariana "Bru", i potser Josep Sala i alguna persona més que no recordo.

31. Vegeu Alfred Amestoy a "Ara fa 20 anys, uns joves...", Xavier Navarro (*Nous Horitzons*, desembre de 1990).

32. Aquest nucli es va reunir cada setmana o cada quinze dies. El trajecte era el següent, en sortir de la feina (plegava a les 7 del vespre) recollia en el meu cotxe (millor dit: del meu pare, un magnífic 4-L) el "Pere" a Sabadell, un cop a Barcelona recollia al Zacaries i en Serradell, i seguïem fins a Badalona, la casa de l'Alfred Amestoy. Quan s'acabava la reunió calia fer el trajecte a la inversa i deixar els passatgers a les seves poblacions respectives. Cal recordar que en aquella època no existien autopistes i les "cites" sempre eren al carrer. Més de 10 minuts de retard equivalia a desaparèixer..., i tornar a recuperar el contacte.

33. Joan. B. Güell va ocupar la màxima responsabilitat de la JCC durant l'any 1971, jo era a la "mili".

per Barcelona, i en Pere Comas.³⁴ Aquest tres eren militants del PSUC de la Universitat que van passar a treballar en tasques de consolidació de la JC. En Gregori López Raimundo va participar a diverses reunions.

Aquest nucli va començar a realitzar un treball d'extensió i coordinació pel territori de Catalunya. L'Alfred Amestoy era l'encarregat de contactar amb Mataró i coordinar tot el Maresme, fins a Blanes. En Zacaries coordinava els nuclis de "joventut" de Tarragona, Baix Camp i el Baix Ebre. Del Baix Camp es va incorporar posteriorment a aquest nucli en Josep Colomer "Artemi", que enllaçaria amb "joves" de la Conca de Barberà.

Jo anava a Lleida (la primera vegada amb en Z. Banqué) on vàrem entrar en contacte amb un grup de nois i noies molt joves, probablement de 14, 15 i 16 anys (entre ells hi havia un fill d'en Ventura, un militant històric del PSUC). També coordinava els nuclis de l'eix del Llobregat. Això de tenir cotxe era un "avantatge". Quan no anava a Lleida alternava la ruta: Manresa, Sallent (on teníem un grup nombrós al barri de la Mina) i fins a Berga, on teníem "joves" a les mines de Fígols, posteriorment també a les mines de Súria.³⁵

Podem afirmar, doncs, que la presència de nuclis i organitzacions de la Joventut Comunista era, a finals dels anys 60, una realitat concreta, amb més o menys força a moltes comarques, ciutats i pobles de Catalunya. La seva influència era igualment significativa en el front dels batxillers, dels barris i centres de joventut, a moltes empreses i llocs de treball i també a la pagesia i a les organitzacions incipients sindicals i associatives que anaven sorgint.

Una dada significativa: el mes de maig de 1969 la galeria de menors de la Model de Barcelona registrava una "bona entrada" de gent jove detinguda per activitats polítiques considerades subversives. Ho recordo molt bé perquè jo també hi era.³⁶ Cal recordar que a l'inici de 1969 es va decretar durant dos mesos l'estat d'excepció. Dels 50 polítics detinguts (una bona sopa de lletres de grups de l'extrema esquerra: comunistes de tota mena,

34. Segons afirma A. Amestoy, en Pere Comas va ser el primer responsable de la revista *Jove Guàrdia* la primera publicació d'àmbit nacional de la JC de C, i va ocupar importants càrrecs de responsabilitat durant el primer govern d'unitat de Catalunya presidit per Tarradellas.

35. De les mines de Súria van haver de sortir fugint de la policia alguns membres de la JC que posteriorment van ocupar càrrecs importants de responsabilitat a les Comissions Obreres a les Illes, on van haver d'emigrar.

36. Havia estat detingut a Terrassa, quan la Guàrdia Civil ens va fer fora de la Font de les Canyes, on estàvem celebrant el primer de maig. Vaig ser conduït a la caserna de la Guàrdia Civil, i posteriorment al Govern Militar (en Pérez Viñeta, Capità General, ens va aplicar la jurisdicció militar) a prestar declaració davant d'un instructor militar. En Solé Barberà (el meu i entranyable advocat) va aconseguir que un mes més tard ens passessin al TOP (Tribunal de Orden Público) i va obtenir la llibertat provisional.

trotskistes, maoistes..., anarquistes, etc.), més de la meitat, probablement més de 30 eren militants de les Joventuts Comunistes.³⁷ Els dies previs al primer de maig s'havien produït diverses detencions a Torre Baró i diferents instituts de Barcelona, havia caigut el comitè de batxillers de la JC de Barcelona. Vaig compartir cel·la, durant un mes amb en Víctor Ríos (que anys més tard jugaria un paper destacat al costat d'en Julio Anguita en la seva etapa com a Coordinador de Izquierda Unida) i amb Raimon Flor. Víctor Ríos tenia 16 o 17 anys i era el responsable dels batxillers de Barcelona.

El combat per la llibertat no era gens fàcil ni divertit (com de vegades s'intenta vendre), els riscos cap frivolitat. Les detencions, processos, pallisses, maltractaments, estaven a l'ordre del dia..., i la JC era a tots els "sidrals".

El neguit de *Què volen aquesta gent?* l'hem viscut durant molts anys. La por que qualsevol nit vingués la policia..., i que a més poguessis facilitar informació a la policia que perjudiqués d'altres companys de militància i de lluita. Aquesta por era més gran que la mateixa por que et podien produir els cops. Andreu Mayayo ho ha explicat molt bé: "la sang vessada, l'exili, la repressió física i psicològica, les alteracions menstruals de les companyes, la contribució econòmica, les nits al voltant d'una taula, per la carretera o enganxant cartells..."³⁸

En aquest context de mobilitzacions creixents, i de participació generosa de la gent jove, es planteja la constitució del Comitè Nacional de la Joventut Comunista de Catalunya.

4. Fundació de la Joventut Comunista de Catalunya, juliol de 1970

La reunió constitucional va tenir lloc en una casa als afores de Sabadell un dia que feia molta calor, era el mes de juliol de 1970. La gent estava convocada en diferents cites de seguretat per arribar esglaonadament al lloc de reunió. Era un dissabte al vespre. Les mesures de seguretat van ser molt estrictes i rigoroses, d'acord amb els criteris d'en "Roman", Josep Serradell. A la reunió hi van participar unes 20 persones, responsables de la Joventut Comunista vinguts d'arreu del país, i el mateix "Roman" per part del Comitè Executiu del PSUC, no recordo si hi havia algú més del "Partit". La reunió va començar a les 8 del vespre i va concloure a les 9 del matí del diumenge. El resultat fou l'aprovació d'un document fundacional (tal vegada un Manifest-programa), l'elecció d'una direcció política: el Comitè Nacional de la JCC, i un responsable polític o secretari general.

37. Andreu Nebot, Oriol Badell, "Josu",...

38. Vegeu *La nostra utopia PSUC...*, p. 12.

Possiblement era la primera vegada, des de la dictadura, que es feia a l'interior del país una reunió nombrosa de joves comunistes amb responsabilitat a tot Catalunya.

Entre els assistents i membres del Comitè Nacional cal citar Alfred Amestoy, en Zacaries Banqué, Josep Colomer "Artemi", Domènec Martínez, Víctor Ríos, i altres companys i companyes. (La dispersió, destrucció i "apropiació per la policia" dels meus arxius, no em permet completar la llista amb rigor, però és fàcil de fer-ho a partir dels noms citats. En Josep Serradell "Roman" és una font, igualment, d'extraordinari valor que caldria aprofitar.)

Aquesta fita marca, sens dubte, una etapa de gran projecció i creativitat de la Joventut Comunista, que no vol dir exempta de dificultats de tota mena. El seu desenvolupament posterior coincidirà amb el protagonisme creixent de les lluites i vagues dels treballadors, les de SEAT a Barcelona i les de les fàbriques del Baix Llobregat i del Vallès...; les mobilitzacions d'estudiants i intel·lectuals contra el consell de guerra de Burgos; les jornades de lluita contra la "Ley General de Educación"; les accions de solidaritat amb "l'heroic poble del Vietnam", i particularment el procés unitari endegat per l'Assemblea de Catalunya.

L'Assemblea de Catalunya es constituí el 7 de novembre de 1971. Els seus plantejaments unitaris als voltants dels quatre punts, diuen textualment: "1. La consecució de l'amnistia general per als presos i els exiliats polítics. 2. L'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals: llibertat de reunió, expressió, associació –inclosa la sindical–, de manifestació i dret de vaga, que garanteixin l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític. 3. El restabliment provisional de les institucions dels principis configurats en l'Estatut de 1932, com a expressió concreta d'aquestes llibertats a Catalunya, i com a via per arribar al ple exercici del dret d'autodeterminació. 4. La coordinació de l'acció de tots els pobles peninsulars en la lluita democràtica."³⁹ Al voltant dels seus planejaments unitaris s'apleguen amplis sectors de Catalunya (fins i tot els grups més radicalitzats)⁴⁰ i s'impulsen grans mobilitzacions: concentracions populars a Ripoll, Sant Cugat i les importants manifestacions a Barcelona del mes de febrer de 1976.

Al caliu d'aquesta situació de resistència activa contra el règim franquista la JCC va estenent la seva presència organitzada i la seva influència en els ambients i moviments juvenils, i ho fa amb l'articulació de propostes pròpies.

39. (Sense autor) *PSUC: Per Catalunya, la democràcia i el socialisme*. Barcelona. *L'Avenç*, 1976.

40. Recordo moltes discussions amb joves de grups "més radicals i esquerrans" que denunciaven l'Assemblea com un instrument de la burgesia (de Jordi Pujol) i dels "revisionistes" del PSUC.

A ciutats com Terrassa, Sabadell, Cornellà, El Prat, Sant Feliu, les ciutats del Barcelonès..., l'organització de la Joventut Comunista era molt activa als barris, impulsant vocalies de joves, centres juvenils, setmanes de joventut, i posteriorment de grups d'esplai.

El front estudiantil era molt important a Barcelona, a Sabadell, L'Hospitalet, a totes les grans ciutats. La JCC disposava de la xarxa de delegats d'estudiants de batxillerat més important de Catalunya, capaç de mobilitzar en assemblees i manifestacions milers d'estudiants. Destacava amb nom propi Clara Ponseti "Marta", que va formar part del Comitè Executiu de la JCC com a responsable d'aquest front. Les detencions policials, tortures i empresonaments estaven a l'ordre del dia. "De l'any 1971 al 1976, probablement la JCC va ser la segona organització política amb més caigudes a Sabadell, si exceptuem la de l'Assemblea de Catalunya", afirma Jordi Serrano, que va ser el responsable polític de Sabadell durant els anys 70.⁴¹

A partir de l'any 1974, i amb el triomf de la Revolució dels Clavells a Portugal, tot s'accelera. Les coses poden canviar! Aquest any es funda la "Unió de Pagesos", es constitueix la "Junta Democrática de España", i els comunistes, el PSUC i la JCC, ens enfortim amb l'ingrés col·lectiu de l'organització "Bandera Roja". Són uns centenars, però tenen una qualificada preparació i representen un estímul en tots els fronts, l'organitzatiu, el de la reflexió política i la presència pública i influència social. El mateix passa amb la nova militància procedent de "Cristians pel Socialisme".

La JCC era una organització jove, molt present, molt incardinada, en tot allò que es movia, allà on hi havia gent jove, i preocupada per allò que era realment important: fer créixer el moviment juvenil organitzat.

Això explica la bronca que ens va *endinyar* en Santiago Carrillo (III conferència de la UJCE) en dedicar una bona part de la nostra intervenció al combat pel Decret d'acampada que limitava i condicionava greument l'activitat de molts grups de la joventut catalana.⁴² Un decret que obligava a demanar permís governatiu a la OJE (l'organització juvenil del règim franquista) per fer qualsevol sortida al camp que comportés alguna acampada i que va ser contestat (i impossible d'aplicar) amb grans mobilitzacions de grups excursionistes, escoltes i moviments de joventut.

– *¿Es que la juventud obrera de Cataluña no tiene problemas?*, va dir interrompent una de les intervencions.

41. Jordi Serrano, "La JCC a la ciutat de Sabadell", a el 9 *Punt*, 17 de desembre de 2001.

42. Aquesta reunió es va celebrar a París, presidida per Pilar Brabo, que era la responsable del "Comité Ejecutivo del PCE" per als temes de joventut.

Violeta Ibáñez i Víctor Viñuales, els delegats d'Aragó a la Conferència van insistir en la importància d'aquest decret, guanyant-se novament una reprimenda.

No cal dir que a més a més, volíem captar futurs militants comunistes per a la pròpia organització, i per al nostre partit de referència: el PSUC.

La JCC era una organització de formació i de lluita, però de pas, primer: molta gent que entrava i també que sortia, no hi havia una disciplina rígida en aquest sentit, i segon, molts joves i moltes joves comunistes passaven a militar al PSUC molt abans dels 25 anys, a excepció dels responsables. Jo vaig deixar la JCC amb 27 anys i la UJCE amb 28 anys, un *yayo*.

Per aquesta raó podem afirmar que per la JCC van passar des de finals dels anys 60 fins al 1978 o 1979, és a dir en un període de 10 anys, gairebé cinc mil joves, encara que l'afiliació al final dels anys 70 s'avalués al voltant dels tres mil afiliats.

I el que és més significatiu, els militants de la JCC hi eren, però hi eren (i com a tal eren reconeguts públicament) com activistes del moviment juvenil organitzat als barris, als instituts, a les empreses, als centres i clubs de joventut, a la pagesia, als centres excursionistes, d'esplai o esportius.

Uns quants dels ponents d'aquest curs ho coneixen molt bé: en Jordi Serrano, l'Eduard Jiménez, en Pere Camps, o l'Andreu Mayayo.

Uns milers d'afiliats a la JCC, i a les altres organitzacions polítiques poden semblar poc, però cal tenir en compte, com ja he recordat anteriorment, que no tothom estava disposat a posar en perill la seva llibertat, la seva feina, la seva carrera universitària o professional, la seva estabilitat personal i emocional, o la seva cartera.

Cal dir que molts joves amb carreres de futur brillants, molts dels que ara manen, van preferir anar a estudiar *masters* i idiomes a l'estranger. Ficar-se en política en aquella època era arriscat. "No calia lluitar –deien– però ens hem de preparar per governar quan hi hagi llibertat".

No era el cas de la gent que militava a la Joventut Comunista. Ni érem indiferents ni espectadors passius. Ens vam implicar a fons i amb totes les conseqüències.

El règim fa aigües però la dictadura exerceix com a tal fins al final del dictador i més enllà. Cal recordar-ho: el 2 de març de l'any 1974, el règim (Franco i els seus ministres) condemnen Salvador Puig Antich, un jove anarquista, a morir per garrot, un acte brutal (sense cap garantia judicial) que Pío Cabanillas "Ministro de Información y Turismo" (i pare del ministre actual del govern Aznar) va qualificar com "un acto de justicia". Un any més tard, l'any 1975, es declara l'estat d'excepció a Euskadi, i dos

mesos abans de la mort de Franco són executats 5 joves, militants d'ETA i del FRAP.⁴³

La JCC fa créixer les “demandes polítiques de la joventut”. El *Manifest dels 95*, signat per representants de diferents entitats juvenils de Sabadell amb noms i cognoms, és un exponent d'aquesta capacitat ofensiva. Aquest manifest deia, entre altres coses “Nosaltres, joves sabadellencs com a treballadors, estudiants o membres de grups i entitats juvenils, culturals i recreatives de la nostra ciutat, conscients dels problemes amb què ens trobem i de la manca de participació i representativitat que tenim dins dels diferents organismes ciutadans, creiem que per solucionar aquests problemes és necessari que la joventut pugui reunir-se i organitzar-se lliurement, cosa que no es podrà aconseguir sense la necessària democratització dels països. Aquesta democratització, que crearà un nou clima de convivència pacífica entre els diferents sectors d'opinió, no és possible sense abans promulgar una amnistia per a tots els presos i exiliats polítics i sindicals, primer pas vers una reconciliació de tots els espanyols”.⁴⁴

El *Festival del Poble d'Espanya* que va aplegar més de 20.000 persones al camp del Sabadell, i que es va celebrar el 20 de gener de 1976, com a tancament del mes de la joventut, que s'havia inaugurat amb un recital d'en Raimon a La Farándula el 8 de maig, va comptar amb el parlament de Josep Palau, destacat dirigent nacional de la JCC.

Fets similars es produïen a molts llocs de Catalunya. Els recitals esdevien clams en favor de la llibertat i contra la dictadura. La complicitat és total. El *Diguem no* d'en Raimon “hem vist tancats a la presó homes plens de raó”. Què *volen aquesta gent*, de Lluís Serrahima i Maria del Mar Bonet, *Un dia gris a Madris*, d'en Quico Pi de la Serra, tot un poema. *La fera fèrotge* de l'Ovidi Montllor o *L'estaca* d'en Lluís Llach. Els crits de Llibertat, Amnistia, i Estatut d'autonomia..., es fan sentir a tot arreu on hi ha joves.

Però cal recordar que l'any 1976, durant el govern d'Arias Navarro, primer govern amb el regnat de Juan Carlos, les detencions i tortures encara són moneda corrent contra els opositors, de manera particular contra els comunistes. La detenció d'una part de la direcció de la UJCE el mes d'abril de 1976, i l'aplicació de la Llei antiterrorista per part del Sr. Fraga Iribarne, ministre de Governació (que volia dir la possibilitat de retenir-nos als soterranis de la “Dirección General de Seguridad” fins a 15 dies), acusant-nos de preparar les mobilitzacions del Primer de Maig, va donar lloc

43. El 27 de setembre de 1975 són afusellats tres militants del FRAP: José Francisco Baena Alonso, Ramón García Sanz i José Luis Sánchez Bravo, i dos militants d'ETA: Ángel Otaegui i Juan Paredes Manot “Txiki”.

44. Aquest *Manifest dels 95* porta data del 26 de novembre de 1975, i ha estat recollit per Jordi Serrano a l'article “La JCC a la ciutat de Sabadell” del 9 *Nou* del 17 de desembre de 2001.

a un dels episodis més expressius del caràcter repressiu i totalitari del règim. En Jordi Serrano, director de la Fundació Ferrer i Guàrdia,⁴⁵ va rescatar de l'oblit, fa tres anys, aquest episodi que va marcar la vida d'alguns joves. Jo també ho he volgut recordar en un article que vaig escriure fa un any, en "commemorar-se" el 25è aniversari, i que vaig adreçar a diaris d'àmbit estatal i nacional. Sense èxit, per cert. Únicament a Terrassa, el diari local del meu poble ho va publicar. He volgut incorporar-lo en forma d'annex a aquestes notes.⁴⁶

A més a més, els sectors d'extrema dreta, amb la complicitat i l'encobriement de determinats sectors i aparells de l'estat fan la feina bruta. El professor (i amic) Andreu Mayayo ho recordava recentment a propòsit dels vint-i-cinc anys de l'atemptat del carrer Atocha. "El franquisme fou una dictadura que reprimí les llibertats fins i tot després de la mort del dictador i la Transició deixà un rastre de sang que el pas del temps no pot esborrar".⁴⁷

Efectivament hi ha coses que la memòria no pot esborrar. El diumenge dia 23 de gener de 1977 els "pistolers" de "Fuerza Nueva" havien atacat uns manifestants que demanaven llibertat i amnistia; Arturo Ruiz, un estudiant de 19 anys va caure mort a terra per un tret al cap. L'endemà María Luz Nájera, estudiant de sociologia queia amb el cap destrossat per un impacte de bomba de fum disparada pels antidisturbis. Però el pitjor encara estava per arribar. Jo era a Madrid, amb d'altres companys de la UJCE, aquella tràgica nit del 24 de gener de 1977. Ens van arribar les notícies i les veus d'alarma i preocupació per part de militants del PCE. A les 10 de la nit, tres pistolers havien entrat al despatx d'advocats laboralistes del carrer d'Atocha número 55, i van disparar a sang freda i cara descoberta a tots els presents, persones vinculades a CCOO i el PCE. El resultat, cinc morts: els advocats Javier Sauquillo (un dels meus advocats de la detenció anterior), Javier Benavides i Enrique Valderia, l'estudiant de dret Serafín Olgado, i l'administratiu Ángel Elías Rodríguez. Van resultar ferits els advocats Miguel Sarabia, Luis Ramos Pardos, Alejandro Ruiz Huerta i María Dolores González Ruiz. Alguns d'ells pateixen encara les seqüeles físiques de l'atemptat.

Com és sabut l'enterrament, un dels actes més emotius (i de ràbia continguda) que mai he conegut, va reafirmar la voluntat de canvi de desenes de milers de persones i va accelerar la legalització dels comunistes davant la demostració de força i d'ordre democràtic davant les provocacions.

45. Jordi Serrano "La transició democràtica: el cas Domènec Martínez", a *Espai de Llibertat*, núm. 13, primer trimestre de 1999.

46. Domènec Martínez "25 años no es nada..." a *Diari de Terrassa*, 10 d'abril de 2001.

47. Article d'Andreu Mayayo a *El Punt*, 23 de gener de 2002.

Juan Antonio Bardem, recent premi Goya, va deixar testimoni d'aquells dies, en què també els altres havien assassinat una jove estudiant, en una pel·lícula titulada "Siete días de enero".

Cal afegir que la impunitat (i l'oblit) ha estat una constant en aquests casos. Molts policies i torturadors van ser ascendits i condecorats en plena democràcia, i els assassins dels advocats van fugir, o estan en llibertat, en molts casos. Cal insistir-hi avui quan des de La Moncloa s'intenta presentar el franquisme com un sistema simplement autoritari que "va servir per modernitzar econòmicament el país".

Un dels tirotejats a Atocha, Alejandro Ruiz, que acaba de publicar un llibre *La memoria incómoda*, pren les paraules del poeta Paul Eluard per lluitar contra l'oblit: "Si el eco de su voz se debilita, pereceremos".

5. La JCC i la UJCE (Unión de Juventudes Comunistas de España)

La JCC va participar activament i des del primer moment en el procés de consolidació de la Unión de Juventudes Comunistas de España.

"La Joventut Comunista de Catalunya, Xuventu Comunista Galega i Euskadiko Gazteria Komunista son organizaciones nacionales, autónomas e independientes y con sus órganos de dirección propios y específicos. A su vez estas organizaciones son parte integrante de la UJCE, lo cual hace posible la unidad profunda de los jóvenes comunistas de todos los pueblos de España, con el respeto estricto a su personalidad específicamente nacional".⁴⁸

Aquesta formulació, pràcticament una organització de caràcter federal, es va consagrar a la "IV Conferencia de la UJCE", que va marcar un punt i a part en la història de la Joventut Comunista.

A començaments dels anys 70 en Gregori López Raimundo em facilita una cita per trobar-me amb un grup de joves comunistes d'Aragó. Així vaig conèixer un grup de nois i noies molts joves que eren els responsables de la JCA, entre ells destacaven en Víctor Viñuales i Violeta Ibáñez. Posteriorment vam establir contactes amb l'organització de la JC de Madrid, a través d'Elia Martínez, i al País Valencià amb Concha Fondo, ambdues molt joves i al front d'importants organitzacions de la JC.

Més tard tindrà lloc la III reunió de la UJCE a París (serà la darrera que es farà fora d'Espanya). La delegació de la JCC de Catalunya estava composta per l'Emili Roig, que en aquella època era responsable de la JC de Barcelona (anteriorment ho havia estat de la JC del Vallès Oriental), en Jordi Castan, responsable d'organització de la JCC i jo mateix, com a secretari general.

48. Resolució de la "IV Conferencia de la UJCE", octubre de 1976.

En aquesta reunió es decideix constituir un “Secretariat” o direcció provisional de la UJCE a l'interior coordinada per Pilar Brabo, membre del “Comité Ejecutivo del PCE”. Aquesta direcció estarà formada per Ángel Ezama, responsable de la Xoventu Comunista de Galicia, Rafael Carmona, responsable de la Juventud Comunista de Andalucía, Concha Fondo, responsable de la JC del País Valencià, Elia Martínez, responsable de la Juventud Comunista de Madrid, tal vegada “Blas” d'Euskadi, i jo mateix per la JCC. Els responsables de la JC a l'exterior o l'emigració eren José Manuel Fernández i Iñaki Sagastizábal, entre d'altres.

6. II Conferència de la JCC i “IV Conferencia de la UJCE”, octubre de 1976

L'objectiu bàsic d'aquest Secretariat serà el de coordinar i enfortir les diferents organitzacions de JC existents a Espanya, i coordinar les accions i mobilitzacions de la joventut en favor de la llibertat, l'amnistia i la democràcia, creant dinàmiques i organismes unitaris. Una fita important serà la de preparar la celebració de la “IV Conferencia”. Si observem el desenvolupament dels fets cronològicament ens adonem de la velocitat, el coratge i capacitat organitzativa d'aquells dies.

El mes d'abril de 1976 hi ha un intent fallit de fer la reunió a Madrid, però la policia està molt activa i darrere dels nostres passos, i fins i tot quan ja tenim molts delegats de tot Espanya “instal·lats” a Madrid..., hem de suspendre la reunió i fer tornar els delegats cap a casa. Ha estat un primer fracàs (la suspensió) que no és ben acceptat per tothom. Aquella mateixa nit serem detinguts una part de la direcció de la UJCE. Era el 17 d'abril de 1976. Durant l'estada a la presó de Carabanchel es produeix la dimissió d'Arias Navarro i el rei nomena Adolfo Suárez president del Govern. Les coses s'acceleren molt ràpidament. El dia 15 de juny sortim de la presó i el primer diumenge ja tornem a l'activitat política. En Jordi Castan m'ha preparat una reunió del Comitè Nacional de la JCC a la qual assisteix en Gregori López Raimundo. En Josep M. Riera assumeix en la pràctica les tasques de direcció i jo em dedico a preparar de nou la IV Conferència. El mes de juliol presentem al “Ministerio de la Gobernación” a Madrid la notificació que la “IV Conferencia de la UJCE” es farà en un cine de Madrid i amb presència de delegats i delegades de tot el país. Evidentment la sol·licitud és denegada. Hi figuren com a promotors Concha Fondo i Domènec Martínez.⁴⁹

49. Vegeu *Mundo Obrero* del 23 de juliol de 1976.

Hem dit que les coses s'acceleren. El 3 d'octubre de 1976 es reuneix la II Conferència de la JCC. S'havia demanat permís per fer-la legalment, però davant la negativa es fa "clandestina" (crec recordar en uns baixos d'un institut de Barcelona). Hi van assistir tres-cents delegats de més de seixanta localitats de Catalunya. Hi foren presents Ángel Ezama, que era el cap visible del secretariat polític de la UJCE, i Gregori López Raimundo, secretari general del PSUC, que per primera vegada es va deixar fotografiar en una reunió nombrosa de militants. També hi assistiren representants de diferents organitzacions i moviments de joventut, expressament invitats.

Entre les seves resolucions se subratlla salutar i donar suport al Congrés de la Joventut; la creació d'organismes unitaris a cada barri, localitat i comarca, vinculats a la Taula Coordinadora d'Entitats i Moviments Juvenils de Catalunya; avançar en la creació d'organismes representatius i de masses de la joventut: en el moviment de batxillers i en els drets sindicals de la joventut treballadora i camperola.⁵⁰

La II Conferència va escollir un Comitè Nacional de vuitanta-vuit membres, format pels responsables de les organitzacions més importants i de gairebé la totalitat de les comarques, i pels militants dirigents dels moviments juvenils; un Comitè Executiu format per: Jordi Jové, Sílvia Carbonell, Josep M. Riera, Andreu Mayayo, Domènec Martínez, Francesc Reguant, Josep Palau, Joan Clot, Jordi Castan, Marcel Planelles, Carme Vila, Esteve Juher, Eduard Jiménez, Joan Pellicer, Miguel Giribert, Pau Morales i Joaquim Fradera.

(Una nova generació que substitueix gent molt qualificada i significativa dels primers anys setanta: "Salut", "Cerón", Ramon Mas, César Molinas, Clara Ponseti, Núria Beltrán (de Mataró)..., entre d'altres.)

Josep M. Riera va resultar elegit nou secretari general de la Joventut Comunista de Catalunya. Paco Morales, jove obrer de Mataró que va passar uns quants anys a la presó, va presidir i clausurà la Conferència.

Uns dies més tard, Catalunya acull la reunió més nombrosa de joves comunistes de diferents llocs d'Espanya. La JCC hi jugarà un paper essencial amb el suport logístic i polític. La "IV Conferencia de la UJCE" se celebra, clandestinament, els dies 10 i 11 d'octubre en un seminari de Sentmenat. La presentació pública de les seves conclusions i la presentació de la nova direcció es va realitzar a l'església de la Verge de Montserrat al Guinardó, com es pot veure la complicitat de sectors progressistes de l'Església era molt estreta.

Al comunicat es diu que "se ha celebrado la IV Conferencia de la UJCE, con la presencia de *ciento noventa y seis delegados* de la JC de: Madrid, Eus-

50. Vegeu *Treball* de l'11 d'octubre de 1976.

kadi, Galicia, Catalunya, Illes, Extremadura, Andalucía, Asturias, País Valenci  a, Murcia, Albacete, Aragón, Castilla la Nueva, Castilla la Vieja, León y Emigración. Asistieron como invitados, Pilar Brabo, miembro del CE del PCE y Antoni Gutiérrez Díaz, del CE del PCE y del PSUC. La Conferencia ha debatido durante los días 10 y 11 de octubre tres ponencias presentadas por   ngel Ezama, Domènec Martínez y Víctor Viñuales. Se han elegido los organismos de dirección de la UJCE. La Comisión Central compuesta por 94 miembros.⁵¹ El Secretariado Político formado por:   ngel Ezama, Concha Fondo, Domènec Martínez, Rafael Carmona, Víctor Viñuales, F  lix Conde, José Vázquez, Carmen Caballero, José Vicente, Javier   lvarez, Xoana Rodríguez, Josep M. Riera, David Pinilla, Violeta Ibáñez, José Medina, Antonio Hernández, Carlos Pérez, José Manuel Fernández, Juan C  ceres, Manuel Salgado y Francisco Sánchez. Se ha elegido como Secretario General de la UJCE a   ngel Ezama Fernández". Jo vaig ser escollit responsable d'organització de la UJCE, uns mesos més tard i davant la impossibilitat "d'eludir" la mili (les diòptries de l'  ngel Ezama van resultar insuficients) vaig assumir les funcions de secretari general de la UJCE.

La segona part de la "IV Conferencia" va consistir en un acte "clandestí" que va ser presentat per Josep Palau (un gran comunicador i un excel·lent dirigent polític) i que va comptar amb la presència de representants de diferents moviments i organitzacions polítiques juvenils, i el que és més important, la presència de representants al més alt nivell de les organitzacions de la JC d'arreu d'Europa i de la FMJD, la "Federación Mundial de la Juventud Democr  tica".⁵² Com he dit abans la capacitat organitzativa de la JCC (convocant els representants de la premsa i de les organitzacions juvenils) i de l'equip de l'Emigració, bàsicament José Manuel Fernández, que era una màquina, va resultar extraordinàriament eficient. Sorpren, amb el pas del temps, la poca projecció mediàtica.⁵³ Un exemplar de *Horizonte* (portaveu de la UJCE, febrer de 1977) afirma que "acudieron a la cita corresponsales de 16 diarios, revistas y agencias belgas y españolas".⁵⁴ Tal vegada per l'acceleració de les activitats públiques de l'oposició antifranquista

51. Entre ells hi havia Paco Garrido, actual portaveu de la Federació Els Verds-Esquerra Verda.

52. Cal dir que durant el mes de setembre de l'any 1976, poc després de sortir de la presó, la JC de l'Emigració (la capacitat organitzativa de José Manuel Fernández era extraordinària) havia preparat un viatge a Budapest on hi havia la seu, la direcció permanent de la FMJD, òbviament d'inspiració comunista, a on vam explicar en una sessió específica del Secretariat la situació que es vivia a Espanya i la necessitat de reforçar la solidaritat amb la lluita de la joventut. Un viatge que ens va "obligar" a passar primer per Moscou. La delegació estava composta per Carmen Caballero i jo mateix.

53. Recordo alguna cosa a *Cambio 16*, *Mundo Diario*, *Tele Exp  s*...

54. Com *Avui*, *Noticiero Universal*, *Drapeau Rouge*, *Tele-Express*, *ABC*, *Diario-16*, *Offensive*, *Cambio-16*, *Agencia PYRESA*, *EFE*, *APL*, *APB* i *Presse Libération*.

i especialment per l'activitat dels dirigents del comunistes del PCE i del PSUC.

Però cal deixar constància de la presència, entre d'altres, d'un representant del Moviment de Joves Comunistes (MJC), del Cercle de Joves Socialistes, de Jean Michel Catala, secretari general del Moviment de la Joventut Comunista de França (MJCF), de la JC de Grècia, de la JC de Bèlgica, d'un representant del Front Polisari, de Jean Charles Negre, secretari general de la Federació Mundial de la Joventut Democràtica (FMJD), i Massimo D'Alema, secretari general de la Federació Juvenil Comunista d'Itàlia (FGCI).⁵⁵

En acabar l'acte públic es va fer un dinar amb tots els convidats al Restaurant Atalaya (coses d'en Josep Maria Riera), un lloc "segur" i on podien garantir una taula per a més de 40 persones. Vam convidar-hi en Xavier Vinader que en va treure molt material periodístic però que no recordo veure'l publicat enlloc.

Aquesta presència significativa de dirigents europeus tenia a veure amb la definició d'una política pròpia, autònoma..., dels comunistes inspirada en les idees del que de manera simplista s'anomenaria "l'eurocomunisme".

Les seves arrels tenen a veure amb la "*Declaració de Livorno*", on els comunistes espanyols i italians (el PSUC hi va participar molt activament) van subscriure, l'any 1975, un text que configurava una via al socialisme i un model sensiblement diferent als dels "països del socialisme real", posant per davant la necessitat d'aconseguir àmplies majories en la població per tal d'imposar transformacions econòmiques i socials avançades per vies pacífiques i democràtiques (la *revolució de la majoria*), mitjançant el respecte i l'ampliació de les llibertats polítiques i sindicals, el pluripartidisme, la col·laboració amb els partits socialistes, grups cristians i altres forces progressistes. "Els comunistes italians i espanyols declaren solemnement que en la seva concepció de l'avenç democràtic devers el socialisme en la pau i la llibertat s'expressa, no una actitud tàctica, sinó un convenciment estratègic, que neix de la reflexió sobre el conjunt d'experiències del moviment obrer i sobre les condicions històriques específiques dels respectius països en el context europeu occidental. És una tasca comuna dels comunistes i del conjunt de les forces democràtiques donar satisfacció real a aquelles necessitats socials i a aquells valors humans de llibertat, de justícia i de civilització que el capitalisme sacrifica i aixafa cada cop més, amb la

55. A l'arxiu d'en Domènec Martínez es conserven algunes fotografies realitzades (amb mitjans molt precaris) per Consol Hernández. També hi eren els "cineastes" *documentalistes-rojos* del PCE, el que vol dir que existeix material filmat (vegeu fotos).

seva acció per la solució dels problemes plantejats a les grans masses populars i al conjunt de la societat”.⁵⁶

La Declaració de la “IV Conferencia de la UJCE” diu així: “La UJCE lucha por una sociedad socialista donde la juventud se sienta activamente protagonista en la construcción de su propio futuro (...) Esta opción de futuro para la juventud es el *Socialismo en la libertad*, un socialismo que desarrolle unas nuevas formas de vida y de comunicación, que sepa entusiasmar a la mayoría de la población, a toda la juventud. Un socialismo que rechaza el autoritarismo, el dogmatismo y todo tipo de imposición ajena a nuestra propia forma de ser. El socialismo o tiene raíces sólidas y vivas en el pueblo o no es socialismo. El socialismo o es auténticamente democrático o no será”.

Aquesta necessitat de coordinar els esforços a nivell de les “joventuts comunistes” facilita reunions i contactes amb organitzacions i dirigents de la JC d’Europa.⁵⁷ A l’any 1975, després de la III Conferència de la UJCE, faig un viatge a Iugoslàvia conjuntament amb Iñaki Sagastizábal (calia reforçar les relacions amb la Lliga de la Joventut Socialista i conèixer les experiències del “socialisme autogestionari”, a més a més de la seva posició extraordinàriament crítica i autònoma al camp dels països anomenats socialistes). A la primavera de l’any 1977, Ángel Ezama participa a diferents activitats a Roma. Jo participo a Mòdena en un acte de la JC amb Massimo d’Alema, i a Atenes en un acte organitzat per la JC de Grècia (Rigas Feraos) de tendència eurocomunista.⁵⁸

La primavera de l’any 1977 ens porta la legalització dels comunistes un “Dissabte de Glòria”; jo em trobava a Brussel·les participant en un míting-festival de la UJCE a la Universitat Lliure.⁵⁹

S’inicia una activitat frenètica en tots els fronts durant aquells mesos. Els actes polítics es prodiguen per tota la geografia i els mítings comunistes tenen una gran capacitat de convocatòria. Jo m’implico activament als actes de la UJCE organitzats arreu d’Espanya: Andalusia, Aragó, Astúries, Lleó, Múrcia...,⁶⁰ a Catalunya el protagonisme de la JC l’ocupen aquelles persones que ja pertanyen a una nova generació.

A les eleccions del 15 de juny de 1977 el PSUC obté més de 500.000 vots i vuit diputats. Entre ells Josep Maria Riera, secretari general de la

56. (Sense autor) *PSUC: Per Catalunya, la democràcia i el socialisme*. Barcelona. *L’Avenç*, 1976.

57. Alguns d’ells ocuparan llocs de responsabilitat a governs dels seus països respectius. Fa pocs mesos en Paco Garrido (Los Verdes), em recordava la seva participació (i d’altra gent de la JC) a trobades i reunions amb els “Jusos”, els joves socialistes alemanys, entre els quals hi havia l’actual canceller: Gerhard Schröder.

58. Vegeu referències de premsa i cartells de l’època.

59. Vegeu cartells i fotografies. Arxiu Domènec Martínez.

60. Vegeu cartells i fotografies. Arxiu Domènec Martínez.

JCC.⁶¹ Vindrien després les eleccions municipals de 1979, on moltes noies i nois de la JCC s'incorporen a les tasques de govern (Pilar Yagüe, regidora del Prat era de les més joves, i Francesc Reguant de la JCC comparteix responsabilitat municipal a Barcelona amb Enric Truñó, de la Joventut Socialista).

La JCC va celebrar el seu I congrés el mes de novembre de 1977. La UJCE va celebrar el seu el I Congrés el mes de maig de 1978, amb una presència de 558 delegats. Josep Palau és escollit secretari general.⁶² Juan Cuesta, director de *El Manifiesto*.

Començava una nova època no sense dificultats i entrebancs. Hi ha qui diu que la Transició va acabar l'any 77, d'altres com en Jordi Serrano, afirmen que la Transició no es va completar fins a les eleccions democràtiques municipals. Jo crec que va més enllà, possiblement fins al triomf del PSOE a les eleccions d'octubre de 1982. Cal recordar que el 23-F de 1981 encara va trontollar la fràgil democràcia.

Però això, com acostumava a dir en Josep Serradell, “són figures d'un altre paner”.

61. En Josep M. Riera va ocupar –després del triomf del PSOE a les eleccions de 1982– el càrrec de President de l'Institut de la Joventut i traslladà la seva residència a Madrid.

62. En Josep Palau es va quedar a viure a Madrid fins a la seva mort prematura. Havia estat un dels animadors i coordinadors de la campanya contra l'ingrés d'Espanya a l'OTAN i va ser un dels impulsors de l'ONG: Movimiento por la Paz y la Solidaridad amb Paca Sauquillo.

QUADRE 1
CRONOLOGIA (I ANTECEDENTS) DE LA JCC I DE LA UJCE
(una aproximació interessada)

Militància personal (D. Martínez)	
1936	Fundació de la JSUC , que va facilitar la posterior creació del PSUC.
1956	El I congrés del PSUC aprova la política de Reconciliació Nacional . Sorgeix la primera organització comunista a la Universitat de Barcelona.
1958	Joan XXIII és elegit papa.
1959	Gener, triomf de la Revolució cubana . Fidel Castro entra a l'Havana. Juny, PSUC, MSC i FLP convoquen una vaga nacional pacífica de 24 hores.
1961	Neix la Nova cançó , 1962 serà l'any definitiu per a la consolidació del moviment que agafarà categoria de fenomen de masses l'any 1963.
1962	El PCE i el PSUC decideixen impulsar la creació de les Joventuts Comunistes .
1963	El 20 d'abril de 1963 és afusellat Julián Grimau , dirigent comunista.
1964	Es constitueix la "Comissió Obrera Central de Barcelona" a l'església de Sant Medir (Sants).
1965	II Congrés del PSUC. Impuls de les CCOO com a moviment unitari, per la lluita de tots els treballadors.
1966	La Caputxinada , creació del Sindicat Democràtic d'Estudiants SDEUB, als Caputxins de Sarrià, el mes de març. Primer de maig a Les Planes , concentració de treballadors i presència de la policia. Eleccions sindicals (oficials). El 75% dels enllaços i jurats formen part de llistes no oficials i properes a CCOO, setembre-octubre.
1967	Naixement de les Comissions de barri, antecedents de les AAVV.
1968	Primavera de Praga i Maig francès . Intervenció soviètica a Praga (agost). Eclosió grups radicals, crítica als partits tradicionals (comunistes i socialistes), formulació "socialisme en democràcia", crítiques a l'URSS.
1969	Es decreta l'estat d'excepció durant dos mesos. Es multipliquen les detencions, tortures i deportacions. Concentració a la Font de les Canyes , Terrassa. Primer de maig, convocat per Comissions Obreres.
1970	Vaga indefinida a AEG a Terrassa (370 acomiadaments) (febrer, març, abril).

Ingrés a la Joventut Comunista de Terrassa.

Detenció per la Guàrdia Civil i sotmès a la jurisdicció militar.

Important activisme de la Joventut Comunista, representació i detencions.

Militància personal (D. Martínez)		
1970	El mes de juliol es constitueix el Comitè Nacional de la Joventut Comunista de Catalunya . Consell de guerra de Burgos, desembre. Manifestacions i vaga per salvar sis militants d'ETA. Professionals i artistes de Catalunya es constitueixen en Assembla Permanent d'Intel·lectuals.	Escollit secretari general.
1971	Vaga obrera de SEAT, mort del treballador Antonio Ruiz Villalba, octubre.	Incorporat al servei militar a Mallorca.
1971	Es constitueix l' Assemblea de Catalunya a l'església de Sant Agustí, el 7 de novembre.	
1972	Jornada de lluita contra la "Ley General de Educación", 14 de febrer. Participació a París en una gran manifestació a favor del poble del Vietnam. (viatge de noces), octubre Concentració promoguda per l'Assemblea de Catalunya a Ripoll (7 de novembre). Primer aniversari de l'Assemblea de Catalunya.	Domènec i Consol.
1973	III congrés del PSUC Especial atenció als moviments de masses, joventut, dones i moviments unitaris. El mes d'abril de 1973 mor un obrer, Manuel Fernández Márquez, en enfrontaments amb la policia a la Tèrmica de Sant Adrià. Es funda el moviment "Cristians pel Socialisme" a Calafell. Primer de Maig a Sant Cugat, convocat per l'Assemblea de Catalunya. Cop d'Estat a Xile . Mort de Salvador Allende, 11 de setembre de 1973. L'octubre de 1973 foren detinguts 113 assistents a la IX reunió de la comissió permanent a l'església de Santa Maria Mitjancera de Barcelona. L'almirall Carrero Blanco és assassinat el mes de desembre.	Escollit membre del Comitè Central del PSUC.
1974	Execució de Puig i Antich, del MIL, per "garrote vil", març de 1974. El 25 d'abril triomfa la Revolució dels Clavells a Portugal . Es produeix l'ingrés col·lectiu de l'organització comunista "Bandera Roja", amb un enfortiment de la JCC, particularment a Barcelona i el Baix Llobregat. Juny de 1974, míting de Ginebra . "La Patinoire" Intervenció de Dolores Ibárruri "La Pasionaria". Es funda la Unió de Pagesos. A Grècia s'acaba el règim militar dels coronels (juliol). L'estiu de 1974 es constituï la " Junta Democrática de España ".	Present a la concentració. Cotxe de la JC Terrassa: Dolors, "Susa", Consol, Jordi i Domènec.

Militància personal (D. Martínez)		
1974	I Ple del Comitè Nacional (ampliat) de la JCC. Es presenten tres informes: sobre la situació política i les tasques organitzatives. Viatge a Iugoslàvia (convidats per la Presidència de la Lliga dels Joves Socialistes). Juny II Conferència Nacional del PCE Es reuneix a París. (<i>Nuestra Bandera</i>, núm 81, octubre 1975).	Ponents: Domènec Martínez “Llorenç Grau”, César Molinas “Lluís Mercader” i Jordi Castan “Pau Vidal” Iñaki Sagastizábal i Domènec Martínez (UJCE) (un basc i un català!!!). Participo com a convidat i intervinc al plenari (Jaime) UJC.
1975	Declaració de l'estat d'excepció a Euskadi i execució de 5 militants d'ETA i FRAP, setembre. El 20 de novembre es produeix la mort del dictador Franco. El 14 de desembre se celebra a Roma el 80è aniversari de Dolores Ibárruri. El 23 de desembre de 1975 es constitueix el Consell de Forces Polítiques de Catalunya. L'any 1975 (a la seu de Minyons i Escoltes...) se celebra una reunió amb entitats i organitzacions polítiques juvenils.⁶³	Vam anar-hi en J. M. Riera, Clara Ponseti? i jo.
1976	II Ple del Comitè Nacional ampliat de la JCC Gener de 1976 “Conquerim la llibertat”. Manifestacions impulsades per l'Assemblea de Catalunya, febrer. El 27 de març es constitueix la Taula de Joves de Catalunya i el mes de juny es convoca el I Congrés de la Joventut de Catalunya. Un dels eixos d'aquest congrés serà la campanya “Per la recuperació del patrimoni de la “Delegación Nacional de la Juventud”. Detenció a Madrid de dirigents de la UJCE. (Aplicació de la “Ley antiterrorista” i 7 dies a la “Dirección General de Seguridad”. El 23 d'abril se celebra un míting al Palau d'Esports de Barcelona culminació de la campanya “Per la majoria d'edat als 18 anys”. Primer míting autoritzat del PSUC. Pavelló d'Esports a Terrassa. Les organitzacions polítiques juvenils presenten públicament el “Consell de les Forces Polítiques Juvenils de Catalunya”. La UJCE sol·licita permís per celebrar la IV conferència de la UJCE. Denegada.	Informes presentats per D. Martínez i Jordi Castan. Present a totes les manifestacions. Detingut (relat elaborat per Juan Antonio Bardem). Detingut a Carabanchel. Detingut a Carabanchel. Domènec Martínez i Concha Fondo, actuen com a demandants.

63. Vegeu Jordi Serrano “Memòria i desmemòria de la Transició entre els joves”, 2002.

Militància personal (D. Martínez)		
1976	Els primers dies de juliol es fa una roda de premsa per informar de la celebració del III Ple del Comitè Nacional (ampliat) de la JCC. Manifestació a Terrassa (legal) vigília 11 de setembre. Diada a Sant Boi, Assemblea de Catalunya 11 de setembre. Viatge a Moscou (visita a la casa de D. Ibárruri “La Pasionaria” i a Budapest (seu de la Federació Mundial de la Joventut), (visita a Rafael Vidiella i la seva dona), setembre de 1976. IV Conferència de la UJCE a Barcelona. Sentmenat i Barcelona, 10, 11 i 12 d'octubre.	A la roda de premsa hi participen: Clara Ponseti, Josep Palau, Domènec Martínez i Josep M. Riera. Participació a la capçalera de la manifestació. Com a membre de la direcció de la UJCE Important participació de la JCC.
1977	Gener. Matança d'Atocha. “Setmana tràgica a Madrid”. “Jornades catalanes de la dona” Eclosió del feminisme. Legalització del PCE (Dissabte Sant o de Glòria) de 1977. Abril. Reunió del Comitè Central del PCE a Madrid. Abril de 1977. (El PCE assumeix la bandera monàrquica). Viatge a Atenes (Grècia) per participar en un míting de la JC <i>Rigas Feraos</i> Dret de vot als 18, maig. Viatge a Mòdena (Itàlia) per participar a la “la Festa de La Città Futura, mes de maig. Amb la participació de Massimo D'Alema. Juny de 1977, primeres eleccions generals democràtiques Josep Riera, secretari general de la JCC és elegit diputat a les llistes del PSUC, que obté més de mig milió de vots. Restabliment de la Generalitat provisional. Es forma un <i>govern d'unitat</i> a la Generalitat, presidit per en Josep Tarradellas, amb la presència de dos consellers del PSUC: Antoni Gutiérrez Díaz i Ramon Espasa. Pere Comas, exdirigent de la JCC és nomenat secretari general tècnic de la Conselleria de Sanitat. “III Pleno de la Comisión Central de la UJCE”. Hacia el Primer Congreso de la UJCE. Diada al Passeig de Gràcia de Barcelona. Setembre, un milió de persones. Festa de Treball, ocupació pacífica-festiva dels jardins de Montjuïc setembre	Aquella nit era a Madrid amb d'altres companys de la UJCE, participació a la gran manifestació. Jo era a Brussel·les participant en un míting festa de la UJCE. Jo hi vaig participar com a convidat. Participació com a secretari general en funcions de la UJCE. Participació com a secretari general en funcions de la UJCE. Informe del “Secretariado Político” presentat per Domènec Martínez.

(continuació)

Militància personal (D. Martínez)		
1977	IV Congrés del PSUC (octubre/novembre) Viatge a Moscou, 60 Aniversari de la Revolució d'Octubre . Viatge a Moscou, amb Josep Palau, i un representant de la JC de Madrid. Viatge fins a Tallin (Estònia). "Ofensiva contra l'eurocomunisme". Desembre de 1977. Primer Congrés de la JCC. 11,12 i 13 de novembre de 1977.	Escollit membre del Comitè Central i del Comitè Executiu del PSUC. Com a secretari general (en funcions) de la UJCE. Com a secretari general (en funcions) de la UJCE, en companyia de Josep Palau. Domènec Martínez És convidat a fer la clausura.
1978	Viatge a Torí (Itàlia) per conèixer tècniques de comunicació per preparar les eleccions municipals. El 16 de març el líder de la Democràcia Cristiana, Aldo Moro és segrestat per les "Brigadas Rojas". Convulsió i canvi de programa.	Participo en una delegació del Comitè Executiu del PSUC, amb en Jordi Borja i Paco Trives.
	Primer Congrés de la UJCE. Josep Palau, dirigent de la JCC, és escollit nou secretari general de la UJCE, maig de 1978.	
1979	El 2 d'abril de 1979 es fusionen la Taula de Moviments i el Consell de Forces Juvenils i es constitueix el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya . Abril. Primeres eleccions municipals . El PSUC obté 34 alcaldies i 536 regidors. S'aprova en referèndum l'Estatut d'autonomia.	S'incorporen molts nois i noies de la JCC a les candidatures municipals per desenvolupar polítiques de joventut.
1980	Maig. Eleccions al Parlament de Catalunya . El PSUC obté el 20 % dels vots i 25 diputats.	Entren Alfred Amestoy, un dels fundadors de la JCC i Marcel Planelles, de la nova generació.

Bibliografia

AAVV, *La nostra utopia: PSUC. Cinquanta anys d'història de Catalunya*. Planeta, Barcelona, 1986.

AAVV, *Història de Terrassa*, Ajuntament de Terrassa, Terrassa, 1987.

AAVV, Fascicles *Història de Terrassa en el Segle XX*, Diari de Terrassa, 1993-1994.

AAVV, *Gent del PSUC. La lluita per la llibertat, la democràcia i el socialisme a Catalunya*, Museu d'Història de Catalunya, 1998.

PSUC (Sense autor) (Introducció de Gregori López Raimundo), *PSUC: per Catalunya, la democràcia i el socialisme*, L'Avenç, Barcelona, 1976.

UJCE, *Ven con nosotros a cambiar la vida. 1er Congreso de la UJCE*, Madrid-Bucarest, 1979.

Opuscles

PRIMER PLENO DEL COMITÉ NACIONAL DE LA JCC, *La juventud hacia la victoria*, noviembre de 1974.

Nuestra Bandera, núm. 81, *Intervenció de Jaime (Domènec Martínez)* UJCE, octubre de 1975.

SEGUNDO PLENO DEL COMITÉ NACIONAL DE LA JCC, *Conquistemos la libertad*, enero de 1976.

(Sense autor) Amnistía Internacional, *Contra la represión y la libertad*, Catalunya. 20.V.76.

UJCE, *Resolució de la IV Conferencia de la UJCE*, octubre de 1976.

UJCE, *Juventudes Comunistas: 56 años en la brecha*, UJCE, Madrid, 1977.

EMILI CORTAVITARTE CARRAL: Per una interpretació àmplia i plural de la Transició

Hi ha una tendència força generalitzada de situar el procés de transició a Catalunya i a Espanya en clau fonamentalment política (de política en la seva expressió més formal i institucional); no obstant això, és evident que un panorama ampli i plural de la Transició ens obliga a tenir en compte els seus vessants socials, sindicals, econòmics, culturals; i, fins i tot, vivencials.

Celebro que el Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona sigui receptiu a aquesta interpretació i agraeixi la invitació que he rebut per parlar de les organitzacions juvenils llibertàries de Catalunya a la Transició.

La reconstrucció de les organitzacions llibertàries i de la CNT

El procés de transició coincideix i influeix en la formació d'organitzacions de caire llibertari i en la seva confluència quasi general en la CNT, a Catalunya i a Espanya. Després de la desfeta de 1939 i la repressió soferta durant els primers anys de la clandestinitat, des de mitjan anys 50 la CNT estava conformada per dues faccions escindides a l'exili i alguns nuclis de militants clandestins a l'interior.

A finals dels 60, les lluites obreres i socials contra el franquisme donaren lloc a la configuració d'una sèrie de grups que actuaven en àmbits laborals, estudiantils i veïnals i que tenien com a principals característiques comunes una sèrie de trets lligats a la tradició llibertària:

- L'autonomia respecte d'altres organitzacions.
- L'antiautoritarisme i la democràcia directa en el seu funcionament i estructuració.
- La no-delegació i l'acció directa quant a la intervenció sociopolítica.

I alhora altres elements relacionats amb la situació social i política com la fermesa en el compromís de lluita i oposició a la dictadura i la voluntat d'aconseguir la revolució social.

En concret, en el cas d'Estudiants Llibertaris de Catalunya, junt al caire llibertari i el compromís antifranquista, hi podien trobar elements provinents de les revoltes estudiantils de finals dels 60 i de determinats corrents situacionistes i autònoms.

Estudiants Llibertaris de Catalunya

La formació d'Estudiants Llibertaris de Catalunya (ELC) es va produir a principis dels 70. Hi va haver fortes dosis d'espontaneïtat en la seva constitució. De la participació en organismes amplis de base (plataformes i assemblees d'estudiants) es va passar a la voluntat de construir una mena de coordinació de persones identificades amb les característiques abans esmentades i en defensa d'una conformació d'aquests organismes amplis al més assembleària i amb major participació directa possible.

La crítica de la burocratització i de la submissió dels moviments socials, en concret els estudiantils, a estratègies alienes va ser un altre dels factors que van conduir a la formació d'Estudiants Llibertaris.

Autoproclamar-nos llibertaris i conformar una organització basada en grups d'afinitat d'estudiants de secundària i universitaris defensora de la participació i l'acció directes va ser tot una. Una mena d'ubicació natural.

Relacions amb el moviment llibertari i les Joventuts Llibertàries

Malgrat el nostre funcionament autònom la recerca de relacions amb altres organitzacions del moviment llibertari –fruit de la implicació de membres d'ELC en el moviment obrer i en l'associacionisme veïnal– ens portà a establir contactes cada vegada més estrets amb organitzacions com Solidaritat, Moviment Comunista Llibertari o els Grups Obrers Autònoms en el camí de la construcció d'una organització d'arrels anarcosindicalistes, en el camí de la reconstrucció de la CNT de Catalunya.

Per contra, les relacions establertes amb la representació *oficial* del moviment llibertari en l'exili (Esgleas i Montseny, a Tolosa de Llenguadoc) ens va produir una profunda desconfiança en la seva anàlisi de la realitat catalana i espanyola i en la visió patrimonialista de la CNT i del moviment llibertari. Els intents de transformar-nos en Joventuts Llibertàries, dintre l'esquema CNT-FAI-JL propi d'una determinada etapa històrica i d'una estructuració tan poc llibertària, va motivar el nostre allunyament.

Les nostres relacions amb sectors del Front Llibertari (l'escissió a l'exili), amb vells cenetistes a l'interior (d'entre els quals, destaco el grat record de Saturnino Carod) i, fins i tot, amb cincpuntistes (cenetistes que van entrar en el sindicat vertical, tant per tal d'alleugerir les penes de presó de determinats companys com per pragmatisme sindical) van ser força més fraternals, encara que no tan directes i còmodes com les que manteníem amb els grups esmentats en primer lloc.

Principals tasques de l'organització

Entre les principals tasques d'Estudiants Llibertaris de Catalunya ressaltaré:

- La contribució a l'oposició antifrancista a l'ensenyament superior i universitari, mitjançant les organitzacions de base i la participació directa.
- La posició contrària a les diverses fórmules d'entesa amb els representants de la legalitat franquista. Per a la gent d'ELC la condemna de la dictadura i dels seus actors i promotors havia de ser un dels fets determinants d'un procés de transició.
- La recuperació de la memòria històrica del moviment llibertari i de la CNT a Catalunya. En especial dels processos autogestionaris, en el nostre llenguatge, o el que es el mateix del que nosaltres enteníem com a contribució a l'autoorganització de la classe obrera catalana, a

través de les col·lectivitzacions i les milícies. També d'allò que s'ha anomenat el sindicalisme d'empenta, de mitjan dècada dels 10 fins a principis dels 20 del segle passat. I, de la construcció d'una cultura popular i llibertària a Catalunya mitjançant els ateneus, les escoles racionalistes, les estructures de suport veïnals i locals. En definitiva, enfront del model de la revolució russa, l'experiència llibertària catalana.

- La difusió del pensament llibertari clàssic (Bakunin, Kropotkin, Malatesta, Berneri,...) i alhora de noves teories o tesis sobre la revolució individual i col·lectiva.
- Les tasques pròpies de la clandestinitat (fulls, revistes, pintades, sabotatges,...) i de defensa d'altres persones i sectors en manifestacions, que el règim reprimia amb duresa.
- La recerca de la confluència amb altres organitzacions i sectors llibertaris de Catalunya per tal de reconstruir la CNT de Catalunya.

La reconstrucció de la CNT i la fi de la trajectòria d'ELC

El 29 de febrer del 76, una crida "*a tots els nuclis llibertaris interessats en la reconstrucció de la CNT*" aplegà unes 500 persones a la sala d'actes de Sant Medir de Sants. Es tracta de l'Assemblea de Sants, de la qual van sortir el compromís de construir la nova CNT i la formació d'una comissió de treball per organitzar el procés constitutiu i estructural de l'organització confederal.

El document base de l'Assemblea a més de la reivindicació històrica de la CNT, a la qual es considerava "*conjunció del sentiment d'emancipació de la classe obrera*", posava les bases de la constitució d'un sindicat amb aspiracions de transformar la societat, no un "*mer sindicat reivindicatiu*", amb voluntat de compromís "*amb amplis sectors de treballadors*" i de potenciar al màxim els principis del sindicalisme revolucionari (llibertat, acció directa, federalisme, autogestió), "*sense exclusions ni exclusivismes*".

La majoria de les persones que formaven part d'Estudiants Llibertaris de Catalunya es van incorporar a la CNT de Catalunya.

Al marge dels aspectes directament relacionats amb el terreny sociolaboral, la CNT a Catalunya va ser el marc organitzatiu en què una gran quantitat de joves van poder donar sortida a les nostres ànsies de llibertat, d'alliberament eufòric després del franquisme. En un moment en què aquesta eufòria comportava també un fort increment de la implicació política, sindical, social i cultural, la CNT es va omplir de joves que volíem participar en el procés de ruptura amb el franquisme.

LES CANÇONS DE LA TRANSICIÓ

Ponents:

ANTONI BATISTA

ÀNGEL CASAS

Moderador:

ANTONI SEGURA

ANTONI SEGURA: Estem aquí per fer la darrera sessió del curs *La memòria de la Transició a Espanya i Catalunya* d'enguany. És la quarta edició i acabem amb *Les cançons de la Transició*, ja que aquest any el curs està dedicat a *Els joves de la Transició*.

He de presentar els dos ponents d'avui, i després ells es presentaran mútuament. Començaré pel que fa més temps que conec, malgrat que durant molts anys no ens havíem vist. Ell em recordava poc, jo el recordava més per allò que ell és una mica més gran i els petits sempre ens fixem més en els grans que no pas els grans en els petits. L'Àngel Casas és tota una referència, i ara acaba d'escriure aquest llibre de *Fred als peus*. Jo li recordava ara Els Apaches, un conjunt de Sants en el qual ell va estar implicat; o el Cheyenne, al carrer Lleida, que també era un altre conjunt de l'època, o els *Sioux...*, aquesta cosa dels indis nord-americans va fer fortuna... Era aquesta època de final del franquisme... L'Àngel Casas va ser una referència, si més no, en els programes musicals. Jo anava seguint la seva trajectòria vital en el món de la música a través de programes i primer a *Fotogramas*, on vaig veure les seves crítiques musicals, fins a aquest llibre, que jo us recomano, que ell diu que no és autobiogràfic però que té alguna cosa d'això o, si més no, dels anys tristos d'aquesta època. Utilitza una frase en el llibre que ve a dir que somia en blanc i negre. Jo dic que deu ser una cosa generacional perquè el franquisme també el recordo en blanc i negre i gris. Però bé, forma part dels pocs matisos del gris. Després amb la Tran-

sició vam passar als colors. El gris va passar a ser blau, i ara són com Robocops, com haureu vist aquest darrer cap de setmana. És un gris blau fosc. I l'únic que m'he fixat que continua sent igual és la porra. Bé, ell és crític musical i, com ja sabeu, ha estat un seguidor de la cançó a casa nostra i no solament a casa nostra sinó més enllà. I, per tant, creiem que és un convidat molt oportú per fer aquesta sessió.

L'Antoni Batista el vaig conèixer més tard. No diré que em va dur pels camins d'Euskadi perquè jo ja havia començat a caminar per allà, però sí que d'alguna manera Euskadi ens va unir. Ell també té un llibre excepcional, *Euskadi sin prejuicios*, i també recordo l'anterior a aquest, el de la guerra. Els dos últims llibres sobre Euskadi, i sobretot l'últim, el recordo excepcionalment. És un llibre fonamental per entendre el que ha passat els tres últims anys a Euskadi, el que va ser la campanya mediàtica en contra del nacionalisme democràtic, i com a partir d'aquí s'ha generat un discurs que és el mateix que el PP intenta implantar a la resta de l'Estat.

És crític musical de *La Vanguardia*. Amb ell vaig descobrir el plaer d'anar a fer una mariscada amb el mestre, que és en Ros Marbà, després d'un concert amb la Simfònica de Galícia a Santiago. Per tant, a part d'Euskadi, també ens uneix la taula, que és una bona manera de travar relacions. Jo no diré res més, només volia fer una introducció una mica entranyable de dos amics que avui m'acompanyen a la taula i que estic segur que ens faran passar a tots una vetllada molt agradable.

ANTONI BATISTA: Com que abans farà ús de la paraula l'Àngel, el presentaré, i després l'Àngel farà el mateix amb mi. Per començar, com ha dit el doctor Segura, quan fa molts anys que dues persones són amigues, abans de passar al currículum, el millor és reivindicar públicament l'amistat, que és un valor en desús i que val la pena posar sobre taules com aquesta. L'Àngel Casas és un periodista excepcional que, probablement, molts de vosaltres coneixeu per la seva faceta televisiva. És pioner en programes musicals alternatius, després va passar a fer altres tipus de programes barrejant el periodisme amb l'espectacle televisiu, però sempre dins d'un alt nivell de qualitat. *L'Àngel Casas show* és el programa emblemàtic, en aquest sentit, i després jo he tingut el goig de treballar amb ell de guionista en coses de més alçada intel·lectual, sense menystenir-ne d'altres, com *El temps era temps*, que vam fer la darrera temporada. Bé, això és el que es coneix més de l'Àngel, però el que vull dir d'ell és que des que escrivia a *Mundo Diario*, que era un diari d'esquerres d'aquesta època que heu estudiat on feia crítiques musicals en un requadre molt petit –això que els periodistes en diem *pastilletes*–, ja evidenciava que hi havia una ploma important al darrere. En aquells temps jo ja li deia que hauria de fer coses més llargues,

però no em va fer punyeter cas fins després de 25 anys, en què ha escrit un llibre excepcional que em permeto de recomanar-vos. Com que és un amic, fins i tot l'he portat perquè el veieu. És aquest de *Fred als peus*, de Quaderns Crema. És una crònica sentimental, amb un registre que barreja allò poètic amb allò narratiu, i el sentit de l'humor amb episodis que són una mica més dramàtics. Però, en tot cas, és un llibre que està molt ben escrit. Dic això perquè, com sabeu, hi ha el prejudici que els de la televisió quan escriuen llibres acostumen a fer nyaps per vendre i fer diners aprofitant que tothom coneix la seva cara i que entren als menjadors de moltes cases. Crec que és obligat dir que la novel·la de l'Àngel no és d'aquest tipus de llibre, és de literatura de molt alt nivell i, a més a més, si heu estudiat aquestes èpoques passades, us servirà molt per situar-les en el context de la quotidianitat i de l'imaginari simbòlic i sentimental. Molts cops, i ara aquí atacaré públicament els meus amics Andreu Mayayo i Antoni Segura, que són historiadors, la realitat ens arriba més a través de la ficció que a través de la història. De vegades, la ficció està carregada d'història i de vegades la història és pura ficció. Dit això, passo la paraula a l'Àngel Casas.

ÀNGEL CASAS: No hi ha dubte que les cançons més prototípiques, més tòpiques de la Transició, més transitives, en definitiva, són en castellà i són eminentment conjunturals. Una és "Habla, pueblo, habla", una mena de *jingle* promocional de la campanya pel referèndum de la reforma política que va proposar l'Adolfo Suárez amb la noble finalitat que les Corts franquistes es fessin l'harakiri. Va ser un referèndum en el qual els incipients partits democràtics van demanar l'abstenció.

L'altra té més qualitat, més força i més mala llet. La va cantar un grup andalús anomenat Jarcha –del que crec que formava part, per exemple, la Martirio– i es titulava "Libertad sin ira". Deia:

"Dicen los viejos que en este
país hubo una guerra,
que hay dos Españas que guardan aún
el rencor de viejas deudas;
dicen los viejos que no se nos dé rienda suelta,
que todos aquí llevamos
la violencia a flor de piel.
Pero yo sólo he visto gente
que sufre y calla, dolor y miedo,
gente que sólo desea
su pan, su hembra y la fiesta en paz.
Libertad, libertad
sin ira hay libertad,

guárdate tu miedo y tu ira
 porque hay libertad,
 sin ira Libertad,
 y si no la hay sin duda la habrá.
 Dicen los viejos que hacemos
 lo que nos da la gana;
 y no es posible que así pueda haber
 gobierno que gobierne nada;
 dicen los viejos que este país necesita
 palo largo y mano dura
 para evitar lo peor.
 Pero yo sólo he visto gente
 muy obediente, hasta en la cama
 gente que tan sólo pide
 vivir su vida, sin más mentiras y en paz...
 Libertad, libertad
 sin ira hay libertad,
 guárdate tu miedo y tu ira
 porque hay libertad,
 sin ira libertad,
 y si no la hay sin duda la habrá”

Era una cançó que es decantava per una proposta reformista davant d'una opció políticament més rupturista que demanava una part de l'esquerra.

Però des de la nostra perspectiva, projectada sense cap mena de dubte a la resta de l'estat, les cançons de la Transició van ser absolutament en català, en el marc del moviment que en els anys seixanta es batejà com a “Nova cançó”. La Nova Cançó nasqué a principis dels 60 per part d'un grup de dinamitzadors culturals catalanistes entre els quals cal parlar de Miquel Porter, Josep Maria Espinàs, Lluís Serrahima i la seva dona d'aleshores Reimei Margarit, Delfí Abella i al darrere empresaris promotors com Pep Espar i Ermengol Passola. Aquest moviment en aquells anys 60 es féu ampli i popular en poc temps i avalà noms tan indiscutibles com Raimon, Joan Manuel Serrat, Lluís Llach, Ovidi Montllor, Maria del Mar Bonet, Pau Riba, Sisa, La Trinca, etc. Cantar en català es va posar de moda a mitjans de la dècada i des del Dúo Dinámico fins a l'Aute, des del duo Juan y Júnior fins als italians Rita Pavone, Gianni Morandi, Jimmy Fontana o la Mina, van fer versions en català dels seus èxits.

Segons els cronistes de l'època es van comptabilitzar mil cantants en català, encara que personalment em sembla una exageració.

Les prohibicions de la censura franquista i les persecucions del Ministeri de Governació van anar reduint el cercle en els anys 70, radicalitzant

les postures dels cantautors i convertint els recitals –quan s'autoritzaven– en autèntics mítings de reivindicació política.

Sense cap mena de dubtes, s'ha de dir que la sensibilització realment popular, més que dels llibres i dels mitjans de comunicació, que feien la seva feina, i evidentment, més que de la feina subterrània de les organitzacions polítiques i sindicals clandestines, l'antifranquisme combatiu va venir de la mà d'una colla de cantants i grups que eren a primera fila i als quals avui farem referència. Els cantautors creaven les cançons i un cop passada la censura les enregistraven en disc i les cantaven en els recitals.

Però s'ha d'explicar que l'Administració inventava diversos paranys més o menys subtils per deturar el missatge.

Hi havia cançons que sortien en disc però que després eren prohibides en els recitals. Hi havia cançons que un cop enregistrades no es podien divulgar per la ràdio i la televisió perquè el Ministeri d'Informació i Turisme enviava a les emissores cada mes una llista de temes qualificats de “no radiables”. La prohibició depenia de les circumstàncies. Hi havia cançons permanentment prohibides i d'altres que ho estaven durant un cert temps, només. Però el sùmmum de la ridicleusa va arribar en els mesos anteriors i posteriors a la mort de Franco en què es van prohibir cançons de tota la vida que feien referència a marxar o desaparèixer. Així, estàndards llatins com “Se va el caimán” o “Adiós mariquilla linda” van ser prohibits, no fos cas que el tal “caimán” i la tal “mariquilla linda” es fessin confondre subliminalment amb el dictador i la seva malaltia terminal.

Ah, i mentre la generalitat de les emissores privades es limitaven a penjar la llista a la discoteca i retirar els discs, l'emissora pública Ràdio Nacional d'Espanya enganxava amb mala llet un cel·lo sobre el vinil amb la qual cosa ja mai més es podia recuperar ni que el freguessis amb alcohol. Com deia, la cançó va assolir el seu punt més alt de combat i sensibilització en els anys de la Transició. Recitals multitudinaris i participació de tots en els diversos mítings dels partits d'esquerres.

Però a partir del vuitanta, un cop establitzada la democràcia, la cançó d'autor compromès es va anar establitzant també i, a poc a poc, davallant.

Aquest és un retret que sovint fan els músics als polítics. Els solen acusar d'haver-los utilitzat quan eren necessaris per als seus objectius i d'haver-los abandonat al vaivé del mercat de l'espectacle pur i dur. El debat a l'entorn d'aquest fet i els retrets que solen fer els músics catalans als polítics formarien part d'una altra sessió específica.

Nosaltres, avui, aquí, volem només testimoniar el paper que la cançó va jugar en els anys de la Transició, que va ser molt important. Volem només ressenyar alguna de les mostres més emblemàtiques explicant el perquè i el com. I ho farem ara mateix.

ANTONI BATISTA: Bé, tot això que ha explicat l'Àngel en els moments de la Transició tenia unes conseqüències repressives per als cantants i per al seu públic. Com que això és un element important, lesiu de la llibertat d'expressió, i també té connotacions comunicacionals interessants, en la meua introducció inicial em referiré justament a aquest tema.

A la cançó "Diguem no", que va ser un dels himnes de la resistència democràtica davant la intolerància franquista, Raimon diu: "Hem vist tancats a la presó homes plens de raó." La temàtica antirepressiva estava present en molts dels seus temes. La por consubstancial que implicava lluitar contra la dictadura per la conseqüència policíaca directa i per la conseqüència penal posterior va ser específicament tractada per Raimon. A la cançó "No em mou el crit", tema en el qual explica quins subjectes agents el motiven a cantar, inclou en una petita però essencial llista els qui són objecte de la por. Diu: "Tu que notes i vius tota la por, tu em mous el crit." A la cançó "Quatre rius de sang", simbologia evident de les quatre barres, la por ocupa tota una estrofa: "Una por immensa que ens ha fet callar tant, una por immensa que encara ens fa callar, una por immensa que ens ha fet tant de mal, és el que hem trobat." I la reflexió sobre la por s'expansiona en tres grans cançons íntimament relacionades, de tal manera que formen una trilogia sobre la pau, la por i contra la por. Pel que fa al tema sobre la pau, Raimon va dedicar una cançó a Ernesto Che Guevara, on associa la por a una pretesa pau, que era l'ítem que més venia el franquisme com a pregona virtut del seu règim polític. Diu Raimon d'aquella pau fictícia, que va ser motiu d'un eslògan quan van complir 25 anys de la presa del poder per les armes, *25 años de paz*: "De vegades la pau no és més que por; por de tu, por de mi, por dels homes que no volen la nit." Raimon sempre utilitza *la nit* com a metàfora del franquisme, i té justament una cançó que es diu "Simplement, la nit", en la qual explica aquells anys difícils. La cançó "Sobre la por" dóna l'extensa mesura de la dimensió del fenomen. Diu: "Per camps i ciutats la por va fent callar una a una les veus dels vius i dels morts, i els homes, meitat gest meitat silenci." I, com és tradicional en la poètica raimoniana, la seva cançó no s'encalla i es queda només en la contestació, sinó que planteja una alternativa. A la cançó "Contra la por", diu: "Contra la por és la vida, contra la por és l'amor, contra la por som nosaltres, contra la por sense por." Encara que el més habitual en Raimon és el discurs general o filosòfic, o el discurs cosmològic més que no pas el discurs situacionista, el tema repressiu el fa baixar a la quotidianitat de la crònica viscuda directament per ell mateix i per tants i tants amics, de l'espera de la policia que arriba per detenir-te, habitualment de nit. Són les cançons "Quan creus que ja s'acaba", que fa una referència concreta a l'estat d'excepció de 1969 i "De nit a casa, junts". "Quan creus que ja s'acaba" diu: "Potser una nit un ascensor que sempre puja

es pararà al teu pis, i tu i jo haurem d'obrir, i tu i jo, impotents enfront de la nit, haurem d'obrir. Aquesta vella i odiada nit." Com veieu, un cop més, la nit metafòrica. I insisteix: "De nit a casa, junts escoltàvem la música i serenament esperàvem que d'un moment a l'altre l'ascensor es parés al nostre pis. Ells arribarien de nit, n'érem segurs."

Maria del Mar Bonet cantava una cançó amb text de Lluís Serrahima, que relatava la detenció d'un estudiant que acabava de tirar-se per la finestra, segons la versió oficial. Quan hi havia algun mort parlant d'una detenció, l'habitual era que la propaganda del règim atribuís el fet a un accident del tipus relatat per Lluís Serrahima en la lletra que, amb tanta sensibilitat dramàtica, va musicar Maria del Mar Bonet. El dirigent comunista Julián Grimau va patir ferides greus per un *accident* d'aquesta mena, i l'estudiant Enrique Ruano va ser assassinat per la policia d'aquesta manera. La cançó que fa referència a aquest fet, "Què volen aquesta gent?", va ser prohibida molt de temps i una altra temporada va estar a la nevera perquè Maria del Mar Bonet va ser detinguda justament per tenir un aparell de premsa clandestí a casa seva. Era l'Agència Popular Informativa, l'API, molt activa durant aquells anys. La Maria del Mar, davant la detenció i la persecució de què va ser objecte, va guardar durant una temporada aquesta cançó tan emblemàtica i va deixar de cantar-la. La cançó "Què volen aquesta gent?" diu: "De matinada han trucat, són al replà de l'escala, la mare quan surt a obrir porta la bata posada. Què volen aquesta gent, que truquen de matinada? El seu fill, que no és aquí? És adormit a la cambra. Què li volen, al meu fill? El fill mig es desvetllava, què volen aquesta gent, que truquen de matinada? La mare ben poc en sap de totes les esperances del seu fill estudiant, que ben compromès n'estava. Què volen aquesta gent, que truquen de matinada? Dies fa que parla poc, i cada nit s'agitava. Li venia un tremolor, tement un truc a trenc d'alba. Què volen aquesta gent, que truquen de matinada? Encara no ben despert, ja sent viva la trucada i es llença pel finestral, a l'asfalt, d'una volada. Què volen aquesta gent, que truquen de matinada? Els que truquen resten muts, menys un d'ells, potser el qui mana, que s'inclina al finestral i darrere xiscla la mare. Què volen aquesta gent, que truquen de matinada? De matinada han trucat, la llei una hora assenyalà, ara l'estudiant ja és mort, és mort d'un truc a trenc d'alba. Què volen aquesta gent, que truquen de matinada?"

Lluís Llach també va fer diverses cançons de temàtica antirepressiva, entre elles "I si canto trist", en la qual la por torna a ser eix discursiu. Diu: "Jo no estimo la por ni la vull per demà, no la vull per avui ni tampoc com a record, que m'agrada el somris d'uns infants vora el mar i els seus ulls com un ram d'il·lusions esclatant. I si canto trist és perquè no puc esborrar la por dels meus pobres ulls."

La cançó catalana va ser especialment perseguida pel franquisme, perquè de fet era la plataforma exterior de masses més important de la contestació a la dictadura. D'una banda, hi havia el fet intrínsec dels textos de les lletres, però hi havia, a més a més, un altre component de *perillositat*, que era el fenomen comunicacional dels recitals. Els recitals de cançó permetien una peculiar comunicació entre l'emissor cantant i el receptor públic. Es trencava, aleshores, l'habitual unidireccionalitat del procés comunicacional i s'intentava, sense saber-ho, la moderna comunicació interactiva. El pati de butaques esdevenia escenari quan el cantant deia una frase consigna, aplaudida i corejada que a la vegada desencadenava noves consignes cridades des de la graderia. Ho veureu en una de les filmacions de la pel·lícula de l'Àngel i en Bellmunt.

El fet de la presentació natural que exercien els cantants per al seu públic, en una situació en la qual, evidentment, el parlamentarisme estava prohibit, movia masses antifranquistes i això provocava la temença i la reacció virulenta de les autoritats. Sixto Cámara, pseudònim de Manuel Vázquez Montalbán, va definir la cançó catalana d'aquesta manera: "La cançó catalana, aquest fenomen que qualificaré fins al martiri i la mort com l'esdeveniment cultural popular més important de l'Estat espanyol des del Concili de Toledo." Potser és una mica hiperbòlic però és significatiu. No és estrany que davant d'aquest fet, encara que hiperbolitzat per la ironia del Manolo, la dictadura reaccionés. Per fer un recital calia tota una tramitació. Les cançons passaven censura, s'actualitzaven o no, i era preceptiu que el governador civil donés permís per al recital, i sempre, sempre, la policia política, la Brigada Social, hi era present. I a voltes també destacaments de la policia armada, és a dir, els que daven llenya, antecessors biològics dels que van dar llenya el cap de setmana passat.

Bé, tot això va ocasionar que la policia elaborés justament aquests anys de la Transició el que en deien tranquil·lament "lista negra de cantantes". Veieu que jo tinc un llibre sobre la taula, que estic consultant i que no estic plagiant perquè és meu; no va tenir gaire èxit, es titula *La brigada social* i en vaig agafant dades perquè a més a més ja no es troba. En aquesta llista negra hi havia 21 cantants justament en els anys 1976-1978. Jo, en honor a la realitat, llegiré els noms, i perquè vegeu de quin pal anaven en llegiré alguna ressenya, i amb això acabo. La llista és la següent: Araceli Ballús, Jordi Beltran, Maria del Mar Bonet, Quintín Cabrera, Manuel Jerena, Paco Ibáñez, Joan Isaac, Julia León, Lluís Llach, Jordi Margarit, Ovidi Montllor, Ramon Muntaner, Raimon, Pi de la Serra, Pau Riba, Xavier Ribalta, Marina Rossell, Elisa Serna, Joan Manuel Serrat, Víctor Manuel i Sisa. Són 21 cantants, 15 dels quals són catalans, un percentatge altíssim. L'Àngel i jo hem fet una banda sonora de la Transició al nostre país per raons òbvies

del nostre ecosistema però també perquè en aquell moment l'ecosistema de la cançó era essencialment d'avantguarda catalana. Ara veureu quines dades o quins ítems eren decisius en alguns noms d'aquesta llista. “Maria del Mar Bonet. Su nombre es María del Mar Bonet Verdaguer. Según la Jefatura Superior de Policía, consta haber sido amonestada por cantar canciones fuera de programa el 28 de septiembre de 1972 en el Casino de San Sebastián de esta ciudad. Consultar siempre a la Dirección General de Seguridad.” “Francisco Ibáñez Gorostigui, que usa el nombre artístico de Paco Ibáñez. La Dirección General de Seguridad prohíbe el 24 de marzo de 1973 la actuación de este cantante en todo el territorio nacional. Posteriormente, se ha reiterado en varias ocasiones por telegrama tal prohibición.” “Luis Llach Grande, que usa el nombre artístico de Lluís Llach. Su actuación estaba autorizada condicionada a la previa consulta a la Dirección General de Seguridad, pero debido a los incidentes que promovió en el Palacio de la Música recientemente, el 18 de mayo de 1975, le fue prohibida su actuación por la Dirección General de Seguridad.” “Ramon Muntaner Torroella, que usa el nombre artístico de Ramon Muntaner. La Dirección General de Seguridad con fecha de 1 de marzo de 1975 prohíbe la actuación de este cantante de abierta filiación separatista por su participación en el Festival de la Canción Popular de Andorra, donde fue quemada una bandera española. Por telegrama del 29.6.1975, dirigido a todas las autoridades gubernativas, se prohíbe su actuación en todo el territorio nacional, salvo que previa consulta a la Dirección General de Seguridad se le otorgue el permiso. Ramon Pelegero Sanchís, que usa el nombre artístico de Raimon. Estuvo prohibida su actuación hasta el 9 de junio de 1971, en que se solicitó que se le autorizara para cantar, a lo que se accedió exigiéndole que le representara un empresario de espectáculos y que rindiera cuentas de la recaptación obtenida en cada actuación.” Això és degut al fet que molts cops els cantants feien recitals per als partits polítics i sindicats clandestins, i per tant la Policia volia evitar que aquests partits il·legals es financessin a través de la cançó. “Juan Manuel Serrat. Estuvo prohibida su actuación hasta el 9 de marzo de 1974, en que a solicitud del delegado provincial de Información y Turismo se autorizó una actuación en Pueblo Nuevo para grabar un programa con destino a TVE. Posteriormente, se le viene concediendo permiso cuando lo solicita, lo que es en muy escasas ocasiones. A partir del 7-10-1975 [recordin les darreres execucions del franquisme del Txiqui i companyia], se prohíbe su actuación en todo el territorio nacional.” I en Joan Manuel s'exilia. I justament l'últim prohibit és un cantant aparentment innocu, anomenat Jaume Sisa Mestres, que, com que utilitzava el nom artístic de Sisa, que acaba en *a*, es pensaven que era una dona. El prohibeixen, tot i que les seves lletres no són antifranyquistes ni antirepressives, perquè la dic-

tadura, com veureu més endavant quan fem el repàs de cançons, es va arribar a ficar no solament amb la política sinó també amb les manifestacions lúdiques, amb la festa popular. No hi havia carnavals, per exemple, les revetlles públiques estaven prohibides. Hi ha, a més a més d'un moviment de Transició de reivindicació política, tot un moviment de reivindicació d'espais lúdics. I en Jaume Sisa o, com diu aquí, "la cantante Sisa" té un paper molt significatiu en aquest context de reivindicació de l'espai lúdic.

I amb això ens deixem de rotllos i passem a sentir cançons.

ÀNGEL CASAS: El Grup de Folk va ser un moviment que va néixer al seminari gràcies a l'empenta de Jaume Arnella, Xesco Boix i l'Àngel Fàbregues que des de l'empresa familiar "Hogar del Libro" van començar a publicar primer cançoners religiosos postconciliars, després adaptacions dels negres espirituals i finalment les cançons més significatives del folk americà –de Woody Guthrie, Pete Seeger, Dylan, Joan Baez, Peter, Paul and Mary, etc.– i cançons recuperades del folklore català.

Era un grup d'artistes de molt diversa procedència. Des de l'Ovidi Montllor i la Maria del Mar Bonet al Pau Riba i el seu duo amb el Jordi Pujol –l'altre– Pau i Jordi. I Falsterbo 3, Ramon i Consol Casajoana, Jordi Roure, Albert i Jordi Batiste –exmembres d'Els 3 Tambors–, també de vegades el Sisa i l'Oriol Tramvia, etc.

El seu moment va arrencar l'any 68 amb un recital al Parc de la Ciutadella de Barcelona.

De fet, en els anys de la Transició, el moviment com a tal estava extingit però algunes de les seves cançons formaven part del repertori clàssic de les manifestacions. Com per exemple aquesta cançó negre espiritual americana que tothom coneix "No serem moguts" i que va traduir el Xesco Boix. L'escoltem en una gravació recent que han fet l'Eduard Estivill i la Montse Domènech, de Falsterbo 3, amb l'Isidor Marí del grup eivissenc UC.

No serem, no serem moguts!
No serem, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera,
no serem moguts !

Ens empara el Sindicat, no serem moguts!
Ens empara el Sindicat, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera, no serem moguts
No serem, no serem moguts!
No serem, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera,
no serem moguts!

Lluitarem i aguantarem, no serem moguts!
Lluitarem i aguantarem, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera,
no serem moguts!
No serem, no serem moguts!
No serem, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera,
no serem moguts!

El Nord i el Sud tots junts, no serem moguts!
El Nord i el Sud tots junts, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera,
no serem moguts!
No serem, no serem moguts!
No serem, no serem moguts,
igual que el pi a prop de la ribera,
no serem moguts!

ANTONI BATISTA: Passem a una cançó de Raimon, “Jo vinc d’un silenci”, estrenada el 30 d’octubre de 1975, i la podrem veure a la filmació d’en Casas i Bellmunt, *La nova cançó*. És un document important i una cançó significativa, i per aquest motiu potser m’hi estendré més que en altres.

Quan Franco està postrat al llit de mort, l’oposició democràtica viu uns moments d’incertesa amb el que passava. Són moments de silenci i inactivitat, i Raimon reflexiona sobre això i, conscient del seu paper, planteja un dels seus recitals de major transcendència cívica amb la voluntat d’exercir de catalitzador d’aquella química social al Palau d’Esports, el 30 d’octubre de 1975, un mes després de l’afusellament de Txiqui. El governador civil del feixisme, reciclat avui demòcrata, Rodolfo Martín Villa (com vostès saben el Partit Popular és una vareta màgica que converteix feixistes en demòcrates), conscient dels temps que corren d’evolució imparable cap al sistema de llibertats polítiques, decideix autoritzar aquell recital, tot responsabilitzant Raimon de tot el que pugui passar. Li exigeix, per evitar que els diners vagin a parar a l’oposició, que un empresari el representi. Raimon va anar a buscar l’empresari Oriol Regàs, políticament incontaminat, ja que la policia ignorava el seu paper en la intendència en diferents moviments de l’oposició. Oriol Regàs era el propietari d’una sala de festes que es deia Bocaccio, molt coneguda a la Barcelona de l’època i molt important en la Transició. Crec que s’hi hauria de dedicar un capítol, a aquesta sala. L’empresari del Bocaccio era una persona frívola de la qual la Policia no podia sospitar. En realitat, era una tapadora, perquè els diners d’aquell recital del Raimon van anar a parar a l’Assemblea de Catalunya, que era l’organisme

d'oposició democràtica d'ampli espectre. A la mitja part d'aquell recital, que és ben calent, un dels policies enviats al Palau d'Esports intenta convèncer Raimon perquè suspengui l'acte. Però Raimon respon que continuarà perquè té garanties del governador, és a dir, Raimon juga fort. La policia destacada allà va fer un informe, a la Brigada Social, del qual llegiré dos paràgrafs. Justament un d'ells fa referència a la cançó que escoltarem, "Jo vinc d'un silenci", que a més a més veurem en una filmació d'aquell dia. L'informe diu: "A las 22.45 horas de ayer tuvo efecto en el Palacio Municipal de Deportes de Montjuïc, autorizado por este Gobierno Civil, el recital de canciones interpretado por el cantante 'Raimon'. Al acto asistieron unas 10.000 personas entre hombres y mujeres, en su mayoría jóvenes de unos 20 o 22 años de edad, ellos melenudos. Durante las canciones, tanto al principio como al final de las mismas, cuando las letras hacían alusión a la lucha sorda, como era la titulada 'Jo vinc d'un silenci', que hubo de repetir ante la insistencia del público, que prorrumplía en aplausos y gritos de 'Libertad, libertad' y 'Fora l'actual règim', los espectadores actuaban como una masa enfurecida."

Jo vinc d'un silenci
antic i molt llarg
de gent que va alçant-se
des del fons dels segles,
de gent que anomenen
classes subalternes,
jo vinc d'un silenci
antic i molt llarg.

Jo vinc de les places
i dels carrers plens
de xiquets que juguen
i de vells que esperen,
mentre homes i dones
estan treballant
als petits tallers,
a casa o al camp.

Jo vinc d'un silenci
que no és resignat,
d'on comença l'horta
i acaba el secà,
d'esforç i blasfèmia
perquè tot va mal:
qui perd els orígens
perd identitat.

Jo vinc d'un silenci
antic i molt llarg
de gent sense místics
ni grans capitans,
que viuen i moren
en l'anonimat,
que en frases solemnes
no han cregut mai.

Jo vinc d'una lluita
que és sorda i constant,
jo vinc d'un silenci
que romprà la gent
que ara vol ser lliure
i estima la vida,
que exigeix les coses
que li han negat.

Jo vinc d'un silenci...

ÀNGEL CASAS: Com tothom sap, la mort de Franco va agafar en Serrat a Mèxic, prudentment exiliat després d'unes declaracions molt dures contra el dictador a propòsit dels últims afusellaments del setembre del 75.

Joan Manuel Serrat, que ja havia fet una cançó dedicada al poeta Salvat-Papasseit l'any 70, i que l'havia publicat com a cara B del *single* "Quasi una dona" i també dins de l'elapé "Serrat 4", va musicar la poesia de Joan Salvat-Papasseit a través d'un disc LP titulat "Res no és mesquí" amb aranjaments de Josep Maria Bardagí i Ricard Miralles.

La cançó que dona títol a l'àlbum "Res no és mesquí" la va dedicar al líder dels socialistes catalans Raimon Obiols.

Res no és mesquí,
ni cap hora és isarda,
ni és fosca la ventura de la nit.
I la rosada és clara
que el sol surt i s'ullprèn
i té delit del bany:
que s'emmiralla el llit de tota cosa feta.

Res no és mesquí,
i tot ric com el vi i la galta colrada.
I l'onada del mar sempre riu,
Primavera d'hivern - Primavera d'estiu.

I tot és Primavera:
i tota fulla, verda eternament.

Res no és mesquí,
perquè els dies no passen;
i no arriba la mort ni si l'heu demanada.
I si l'heu demanada
us dissimula un clot
perquè per tornar a néixer necessiteu morir.
I no som mai un plor
sinó un somriure fi
que es dispersa com grills de taronja.

Res no és mesquí,
perquè la cançó canta en cada bri de cosa.
-Avui, demà i ahir
s'esfullarà una rosa:
i a la verge més jove li vindrà llet al pit.

ANTONI BATISTA: Abans de parlar de la propera cançó vull recapitular un parell de punts sobre el que hem vist fins ara. Un d'ells és que en comentar les cançons d'en Raimon heu vist que hi ha frases que esdevenen consigna, que són concelebrades pel públic i aplaudides, d'alguna manera confirmades perquè el públic se sent identificat amb allò que el cantant diu i que ell no pot dir públicament. Hi ha aquest trencament del procés unidireccional de la comunicació a què m'he referit. I després veureu un fet significatiu, que és que quan acaba la cançó Raimon aplaudeix el públic, perquè sap que és un públic compromès, que està lluitant políticament en unes circumstàncies difícils. I la segona cosa que vull dir com a incís didàctic és que "Jo vinc d'un silenci" és una gran cançó. Té una frase que diu "qui perd els orígens perd identitat", que s'ha fet tan popular que hi ha gent que considera que és apòcrifa, quan en realitat és del Raimon, que té una gran capacitat de sintetitzar poèticament. També hem vist la immensa qualitat interpretativa i artística de la cançó d'en Serrat sobre el text de Salvat-Papasseit. Si bé la cançó tenia un valor polític evident, si va aguantar va ser perquè tenia un substrat artístic potent. És a dir, allò no era cap pamflet ni era res que no tingués un pes artístic; allò s'ha mantingut fins avui. I avui, en Joan Manuel i en Raimon continuen cantant no perquè siguin polítics, sinó perquè són bons artistes.

I ara passo a comentar la cançó "La meva estrella" de Quico Pi de la Serra. Pi de la Serra tenia una trilogia irònica dedicada a la Policia: "La meva estrella" (que escoltarem ara), "Un dia gris a Madrís" i "Cançó a ni".

“La meva estrella” és exactament la crònica d’una manifestació en el moment en què la Policia la dissol amb una càrrega. “Un dia gris a Madris” explica la visita d’un agent de la Policia a l’hotel en què estava allotjat Pi de la Serra. I “Cançó a ni” és un enginyós joc de paraules en uns moments en què s’havia de burlar la censura com fos, i ja que no l’escoltarem no m’estic de recitar-la amb les meves limitacions perquè, com veureu, és una mica complicada. “La Policia està al servei dels ciutadans. La servilia està al siutei dels piutadans. La ciutadia està al polei dels certadans. La Policia està al siutei dels servatans. L’estudiantia està al polei dels servimans. La servilia està al servei dels polimans. La polivia està al servei dels estudiants. La nena tova que passava per allí la polecia finalment l’ha protegit, i no sabeu potser vosaltres per què ho fi d’un jove que la volia follir. La ciutadia està al porvei dels tincerdans. L’oligarquia, un dos tres salta pagès, que no ha estat res. Una cegueta que no pot travessir colpeja l’aire amb un bastó blanc i molt fi. Un policia de seguida arribí i amb gran tendresa, força i gràcia l’ajudí. La Policia està al servei dels ciutadans. L’estudiantia està al polei dels servimans. La servilia està al servei dels polimans. L’oligarquia, un dos tres salta pagès, que no ha estat res.”

Aquesta cançó es titula “La meva estrella” perquè el Quico vivia al carrer Sardenya dalt de tot, i veia l’estrella groga de la fàbrica Damm que hi havia al carrer Dos de Maig, “Estrella Dorada”, i associa aquesta estrella amb les que se solien veure quan les porres actuaven de manera contundent i efectiva sobre els ciutadans de la seva cançó.

És fluorescent la meva estrella
de plàstic groc.
I tinc la galta més vermella
potser del cop
que m’he donat aquest matí
per saber si estava somiant,
no és possible el que he vist...

He vist un jeep sense manies
tot cap avall,
I una sirena descobria,
l’amagatall.
Hi havia gent que s’ho mirava
opinant sobre el fet precís,
no és possible el que he vist...

Un helicòpter descendia
ràpidament

el número dotze corria,
cap a la gent;
uns han saltat en el tranvia,
d'altres s'han ficat en un pis,
no és possible el que he vist.

Hi havia un vell que no podia
córrer com jo,
m'he aturat per ajudar-lo,
sóc massa bo.
Resulta que el vell era jove,
resulta que m'ha dit ja et tinc,
eren dos quarts de cinc.

D'una estrebada més que forta
m'he deslliurat,
tinc una orella delicada
i allí ha picat.

De cop les cames m'han fet figa,
tot s'ha tornat de color gris,
no és possible el que he vist..
És fluorescent la meva estrella..

ÀNGEL CASAS: No hi a dubte que la cançó de denúncia més característica de Maria del Mar Bonet va ser aquella inicial “Què volen aquesta gent?”, que amb lletra de Lluís Serrahima sobre un fet real, va publicar a finals dels anys 60. La història de la mort d'un estudiant que es llença per la finestra quan la policia del règim el va a detenir.

Però després de la Revolució dels Clavells a Portugal, l'abril del 74, la Bonet escriu una cançó dedicada al seu amic José Afonso autor de la cançó que va constituir el tret de sortida de la revolució lusitana: “Grandola vila morena”.

“Un abril em va portar
per l'aire una cançó,
el meu amic la cantava
també la vull cantar jo”,

...escriu la mallorquina en un text ple de desig i d'esperança, il·lusionada perquè aquí es produeixin esdeveniments semblants als portuguesos. Vana il·lusió, per cert.

Per cert també, a l'època, després de la Revolució dels Clavells que va propiciar un govern socialista i donat que a França, amb Mitterrand, hi

havia també un govern socialista, corria un acudit que deia que aquí sentíem el socialisme en estèreo.

Con un ocell posat
a dalt de tot d'un arbre
Abril vigila el seu temps
alerta, que tot canvia.
L'herba més petita de les plantes
verdeja mentides de bon temps,
i el cel, ara gris, ara bon dia.
Entre el polsim daurat
que fan els plàtans
passa la gent indiferent
entre espurnes vives i ferides
canta i ajuda el vent.
Un abril em va portar
per l'aire una cançó
el meu amic la cantava
també la vull cantar jo.
Ai, abril més amorós
aire de llum
vol de llavors.

Què mos durà el riu d'abril
dins el corrent:
aigua neta, aigua bruta,
bones hores o mal temps?

Seran de mort o de vida
aquestes flors?
Jo vull la del meu amic,
clavell de bones olors.

Estimat, no estiguis trist
si te costa alenar;
si no ens ha canviat el Mar
un bon abril ho farà.
Ai, abril més amorós,
aire de llum,
vol de llavors!

ANTONI BATISTA: “Qualsevol nit pot sortir el sol” de Jaume Sisa és una cançó lúdica. Una cançó que, com a moviment paral·lel al polític, també reivindicava uns espais de llibertat. I era una posició delicada, la dels cantants que uti-

litzaven aquesta via, perquè per una banda els prohibia la Policia perquè això de la festa pública i concelebrada no els agradava gens, i per altra banda als moviments d'esquerres ortodoxos tampoc no els agradava gaire perquè, en el fons, en qüestió de costums el comunisme, que era l'esquerra hegemònica, era bastant reaccionària. Sort que en Manolo Vázquez Montalbán, que sempre ha estat una persona avançada al seu temps i al seu partit, va escriure un article magnífic en un diari que es deia *Tele-Exprés* reivindicant el valor d'aquesta cançó, i així quedava despenalitzada per l'esquerra i el públic que militava en partits d'esquerra ja se sentia alliberat i justificat per poder-la escoltar. Després va resultar que el Sisa era procomunista, que el seu pare havia militat al PSUC tota la vida, que van sortir entrevistes a l'òrgan del PSUC, *Treball*, etc. Però hi havia molt dogmatisme, això cal fer-ho constar. De vegades qui s'enfrontava als carrers era la intolerància contra el dogmatisme.

El títol d'aquesta cançó, "Qualsevol nit pot sortir el sol", ja ens diu que està reivindicant una cosa molt important, que és la utopia, en el temps en què Herbert Marcuse publica *El final de la utopía*, i també reivindica l'amistat i la festa. La veurem en un document extraordinari de l'Àngel i el Bellmunt, gravat en un local mític que s'ha d'estudiar i que donava aixopluc a tot aquest moviment alternatiu que es deia Zeleste, que estava al carrer d'Argenteria, i que dissortadament va acabar els seus dies.

Fa una nit clara i tranquil·la,
hi ha la lluna que fa llum.
Els convidats van arribant i
van omplint tota la casa
de color i de perfums.

Heus aquí la Blancaneus,
en Pulgarcito, els tres porquets,
el gos Snoopy i el seu secretari Emili
i en Simbad,
l'Ali Babà i en Gulliver.

Oh ! Benvinguts, Passeu, passeu,
de les tristors en farem fum.
A casa meva és casa vostra
si és que hi ha casa d'algú.

Hola Jaimito! i Doña Urraca!
en Carpanta i Barba Azul.
Frankenstein i l'home llop,
el Comte Dràcula i Tarzan
la mona Xita i Peter Pan.

Oh ! Benvinguts ! ...
(...)

Bona nit senyor King Kong,
senyor Astèrix i en Taxi Key,
Roberto Alcázar i Pedrín,
l'Home del Sac i en Patufet,
senyor Charlot, senyor Obèlix.
(...)

Oh ! Benvinguts ! ...

La senyora Marieta
de l'ull viu ve amb un soldat.
Els reis d'Orient, Papà Noel,
el Pato Donald i en Pasqual,
la Pepa Maca i Superman.

Oh ! Benvinguts ! ...

En Pinotxo ve amb la Monyos
agafada del bracet,
hi ha la dona que ven globus,
la família Ulises,
i el Capitan Trueno amb patinet.

Oh ! Benvinguts ! ...

A les dotze han arribat,
la Fada Bona i Ventafofs.
En Tom i Jerry,
la Bruixa Calixta.
i l'Emperadriu Sissí.

Oh ! Benvinguts ! ...

Mortadelo i Filemón
i Guillem Brown i Guillem Tell.
La Caputxeta Vermelleta,
el llop ferotge i el Caganer,
en Cocoliso i en Popeie.
Benvinguts, passeu, passeu.
Ara ja no hi falta ningú,
o potser sí, ja me n'adono que tan sols
hi faltes tu ...

També pots venir si vols.
T'esperem, hi ha lloc per tots.
El temps no compta ni l'espai...
Qualsevol nit... pot sortir el sol.

ÀNGEL CASAS: L'any 1975, a l'estiu, les clàssiques "6 hores de Cançó" a Canet de Mar, un festival emblemàtic de la dècada, dedicat exclusivament als cantants catalans, va complementar-se amb la primera edició del Canet Roc. Corrien temps de canvis en la música d'aquest país i el rock cobrava carta de naturalesa. Una mica la prehistòria del que després fou el rock català. En Sisa va ser prohibit per arbitràries circumstàncies administratives, però hi prengueren part la Maria del Mar Bonet, l'Orquestra Mirasol, la Plateria, Barcelona Traction i, sobretot, en Pau Riba que va fer-hi una actuació antològica. Era temps de sexe, drogues i rock'n'roll i el Pau, després d'un retir total i absolutament hippie a Eivissa des d'on havia enregistrat l'àlbum "Jo, la donya i el gripau" retornava magnífic i espectacular, totalment passat de voltes.

En els temps de les incipients llibertats Pau Riba proposava altres vies, en la seva línia alternativa, per trencar amb el passat.

Pau Riba va aparèixer en calçotets a l'escenari —en realitat es tractava d'unes calces de mida extra llarga— i va presentar la seva cançó "Licors" en una versió de prop de deu minuts..., o potser més.

Encara encerclats pel franquisme, aquell Canet Roc ocorregut en un antic camp de faves anomenat el Pla de Can Sala, va ser un espai vigilat pels grisos de llibertat absoluta, tastant una mica del que vindria en els anys més bojos de la Transició.

"Licors" és una cançó dedicada a la marihuana. "Pren xocolata i deixa el licor" és el consell que canta Pau Riba i que dóna a un xicot que detenen per anar begut.

Una cançó extraordinària de Pau Riba.

Just allà on la gent del port
Fan fraus, trafiques i conxorxes
Un xicot de robes pobres
Observava abstret un punt concret del cel
On, la cara nova i neta, ell hi veia una pesseta
Brillant com una bombeta
Marca "zeta" o "pillips" de
Vint-i-cinc vats.
Veia el cel de color menta, veia uns
Núvols de grosella,
Veia ocells color "chartreuse" groc;
Veia el mar tot de color "bafetamur"...

Just davant d'ell, malplantada, una
Dona malcarada,
Se'l mirava cara a cara, potser des de
Cinc o deu minuts.
Que tinc micos a la cara? va dir el noi
Plantant-li cara
Uixi mussol, si en vens de cara i feu la
Dona, grassa,
Amb aire amenaçant
– Jo als marrecs que planten cara,
sempre sempre els hi he
girat la cara –intervingué, donant la
cara un senyor
amb un trajo crema de cacau.

Poc després quatre o cinc cares,
Dotze, quinze, trenta cares
Se'l miraven, a la cara, per saber si sí o
Si no, estava drogat...
Varen cridar un guàrdia urbano, i als dos verds
d'una barraca; feren venir un blau que passava,
perquè anés a buscar els grisos amb un salt.
I els grisos “–A ver qué passa!”
D'un cop d'ull se'n feren càrrec, i amb
Poc temps
I una ambulància el varen fotre dins el
Llit d'un hospital.

Veié metges color “palo” infermeres
“curaçao”
san d'anàs, aigua del Carme, “pisco”,
“aromes” i
orinals de Montserrat...
Veié anàlisis de “khumel”,
Injeccions com de “chartreuse” groc,
“pernod”, crema de banana,
“calissai”, “cuantró”, “ricard”
i estomacal...
Van buscar-li marihuana, van
Buscar-li grifa o haixix,
Van buscar-li àcid lisèrgic, mescalina,
Cocaïna, opi o kif...

L'endemà ja el van fer fora; no li van
Trobar cap droga

Li van fer interrogatori i el xicot els va
 Respondre innocentment
 I l'informe que donaren, tots els qui
 L'analitzaren
 Fou que sols li trobaren un petit excés
 De copes de licor.
 Ja en ser fora ell mira el cel i només hi
 Veié deu cèntims
 Foscos, bruts, plens de misteri, i
 Decebut se'n va anar a buscar
 Algun bar obert...
 Veus el que passa per mamar massa?
 Pren xocolata i deixa el licor.

ANTONI BATISTA: Ara escoltarem una cançó del grup Uc. Era un grup eivissenc que reivindicava el folklore popular de l'illa d'Eivissa, una illa molt pobra tal com diu una cançó del disc d'aquest grup ("En aquesta illa tan pobra"). El grup Uc estava format per tres persones: Victori Planells (metge), Isidor Marí (lingüista) i Joan Murenu (del Comerç). En Victori i l'Isidor eren persones molt preocupades pel tema del folklore i van fer una autèntica recerca etnomusicològica molt interessant. Però tampoc no podien sostreure's al moment polititzat que es vivia en aquella època, i dic això després de parlar de la intransigència contra la intolerància fent referència al moviment comunista. És a dir, en certa manera, vull rehabilitar el paper del PSUC, del Partit Socialista Unificat de Catalunya, en el qual molta gent militàvem –i ho dic en primera persona–, com a agilitzador de la política d'aleshores. En Victori Planells, cantant i ànima del grup Uc, militava al PSUC i va voler barrejar el folklore amb la reivindicació i ho va fer, entre altres, en aquesta cançó, que es diu "Des que no hi ha eleccions", que no parla de les eleccions actuals sinó d'unes antigues ja que és una cançó tradicional però, evidentment, s'extrapola al moment en què és cantada, l'època de la Transició democràtica. És un disc d'una cançó política, d'arrel folklòrica, fet amb músics "laietans" (de l'onada del Zeleste), com en dèiem, i alternatius, aquells que es van inventar el rock català, que perdia una *k* i acabava amb *c*.

ÀNGEL CASAS: La Companyia Elèctrica Dharma no és ben bé un grup de cançó. En els seus inicis, l'any 74, era una banda instrumental formada entorn dels germans Fortuny (Josep, Joan i Esteve) que recreava els sons tradicionals de la música catalana –matiso que no parlo de peces tradicionals concretes sinó de sons– gràcies al saxo alt i la tenora del Joan Fortuny, que és aquell músic de llargs cabells que sempre salta mentre bufa.

La Dharma sorgida dins de l'aurèola del vell Zeleste va gaudir de seguida d'una popularitat enorme no només a Catalunya sinó a tot Espanya. Jo recordo que l'any 78 vaig enregistrar un programa de televisió –es deia “Popgrama” i que fèiem a Madrid– que era un especial d'una hora a l'entorn d'un concert de la Dharma a Granada.

La Dharma formava part de l'opció més lúdica dins el marc de les noves llibertats. La seva sonada actuació a la matinada d'aquell Canet Rock del 75 amb la col·laboració dels Comediants va ser el tret de sortida d'uns anys molt brillants de carrera. Potser no eren uns músics molt perfeccionistes però encomanaven vitalitat i allò de la “joie de vivre” amb un repertori propi que traspuava catalanitat pels descosits.

Aquesta és aquella Dharma que un músic cubà, ja desaparegut, de l'època, el Raúl del Castillo, havia rebatejat com la Companyia Elèctrica Dàlmata, us ho juro.

ANTONI BATISTA: “La faixa” de La Trinca és una cançó que s'estrena al Teatre Romea, en plena Transició, on a partir del joc de paraules *faixa-feixista* La Trinca es pot permetre parlar dels feixistes, en aquell moment encara en el poder, però era un exercici que va passar la censura. Això encara tenia més valor perquè La Trinca venia molts discos, era un autèntic fenomen popular, gens minoritari. Fins aleshores havien fet cançons de caire jocós i jugarer però no pas políticament molt compromeses, tot i que eren gent progressista. Dos d'ells eren comunistes i un socialista. Amb aquesta cançó veurem com se'n fumen, dels feixistes, i també l'humor *versus* serietat, que és una manera d'oposar allò democràtic vers allò feixista. Així doncs, “La faixa” de La Trinca, amb arranjaments d'un gran músic, del mestre Francesc Borrull.

El “corsé” no està de moda,
la cotilla va de baixa,
per això els fabricants de faixes
de la indústria nacional
convoquen per la tablilla
el gremi de la cotilla,
dimecres, a dos quarts d'onze:
assemblea general.
La faixa està de rebaixa,
no se'ls veu gaire optimistes
aquells fabricants de faixes,
altrament dits: feixistes.
S'inaugurà la reunió
i és tan gran l'esverament

que per calmar l'assemblea
 així parla el president:
 "Clients de tota la vida
 ara ens estan fent el salt;
 no s'exporta cap cotilla
 ni a Grècia ni a Portugal.
 Que tant acostar-se a Europa!
 que tant canviar de "jaquetes"!
 Si no vetllem pel negoci,
 anirem a fer punyetes.
 Doncs, fent números, he vist,
 que si segueix anant de baixa
 caldrà tornar a dir al país:
 O faixa... o caixa
 Continuant la reunió
 es llegeix una "octavilla"
 que, en contra de la cotilla,
 ha llançat l'oposició,
 on hi ha escrit: "Companys, la faixa
 ens oprimeix i ens domina,
 cal cremar totes les faixes
 i els faixistes de propina"
 Deu cauen sota la taula
 víctimes d'un cobriment,
 mig histèrics els que queden
 canten exaltadament:
 "Tres días hay en el año
 que relucen más que el sol:
 Jueves Santo, Corpus Christi
 y el día de la Ascensión".
 Faixistes, no busqueu més solucions,
 sabeu de fonts fidedignes
 que la culpa és dels massons
 i dels jueus malignes.
 Faixistes, sou del món occidental,
 reserva espiritual,
 sota el mantell protector
 de la Santa Inquisició.
 Olé!

ÀNGEL CASAS: Lluís Llach ha estat el cantautor català, en català, de més dilatada permanència en el frec a frec polític. Va aparèixer cap a l'any 67 amb un repertori d'adolescent inquiet que incloïa cançons com "Que fel·liç era mare" o "En Quítero". L'any següent, després de l'escàndol de Joan Manel

Serrat a Eurovisió i la consegüent prohibició, la seva companyia Concèntric va fer-li una campanya de llançament amb un cartell amb l'eslògan "I ara... Lluís Llach", coincidint amb l'aparició de la seva cançó més emblemàtica: "L'estaca" De fet, encara que datada l'any 68, "L'estaca" és l'autèntica cançó de la Transició de Lluís Llach. La dels encenedors encesos mentre s'interpreta i probablement la més divulgada arreu del món, amb diverses traduccions fins i tot al polonès. És la cançó bandera dels recitals històrics del gener del 76 al Palau dels Esports de Barcelona.

Però és una cançó antiga. El disc que correspon als anys específics de la Transició, que va esdevenir l'àlbum més venut fins aleshores en català després del "Festa Major" de La Trinca, va ser el "Viatge a Itaca" sobre poemes del grec Kavafis. Tres cançons entrelaçades a manera de poema simfònic, tres bellíssimes melodies.

Però aquells anys, concretament l'any 77, en Llach publica un elapè ben representatiu i conjuntural: "Campanades a morts" sobre els fets dramàtics de Vitòria on una manifestació reprimida amb violència per la policia va esdevenir tragèdia. El disc va ser presentat en un emotiu recital a Euskadi.

És ben difícil escollir una peça del repertori del Llach representativa de la Transició, només una. Totes les que he citat i d'altres ens servirien. Potser per això em decanto per un fragment del "Viatge a Itaca", aquell que comença "Més lluny, heu d'anar més lluny..."

Quan surts per fer
el viatge cap a Ítaca,
has de pregar que el camí sigui llarg,
ple d'aventures, ple de coneixences.
Has de pregar que el camí sigui llarg,
que siguin moltes les matinades
que entraràs en un port
que els teus ulls ignoraven,
i vagis a ciutats
per aprendre dels que saben.
Tingues sempre al cor la idea d'Ítaca.
Has d'arribar-hi, és el teu destí,
però no forcis gens la travessia.
És preferible que duri molts anys,
que siguis vell quan fondegis l'illa,
ric de tot el que hauràs guanyat fent el camí;
sense esperar que et doni més riqueses.
Ítaca t'ha donat el bell viatge,
sense ella no hauries sortit.
I si la trobes pobra, no és que Ítaca

t'hagi enganyat.
Savi, com bé t'has fet,
sabràs el que volen dir les Ítaques.

Més lluny, heu d'anar més lluny
dels arbres caiguts
que ara us empresonen,
i quan els haureu guanyat
tingueu ben present no aturar-vos.
Més lluny, sempre aneu més lluny,
més lluny de l'avui
que ara us encadena.
I quan sereu deslliurats
torneu a començar els nous passos.
Més lluny, sempre molt més lluny,
més lluny del demà
que ara ja s'acosta.
I quan creieu que arribeu,
sapigueu trobar noves sendes.

Bon viatge per als guerrers
que al seu poble són fidels,
afavoreixi el déu dels vents
el velam del seu vaixell,
i malgrat llur vell combat
tinguin plaer del cossos més amants.
Omplin xarxes de volguts estels
plens de ventures,
plens de coneixences.

Bon viatge per als guerrers
si al seu poble són fidels,
el velam del seu vaixell
afavoreixi el déu dels vents,
i malgrat llur vell combat
l'amor ompli el seu cos generós,
trobin els camins dels vells anhels,
plens de ventures,
plens de coneixences.

ANTONI BATISTA: No sé si us heu fixat en la cacofonia Itaca-ta, del bell viatge, ho dic perquè el cos em demana una mica de sang en aquesta cançó. Precisament sobre ella vaig escriure en el meu primer article, en el qual donava llenya. Abans de comentar la cançó següent, vull dir que hi ha una part

de la cançó de “La faixa” de La Trinca, la sentència “tres días hay en el año que relucen más que el sol: Jueves Santo, Corpus Christi y el día de la Ascensión”, que canviaven quan la cantaven en directe: substituïen “el día de la Ascensión” pel “divuit de juliol”, que era el dia de l’aixecament franquista. Ara escoltarem una versió tradicional de “Els Segadors” cantada per Rafael Subirachs. Vull fer un apunt personal dient que ell també té, com molts d’aquests cantants, un passat polític. Va ser detingut com a membre de la Permanent de l’Assemblea de Catalunya l’any 1974. Pocs mesos després, el 15 de maig de 1975, en un recital que es va dir Gespa Price, que es va fer al campus de la Universitat Autònoma de Barcelona, en Subirachs va cantar la lletra antiga i tradicional de “Els Segadors” per segona vegada des que havia estat prohibida. La primera vegada es va cantar popularment l’any 1947 durant les festes d’entronització de la Mare de Déu de Montserrat, i una de les persones que van començar a cantar, i una de les persones que va començar a fer moltes coses en aquest país, va ser l’historiador i polític Josep Benet i Morell, i aprofito l’ocasió per retre-li homenatge. Sentirem, doncs, la versió que, poc després de Gespa Price, aquell mateix any va fer Subirachs d’una manera potent, és a dir, cantant massivament “Els Segadors”, himne de Catalunya prohibit, al Festival de Cançó de Canet. Veureu com l’himne és música simbòlica i també observareu com hi ha un altre símbol que sortirà a la pantalla.

Catalunya comtat gran
quí t’ha vist tan rica i plena
ara el Rei, nostre senyor,
declarada ens té la guerra.

Segueu a ran
segueu a ran que la palla va cara
segueu a ran.

El Compte duc d’Olivars
temps ha que li burxa l’orella:
“Ara és hora, nostre Rei,
ara és hora que fem guerra.”

Contra tots els catalans
ja ho veieu quina n’han feta.
Passaren viles i llocs fins al lloc
de Riudarenes.

Ja n’han cremada una església
que Santa Coloma es deia:

cremen albes i casulles,
cremen calzes i patenes.

Del pa que no n'era blanc
deien que era massa negre
i en donaven als cavalls
tot per assolat la terra.

Del vi, que no n'era bo
deien que era massa agre
i en regaven els carrers
tot per assolat la terra.

Al davant dels seus parents
deshonraven les donzelles
i mataven els seus pares
si de mal donaven queixa.

Ja en daren part al virrei
del mal que aquells soldats feien:
"Llicència, els he donat jo
molta més se'n poden prendre."

En sentir-ne tot això
s'és avalotat la terra
En sentir-ne tot això
s'és avalotat la terra

Ja entraren a Barcelona
cent persones forasteres;
amb el nom de segadors
perquè n'eren temps de sega.

De tres guàrdies que n'hi ha
ja n'han morta la primera.
Anaren a la presó
a dar llibertat als presos.

Tragueren els diputats
i els jutges de l'Audiència:
i mataren el virrei
al fugir-ne la galera.

El bisbe els va beneir
amb la mà dreta i l'esquerra:

“A on és vostre capità?
Quina és vostra bandera?”

Ja van treure el Bon Jesús
tot cobert amb un vel negre
Ja van treure el Bon Jesús
tot cobert amb un vel negre

“Aquí és nostre capità.
Aquesta és nostra bandera.
A les armes catalans
que el Rei ens declara guerra”

Segueu a ran
segueu a ran que la palla va cara
segueu a ran.

ANTONI BATISTA: Com veieu, això és un documental extraordinari. Jo no sé si quan l'Àngel i en Bellmunt feien aquesta pel·lícula es pensaven que feien una pel·lícula o que amb el temps esdevindria un important documental històric. És la primera vegada que es canta “Els Segadors” d’una manera massiva a Catalunya.

ÀNGEL CASAS: Marina Rossell sorgeix com a cantautora l’any 75. I ho fa amb un disc esplèndid que porta per títol “Si volíeu escoltar”. A l'àlbum hi ha diverses cançons ben representatives dels temps de transició que comencen a córrer. La mateixa que dona el títol genèric a tota la gravació és una lletra que li va escriure Salvador Espriu i a la qual va posar música el seu amic Josep Tero. “Si volíeu escoltar”, la cançó, té una història curiosa, i és que l’Espriu va escriure aquest poema com a lletra de “Els segadors” perquè la lletra de l'himne no li agradava. Si agafeu el poema el podeu cantar amb la música de “Els Segadors”. Hi ha una altra cançó de fort contingut cívica o polític amb lletra de la Maria Aurèlia Capmany, és la “Cançó del lladre” que aprofitant la cançó tradicional del mateix nom li dedica a Txiqui, un dels últims afusellats pel franquisme.

Quan em so fet més grandet –escriu la Capmany i canta la Marina–
N’he buscat una sortida
L’ofici de bandoler
No pas sol sinó amb quadrilla.

No he robat per fer-me ric
Que de rics massa n’hi havia,

Sinó per matar la fam,
Per defensar la justícia.

Adéu companys de ciutat
De la ciutat molla i grisa.

Un pobre pixatinters
Ha mentit per vida mia,
Diu que m'ha vist disparar
Amb armes que no tenia.
El jutge m'ha condemnat
La sentència em llegia.
Molts botxins m'han donat mort
Amb una cruel sagnia.

Adéu companys de ciutat
De la ciutat molla i grisa.

Però la cançó que li dona a la Marina una singularitat en el marc de la Transició és “La gavina”, una adaptació de Maria Aurèlia Capmany de l'havanera “La gaviota”. És aquesta cançó la que en aquells anys s'erigeix en emblema de l'incipient moviment feminista i de lluita per la llibertat sexual. Recordo el concert de presentació d'aquest àlbum al Palau, en què una munió de militants feministes en el moment de l'aplaudiment final es van posar dretes davant de l'escenari fent amb les mans el signe del combat feminista mentre li cantaven a cor una vella cançó italiana. “Marina, Marina, Marina, contigo me quiero casar.”

Oh, gavina voladora,
que voltejes sobre el mar,
i al pas del vent mar enfora
vas voltant fins arribar
a la platja solejada
platja de dolços records,
on dia i nit i fa estada
la nina del meus amors.

Quan la vegis sola
prop la quieta onada,
don-li la besada
que li envio més fervent.
Digues-li que sento
dolça melangia,

i que en ella penso
en tot moment.

Oh, si igual que tu gavina
la mar pogués travessar,
fins arribar a la platja,
on tan dolç és recordar
i veure la imatge bruna
en el seu bell despertar
de la nina que entre somnis
és tan grat d'acariciar.

Quan la vegis sola
prop la quieta onada,
don-li la besada
que li envio més fervent.
Digues-li que sento
dolça melangia,
i que en ella penso...

ÀNGEL CASAS: L'Ia Clúa, que venia del trio Dos+Un, i Jordi Batiste que venia d'Els Tres Tambors, el Grup de Folk i Màquina! van formar el duo Ia & Batiste que van proposar un elapè titulat "Un gran dia". Es tractava d'un grup acústic, a la moda dels anys 70, que proposava cançons precioses amb un cert toc surrealista. No podem parlar de cançons de Transició en l'estricta sentit polític, però sí d'una vessant original dels temps moderns que s'apropaven.

Aquesta mostra que ara us presentem és ben representativa del que dic. És una cançó que fa poesia a l'entorn d'un "sifon". "Sifon de Martorell".

ÀNGEL CASAS: Hem entrat en la part més lúdica de les propostes musicals de la Transició. Hem estat parlant d'Ia & Batiste, de l'Orquestra Plateria i ara del Gato Pérez, noms que es van anar acreditant a l'entorn de l'aurèola del mític Zeleste, de l'antic Zeleste del carrer Argenteria, abans Plateria, d'aquí el nom de l'Orquestra.

Gato Pérez va ser un músic argentí que es va anar involucrant en la cultura musical del país. Va treballar a la discogràfica Edigsa, va tocar amb la banda Secta Sònica i es va arremangar per impulsar els grups que tocaven dins de l'òrbita del Zeleste. Ell es va inventar el nom de Música Laietana per definir una sèrie de sons, músics i grups de perfil barceloní. Atmosfera de rock amb subtileteses una mica nostrades, com el cas de la Dharma, nostàlgiques com la Plateria, postmoderníssimes com el Sisa i que van desembocar en aquell macro concert Canet Roc de l'estiu del 75.

Feta aquesta feina, establertes totes les coordenades, Xavier Patricio Pérez va trobar en el mestissatge argentino-català el seu destí musical. Va descobrir la rumba de Peret, dels Gitanets de Gràcia, dels Amaya i li va injectar una certa dosi de milonga. La seva va ser la rumba més impura, si és que la rumba ha estat pura alguna vegada, amb unes lletres intel·ligents, entranyables i ben diferents a les que fins aleshores la rumba catalana propiciava. A més hi va afegir “teòriques”, que és com batejava el seu discurs.

A la Transició hi va haver molta festa, també. De l’armari tancat des de feia dècades —a vegades mal tancat— va sortir-ne tothom. I del 77 al 80 les reivindicacions, un cop aconseguides les llibertats més fonamentals, van anar acompanyades d’una notable guirigall.

El Gato Pérez n’és un dels exponents fonamentals. I “La rumba de Barcelona” una de les seves peces més característiques.

La Rumba que coneixem
no és de la Xina ni del Japó.
La nostra rumba de Barcelona
està marejada de voltar el món.
La rumba neix al carrer
filla de Cuba i d’un gitanet.
I sa germana que és l’havanera
viu gronxadeta entre mariners.

Somorrostro, Bon Pastor,
Hostafrancs, la Guineueta,
Sans, Carmelo, Guinardó,
Poble Sec, Barceloneta.
Meridiana, Hospitalet,
Sant Adrià, Verdún, Roquetes,
Vall d’Hebron, Les Corts, Sagrera,
Horta, Coll, Trinitat Vella.

La nena té un ritme inquiet
penja el compàs i belluga els peus.
I sa família de ritmes guapos
viuen contents en l’estranger.
La rumba neix al carrer
filla de Cuba i d’un gitanet.
I sa germana que és l’havanera
viu gronxadeta entre mariners.

El Candembe a l’Uruguai,
la Milonga és argentina,

el Bolero mexicà
i la Plena que és Boricua.
Fabricant el Uauancó
que és un ritme de New York,
neix un boogaloo simpàtic
que és un ritme més mafiós.
Somorrostro, Bon Pastor,
Hostafrancs, la Guineueta,
Sans, Carmelo, Guinardó,
Poble Sec, Barceloneta.
Meridiana, Hospitalet,
Sant Adrià, Verdún, Roquetes,
Vall d'Hebron, Les Corts, Sagrera,
Horta, Coll, Trinitat Vella.
Camp de l'Arpa, Montjuïc,
Born, la Mina i Sant Andreu,
el Morrot per allà Can Tunis,
Zona Franca i Poble Nou,
Santa Eulàlia, Casc Antic,
Clot, el Port i la Verneda.
Gràcia, rei de tots els barris
de la festa i del sabor.

ANTONI BATISTA: Ara passem a “A Margalida” de Joan Isaac. El març de 1974 és executat a garrot vil a la presó Model de Barcelona l'anarquista Salvador Puig Antich. El dictador no respon a les múltiples peticions de clemència que hi ha, i executa aquest jove anarquista català, condemnat en un judici sense garanties jurídiques i amb no gaires proves convincentes d'allò de què se l'acusava. La cançó “A Margalida” és com una ficció sobre la *nòvia* de l'executat que fa Joan Isaac, un cantant en aquells moments molt influenciat per la cançó francesa (concretament per Jean Ferrat), que crec que val la pena remarcar perquè va ser un dels punts d'influència de la Nova Cançó catalana. Com veureu, en els seus inicis quan canta i arrossega les paraules, *llaqueja* una mica, però amb el temps Joan Isaac va trobar el seu espai propi i es va convertir en un gran cantant.

Finalment vull explicar, com un exemple del que va ser la Transició en aquest país, una anècdota. El grup anarquista al qual pertanyia en Salvador Puig Antich, el MIL, Movimiento Ibérico de Liberación, era format per alguns amics, bàsicament en Puig Antich, la família Pons Llobet i la família Solé Sugranyes. Oriol Solé Sugranyes va morir a la fuga de Segòvia, que va organitzar ETA, a trets per la Guàrdia Civil. Però vull explicar com a anècdota de com va avançar aquest país en aquell moment que precisament

Jordi Solé Sugranyes, un membre d'aquest grup, va atracar dues vegades la Caixa de Bellver de Cerdanya, i justament allà avui hi té un hotel, i en aquella caixa és on fa vida el seu compte corrent. Jo crec que això és una mostra del que ha canviat el país durant aquests anys.

I, per acabar, vull dir que potser en tot allò que es va aconseguir avançar en la Transició, ara s'intenta fer marxa enrere.

Vas marxar no sé on
ni els cims ni les aus
no et saben les passes
vas volar sense dir res
deixant-nos només
el cant del teu riure.

No sé on ets Margalida
però el cant si t'arriba
pren-lo com un bes
crida el nom del teu amant
bandera negra al cor.

I potser no sabràs
que el seu cos sovint
ens creix a les venes
en llegir el seu gest
escrit en parets
que ploren la història.

No sé on ets...

I amb aquesta cançó
reneixi el seu crit
per camps mar i boscos.
I que sigui el seu nom
com l'ombra fidel
que és nostra a tothora.

No sé on ets...

ÀNGEL CASAS: Ramon Muntaner té un disc que a mi m'agrada especialment, un elapé titulat "Veus de lluna i cel obert" amb textos de Joan Ollé que és com una mena de recorregut nostàlgic pels paisatges urbans dels anys 50 i 60. És un treball monogràfic que encara avui, que ja no es dedica a la cançó sinó a representar els interessos a Catalunya de la Societat

General d'Autors i Editors, li agrada recordar i destacar com la seva millor feina. També li pertany la banda sonora i la cançó més popular de la versió cinematogràfica de "La plaça del Diamant". Però en els anys de la Transició i en el decurs dels seus recitals la cançó que li requerien i que li decoraven amb encenedors en flama era la "Cançó del carrer", un poema de Pere Quart que convidava a la rebel·lió.

Quina buidor! Potser
Només viuen de veres
Els qui moren matant
Al carrer o a la guerra.

Quan tinga cinquanta anys
no vull ser com el pare:
cansat i sense fe,
renec o riallada;
treball embrutidor,
futbol cada diumenge,
el tutti al cul d'un bar,
tabac de vuit pessetes.
La televisió
que ofega la paraula; i banys en un mar brut
quan vénen les vacances.
La mare, un escarràs:
la plaça i la neteja;
i els meus germans petits,
escoles de mals mestres.
Quina buidor! Potser
només viuen de veres
els qui moren matant
al carrer o a la guerra.

Apòstols i cabdills,
llanceu el crit d'alarma!
Savis, tècnics, obrers,
forceu les vostres màquines!
Genis de totes les arts,
embelliu la croada!
Homes, dones, infants,
de tota llengua i raça
i els míser i els vençuts,
ramada innumerable,
espereu i engrossiu
el clam que ens agermana.

Encara hi som a temps!
Encara, encara, encara!
Destruïrem un món
estúpid i sense ànima!
Cavem els fonaments
d'una vida més alta!

ANTONI BATISTA: Acabem amb un petit record d'homenatge a l'Ovidi Montllor. Ell era militant comunista i hi ha algunes cançons en les quals, tot i que els temps no eren propicis, aquesta militància no s'amagava dels seus senyals d'identitat. Escoltarem la cançó "La samarreta", que és una insòlita reivindicació dels senyals d'identitat comunistes, especialment perseguits pel franquisme. Veureu que diu que en una mà porta el martell i a l'altra la corbella, que és la falç en el català, com diria en Raimon, que es parla a València. I, evidentment, la samarreta és de color vermell. En recordar l'Ovidi, també vull recordar un altre artista desaparegut de la mateixa ideologia, que militava en el mateix partit i en la mateixa cèl·lula, Fabià Puigserver.

Jo sóc fill de família molt humil.
Tan humil que d'una cortina vella
Una samarreta em feren: vermella.
D'ençà, per aquesta samarreta,
no he pogut caminar ja per la dreta.
He hagut d'anar contra-corrent
perquè jo no sé què passa
que tothom que el ve de cara
porta el cap topant a terra.
D'ençà, per aquesta samarreta,
no he pogut eixir al carrer.
Ni treballar al meu ofici:
fer de ferrer.
He hagut de, en el camp, guanyar jornals.
Així la gent ja no em veia...
Jo treballava amb la corbella.
I dintre de tots aquells mals,
sé treballar amb dues coses:
amb el martell i la corbella.
Gairebé no comprenc per què la gent,
quan em veia pel carrer
em cridava: progressista!
Jo crec que tot això era
promogut pel seu "despiste"

Potser un altre en aquestes circumstàncies,
ja haguessin canviat de samarreta.
Però jo, que m'hi trobo molt bé amb ella.
Perquè abriga, me l'estime,
i li pregue que no se'm faça vella.

ANTONI SEGURA: Bé, els nostres convidats no volen dir res, però jo sí que he d'afegir algunes coses. La primera, evidentment, és agrair-los aquesta sessió tan meravellosa que ens han preparat, tant és així que el Centre d'Estudis Històrics Internacionals ben aviat els farà una proposició deshonest, perquè pensem que hi ha una feina a fer, a continuar i a recuperar. La segona és que hem començat amb "Jo vinc d'un silenci", com a primera referència pròpia de la Transició. Aquell concert d'en Raimon fet el 30 d'octubre de 1975, 33 dies després de l'assassinat de Txiqui, 20 dies abans de la mort del dictador. Recordo que quan el van assassinar van aparèixer uns versos, que suposo que tenen un autor però jo no l'he conegut mai, que deien: "Mañana cuando yo muera no me vengáis a llorar, no me busquéis bajo tierra, soy viento de libertad". Són els últims versos que s'atribueixen a Txiqui quan els familiars ja estan en capella i el van anar a buscar. Penso que aquests versos, malauradament, es poden aplicar justament a una altra persona que també ha estat assassinada avui, i ho ha estat per aquells que es reivindiquen continuadors de Txiqui. Dic això perquè a mesura que hem anat avançant l'estat d'ànim ha canviat; jo he començat alegre i he acabat tocat amb aquest recull que ens han fet. M'he adonat que realment el temps ha passat, i ha passat molt de pressa. I allò que ara fa 27 anys es podia dir de Txiqui avui es podria dir d'un regidor socialista, de Dorio, que ha estat assassinat aquest migdia. I això m'ha fet adonar que la nostra generació va saber viure contra la dictadura, però a vegades tinc dubtes sobre si alguns saben viure amb la llibertat. M'agradaria que els que sou més joves no veiéssiu aquest recull només com una experiència generacional sinó justament com això: segurament és molt més difícil viure amb llibertat que contra les dictadures, tot i que sigui molt més dur. Almenys aquesta és la reflexió que aquests senyors m'han portat, no sé si bona o dolenta, però en tot cas és una reflexió que fins ara no havia fet.

Volum I

2000

**Memòria de la Transició
a Espanya i a Catalunya**

Volum II

2001

**Memòria de la Transició
a Espanya i a Catalunya
Sindicalisme, gènere i qüestió nacional**

Volum III

2002

**Memòria de la Transició
a Espanya i a Catalunya
La reforma de l'exèrcit i de l'administració local**

a u t o r s

Volum IV

Antoni Batista

Àngel Casas

Emili Cortavitarte Carral

Carles Feixa

Jaume Funes

Eduard Jiménez Hernández

Domènec Martínez

Josep Pau i Pernau

Enric Puig i Jofra

Ma. Encarna Sanahuja Yll

Jordi Sánchez

Josep Sánchez Cervelló

Carles Santacana i Torres

Jordi Serrano i Blanquer

Enric Truñó

EDICIONS
UNIVERSITAT DE
BARCELONA